Sebrané spisy Ignáta Herrmanna.

I. **BLEDNOUCÍ OBRÁZKY.** Vzpomínky nejstarší a drobné episody z maloměstské kroniky. Vydání čtvrté. 325 stran. Kč 35·—

II. **OTEC KONDELÍK A ŽENICH VEJVARA.** Drobné příběhy ze života spořádané pražské rodiny. Vydání třináctě 1925, 424 stran. „ 35·—

III. **TCHÁN KONDELÍK A ZEŤ VEJVARA.** (Pokračování Otce Kondelíka.) Vydání deváté. 464 stran. „ 40·—

IV. **Z CHUDÉHO KALAMÁŘE.** Drobné náčrty. Vydání páté. **PRAŽSKÉ FIGURKY.** Rázové obrázky ze života. Vydání páté. **PAN MELICHAR.** Obrázek z »tiché« pražské domácnosti. Vydání páté. 453 stran. „ 30·—

V. **Z PRAŽSKÝCH ZÁKOUTÍ.** Humorist. a rázovité obrázky ze života. Vydání čtvrté. 224 stran. „ 15·—

VI. **STAŘÍ MLÁDENCI.** Humorné obrázky ze života »přespočetných«. Třetí vydání. 225 stran. „ 16·—

VII. VIII. **U SNĚDENÉHO KRÁMU.** Líčení z pražského života. Část I. a II., část III. a IV. Vydání sedmé.

IX. **BODŘÍ PRAŽANÉ.** Postavičky z pražských zdí a ulic. Vydání čtvrté. 300 stran. „ 28·50

X. **RODINY A RODINKY.** Drobné výjevy z pražského života. Vydání druhé. 264 stran. „ 18·—

XI. **DVĚ PRAŽSKÉ IDYLLY.** Vydání třetí. 224 stran. „ 21·—

XII. **DOMÁCÍ ŠTĚSTÍ.** Dva stínové obrazy z manželského života. Vydání třetí. 220 stran. „ 20·—

XIII. **ŽENITBA PÁNĚ KARAFIÁTOVA** a jiné povídky staroměladenecké. Vydání druhé. 272 stran. „ 20·—

XIV. **PÁTÉ PŘES DEVÁTÉ.** Třicet nedělních povídek. Vydání třetí. 305 stran. „ 25·50

XV. **ZTŘEŠTĚNÉ HISTORKY.** (Chráněnka. — Pouhé smyšlenky. — Strašidelné. — „Amerikánské.“) Třetí, prohlédnuté a pozměněné vydání. 344 stran. „ 28·50

XVI. **KANCELÁŘSKÝ PRACH. — SMÍŠENÉ ZBOŽÍ.** Drobné črty z ovzduší kancelářského a kupeckého. Vydání druhé. 340 str. „ 20·—

XVII. **FOXL-VOŘÍŠEK A JINÉ HISTORKY KRATOCHVILNÉ.** Vydání třetí. 180 stran. „ 16·—

XVIII. **BURLESKY.** Vydání druhé. 228 stran. „ 19·50

XIX. **Z PAMĚTÍ STARÉHO MRZOUTA A JINÉ HISTORKY KRATOCHVILNÉ.** (Povídky o paní Angelině Knedlhansové, bývalé kvartýrské. — Mládenci a ženichové.) Vydání druhé. 294 stran. „ 14·—

XX. **O ŽIVÝCH, O MRTVÝCH.** Díl I. O literátech, umělcích a hercích. — Dvě vzpomínky zcela intimní. Vydání druhé. 256 stran. „ 24·—

XXI. **PŘÍBĚH DUŠIČKOVÝ.** Rodinná historka z let sedmdesátých. Vydání druhé. 224 stran. „ 21·50

XXII. **Z NOTÝSKŮV PAVLA ČAMRDY, písaře při výpomocném úřadě.** Díl prvý. 261 stran. Třetí vydání. „ 21·—

XXIII. **Z NOTÝSKŮV PAVLA ČAMRDY.** Díl druhý. 288 stran. Třetí vydání. Kč 2

XXIV.—XXV. **VDAVKY NANYNKY KULICHOVY A CO SE KOLEM NICH SBĚHLO.** Páté vydání. „ 5

XXVI. **EVIČKA A JINÉ VÝJEVY RODINNÉ.** Vydání druhé. „ 1

XXVII.—XXVIII. **DROBNÍ LIDÉ.** I. a II díl. Vydání čtvrté. Cena obou dílů „ 5

XXIX. **PŘED PADESÁTI LETY.** I díl. „ 2

XXX. **PŘED PADESÁTI LETY.** II. díl. „ 2

XXXI. **MUŽ BEZ TŘINÁCTKY a jiné povídky nedělní.** „ 1

XXXII. **PŘED PADESÁTI LETY.** III. díl. „ 2

Samostatně vydáno:

KDYŽ SI NÁŠ DĚDEČEK BÁBIČKU BRAL. „

JÍRA, ZBOJNÍK, knížka pro velké i malé. Brož. Kč 12 —, v pergamenové vazbě „ 4

LIDIČKY A ZVÍŘÁTKA. Ilustroval Prokop Laichter. Nákladem F. Topiče 1926. „ 3

MANŽELOVA PŘÍTELKYNĚ. Žert z mladé domácnosti o jednom jednání. (Divadelní bibliotéky Pospíšilovy svazek 183, obsahuje též aktovku Karla Šípka: Starší závazky.)

TOBIÁŠKŮV ŠTĚDRÝ DEN A NĚKOLIK ŽERTOVNÝCH POVÍDEK O ZVÍŘÁTKÁCH. U F. Topiče v Praze. (Osení, knihy mladých čtenářů, svazek 19.) Třetí vydání 1915. „

PŘÍBĚH JEDNOHO DNE. Všední pražská historka z doby nedávné. Třetí vydání.

VÁNOČNÍ KOLEDY. Drobné historky vánoční a sylvestrovské. Druhé vydání.

Z POVÍDEK NEDĚLNÍHO KRONIKÁŘE. Deset kratších i delších historek. 230 stran.

ARTUR A LEONTYNA. Pražský příběh z doby nedávné. 264 stran.

FELIČKŮV ROMÁN. Dva díly. Celkem 462 stran.

K-KE-KU. Podivný přelud zrakový i sluchový a trochu mluvnice pro všeobecnou potřebu.

Překlady do polštiny:

OJCIEC KONDELIK I NARZECZONY WEJWARA. Za pozwoleniem autora z czeskiego przełożył Pawel Laskowski. (Biblioteka dzieł wyborowych. No. 257—259.) Ve Varšavě 1903. Druhé vydání 1924.

TEŚĆ KONDELIK I ZIEĆ WEJWARA. Z czeskiego przetłomaczyła Kazimiera Uhlenfeld. (Biblioteka dzieł wyborowych 736—738.) Ve Varšavě 1912.

ZJEDZONY SKLEP. (U snědeného krámu) Do polštiny přeložil Adam Lach. »Dzennik dla wszystkich« ve Varšavě 1905.

Překlady do charvatštiny:

DOMAĆA SREĆA. (Domácí štěstí.) Dvie slike iz brašnoga života. Přeložil Makso Kuntarić. »Národne novine« v Záhřebě, září-listopad 1905.

OSVETA ZALJUBLJENOGA I DRUGE HUMORESKE. V Záhřebě 1917.

Do holandštiny:

VADER KONDELIK EN BRUIDEGOM WEJWARA. Kleine gebeurtenissen uit het leven van een Prager gezin. Naar het Boheemsch door S. J. Barentz-Schönberg. Geautoriseerde uitgave. Amsterdam, H. J. W. Becht 1909.

SCHOONVADER KONDELIK EN SCHOONZOON WEJWARA. Kleine gebeurtenissen uit het leven van een Prager familie. Naar het Boheemsch door S. J. Barentz-Schönberg. Geautoriseerde uitgave, Amsterdam, H. J. W. Becht 1911.

MIJNHEER MELCHIOR. (Pan Melichar.) Geautoriseerde vertalin van Jo Arenberg. V amsterodamském denníku Het Volk v listopadu 1912.

KINDERLOOS. (Bezdětná.) **MIJNHEER MELCHIOR.** (Pan Melichar.) Naar het Boheemsch van Ignát Herrmann (Schrijver van Váder Kondelik en bruidegom Wejwara, enz.) door S. J. Barentz-Schönberg. Geautoriseerde uitgave 185 stran. Amsterdam. H J. W. Becht, v listopadu 1914.

DE IDYLLE VAN MIJNHEER POTÁPKA. V denníku Het Volk. Amsterodam 1923.

Do slovinštiny:

OČE KONDELIK IN ŽENIN VEJVARA. Z avtorjevim dovoljenjem poslovenil Stanko Svetina. »Narodni Dnevnik« v Celju (Štyrsko), 1910.

TAST KONDELIK IN ZET VEJVARA. (Tchán Kondelík a zeť Vejvara.) Poslovenil Stanko Svetina. »Narodní dnevnik« v Celju (Štyrsko), v podzimu 1910.

VANČKOV SVETI VEČER IN NEKOLIKO VESELIH PO VESTIC O ŽIVALCAH. (Tobiáškův štědrý den atd.) Prevel iz češčine dr. Fran Bradač. Lublaň 1923.

KAKO SE JE KULICHOVA NANINKA MOŽILA IN KAJ SE JE OKOLI NJE SPLETLO. (Vdavky Nanynky Kulichovy.) Poslovenil Dr. Bradač. Ig. Kleinmayr & Fed. Bamberg v Lublani. (V tisku.)

Do franštiny:

MONSIEUR KONDELIK ET SON FUTUR GENDRE. (Otec Kondelika ženich Vejvara.) Přeložil J. L. Chollet. »Gazette de Prague« 1923.

Do angličtiny:

CHILDLESS. (Bezdětná.) Ve sbírce The world's classics (Selected Czech tales, Oxford university press). Přeložila Marie Buschova, 1925.

Do němčiny:

HERR MELCHIOR. (Pan Melichar.) **DER FRATER AUS PODSKAL.** (Fráter z Podskalí.) **DER TONI LIEFERT.** (Tonda odvádí.) Deutsch von Johann Michael. »Prager Zeitung« 1896—7.

VATER KONDELIK UND BRÄUTIGAM WEJWARA. Kleine Episoden aus dem geordneten Haushalte einer Prager Bürgerfamilie. Autori-ierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Luise Tluchoř. Berlin, Dr. Franz Ledermann, 1907. Dva svazky.

SCHWIEGERVATER KONDELIK UND SCHWIEGERSOHN WEJWARA. Autorisierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Luise Tluchoř. Berlin. A. W. Hayn's Erben, 1911.

AUSGEWÄHLTE GESCHICHTEN von Ignát Herrmann. Autorisierte Übersetzung aus dem Böhmischen von Annie Aufedníček. (Slavische Romanbibliothek, Band X.) Prag, Verlag von J. Otto, 1908.

ZWEI PRAGER IDYLLEN. (Dvě pražské idylly.) Přeložila Klára Hübschová. »Union« v Praze, únor-květen 1910.

HÄUSLICHES GLÜCK. (Domácí štěstí.) Autorisovaný překlad Em. Schicka. »Union« v Praze, 1911. Též samostatně nákladem Ed. Beauforta.

FOXL-SPITZ und andere kurzweilige Geschichten. (Foxl-Vořišek.) Autorisovaný překlad Viktora Nesslera »Union« v Praze, prosinec 1913 — březen 1914.

SEBRANÉ SPISY

IGNÁTA HERRMANNA

LIBRARY
SEP 8 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

DÍL VIII

U SNĚDENÉHO KRÁMU

III. IV.

PG
5038
H45
1905
díl 8

V PRAZE

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

U SNĚDENÉHO KRÁMU

LÍČENÍ Z PRAŽSKÉHO ŽIVOTA

Napsal

IGNÁT HERRMANN

Sedmé,
prohlédnuté a poopravené vydání

DÍL III. ŽEMLOVA SVATEBNÍ NOC

DÍL IV. ZRAZEN A SNĚDEN

V PRAZE

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

Právo překladu
do všech jazyků, jakéhokoli zdramatisování
neb zfilmování a všechna práva vůbec autor
si vyhrazuje.

Tiskem České grafické Unie a. s. v Praze 1927.

DÍL TŘETÍ.

ŽEMLOVA SVATEBNÍ NOC.

I.

Zrána po svaté Kateřině — ač večer před tím požil v nezvyklé míře nápojů a dlouho bděl — procitl Martin Žemla neobyčejně časně. Cítil sice jakous ochablost, nevyspání, trochu pustoty v hlavě, ale jinak nic mu nebylo. Vzpomínal s klidem na včerejšek, a ve všem, co se s ním bylo událo, neshledával nic nápadného, nic překvapujícího, vše mu připadalo, jako by se rozumělo samo sebou, jako by se ani jinak nebylo mohlo státi. Uvažoval, že bylo zcela slušno jíti nahoru a přáti paní Šustrové, a nic neobyčejného neviděl v tom, že ho pozvala a že tam ztrávil celé odpoledne a večer až do noci. Nemohlo se nic jiného státi! Byl damám Šustrovým průvodčím skoro po celé léto a slušelo se tedy vlastně, že ho paní pozvala, aby ho trochu uctila.

Avšak Pavlína..!

Náhle vystoupila před Martinem postava její v celé životnosti a zdálo se mu, že jí hledí upřeně do tváře — a nyní ovšem nesklopil očí, když s ní mluvil v duchu. Viděl ji zase v tom půvabném domácím úboru, vracel se v myšlenkách do bytu Šustrových, ke stolu, u něhož hráli, opakoval si všechna její slova, kterak mu při hře radila, kterak mu sahala do karet, kterak

za něj vynášela. Vzpomínal na vlídné její chování, na okamžik, kdy se s ní loučil, na její poslední slova. A na vše myslil teď bez rozčilení. Vždyť se to vyvinulo tak soustavně, samo sebou, že ho nic nepřekvapovalo. Vždyť musila již dávno býti pozorována jeho náklonnost ke slečně Pavlíně, a jistě jen proto ho včera pozvaly. Nyní k nim bude docházeti častěji — ze všeho vysvítá, že je to hotový milostný poměr, známost, jež spěje k jedinému jen konci...

Všechny tyto úvahy Žemlovy, tak střízlivé na pohled, byly přec docela přirozeny. Do včerejšího poledne byla každá čiva, každá strunka vší jeho bytosti napjata, vše v něm zimničně pracovalo nekonečným vypočítáváním, co se může státi — neboť do té chvíle tonul Žemla v nejistotě — ale když odcházel od Šustrů, bylo vše rozhodnuto, rozluštěno! Napětí čiv povolilo, myšlenky Žemlovy plynuly volnějším tokem. Snad k tomu působila do jisté míry i památka po nezvyklé večerní pitce, jíž se Martin nemohl tak rychle zbavit, ač si při mytí nalil na hlavu dva plecháče studené vody, pro niž doběhl sám v čiré tmě ke kašně pod Emauzy.

Dnešní povětrnost byla mnohem přívětivější než včerejší, a Žemlovi připadalo, jako by se byla přizpůsobila jeho rozmaru. Těšil se nesmírně na večer, kdy zas půjde nahoru. Přemítal o tom, bude-li tam docházeti denně, což ovšem nezáviselo jenom na něm, ale také na Šustrových, budou-li ho zváti a jak ho budou zváti.

V takových úvahách uběhlo mu celé dopoledne a chýlilo se již silně ke dvanácté, když se na schůdkách ozvaly kroky — ne sice tak pádné, jako jindy — ale přece tak určité, že Martin věděl ihned, kdo přichází, třeba ke dveřím nehleděl.

Ano, byl to jeho denní host, starý sekáč Kyllian, na něhož Martin od rána ani nepomyslil. Vystupoval po schůdkách, bije o každý stupeň španělkou a pochrchlávaje, aby vyjasnil hlas, načež vyrazil hromotlucky dveře, jako vždy, a vstoupil do krámu. Zjev jeho v tuto chvíli, kdy Žemla vzpomínal prožitých již kapitol svého milostného románu a dohadoval se budoucích, účinkoval na kupce jako strašidlo.

Závěrek včerejšího večera dřímal dosud pod prahem jeho vědomí a bylo skutečně třeba zjevu Kyllianova, aby se vynořila vzpomínka na věci, jež se udály ode chvíle, kdy Martin a Kyllian odešli z domácnosti Šustrových a klopýtali se schodů, Kyllian jako bouřka. Martinovi zcela živě se vynořila postava rytmistra Kylliana, kterak stojí u ohrady a káže mu, a vzpomínal, jak se s ním utahal, než ho dovedl na Moráň a odevzdal pečlivým rukám domovníkovým.

Tato kyllianská kapitola v historii jeho lásky připadala mu velice nehezká, ba odporná. Vzal už ďas, že se tam dotřel — ba Žemlovi nebylo to včera nevhod — ale jen kdyby se nebyl opil! Pozorovaly-li to také Šustrovy, co si pomyslí! Žemla se odhodlával, že Kylliana nějak šetrně upozorní na včerejší závěrek večera. Snad se zastydí a budoucně se umírní. Chtěl pozdraviti pensistu, ale než otevřel ústa, rozkročil se Kyllian, švihl španělkou o podlahu a zachroptil hlasem, z něhož posud vyznívalo včerejší oslavování svaté Kateřiny:

„Himmel sakrment, Žemla, du warst gestern prächtig besoffen!“*

Žemla vykulil oči na Kylliana.

* Tisíc láter, Žemlo, tys byl včera krásně opilý!

„Já že jsem byl, pane rytmistře...?“

„Tisíc hromů!“ chrochtal Kyllian, „nedělej nevinného! Naposled o tom neviš, co! Když ses ochlastal, řekni: o c h l a s t a l j s e m s e — a je dobře! Z toho se daň neplatí! Kriminál na to není! Tak to řekni, slívo, řekni to!“

A poule oči blížil se Kyllian k pultu. Trudovitá jeho tvář byla bledší než jindy, nos jindy červený měl nádech barvy čistě fialové. Pod očima jeho byly hluboké rýhy, popelavě zbarvené, a kníry netrčely na strany s obvyklou výbojnou jistotou.

Ah, Žemla skutečně užasl! Tento starý pijan, jejž táhl včera do vrchu Václavské ulice s namáháním jak uštvaný kůň dělo na kopec, tento nestřídmý, kořalce uvyklý butykář, z něhož čpěly všecky vůně včerejška, obviňuje j e h o, Žemlu, že byl opilý. Žemla pozbyl trpělivosti.

„Pardon, pane rytmistře, bezpochyby jste docela zaspal včerejšek, myslíte-li, že j á nemírně pil. Račte se jen upamatovati, pane rytmistře, koho jsem táhl...“

„Já se ráčím upamatovat,“ přerušil Žemlu rytmistr, „že jsi táhl včera domů paviána jako slona, víš! A musíš z té bestie tam ve svém brlohu mít kůži — jen se podívej, Martine, podívej se!“

Při těch slovech se Kyllian povážlivě zakolísal, a Žemla zpozoroval teprve nyní, že rytmistr ještě není střízliv. Ale to nebylo od včerejška, to bylo dnešní — Kyllian patrně přicházel z kořalny Herzlovy, kde potíral včerejší opici novým popíjením. Žemla poznával, že by bylo marno odmlouvati a vysvětlovati cokoli této bečce špiritusu. Umlkne, ať mluví rytmistr cokoli.

Taková věc lehčeji se umíní než provede, a rytmistrovu tlachání podařilo se brzy vylákati Žemlu ze zálohy.

Nejdříve si Kyllian poručil číšku slivovice. Žemla mlčky mu posloužil a hned uklidil láhev, aby pijáka nedráždila. Ale tento úskok byl marný. U Kylliana neplatilo: sejde s očí, sejde s mysli. Pečoval příliš o svou žíznivou útrobu, a jedva dopil, již nastavoval kalíšek, aby jej Žemla znova naplnil. Při tom se pohupoval a chvílemi se chytal pultu, aby nepozbyl rovnováhy. Olizoval kníry, říhal hlasitě, a pojednou, obrátiv se k Žemlovi a hledě mu ostře do tváře, promlouval chroptivě:

„Tak poslouchej, Žemlo, jak pak teď myslíš dále? S těmi hořejšími...!“

Žemla neodpovídal. Hleděl upřeně na Kylliana a zastrkoval ruce za zástěru. Myslil, že starý tlachal umlkne, když mu neodpoví.

„Kujóne!“ rozkřikl se Kyllian pojednou, „rád bych věděl, máš-li to s nimi upleteno již dávno, nebo jestli jsi tam byl včera poprvé! Já ti na to přijdu, nestarej se. Hle, hle, chodí si na kávu a na bábovky do druhého poschodí a starému kamarádovi neřekne: pojď se mnou. Ale teď jsem tě tam dopaď a nespustím se tě. Ostatně musím říci té staré, aby si na tebe dala pozor, aby neměla žádnou ostudu. Takoví, jako jsi ty, jsou nejhorší! Vypadáš horkokrevně jako nakládaná okurka, ale zatím jsi podšívaný...!“

Žemla ještě mlčel, ač mu potrhovalo kolem úst. A Kyllian pokračoval:

„Víš — jetzt bin ich in meiner stimmung, jetzt geh' ich hinauf* — a vyřídím to tam.

---

* Teď jsem ve své míře, teď půjdu nahoru.

Kdybych se do toho nevložil, pěkně bys frajlajn Pavlínu zreformoval!“

Dosrknuv slivovici z kalíšku obrátil se, jako by chtěl odejít. Ale tu již se Žemla nezdržel.

„Pane rytmistře,“ zvolal a popadl pensistu za kabát, „učiníte nejlépe, když se nevložíte do ničeho a půjdete po svých! Jsem dávno plnoletý a nepotřebuji žádného poručníka, pane rytmistře — pravím, že ho nepotřebuji, ale hlavně si vyprosím, abyste v y se do ničeho nepletl. Čeho bylo a bude třeba, vyjednám si sám, pane rytmistře, docela sám...“

Žemla zbledl, chrle tato slova; rytmistr hleděl na něj udiveně a nepochopoval, kde se v něm vzalo pojednou tolik ráznosti. A teď se šibalsky usmál a nahnuv se k Žemlovi poklepal mu na rameno a zavrčel:

„Furiante furiantská, s tebou je práce, než z tebe člověk slovo dostane, ale teď vím, co jsem chtěl vědět!“ a přikloniv hlavu k uchu Žemlovu funěl mu horkým dechem za límec: „Ich bin ja ein kriegsspion* — stará chtěla vědět, jak s tebou dopadá, musil jsem jí to udělat! Sie ist dir gut** — a čeká jen, abys přišel, kašpare! Tak tam jdi dnes večer, upleťte si všecko! Nerada by, aby se to dlouho patlalo — víš, k vůli holce...“

Po tomto sdělení odstoupil Kyllian na dva kroky od Žemly a díval se naň vítězně, jako by mu byl oznámil, že vyhrál hlavní trefu, jako by očekával, že mu kupec za přátelskou tu zprávu padne kolem krku. Avšak Žemla nebyl překvapen příjemně. Jako by ho studenou vodou polil,

---

* Já jsem válečný špehoun.

** Je ti nakloněna.

že paní Šustrová zvolila si právě tohoto tlachala za důvěrníka. Viděl, že je svrchovaný čas, aby se nahoře určitě vyjádřil, by nebylo třeba podobného prostřednictví. Poděkoval Kyllianovi chladně a krátce za sdělení a odlehčilo se mu, když pensista po chvíli vytáhl paty. Vyšel na schůdky a vyhlédl za Kyllianem, aby se přesvědčil, kam jde; oddechl si vida, že kráčí přímo k Moráni.

Neomalené sdělení Kyllianovo vyvolalo v Žemlovi trapné pocity. Jak radostně byl by je vítal, kdyby s ním byl přišel někdo jiný, kdyby mu byla paní Šustrová přímo pověděla, s čím se svěřila Kyllianovi. Jest mu nakloněna! Co to znamenalo! Ale zda mluvil Kyllian pravdu? A kdy mu to pověděla paní Šustrová? Vždyť po celý večer seděl vedle Kylliana, v jeho přítomnosti nepadlo ani slovo, byl by něco zpozoroval. Ah, nyní vzpomněl Žemla, že Kyllian doprovázel dámy, když vyšly před večeří z domu. Tedy cestou. Ale kde se vzala pojednou ta důvěrnost? Ze všeho, co dříve slyšel a pozoroval, soudil neomylně, že mezi rytmistrem a paní Šustrovou panuje chladné napětí, ne-li dokonce nepřátelství. Kterak je možno, že při prvním setkání pověděla starému tlachalu, co měla na srdci?

Žemlovi nebylo dáno, aby koho podezříval z intrik, vypočítavých spekulací — v příčině paní Šustrové vůbec by se nebyl něčeho takového odvážil. I nalezl vysvětlení záhady, jak mu bylo vhod a jak se ho s radostí chápal. Paní Šustrová zná jeho časté styky s Kyllianem, a aby jej povzbudila, naznačila něco rytmistrovi. Zajisté však ne s úmyslem, aby Kyllian vše vytlachal, a co pověděla, znělo sotva tak určitě,

jak mu Kyllian oznamoval. Pensista vyprávěl věc svým způsobem a přidal mnoho ze svého.

Martin byl přesvědčen, že došel vysvětlení jedině pravého, a přemítaje později o věci byl celkem rád, že Kyllian vše vyžvanil. Věděl aspoň, jak se má dále chovat.

Bylo k osmé hodině večer, když posluhovačka Fána přišla nakoupit nějakých drobotin. Žemla vzpomněl si, že jí včera nedal zpropitného, poněvadž nebyla již v kuchyni, když odcházel, i sáhl do zásuvky pultu a hrábnuv do drobných, vtiskl Fáně do šedivé dlaně dva desetníky.

„Za to včerejší běhání, paní Fanynko," řekl nesměle.

Fána se trochu zdráhala, odstupovala od pultu, ale ne tak daleko, aby k němu nedosáhla rukou, již měla stále nataženu, a konečně, když bylo zdráhání dosti, sevřela rychle desetníky do dlaně a ponořila je do kapsy záplatované sukně. Potom dívala se stále nějak milostivě a slibně na Žemlu, jako by pro něj měla nějaký dárek, a konečně, když jí navážil, oč byla žádala, a když taky zaplatila, naklonila se k němu přes pult a svěřovala mu skoro šeptem, tajnostně:

„Milostpaní vzkazuje, že se slečinka dává pěkně poroučet, zdali se může těšit, že dnes milostpán přijde! Jestli nezapomněli."

Jak dobře to paní Šustrová vyvedla! Ona vzkazuje, že se dcera dává poroučet! Pravda bylo, že slečinka nevěděla o ničem.

Žemla se zapálil. Hle, hle, věc počíná být veřejná. Jeho poměr k Pavlíně není již jen mezi ním a oběma Šustrovými; ví o něm ode včíra rytmistr Kyllian, ještě lépe rozumí tomu posluhovačka Fána, zítra bude poměr jeho zcela jasný i Randové, a pomaloučku zví o něm celá ulice.

Žemlu těšilo celkem, že se to vyjasňuje, jen té „ulice" bál se poněkud. Neštítil se ničeho tak, jako všetečných pohledů, posudků a snad i jízlivých pomluv. Neměl sice dosud žádných vlastních zkušeností, ale tušil, jak se veřejné to účastenství vyvíjí.

Vše mu proletělo hlavou jako bleskem. Vyčkávající postoj Fánin upozornil ho, že musí nějak odpovědět. Obešel pult a řekl posluhovačce:

„Vyřiďte milostpaní, že uctivě ruku líbám a že se osmělím přijít, jen co se navečeřím a zavru. Myslím, že asi za hodinku; čekám na Randovou."

Žemla úmyslně vložil do vzkazu: „až se navečeří", neboť nechtěl, aby snad ho čekali k jídlu.

Přišla Randová, odestlala a poklidila, přinesla vodu a zmizela zas. Pokusila se sice hovořit o něčem, ale Žemla neodpovídal. Randová viděla v této upjatosti ještě hněv od včerejška, ale kupec nechtěl jen, aby mu zůstala příliš dlouho na krku.

O deváté hodině se oblékl, zavřel krám a vystupoval tiše a opatrně nahoru. Bál se, aby nepotkal na schodech někoho z domu, přál si, kdyby tak mohl k Šustrovým chodit oknem. Potkati nějakou sousedku — to by bylo řečí hned na začátku!

Paní Šustrovou byl uvítán tak důvěrně a přívětivě, jako by tam chodil rok. Slečna Pavlína seděla při stole u otevřené knihy a pletla. Vstala, pokročila mu vstříc a podávala mu s vlídným úsměvem ruku, již Martin ostýchavě políbil. Kéž jen tato něžná, hladká ruka uková mu hodně těžké pouto — jak rád a vděčně je přijme,

jak blaženě v něm bude kráčeti životem! Pohlédnuv na stůl poznal host, že vzkazu jeho „až se navečeří“ bylo porozuměno. Nebylo tu žádných příprav ke stolování, jen tři sklenice stály na stole a džbánek s pivem, přikrytý čistým ubrouskem, aby nápoj nevyvětral.

Vzpomínaje na večer včerejší, kdy se hlučně hodovalo, zpívalo a hovořilo, cítil Žemla, že dnes počíná to pravé. Včerejšek připadal mu teď jako veřejná hostina, ale dnes je v klidném, tichém kroužku domácím, dnes žádné slovo nebude přeslechnuto, dnes je třeba míti se na pozoru, aby dobře obstál. Tím se stalo, že hovor vedla skoro výhradně paní Šustrová, Žemla hovořil co nejméně, a slečna Pavlína téměř mlčela. Pletla, jako by musila ještě dnes dva páry punčoch urobit; bylo-li na ni namířeno otázkou, odpovídala „ano“ neb „ne“, usmála se někdy a chvílemi nahlížela do knihy. Bylo dnes Žemlovi poněkud nevolno; přece tu chyběla nějaká čtvrtá osoba, aby se zbavil stísněnosti. Konečně udeřila paní Šustrová na věc, při níž se mohl živěji zúčastnit a kdy se dostal do ohně. Zmínila se o panu rytmistrovi, jaký že to jest veselý, rozpustilý kumpán, ale jinak prý dobrá duše ze starého světa. Tu byla očekávaná příležitost, aby pronesl své mínění o něm, aniž sám osobu jeho na stůl vyvlekl. Přisvědčil paní Šustrové, že je pan Kyllian sice dobrák, ale že se zdá, že má i nectností dost.

„Pravda, pravda,“ pokyvovala paní Šustrová, „rád si přihne! Ale prosím vás, je tu sám na světě, jako kůl v plotě, bez ženy a dětí, bez radostí — hledá potěšení jinde. Ale jinak dobrý přítel.“

Žemla souhlasil celkem s paničkou, ale po-

dotkl zdaleka, že na dobrém příteli žádáme, aby byl mlčelivý, šetrný, aby uměl zachovávati, co mu svěříme. Pan rytmistr není takový, pan rytmistr má příliš sdílnou povahu a nesmlčí vše, co ví. Pan Kyllian nehodil by se nikomu za důvěrníka, poněvadž by se mohlo státi, že by věc vyžvatlal právě osobě, o níž se mu něco svěří.

„Ah, ah, snad mu ubližujete, pane sousede," namítala paní Šustrová. „Neznám sice pana rytmistra důvěrněji — a ta slova vyřkla panička s důrazem — ale myslím, že je spíše drsný než klevetný; je to tak pravý vojenský karakter..."

„Bůh uchovej, abych mu chtěl ubližovat," ujišťoval Žemla, jenž tentokráte ku podivu pevně opanovával svoje stanovisko, „ale mám tak malé zkušenosti, milostpaní, a musím říci, že právě dnes měl jsem nemilé setkání s ním. Pan rytmistr vtipkoval dosti nevhodně o mé včerejší večerní návštěvě u vás — tu již musil Žemla sebrat všecku sílu, aby dokončil, co začal, a nebyl s to, aby se podíval paní Šustrové do očí — k níž jste mne ráčila vybídnouti, milostpaní. I dal jsem panu rytmistrovi na srozuměnou, že není slušno vměšovati se do cizích záležitostí..."

Žemla musil ustati; cítil, kterak se naň věsí rozpaky vždy větší, kterak se červená a kterak mu na čele vystává pot. Kdyby však se byl v tom okamžiku podíval na paní Šustrovou, byl by viděl, kterak se při posledních slovech zarděla. Bylo to jistě zlé svědomí, vzbuzené narážkou kupcovou. Ale Žemla nemohl povznésti očí, nesměl se podívati ani na paní Šustrovou, ani na slečnu Pavlínu, chtěl-li dokončiti, jak si umínil. Stůj co stůj, myslil Žemla, dnes chtěl míti jistotu, chtěl odejíti s určitým vědomím.

I napjav poslední krapet prchající již odvahy, vypadl se svou válečnou lstí, jak v něm během hovoru vznikla:

„Ale pak, milostpaní, když pan rytmistr odešel a já byl sám, přemítal jsem chladněji o tom, co pověděl, a připadlo mi, že snad vidí bystřeji než já a že snad mohl postřehnouti — hlas Žemlův klesal při těch slovech a tišil se — že návštěvy moje mohly by vám být nevítány, a v tom případě, milostivá paní — Martin vytáhl kapesní šátek a otíral čelo i obličej, ježto se mu zdálo, že se mu hlava zamotává — prosil bych za odpuštění, že jsem obtěžoval, a buďte ubezpečena, že se neodvážím nikdy již vyrušovati vás v klidné, útulné vaší domácnosti...“

Dále Žemla nemohl. Snad již řekl příliš. Hlas rozechvěl se mu a posledních několik slov, jež měl ještě na jazyku, uvázlo a nedostalo se přese rty. Ale nebylo jich třeba. Paní Šustrová slyšela dosti a porozuměla výborně. A nyní cítila, že je řada na ní, aby provedla mistrovský kus, jakýž jí ukládala mateřská její povinnost. Její tvář, jevící dosud zvědavost a nedočkavost, co se ze Žemly vyklube, náhle zvážněla; znamenitý cvik její, jímž dovedla jeviti na zevnějšek známky vnitřního pohnutí, nalezl teď vítanou a pravou chvíli, aby se znova osvědčil. Vzbudila násilně všechny čivy a svaly, jež přivozují změny ve tváři, a líce její pojednou odělo se vzezřením, jako by se snažilo utajiti mocný dojem. Oči její znenáhla se zalily, a když Martin konečně vzhlédl, aby se úkradmo na matku zbožňované dívky podíval, spatřil tvářnost její cele změněnu. Kolem úst potrhovaly jí svaly, líce bylo jako ku pláči naladěno, a když se oči její setkaly s pohledem Žemlovým, povstala náhle, vztáhla

k němu obě ruce, chopila se rukou Martinových a pronášela třesavým hlasem:

„Pane Žemlo, nevím, rozumím-li vám dobře, ale jako matka mám právo vykládati si smysl vašich slov, jak jej mateřské srdce tuší. Myslím, že již dávno jsem pochopila, proč si nás dvou opuštěných ženských všímáte, a co mě úctou k vám naplňuje, jest způsob, jakým jste to činil. Nevyhrkl jste jako nějaký nepředložený mladík, ale zkoumal jste dříve sebe a j i, mou dceru, ubohého toho opuštěného sirotka — paní Šustrová zavzlykla a slzy jako hrachy tekly jí po tváři; byla již vpravena do pohnutí nejvyššího — který tu nebude mít nikoho, až mě Pánbůh povolá za mým drahým nebožtíkem pánem. Nuže, mám-li si t a k vykládati vaše slova a všechno vaše jednání po delší čas, vaše doprovázení, jež jste nám obětoval, vaši včerejší a dnešní návštěvu u dvou opuštěných a jenom na sebe odkázaných ženských, tedy vám odpovídám, milý pane Žemlo: souhlasím a svoluji! Nedivte se, že vám sama jdu naproti — ale matka je matka! Moje oči vidí mnoho, moje srdce tluče jen pro mé dítě, které vám ráda svěřím, je-li vaším úmyslem ujmouti se ho. Pánbůh ví, že vám svou dceru nevnucuji, jako jsem ještě nikdy neučinila, ačkoli už mnoho nápadníků se kolem ní otáčelo, ale já nedůvěřovala ještě nikomu tak jako vám, a moje dcera ještě nikoho nemilovala — a ž v á s...“

Paní Šustrová pustila jednu ruku Žemlovu, sáhla pro šátek, otřela si oči, načež hledíc už jiným, radostným pohledem na Žemlu, pokračovala:

„Koukejte, jak tu ubohá sedí a jak je šťastna, že jste se vyjádřil. Zkusila dost nejistoty, ale

všecko má konec. Pavlínko, vstaň, Martínku drahý — smím-li vám tak říci — obejměte ji; dejte si hubičku, děti!“

Slečna Pavlína vstala a podala ruku Žemlovi, kterýž se vzchopil a radostným rozčilením skoro se zapotácel. K políbení nebylo by došlo, kdyby paní Šustrová nebyla oba mladé lidi k sobě přistrčila. Pavlína nastavila tvář, a Martin ucítil jako elektrickou ránu, když přitiskl chvějící se rty na její pevná, růžová ústa, a když na své hrudi ucítil plná ňadra dívčina.

Potom usedli všichni tři; slečna Pavlína se sklopenou hlavou, Martin Žemla všecek zmaten a v nesmírných rozpacích, paní Šustrová zardělá umělým dojetím a pláčem, a šťastna, že se jí úkol tak vydařil...

Rozumí se samo sebou, že po slavnostním tomto výjevu vázla rozmluva, a nebýt paní Šustrové, byli by Martin a slečna Pavlína seděli jako němi třeba do rána. Ale vypraktikovaná tato matka uměla zatáčeti. Svedla hovor obratně na minulost, na své mládí, líčila, jak se seznámila s nebožtíkem pánem, Šustrem, jaký to byl hezký muž, jak jen tato okolnost rozhodla, že si ho vzala, ač mohla udělat jinou partii, poněvadž ji tenkráte chtěl bohatý jeden kupec; ona že vždy měla zvláštní příchylnost ke stavu kupeckému. Mohla prý dnes jinak sedět, a on, chudák, ten odmítnutý kupec, prý se později utrápil. Líčila, jak se měli s nebožtíkem Šustrem rádi, jak se těšili, když měla přijít rodina — a pozorujíc, že se Žemla červená, poznamenala paní Šustrová: „No, teď už o tom mohu před vámi mluvit — vy jste muž, a Pavlínka má taky rozum!“ Ach, jaké to bylo roztomilé dítě, Pavlínka, jak prý se jí celé sousedstvo obdivo-

valo, ale co s ní zkusili! Byla outlá, drobounká, slabá a mnoho stonala. Ale ona ji ošetřovala jako oko v hlavě, vždyť byla jejich jedináčkem, a byli by si zoufali při pouhém pomyšlení, že by snad chuděrka zemřela. Paní Šustrová promodlila prý tenkráte celé noci. A najednou prý jí někdo poradil, aby koupala dítě v medové vodě, učinila to — a dítě se spravovalo. To prý bylo medu a stálo to peněz nepočítaných, ale chvála Bohu, pomohlo to.

Paní Šustrová mluvila obšírně a s takovou horlivostí, jako by Pavlínu na trhu prodávala. Řeč její plynula jako syrob, a Žemla dosud nikdy neslyšel a nečetl, aby matka o dítěti pronesla tolik pochvalných, ano milostných slov. Jí nestačilo na označení vlastností Pavlíniných slovo jediné; panička pověděla jich vždy řadu, ať již líčila, jak hezké to bylo dítě, či jak chřadlo a stonalo. Jaké prý to bylo „malé, tiché, roztomilé, drobounké, usměvavé, přítulné děťátko"! A jak prý pojednou to „bílé, jemné, čisťounké tělíčko schlo, chřadlo, hublo, žloutlo, vadlo, hynulo".

Paní Šustrová po svém líčení se odmlčela, pohlédla na Pavlínu milostně a téměř zaníceně, a dodávala:

„Však má teď tvářičky jak sametové, Pavlínka, a je vám po celém těle jako alabastr, milý Martínku, jako porcelán. Neměla bych to říkat jako matka, ale je to má chlouba, mé štěstí! Vždyť já bych se byla po muži utrápila, kdyby mi po něm nebyla ona zůstala! A můj nebožtík pán, drahý pane Žemlo, jak ten ji měl rád! On byl vůbec dobrák, ale Pavlínu měl jako své srdce, jako své oko! Jak ráno vstal, první jeho chůze byla k její postýlce a líbáním ji probouzel.

A když se probudila a na tatíčka se usmála, vyzvedl ji z peřinky, stáhl jí košilku a na celém celičkém těle ji zlíbal, od hlavy po kůtka, od vlásků až k malým nehýtkům, až byla líbáním celá červená. Jí patřilo první sousto ode všeho; co jí na očích viděl, všechno udělal. Večer sedal u ní, dokud neusnula, a pak ještě ji líbal na čílko a hladil vlásky. Ubožák, že se jí nedočkal, až dospěje! Ten jistě na nás hledí s nebe a raduje se, že tak vyrostla, a jistě se raduje, pane Žemlo, že našla vás, věřte mně, a kdyby mohl, sestoupil by mezi nás dolů a položil by vám Pavlínku radostně do náručí, jako jsem to udělala já, a řekl by mně: Dobře děláš, Katy, já s tebou souhlasím, Žemla si jí zaslouží a ona jeho...“

Paní Šustrová pronášela poslední slova hlasem třaslavým, jako by v nich byl pláč, a opravdu se jí zalily oči, a panička potahujíc nosem mačkala si okázale šátek do očí. Pomlčela, vzdychla několikrát zhluboka, a zase mluvila dlouho a obšírně, až jí v krku vysychalo, a vidouc konečně, jak tu sedí Žemla zamlklý, stále v těžkých rozpacích, vyzvala ho, aby také on něco vyprávěl o své rodině a o svém mládí, o svém životě. A Žemla počal, s počátku sice těžce, nesouvisle, ale později se rozhovořil volně, hladce, a líčil, kterak bylo doma, kterak vyšel do světa a jak jej konečně zavanul osud do Václavské ulice.

Slečna Pavlína za řeči matčiny hleděla tupě na svou punčochu a na její tváři bylo by bývalo možno postřehnouti jakýsi zákmit opovržlivosti. Znala způsob matčin a cítila dobře, že rozplizlý její tlach má učiniti ji — Pavlínu — Žemlovi dražší a milejší. Proto uvedena ona historie její

nemoci a slabosti v dětství, proto ona zmínka o medových koupelích, kterých ostatně nebylo tak mnoho. Vše bylo naličeno na Žemlu, aby léčkoval v duchu prozřetelnosti, že zůstala Pavlína pro něj zachována, vše jest vypočítáno na vděčnost jeho ke staré paní, že mu dceru vypěstovala.

Ale když se rozhovořil Žemla, naslouchala slečna Pavlína pozorněji a s jistým účastenstvím. Pozdvihla chvilemi hlavu a pohlížela stranou na Martina; vypravování jeho dosti ji zajímalo, hlavně proto, že se jí zdálo upřímné a pravdivé, v čemž se lišilo od povídavosti matčiny, která si množství okolností vymýšlela teprv za řeči.

Bylo půl dvanácté, když Martin zpozoroval, že je pivo dávno již vypito a že je na čase, aby odešel. Počal se loučit, a matka pojednou odběhla do kuchyně, aby nalila vody — vpravdě však proto, aby poskytla Žemlovi příležitost, aby se rozloučil něžněji s Pavlínou. Než odvaha Martinova byla dnes již vyčerpána, a slečna Pavlína nové mu nedodala. Podala mu sice ruku, opětovala jeho stisknutí slabým tlakem, ale nedošlo k políbení, jak se stará domnívala, a když se panička vrátila, držel Martin již klobouk v ruce a byl na odchodu. Vyzvala ho, aby zas brzy přišel, co nejdříve, totiž zítra, a posvítila mu na schody.

Když se vrátila a zastrčila závorku u dveří kuchyně a zavřela za sebou také dveře pokoje, postavila svícen na stolek, zhasila svíci a obrátila se k dceři:

„Ty, Pavli, ty jsi jako panádl, na mou pravdu! Ten člověk je v plném varu a ty vedle něho sedíš jako mumie!“

„Prosím tě, mutr,“ utrhla se slečna Pavlína,

shazujíc šaty, „každý neumí hrát komedii jako ty! Já pro divadlo nejsem!“

„Ty hubatá!“ řekla paní Šustrová hořic, „ještě mi vyčítej, když se takhle starám, abys nezkysala. To je vděk dětí, když je vychováme...“

„Ale, mutr, začínej zas, ano? Je dost na tom, co ty napovídáš, někdy je toho až příliš. Koukej, kam jsi došla s rytmistrem! Já ti hned povídala, abysi se s ním nespouštěla — ten jistě všecko Žemlovi vyžvanil — a jemu to není vhod, to si mohu myslit...“

„E mlč, huso, a lehni! Já vím, co mám dělat...“

Zatím se Žemla šoural se schodů a chodbou domovní ke vratům, tápaje rukama vpravo vlevo. Byl zmaten štěstím a blahem dnešního večera, první políbení Pavlíny hořelo mu ještě na rtech, cítil stále dotek jejích plných ňader...

A nyní, když se za ním zavřely dveře bytu Šustrových, když osaměl, byl náhle nespokojen sám s sebou. Žlobil se, kterak je nestatečný, stydlivý, ostýchavý. Proč nepolíbil Pavlínu, když se matka její vzdálila? Chápal teď, proč se vzdálila, poznával, že mu nechtěla překážet, jasně viděl, že odešla proto, aby jednal, jak za dobré uzná. A byť to nebylo jejím úmyslem: co mu vadilo, aby Pavlínu nepřivinul podruhé na prsa, aby ji nepolíbil, aby ji nezlíbal nesčíslněkráte! neměl k tomu práva? Zdali neprahl po jejích rtech, po jejím dechu, nelomcovala-li jím neukojitelná žádost, aby přitiskl tvář na aksamitové líce Pavlínino? Proč mu vše to připadá teprv nyní, kdy již nemůže napraviti, co zmeškal!

Žemla stanul v tmavém průchodě a celým jeho nitrem zalomcovala náhle lačná, nezkojitelná

žádost, aby tu měl Pavlínu, aby ji uchopil a sevřel v objetí, aby ji zlíbal do únavy, až by klesl, aby vyssál z jejích rozkošných rtů v jediném okamžiku, po čem tak dlouho toužil. V tu chvíli probudilo se v Žemlovi rázem vědomí, že jest Pavlína ženou a on mužem, a že co zmeškal dnes, nikdy již se nevrátí. Co jest láska? Má na ni stále hledět jako na svatý obrázek, má se k ní modlit? Není již jeho? Nepatří mu to ladné tělo dnes a navždy? Vždyť ji dobyl, vždyť mu ji matka vložila v náručí! Proč odešel tak hloupě jako nesmělý školák!

Krev mu bila v žilách a pojednou mu připadlo, že se musí vrátit nahoru za jakoukoli záminkou, že musí Pavlínu spatřit ještě jednou, že jí poví, jak v něm vše bouří, že před ní padne na kolena, že ji strhne k sobě, snad již prostovlasou, snad již v nočním oděvu — ach, tím lépe! — že ji pokryje polibky a že k ní zvolá: Pavlíno, miluješ mne skutečně, jsi má, nenáležíš nikomu než mně, nemiluješ nikoho než mne?

A Pavlína se k němu skloní a šťavnaté její rty dotknou se jeho čela a tváří, jeho úst, tvárná její ňadra přitisknou se na jeho hruď a on ucítí, kterak také její srdce buší hlasitě, a všeptá jí do ucha, co dosud žádné ženštině nepověděl, o čem do dneška nevěděl, co se v něm probudilo právě teď a před čím sám se zachvívá, ale co je hrozně, velkolepě krásné, čeho se leká a v čem by zároveň chtěl utonouti...

Žemla se chvěl na celém těle, divá, nezkrotná tužba jím otřásala. Dnes, ještě teď musí té bouři dáti průchod, sice zšílí. Vždyť už je šílený, zdálo se mu, vždyť cítí a myslí jinak než jindy, a co v něm uvádí krev do varu, musí ještě dnes dojíti ukojení...

Otočil se a vracel se ke schodům. Nelze jinak, musí nahoru, aby pověděl, co zamlčel, k čemu se dřív neodhodlal.

Ale tma, již byl obklíčen, objala ho náhle, padala na něj a tlačila ho zpět. Zajisté je tma i nahoře, u Šustrů, a Pavlína i matka jsou již v postelích. A při tom pomyšlení zastavil se Martin a vší silou vymaňoval se z divného kouzla, jímž byl pojat. Jak opojen tápal zase ke vratům domovním, odemkl jako samohyb a vykročil na chladný noční vzduch. Zamkl vrata a po špičkách se kradl na druhou stranu ulice a pohlížel vzhůru do oken bytu Šustrových. Bylo tam temno, okna byla černá, Žemlovi se zdálo, že slyší jemné oddychování spící dívky. Hleděl chvíli do oken, horoucně si přeje, aby z nich někdo vyhlédl, ale toto přání se nevyplnilo. Konečně kráčel ke svému krámu a když odmykal vrata, zdálo se mu, že je opilý...

II.

Žemla nezažil nikdy tak pěkné, milé zimy jako tentokráte. Byl téměř denně u Šustrů a nemohl se nikdy dočkati večera, aby jen už mohl zavřít a vejít k Šustrovým. Prvních několik dní se ostýchal a stál vždy chvíli za dveřmi na chodbě, než se osmělil zaklepati, vpoklonkoval se rozpačitě dovnitř a ještě rozpačitěji odcházel. Ale za týden zbavil se této trémy a konal pak návštěvy směleji, neboť chování Šustrových mu dodávalo odvahy. Vlastně však jen chování matčino. Slečna Pavlína sedala v prvních dnech a týdnech právě tak nemluvně a lhostejně jako

poprvé. Za to matka Šustrová neměla dosti lichotivých slov pro Žemlu. Říkala mu mazlivě Martínku, někdy i žertem Žemličko, pečovala, aby mu sklenice nevyschla, a občas připravila večer nějakou pochoutku, již přinášela na stůl právě ve chvíli, kdy Žemla přicházel. Pak ovšem dělala paní Šustrová, jako by se to bylo stalo pouhou náhodou, a pobízela Pavlínu: „Ale kočičko, jdi, dej sem talířek a vidličku — Žemlička si šťouchne, aby věděl, jak umíš kmochtit!"

A slečna Pavlína vstala, přistoupila mlčky ke kredenci, vybrala talíř a příbor, položila vše mlčky před Žemlu a stará paní již mu podávala. Tu ovšem se nemohl Žemla vzpírati a odmítati, musil si vzíti již proto, že to „kmochtila slečna Pavlína", aby ji neurazil. A přece to byl jenom nevinný mateřský úskok, neboť slečna Pavlína „nekmochtila" téměř nikdy, poněvadž ji kuchaření netěšilo. Poznámky paní Šustrové byly vypočítány prostě na nezkušeného Žemlu. Chtěla, aby pokládal dceru za dobrou hospodyni, aby její cena v jeho očích stoupala. Žemla věřil všemu a netušil pravý stav věcí.

Aby se poněkud odsloužil za ta večerní sousta, přinášel zas někdy krabičku sardinek nebo láhev punče. Takovéto oplátky přijímala paní Šustrová jen s podmínkou, že se to sní nebo vypije, až přijde také pan rytmistr, jejž pak musil Žemla jejím jménem na druhý den pozvati. Martin uvykl konečně i těmto občasným návštěvám Kyllianovým. Zdálo se mu, že starý pensista vpravuje se do společnosti a že se chová mírněji než při první návštěvě o svaté Kateřině. Ale vpravdě nebylo tomu tak; Žemla jen uvykal jeho manýrám a neurážely ho již tak velice.

Čím dále do zimy, tím řidší a kratší byly také

nedělní vycházky společné. Buď trávil Žemla celé odpůldne u Šustrů, nebo vyšli brzy po obědě na procházku a vracívali se mnohem časněji, a pak vařívala paní Šustrová kávu a Pavlína hrávala na citeru.

Vše to zařizovala a určovala matka, ovšem zcela nenápadně a ponechávajíc Žemlovi na vybranou, jak chce neděli strávit. A Martin rozhodl vždy, jak sama si přála. Měla ho nyní již zcela v moci a umiňovala si, že ho nespustí s dozoru. Držela se nápadníka dceřina zuby nehty a nechtěla, aby se jim třeba jenom na den vymkl. Mohl by přijíti do jiné společnosti, mohl by mu někdo něco namluvit, mohl by otevřít cizím přičiněním oči — a snad by byl pro Pavlínu ztracen. Posuzovala dobře jeho nezkušenost a chtěla ho dovésti tak daleko, aby nemohl couvnouti. A Žemla tak ochotně a rád se dal poutati.

Paní Šustrová docházela nyní také častěji do krámu Žemlova. Přicházela nakupovat rozličných drobotin, ale pravým účelem jejích návštěv bylo, aby seznala, jak se daří obchodu. Všímala si bystře zásob v krámě a pozorovala nenápadně, co kdo kupuje; počítala, kolik asi Žemla trží, a stačí-li to, aby uživil ženu. Byla by ráda věděla, s jakým kapitálem Žemla začal, ale netroufala si, aby se ho přímo zeptala. Dotkla se sice leckdy té okolnosti, ale Žemla nedal nikdy přímou odpověď. Ne proto, aby pravý stav zatajoval, ale jaksi z pudu, z kupeckého zvyku. Vždyť se mu po tolik let kázalo a do paměti vštěpovalo, že nesmí žádnou „obchodní tajnost“ prozraditi.

Ale paní Šustrová se nedala odstrašiti neurčitými odpověďmi Žemlovými. To by bylo pěkné, aby všecko neprokoukla o n a, chytrá, zku-

šená žena; o n a, matka slečny Pavlíny, za níž kupec chodil! Je to nejen jejím právem, ale přímo povinností, aby zvěděla vše, co se týče obchodu Martina Žemly, kterýž bude jejím zetěm. A pojednou jí připadlo, kdo by ji mohl spolehlivě zpravit o věcech, na nichž jí záleželo: Randová! Ta je od začátku při Žemlovi, znala ho snad již dříve, ví zajisté nejlépe vše, co s pánem jejím souvisí, aspoň lépe než celá tato ulice, kam přišel Žemla jako nováček, všechněm neznámý.

Stará Randová se podivila, že ji pojednou „ta ouřadnice" přívětivěji pozdravuje, ale v přirozené prozíravosti prostého rozumu svého se domnívala, že zná příčinu. „Bodejť, to je k vůli milostpánovi, že chodí za holkou!" myslila si, a pokračovala v úvaze své: „Holenku, kdybych já do toho měla co mluvit, však by nelez' na ty schody nahoru a dal by vám pokoj. Z vás mu nekouká žádný užitek!"

Konečně se paní Šustrové naskytla příležitost, aby zastavila na ulici Randovou. Ubírala se do trhu a teprv na ulici zpozorovala, že nemá u sebe šátek. Tu vycházela Randová z krámu a pozdravila Šustrovou.

„Ale paní Randová!" zvolala pensistka prosebně, „hleďte, zapomněla jsem šátek nahoře, nechtěla byste mi pro něj doskočit? Lezu do schodů již trochu těžce."

„Proč pak ne," zahuhňala Randová, a zmizela v domě. Za několik okamžiků se objevila s bílým šátkem, držíc jej konečky palce a ukazováčku.

Paní Šustrová děkovala, a že šla Randová také k Moráni, kráčely teď obě podle sebe — paní Šustrová schválně tak pomalu jako Ran-

dová, aby nenechala posluhovačku za sebou. A by jí neunikla, zapředla hned přívětivý hovor o počasí, o zimě, a pohlížejíc na chatrný oděv Randové řekla:

„No, no, nejste na zimu tak zaopatřena, jak je potřeba. Máte vy ještě hodně horkou krev — já bych v tom zmrzla!“

„I to není od krve!“ broukla Randová strkajíc ruce pod zástěru. „Ale každému se s nebe nesype!“

To měla být narážka na pensi paní Šustrové, a Randová myslila, že si „ouřadnice“ opravdu z toho vybere, co jí náleží. Ale paní Šustrové nenapadlo pranic při proslovení tak obyčejném, i pokračovala přívětivě:

„Kdybych vás neurazila, paní Randová, měla bych takovou obnošenou vatýrku, ale dobrou — dávno ji nenosím; mohla byste si pro ni přijít.“

Randovou počalo všechno škubat, a to zlostí nad nabídnutím „ouřadnice“. Proč jí chce darovat vatýrku? Proč ji nedá s v é posluhovačce, Fáně! Ta by ji také unesla, a snad jí potřebuje spíše než ona, Randová. Ať si nechá prezenty, beztoho v tom něco vězí. A ta vatýrka bude asi pěkná, když už ji paní Šustrová odložila. Vždyť takové paničky také nosí vatýrku tak dlouho, až jsou v ní provazy místo vaty. Ale proto přec vynutila ze sebe:

„No až jednou — přijdu, milostpaničko; však dá Pánbůh, že nebude letos zima dlouhá — máme samé šťastné čtvrti měsíce!“

Paní Šustrová byla, kde chtěla být. Mluvila o zimě, o topení, o pálení svíček a petroleje, o tom, že se více vypije a sní, poněvadž se žaludek musí také vytápět, a konečně prohodila:

„Však váš pán radši by viděl, kdyby byla zima hodně dlouhá. Pekařům, hospodám, řezníkům a kupcům v zimě je nejlépe. Co jen té bryndy se v zimě vypije! To se kupci vždy vytrhnou za špatné obchody letní...!“

„Ajajaj!“ prolétlo Randové hlavou, „myslíš si, že se mému pánu nedobře daří?“ A pojednou se v popudlivé babě probudila všechna hrdost, a teď pokládala za svou věc, aby Žemlu proti mínění tak chatrnému ubránila. Velel jí tak zájem pánův, ale ještě více ji pobízela ctižádost vlastní. A mnohem ochotněji než jindy otevřela ústa, aby úsudek „ouřadnice“ o pánovi opravila:

„A to je u nás jedno, milostpaničko! Pánovi jde stejně dobře v zimě jako v létě — peněz jako železa po celý rok. Takový kupecký krám je zlatý důl, když se tomu dobře rozumí — a pán tomu rozumí dobře! Nemíchá, jako všichni ostatní, a není hrubián, jako mnohý jiný. U nás — (Randová vždy říkala „u nás“) — jak přijde zboží z Ameriky a z Australie, tak se prodává lidem v krámě, nic se nepřidává, nic se neubírá. Vždyť milostpaní sama nejlíp ví, jakou pije kávu teď, od nás, a jakou pila jindy od jiného, co?“

„Jen co je pravda,“ přisvědčovala paní Šustrová, „jsem s panem Žemlou spokojena. Co má, je dobré a čisté, a moje uznání ho může těšit, protože jsem už na světě jedla a pila ledacos — ale kdepak, tahle krajina je chudá, každý tu kupuje po krejcarech!“

Randová hodila pohrdlivě hlavou:

„Inu bodejť, po krejcarech, u koho pak teď stovku najde! (Tu máš, pejcho ouřednická, vem si!) Je lepší za hotové po krejcaru než na dluh po zlatkách! Co je v šuplíku, neuteče už, a za

takový dluh si člověk nic nekoupí! Drobečky jsou taky chleba — dobře udělal pán, že šel do téhle končiny, krejcary od poctivých přinášejí požehnání — a to náš pán má...!“

„Však mu také každý přeje,“ prohodila paní Šustrová, uspokojena smyslem řečí Randové, nebo nic jiného nechtěla slyšet.

„A kdyby nepřál, bylo by to jedno,“ vrčela Randová dále. „Pánbůh kouká na to, kdo si co zaslouží, a kdo pracuje, zaslouží, aby vydělával. Těch, co člověku přejou, je na světě tak málo, že by je na prstech spočítal.“

Obě ženštiny vycházely právě na Dobytčí trh. Paní Šustrová byla by ráda ještě chvíli Randovou poslouchala, ale babice rozloučila se na rohu velmi krátce a úsečně a jechala sadem napříč, k Ječné ulici.

„Hle, hle,“ bručela po cestičce mezi zasněženými záhony, „jak by tahala z člověka rozum! Ale na mne si nepřijde! Ať si myslí, jak se pánovi dobře daří — a dařilo by se mu teprv, kdyby ho maškary nezdržovaly a o čas neokrádaly. Ale sám taky nemá rozum! Přijde pometlo v sukních a splete mu hlavu! Na to by měl čas, až by si koupil dům — holek bude vždycky dost...“

Zachumlala ruce do chatrného šátku a neúnavně vrčíc ubíhala dále, až zmizela s očí paní Šustrové, která ji pohledem sledovala. Ubohá Randová netušila, že by byla pánu svému lépe prospěla, kdyby živnost jeho byla zhaněla.

Paní Šustrová kráčela klidně ke Spálené ulici v těžkém, teplém „vikleru“, a vypřádala pilně další nitky tenat, v nichž měl Žemla uváznout. V chůzi pracuje mozek tak čile, rychle, myšlenka plodí myšlenku a rozvíjejí se záměry na

celá léta. Již viděla starostlivá matka dceru svou teple usazenu po boku Žemlově jako paní kupcovou, kteréž nebude pracně dobývati chleba věčným pícháním do látek a počítati úzkostlivě s každým krejcarem, těžce vydělaným. O vše se bude starati Žemla sám, nanejvýše mu někdy žena v krámě vypomůže.

Jen něco nebylo po chuti paní Šustrové: těsný, pochmurný krámek ve Václavské ulici s tím dusným kumbálkem vzadu, který se podobal více žalářní kobce. Přála si, aby dcera její panovala v něčem veselejším. Ráda by ji viděla v širokém, prostranném krámě v nějaké živé ulici, a za krámem světlý, příjemný byt o dvou, o třech pokojích, v němž by Pavlínka trávila klidný život. Paní Šustrová šla dále a kochala se již luzným pomyšlením na drobná Žemlata, jimž bude ustýláno v bílých peřinkách, v roztomilé kolébce, a až vzrostou, v úpravné postýlce. A pokradmu uhnizďovala se ještě jedna myšlenka ke všem ostatním. Bylo by zajisté smutno dceři, kdyby trávila celé dny sama, kdežto její muž bude se ohánětí v krámě. Bude nutno, aby měla společnost, aby ji někdo vypomáhal v domácnosti a bavil ji za dlouhých odpůldnů, aby ji vyprovázel po městě, když půjde nakupovat, na vycházkách na hradby a za bránu, když se jí zachce čerstvého vzduchu. Bude v takové mladé domácnosti třeba zkušené, moudré osoby, která by se svými radami a pomocí stále byla po ruce. Jaké štěstí pro mladé ty lidi, že budou míti takovou rádkyni a přítelkyni, již by ani zlatem nevyvážili!

Paní Šustrová se blaženě usmála, když v duchu tak daleko dospěla. O tu zkušenou, moudrou osobu je postaráno — tímto strážným andělem

mladé, nezkušené domácnosti manželů Žemlových bude — o n a sama, paní Šustrová!

III.

Návštěvy Žemlovy u Šustrů nezůstaly utajeny. Brzy věděl celý dům — a k tomu nebylo třeba mnoha důvtipu — kam Žemla chodí a proč tam chodí, a zanedlouho vykročila zvěst z domu a rozšířila se po celé ulici. Ty končiny pražské, v nichž se Žemla usadil, působí dojmem venkova a mají vlastnosti venkova. Lidé znají se tu navzájem a pozorují se, i nemohl se utajiti román, jenž v nárožním domě naproti Šárymu se vyvíjel. Kdo neznal Šustrových? Celá ulice o nich věděla. A kdo by nebyl znal Žemlu, který už téměř rok vážil sousedům kávu a cukr a rozmanité koření? A tyto osoby byly jaksi vynikajícími členy zdejší společnosti, komu by tedy ušly vzájemné jejich styky? Leda oněm drvoštěpům se sekerami a pilami, jejichž těžké, kované boty dopadaly denně na hrbolatou dlažbu a vymleté chodníky, a jimž záleželo nejvíce na tom, má-li Žemla dobrou kořalku, kteří však se nestarali o jeho soukromé záležitosti. Neušlo to zvláště ženám jež mají v takových věccch tykadla nejjemnější a oči ostrovidovy.

A Žemla seznal brzy, že o tom „ulice" začíná vědět. Čím dále tím častěji bylo mu slyšeti z úst ženských narážku — hrubší, jemnější, jak právě všetečné huby uměly. S počátku činil Martin, jako by poznámky přesléchal, jako by se ho netýkaly. Ale s tím dlouho nevydržel. Bývaly pak

útoky prostořekých ženských ostřejší, určitější, a tu se mu zdálo, že je nejlépe odbývati je vtipem. Ale chyba lávky! Ke vtipkování nebyl Žemla stvořen a brzy pozbýval chladné rozvahy a stával se podrážděným. Jeho povaha byla vážná, hleděl na každý podobný poměr, v jakém sám teď byl, jako na věc docela soukromou, nedotknutelnou, do které nikomu nic není, a zlobilo ho velice, že mu teď cizí lidé do jeho kaše foukají. Snažil se také s počátku, aby toto své mínění vštípil sousedkám se všetečnými zobáky, ale brzy poznal, že ta snaha je naprosto marna. Krom toho zapomněl na jednu věc — a možno, že o ní nikdy nevěděl, že nedospěl k tomu poznání: že totiž svobodný kupec je jaksi veřejným majetkem, že je pokládán za předmět výherní, na nějž mají vsazeno všecky svobodné ženštiny z okolí, které do jeho krámu zapadají, a že jest vzácným dotud, dokud není po tahu. Svobodný kupec jest kandidátem ženitby pro všechny, a čím déle se nerozhodne, tím lépe pro něj. Ale jakmile si vybral, jakmile sáhl po jedné ženské bytosti ze zástupu jej obklopujícího, tím okamžikem vzbudil žárlivost všech ostatních, což jest výhodnější, anebo pozbude ceny a zájmu všech, a to jest méně výhodné, ba někdy nebezpečné pro člověka, kterýž nemá posud pevné půdy pod nohama. A Žemla neměl té pevné půdy a škodilo mu nejvíce — o čemž nevěděl — že se přiklonil právě k Šustrovým, kteréž nebyly v sousedstvu velice oblíbeny.

A jak vyzývavé byly někdy poznámky babek, matek i svobodných z ulice Václavské!

„Co slyším, co slyším!“ zvolala kdys paní Pýšková, manželka krejčího Pýška a matka tří

dospělých dcer, na pohled všecka udivena; „pan Žemla prý je šťastným ženichem?“

Žemla odvažoval jí lot kávy a hleděl rozpačitě na jazýček váhy. Nebyl to sice první dotaz toho rázu, ale do rozpaku uváděl Žemlu pokaždé.

„I Bože, paní,“ odpovídal již po desáté stejně, „ženichem je každý, kdo se ještě neoženil. Ale jiná věc, jak daleko ještě do svatby!“

A sypal rychle kávu do kornoutu a krájel za krejcar cikorky, aby paničku co nejdřív odbyl.

Ale panička poroučela si ještě za tři krejcary škrobu a za krejcar modřidla a za dva sody, a vždy jedno po druhém, jako by teprve na věci vzpomínala, aby mohla co nejdéle na kupce dorážet.

„A kdopak je ta šťastná, kterou pan Žemla povede k oltáři?“ ptala se cukrovým hlasem dále, ač věděla všechno zevrubně.

„Ba, sám ještě nevím, s kým půjdu do kostela,“ nutil se Žemla do žertu, ale ve tváři bledl a uvnitř se zlobil.

„Tak jsem slyšela,“ usmívala se neodbytná panička a pokračovala ve své zlomyslnosti, jako by jí med z huby kapal, „že nešel pan Žemla daleko, že si vyhlédl hospodyňku skoro nad hlavou. Inu bodejť, když má člověk povolání a uvázání, nemůže mařit mnoho času pochůzkami na táč do daleka. Dej Pánbůh štěstí, dej štěstí!“

„Ano, ano,“ přisvědčoval Žemla, rád, že trefí na výhybku, „štěstí, štěstí, toho nám všem třeba v těchto časech. Máme se všichni co ohánět!“

Ale panička byla neústupna jako moucha. Hrabala se v kapse, vyndávala peníze po krejcaru a mluvila dále:

„Však ona ta vyvolená taky zle nepochodí. Kupec je kupec — to je živnost jak apatyka. Panu Žemlovi nemůže mít nikdo za zlé, že šel vejš, rovný rovného si hledá — a nobl slečinky jsou taky rády, když jim někdo pomůže z octa. Nejhůř je holkám řemeslnickým, třeba byly do práce jako kat a pořádné jako hodiny. Já mám o všem povědomost, já jsem matka zkušená a rozumím všemu — dala jsem si s dcerami dost práce — ale kde nejsou tisíce, rezaví petlice — nikdo o dveře nezavadí!“

„No, paničko, peníze nejsou všecko,“ lahodil Žemla mistrové, aby ulomil hrot bodavým jejím poznámkám; „pořádná hospodyně má větší cenu nežli tisíce. Na to rozumní lidé nehledí!“

„I taky tak říkám, taky,“ přisvědčovala panička, „a vím, že pan Žemla nehledal peníze, sice by se byl obrátil jinam. Každý není tak skromný a rozšafný.“

A když mu vlepila tuto poslední zlomyslnost, byla také již hotova s vypočítáváním krejcarů a poroučela se.

Žemla neodpověděl na poslední její slova. Byl rád, že má zlomyslnou ženštinu s krku, a vzdychl při pomyšlení, kolik ještě podobných pilulek bude mu spolykati, než se věc ukončí.

Tyto skryté i zřejmé útoky, toto pozvolné bodání bylo trpkým příměskem do nápoje lásky, jímž se opájel. Kéž by mohl učinit, aby všem těm zlomyslnicím oněměly jazyky aspoň na chvíli, kdy u něho v krámě meškají. Jinak ať o něm smýšlejí a mluví po chuti, ale j e m u ať dají pokoj. On také o jiné se nestará, ale nejméně již si všímá zamilovaných párků. Ba, Žemla byl v této věci tak šetrný, že stávaje někdy před krámem a vida, kterak se blíží ně-

jaká služka, provázená chasníkem neb vojákem, ucouvl do krámu, aby se milenci před ním neostýchali. Proč tedy do jeho milostné historie strkají nepovolaní lidé všetečné nosy? Nic naplat! Ať se zlobil jak chtěl, klevetné a dotěravé huby sousedek nezavázal. Bylo mu tak, jako by se celá ulice proti němu byla spikla, a jedva že skončil s jednou paničkou, již tu byla jiná a začala znova.

A věc podivná! Kdežto bylo Žemlovi dříve proti mysli, že se mu do poměru s Šustrovými vpletl Kyllian, byl tomu nyní skoro povděčen, neboť starý sekáč odrážel za něj všetečné dotazy, když se k tomu nahodil, a Žemla míval svatý pokoj aspoň ve chvíle, když u něho pensista dřepěl. Dokud neutopil Kyllian rozum ve slivovici, míval vzezření jakési bodrosti a zdálo se, že uvažuje stav Žemlův a že chápe, jak trapně naň účinkují tlachy závistivých, nepřejících bab. Přicházel v zimě častěji do krámu Žemlova a zdržoval se tu déle, poněvadž ostré větry, vánice a plískanice znepříjemňovaly a znesnadňovaly mu obvyklé lajdání ulicemi.

Usadil se na pytel kávy nebo rejže v koutě a vydržel tak při své slivovici tři, čtyři hodiny. Někdy bavil Žemlu vyprávěním historek z celého okolí, jindy přinášel si z trafiky Pražský denník, schumlal si pod nohy prázdný pytel, narovnal skřipec na nose a četl. Co vyčetl, vypravoval Žemlovi s poznámkami, jež bavily kupce nejvíce. A když Martin k večeru rozsvítil a krám se oživoval, držel Kyllian svůj orgán sice před nosem, ale pohlížel přes papír po návštěvách a naslouchal hovoru. A když se některá z paniček dotkla poměru Žemlova, nevšímajíc si starého pána na pytli, počal Kyllian mnouti chuchvalce knírů, a v okamžiku, kdy Žemlovi docházel

dech, sekl v hovor nějakým slovem a uťal paničkám další jízlivosti u samé špičky jazyku. Někdy ani tak dlouho nevydržel. Pokládalť se v poslední době za domácího přítele Šustrových a jaksi za protektora Žemlova a měl za svou povinnost, aby ho chránil a podporoval. Ostatně cítil, že je Žemlovi vůbec zavázán. Vždyť u něho pil stále na dluh a pokulhával náramně se svým placením.

Přišla zase jednou paní Pýšková.

„Nu, kdy pak už půjdeme na svatbu, pane sousede?“ spustila na Žemlu, když si poručila lot kávy.

Tentokráte nečekal Kyllian, jak odpoví Žemla. Bylť právě před tím jednu spanilomyslnou kmotru vyprovodil a měl nabroušeno.

„Nestaraj' se, paničko, nestaraj',“ zachrochtal z kouta, „povídal Žemla, že jich poprosí za družičku, a já půjdu za mládence — pěkný párek, co?“

Paní Pýšková podívala se jedovatě na Kylliana, že se plete do řeči, a chtěla ho žertovně odbýti:

„Jdou, dědku! Družiček je na vybranou! Mám sama tři doma...“

„Já vím,“ odpovídal Kyllian, a oči mu svítily zeleně pod přimhouřenými víčky; „slyšel jsem, že na budoucí Boží tělo půjdou poprvé s procesím. Je to radost pro matku, co?“

Paní Pýšková zaťala zuby. Kyllian trefil ji na místě nejchoulostivějším, neboť dvě ze slečen Pýškových silně dozrávaly, ba přezrávaly. Již neodpověděla rytmistrovi, jehož nevymáchanou hubu znala, a od té chvíle měl od ní Žemla pokoj.

„Vidíš,“ povídal Kyllian, když panička odešla,

„takovým babám musíš vyparírovat, sic by tě užraly. Ale když jsi takový neslaný, nemastný! Koukej, jak jede! Jedna, dvě! vrazit jí ňákou galanterii, a víckrát nezačne — za to ti ručím. A začne-li ti ještě jednou, zeptej se jí jako namátkou, chodí-li se slečnami ještě na bály k Šárymu. Tamodtud jednou vyházeli starého Pýška s celou rodinou — uvidíš, jak jí zatneš!"

„Nerad bych se kočkoval, pane rytmistře," odmlouval Martin, „a nesluší se, abych se s kupci vadil..."

„Vadil, vadil!" opakoval Kyllian zlostně. „Tak se nech štípat! Já bych je na tvém místě pěkně vystrnadil!"

„Já bych je také vystrnadil," odpovídal Žemla zvolna a potichu, upadaje v zamyšlení; „ale co pak?"

Ano, co p a k ? Žemla tu vyslovil velikou otázku, na niž nedovedl odpověděti ani sám aniž kdo jiný, nejméně však pensista.

IV.

Paní Kateřina Šustrová dávno tušila, co se v Martinovi děje, ano věděla to téměř s jistotou od onoho prvého setkání v zahradě na Slovanech. Ani na okamžik nebyla v pochybnosti, že se Pavlína Žemlovi líbí, každý jeho pohled neklamně to vyzrazoval. A s uspokojením pozorovala, kterak náklonnost jeho roste, zesiluje se — a každá žilka v ní hrála nedočkavostí, kdy se konečně Martin v y j á d ř í. Dobře věděla paní Šustrová, jaký je rozdíl mezi líbením a ženěním, vždyť měla tolik zkušeností s dcerou.

Kolika mladým lidem se Pavlína líbila! Kolik s ní prometla zábav a věnečků v zimě, na kolika výletech s ní byla v létě — a začalo to hezky brzy, Pavlíně bylo sotva šestnáct let, když ji matka počala „uvádět". Jaké množství tanečníků ji obklopovalo, kolik mladíků si vyprošovalo u staré dovolení, aby směli slečnu doprovoditi — ale tím také věc obyčejně končila.

Buď to byli mladíci nevyspělí, nemající dosud samostatného, jistého postavení a sami dostatečné výživy, a o takové nápadníky paní Šustrová nestála. Vždyť nechtěla zaopatřiti jenom Pavlínu — myslila po každé i na sebe. Anebo se zas namanuli lidé stejně chytří jako paní Šustrová, kteří brzy vyčenichali, jaká partie jim Pavlínou kyne — a ti zmizeli, jak se byli objevili. A byť se časem i vyskytl někdo méně opatrný, kdo neuměl majetkové poměry rodiny Šustrových prohlédnouti — kolik tu bylo hned úslužných prostředníků či spíše prostřednic a donašeček, které ochotně pověděly, že paráda Šustrových je jen povrchní a pod ní že není nic, pranic, než těžké zápolení s životem, tu a tam bolestný dloužek a doma místo spořitelních knížek — zásoba „amtovních cedulek".

Kolikrát již paní Šustrová vyhodila udici v pevné naději, že bude polknuta, a kolikrát ji s hořkým, zlostným zklamáním prázdnou vytáhla!

Tu konečně se vyskytl Žemla, a panička s rozkoší pozorovala, kterak zabral a uvázl. Třásla se nedočkavostí, aby ho již měla v rukou, a zase násilím sbírala veškeru opatrnost, aby se neukvapila.

Neboť ač viděla jasně, kterak vážně, upřímně to Žemla myslí, chvěla se obavou, aby se v něm

náhle neprobudil počítající kupec. Vždyť měl-li kdo plné právo, uchýliti se v lásce své také k číslicím, byl to Žemla, kupec, který od maličkosti uvykl měřiti a vážiti. Byla by mohla jednati rychleji, byla by to dovedla, avšak paní Šustrová přemáhala se, aby ho nějakou ukvapeností neprobudila a nezarazila. Chtěla docíliti, aby jí Martin přišel do polou cesty vstříc. Pak teprv promluví a učiní, co na ní závisí, a zkuje věc dokonale.

Podařilo se paní Šustrové plnou měrou, več doufala a k čemu s vynaložením vší své chytrosti pracovala.

Jda po niti, na níž ho vedla, vyjádřil se Žemla, a věc byla vyřízena. Aspoň zatím vyřízena. S plným uspokojením oddechne si teprv paní Šustrová, až půjde Žemla s Pavlínou od oltáře. Ale on půjde — o tom jest přesvědčena!

Ještě měla paní Šustrová nějakou starost. Žemla nesmí nahlédnouti do nedávné minulosti rodiny. Pravda, nestalo se nic zlého, ale přece nesmí zvěděti, že byla Pavlína tolikrát a lehce na zadání — kdyby byli nápadníci dodrželi. Setrvá-li v domnění a přesvědčení, že jest první, jemuž se chce Pavlína pro život oddati, tím lépe. Věděla paní Šustrová, že lidské srdce je podivná nádoba. Jsou lidé, kteří neskonale žárlí do minulosti — kdož ví, nedříme-li taková slabost i v Žemlovi?

Tato starost byla při Žemlovi ovšem zbytečná. Jeho nenapadlo pátrati po něčem, a snad — ba zajisté by nebyl ani uvěřil, kdyby byl něco zaslechl.

Ale paní Šustrová učinila svoje opatření, pokud bylo v její moci. Hlavně myslila na Pavlínu. Ta se nesmí nikdy ani slovem prozradit,

ani pohledem. A když nastal okamžik, že se mohla k dceři důvěrněji obrátit, řekla Pavlíně jednoho dne:

„Ty, Pavli, teď, když už jsme s Žemlou tak daleko, buď náramně opatrna, víš...?“

„No, co pak?“ otázala se dcera, k matce ani nevzhlédnouc.

„Myslím tolik, že není třeba, aby věděl, žes měla někdy zábavy s jinými pány, aby věděl, že na tebe někdo myslil...“

„Těch nebylo tak mnoho,“ odpovídala Pavlína suše. „Však to víš.“

„No, dobře,“ mluvila Šustrová klidně dále, aby dceru nějak nepodrážděla, „ačkoliv by sis měla na to domýšlet, kdyby jich bylo bývalo hodně — a také jich bylo, vždyť jsi holka k světu! Ale na tom teď nezáleží, Pavli; co tam, to tam, o to hlavu nelam. Myslím jen, že bude lépe, když o takových maličkostech Žemla ani nezví — nikdy to nedělá dobrotu...“

„Já se mu chlubit nebudu,“ odpovídala Pavlína jednotvárně, „kdo všecko by si mě snad byl vzal, kdybych byla měla kufr tisícovek. Vždyť vidíš, že mluvím jen, co musím...“

„To je pravda, Pavli,“ přisvědčovala paní Šustrová vyčítavě, ale opatrně, „to je pravda, mnoho řečí nenaděláš. Nemysli si, že mě to těší. Dobře, dcero, věřím ti, že nejsi do Žemly zblázněna, ale máš-li si ho vzít, musíš mu uvyknouti, a čím dřív to uděláš, tím lépe. Člověk se také někdy musí nutit. Neříkám ti nic jiného, než abys pamatovala na budoucnost.“

Pavlína mlčela, z čehož matka nabyla přesvědčení, že je dcera dnes v příznivější náladě, že s ní lze mluvit. I pokračovala panička:

„Ale o to se teď taky nejedná, to všechno musíš sama uznat. Chtěla jsem jen tolik říci: dej na sebe pozor, aby ses před Žemlou nijak neprozradila. Na mou duši, vždycky se třesu úzkostí, jdeme-li s ním, aby nás nepotkali ti mladíci ze všech těch spolků, ti tvoji bývalí galantomové, víš, a aby se na tebe nějak tuze důvěrně neusmívali. Aby se Žemlovi nerozbřesklo, co v tom vězí. To víš, takové lidi čert nosí do cesty právě nevčas. A kdyby se to stalo, Pavli, po každé se jim raději vyhni, a nejde-li to, koukej na ně už zdaleka hezky vážně, cize, jako bys je neznala. Radš na ně vůbec nekoukej! Ano, slušné, zdvořilé pozdravení — proti tomu pranic nenamítám, a ty zdvořile poděkuješ. Aspoň uvidí Žemla, že máme známosti, to neškodí. Ale jen žádnou familiárnost. To už mnoha děvčatům zkazilo vdavky...“

Pavlína seděla nehybně a hleděla do své práce. Myslila si, že matka zbytečně káže, že ona vše to dávno ví.

Paní Šustrová však ještě nebyla u konce. Šukala chvíli po pokoji, přendávala rozličné trety, aby se jich za okamžik opětně chopila a na předešlé místo je postavila, a pohlížela úkradem na Pavlínu.

Konečně si dodala odvahy a sedajíc s nějakým rozešitým kusem oděvu na pohovku pronesla polohlasně:

„Poslouchej, Pavli, na toho Plagwitze přece už nemyslíš?“

Pavlína mlčela, což uvádělo matku do rozpaků. Přemítala, má-li otázku opakovati. Ale pojednou ozvala se Pavlína, a hlas její zněl trpce a tvrdě:

„Co by mi to bylo platno! Víš dobře, že si mne všímal jenom chvíli. Což myslíš, že u nás hledal kauci?“

„To vím, že ne,“ odpovídala matka polohlasně. „Ale zaslechla jsem jednou, že mluvil jako o kvitýrování...“

„To jsi snad nebrala vážně?“ namítla dívka trpce. „To by se mu nevyplatilo, to byl tlach. K vůli m n ě!“

Nastala pomlčka, načež opět řekla paní Šustrová:

„No dobře, však já tomu taky nevěřila. Měla jsem jen starost, aby t e b e to nepopletlo, mohl by o tom mluvit a zatím by v tom vězelo něco jiného...“

A za chvilku dodala:

„Vidělas ho od těch dob? Sešla jsi se s ním?“

Pavlína pohodila nevrle hlavou a pronesla hlasem, z něhož vyznívala již zlost:

„Kam by to vedlo! Kdybych na něj myslila, nechodila bych s Žemlou...“

Šustrová byla spokojena a nedoléhala již na dceru.

Arnošt Plagwitz byl také kapitolou z loveckých výprav paní Šustrové, jaké podnikala s dcerou dlouho před tím, než se Martin Žemla ve Václavské ulici objevil. Víme dobře, že léč nebyla nikdy zatažena, past sklapla vždy naprázdno, ženich se nechytil.

Na oněch výpravách pečlivé matky za ženichem seznámila se Pavlína také s lajtnantem Arnoštem Plagwitzem, který uměl nejlépe tančiti, nejpříjemněji se dvořiti, nejlíbezněji, nejsvůdněji se usmívati. Ach, toho, toho...! vzdychávala potají Pavlína.

Ale kde není kauce, tam lajtnanti nemohou,

nesmějí bráti. A přece jen on, on byl jediný, jemuž by Pavlína byla rozuměla.

Matce neušlo toto zanícení pro vyškoleného galána, a Pavlína slyšela od ní mnohé trpké slovo.

Ovšem pronesl kdysi Plagwitz, že by kvitoval, ale Pavlína vyslechla to jako pouhý vtip, nemyslila na to dále. Jí se líbil Plagwitz jako důstojník. Co by z něho bylo zbylo, kdyby byl svlékl uniformu a odložil řinčící šavli? Takoví důstojníci, mající v uniformě vzezření hrdin, vypadají v občanském oděvu mnohdy velmi smutně.

Ostatně Plagwitz zmizel pojednou stejně náhle, jak se byl objevil — Pavlína již ho nespatřila. A za čas objevil se na obzoru Žemla, všechna romantika vzala za své.

Pavlíně bylo hořko, když na to na vše myslila. Za Plagwitze Žemla!

Zato se ulehčilo paní Šustrové, když poznala z rozmluvy s dcerou, že i tato „fantasie" — s Plagwitzem totiž — vykouřila se dceři z hlavy. Probouzelo se v ní nyní zlé svědomí nad tím, co kdysi podnikala. Stíny někdejších „nápadníků" vystupovaly před ní teď jako strašidla, a obezřelá panička vší mocí je zažehnávala. Ať jen se nikdo z nich nezjeví! Ať nespatří Pavlína nikoho z oněch, na něž kdysi se zalíbením pohlížela. Ať zemrou všichni, ať se vystěhují do Ameriky — zkrátka, ať zmizejí navždy — je zde Žemla, a ten nesmí být zaplašen.

Což Martin! O toho se konečně tak příliš nebála. Ale v Pavlíně by se mohla probudit nějaká stará vášeň.

Několik dalších návštěv Martinových utvrdilo Šustrovou v radostném vědomí, kterak jest

kupec zamilován, kterak je vděčen, že smí přicházeti a sedati vedle zbožňované Pavlíny. A paní Šustrová, která houževnatě a krok za krokem sledovala svůj záměr, přemítala stále o nových prostředcích, kterak by milostnou vášeň v Žemlovi ještě více podnítila, kterak by jej přinutila, aby se odhodlal co nejdříve k obřadnému zasnoubení, a kterak by konečně urychlila sňatek. A tímto přemítáním dospěla k tomu, že by neškodilo trochu nevinné žárlivosti — ovšem ne do minulosti, nýbrž na osobu náhle se vyskytnuvší, a třeba — vymyšlenou, předstíranou.

Také to se jí podařilo. Běželo o dceru, o ni — o paní Šustrovou — paničce žádný úskok nebyl pochybným a neslušným, jímž by mohla věc popohnati. Užívala každé lsti, aby Martina v ohni udržela, a kde bylo třeba, dovedla mluviti také ústy jiných.

Nikdy se nenadála, že najde spojence v rytmistru Kyllianovi. Ale když se objevil tak blízko, jako se stalo na její svátek, dovedla ho využitkovati.

Jednoho dne vstoupil do krámu Žemlova Kyllian a sotvaže se uvelebil, prohodil neomaleným svým způsobem:

„No, snad ani nevíš, že ti někdo leze do zelí, co?“

Žemla hleděl na rytmistra vyvalenýma očima.

„Jak to, pane rytmistře? Do jakého zelí?“

„Jak to!“ opakoval Kyllian. „Do jakého zelí! Moh' bys čichat, že u Šustrů!“

Žemla zčervenal jako pivoňka a nedostal se k další otázce; dech se v něm zatajil.

„Byl včera u staré nějaký doktor a koukal se tuze po holce. Nevím, co tam chtěl, ale ptal

prý se, může-li zas přijít. No víš, neboj se, stará je ti náramně nakloněna, ale já na tvém místě bych si na toho chlapa počíhal a polil bych ho lákem ze slanečků... To víš, holky mají někdy podivné nápady!"

Žemla byl jako na jehlách a po celý den byl velice rozčilen. A když večer přišel k Šustrovým, hleděl zpytavě s dcery na matku a s matky na dceru. Stará byla jako med, ale Žemlovi zdálo se, že slečna Pavlína je k němu dnes o poznání chladnější. Mýlil se. Dívka se chovala jako vždy a za mák netušila, jak to v prsou kupcových bouří. Pan doktor byl napolo vybásněnou figurou paní Šustrové. Den před tím totiž dohonil ji Kyllian na Moráni ve chvíli, když od ní odcházel mladý muž, o němž mu pak stará povídala, že to je doktor, že jde od nich a „že se mu Pavlínka nějak líbí — chce prý zase přijít". Skutečně však to byl písař z nějaké advokátní kanceláře, který přišel upomínat paní Šustrovou o nějaký dloužek. Panička jej ubezpečila, že dloužek co nejdříve zapraví, a poněvadž se ubírala právě do města, doprovázel ji písař až na Dobytčí trh, kde se poroučel. Paní Šustrová použila jeho zjevu, aby skrze Kylliana učinila Žemlu trochu žárlivým.

Žemla chodil s červem v srdci celý týden, sestupoval častěji před krám, aby viděl, nejde-li někdo k Šustrovým nebo od nich, ale nespatřil nikoho. Po osmi dnech zmínila se paní Šustrová o „doktorovi" sama, když sešla k Žemlovi do krámu.

„To vás ondyno pan rytmistr znepokojil, Žemličko, co?" promluvila k němu sladce, nahýbajíc se přes pult. „Ale nemějte starost, já věc vyřídila, jak mi kázalo srdce a úcta k vám.

To víte, je-li holka k čemu, leckdo se ohlídne, ale já vím, že bude Pavlínka šťastna jen s vámi, že ji Pánbůh přisoudil vám — a pokud jsem já tu, buďte bez obavy. To já už jinší pány odmítla, když jsem viděla, že by mé jediné dítě nebylo šťastno. Můj Bože, nikdo neví, jak obtížno je být matkou! Nevidíme každému do srdce a do duše — ale vás jsem prohlédla hned, Žemličko, a vím, že máte srdce diamant. Však vy také dostanete dobrou dušinku, vždyť ji chovám jako oko v hlavě...“

Hlas paní Šustrové měkl, a když domluvila, přejela si šátkem oči. Ó, je to výborná matka, paní Šustrová, a bude jistě také dobrou tchyní — myslíval Žemla.

Brzy potom přišla paní Šustrová k Žemlovi s otázkou, má-li nějaké noviny s posledními tahy losů. Ráda by se prý podívala, zdali jí konečně nevytáhli šťastné numírko — má prý naději už dvacet let, a posud nic. Snad prý Pánbůh přece jednou...

Žemla neměl novin, ale opatřil je paní Šustrové a poslal po posluhovačce Fáně nahoru. Měl se domnívati, že má panička nějaké losy, zatím to byla jen promesa, již paní Šustrová nedávno před tahem koupila. Večer vrátila mu stará paní noviny s povzdechem, že „zase nic!“

„Nu, jednou to přijít musí!“ těšil ji Žemla.

„Ano, ale kdy a komu!“ vzdychla panička.

A když slézal Žemla pozdě večer se schodů, jda od Šustrů, a když se octl v kumbále za krámem, myslil stále na ten los paní Šustrové, a jakkoliv byl nezištný a nechtěl spoléhati na nic, co by mu náhodou a bez vlastního přičinění do klína padlo, přece stále přemítal o tom, že los jednou vyhráti musí, a pomalounku vkrá-

dala se mu do mozku myšlenka: „Nevyjde-li dříve, může to štěstí potkati jednou nás ...“ a to znamenalo jeho a ji, Pavlínu. A jakkoli jest naděje na výhru nesmírně nespolehliva, a ač Martin dosud nevěděl, o jaký los tu běží, přece počítal s nejistou nadějí tou do budoucna. Vnadidlo paní Šustrové dobře uvázlo.

* * *

Dny a neděle míjely, nastala dlouhá, umořující zima, jejíž soumraky počínaly v krámě Žemlově někdy již po poledni. Zadní část Šárovského pivovaru čněla naproti do výše jako skála a zabraňovala přístupu skrovného světla slunečního, kteréž se pracně prodíralo mlhami a vrstvami oblaků sněhových. Bylo té zimy málo dní, kdy nemusil Žemla již před třetí hodinou odpolední rozsvěcovat. Byly to nekonečné večery, ba noci, trvající ode tří, ode čtyř hodin odpoledne až do osmé, deváté hodiny zrána. V pochmurné té době, kdy hodiny zoufale zdlouha míjely, kdy pro Žemlu nastávala jedna noc brzy po jídle a druhá o deváté večerní, byly mu jedinými světlými, radostnými chvílemi hodiny po zamčení krámu, když sedal u Šustrů, někdy sám, někdy s rytmistrem Kyllianem. Také Šustrovým, zdálo se, byly vhod večerní ty táčky. Byloť sice na počátku zimy ještě dosti práce, a stará paní stále stříhala na širokém stole látky, upravovala je pro Pavlínu, která pilně šila, a den plynul dosti vesele. Nenadály se a byl tu večer, v kamnech poznovu a živěji zapraskal oheň, rychle byly uvařeny nějaké brambory k večeři nebo ohřáty zbytky oběda, a když dámy ukončily práci a roztahané kusy látek uklidily, postavila

paní Šustrová na plotýnku hrnek vody na čaj, obě se chopily nějakého pletení nebo háčkování a očekávaly Žemlu nebo „oba pány zdola“ — totiž také rytmistra.

Ale čím blíže k vánocům, tím skrovnější byly objednávky paniček, a konečně nastala doba, že skoro nebylo do čeho píchnout. Paní Šustrové zmáhala se mrzutost, slečny Pavlíny nekonečná nuda. Sedávaly pak celé hodiny proti sobě mlčky a pletly, ale chvílemi je práce omrzela, ruce obou klesaly do klína, a ženštiny vyhlížely oknem do smutné, téměř liduprázdné ulice. Slečna Pavlína se někdy lehce chvěla zimou, poněvadž se topivem šetřilo. Zima bude dlouhá, i odpočítávalo se každé polénko, každá lopatka uhlí, již kamna pohltila. Paní Šustrová navlékala na sebe staré, podšívané, vatou vyložené kusy oděvu, na nohy tlusté bačkory, aby se zahřála, ale slečně Pavlíně bylo protivné toto obalování, i seděla raději v lehčím, úhlednějším oděvu. Nelíbila se sama sobě v huňatém zakuklení, zdálo se jí, že jí to nesluší. Byla marniva dost, i když seděla doma sama, nikým neviděna a nepozorována.

„Mrzni si, hloupá!“ říkávala paní Šustrová zlobivě, když Pavlína neuposlechla její rady, aby si vzala starý matčin vikler.

„Vždyť se v tom nemohu ani hnout!“ odsekla jí obyčejně slečna Pavlína.

Ale i ta trudná doba měla několik velmi veselých, teplých okamžiků pro všechny. Byl to především Štědrý večer, jejž ztrávil Žemla u Šustrů. Pozvali také Kylliana, aby o lichém počtu neseděli u večeře. Toho večera po dlouhém rozpakování a odhodlávání Žemla požádal znova a zcela obřadně paní Šustrovou za do-

brotivé vyjádření, zdali jsou jeho návštěvy u nich milé, rozumí-li jim jemnostpaní a slečna tak jako on, není-li jim nevhod, že přichází denně, a smí-li chodit i dále. Přiměla ho k tomu zvláště událost s oním doktorem, kteráž se přihodila krátce před tím.

Jak radostně mu odpovídala paní Šustrová přetvářeným svým způsobem, hlasem chvějícím se a zavlhajícím v pláč! Ovšem že je těší, že v něm mají přítele! Ať jen přichází dále a hodně často! Což nevidí, jak je Pavlínka vždy šťastna, když se objeví? Což je třeba ještě podobné otázky? Což nevědí všichni, jaký mají význam jeho návštěvy?

Rytmistru Kyllianovi bylo to vhodnou příležitostí, aby požádal o novou sklenici čaje a aby připil oběma „mladým zajícům", jak Žemlu a slečnu Pavlínu jmenoval. A hned o Boží hod vánoční zrána přišel Kyllian k Žemlovi a mluvil do něho velmi horlivě:

„Weisst du, alter knabe, du solltest endlich um die hand der tochter anhalten — du solltest die verlobung feiern* — aby máma byla bez starostí, aby věděla, co a jak. Vždyť se pak nemusíš hned druhý den ženit — ale máš to s krku!"

Ta rada Žemlu zase rozpálila a připravila mu veliké rozpaky. A když v poledne seděl u Šustrů u oběda — byl k nim pozván na celé svátky — pozoroval stále paní Šustrovou, jak mluví, jak naň pohlíží, chtěje vyzkoumati, zdali snad rada Kyllianova nevychází z nějakého pokynu, jejž dala matka pensistovi. A když se po obědě

* Víš, starý hochu, měl bys konečně požádati o ruku dceřinu — měl bysi slaviti zasnoubení...

dostavil Kyllian, a když všichni čtyři vyšli na procházku, připojil se Žemla po velikém vnitřním boji k paní Šustrové, zanechav po boku dívčině Kylliana, a po mnohých nezdařených rozpačitých úvodech vyrazil ze sebe konečně otázku, svolila-li by milostpaní k jeho zasnoubení se slečnou Pavlínou.

Málem by ho byla na ulici objala, a blažený úsměv, jenž se jí po vyjádření Martinově rozestřel po líci, nezmizel již po celý zbytek dne. Paní Šustrová odpověděla, že je šťastna, že pan soused je tak upřímný, že s radostí požehná jemu i dceři a že tedy — je-li srozuměn — zasvětí domácí tou slavností Nový rok; to je nejšťastnější den a bude prý šťastný celý rok, když se takovým způsobem zasvětí.

Byla sice tuhá zima onoho dne, ale Martin byl šťastným úspěchem tak rozehřát a dokonce i zpocen, že mu připadalo počasí jako jarní. Neopustil již po celou cestu paní Šustrovou. Ostýchal se přistoupiti opět k Pavlíně, mysle, že by mu na očích vyčetla, o čem právě s matkou jednal, a bál se nových rozpaků. Ostatně ho paní Šustrová ani nepustila. Počala mu vykládati o svých rodinných poměrech, o domácnosti, vyptávala se Martina, jak mu jde v obchodě, těšila ho, že to půjde pořád lépe, a později prý, „až se to jednou stane“ —: mínila sňatek s Pavlínou — přibude mu řádná, pilná, ochotná pomocnice. Je prý sice svobodný stav hezký, ale manželství — ach, to je stav nade vše jiné! Jaký bude mít Martin pak pořádek! Domácí stravu, všady čisto, uklizeno, prádlo jako sníh — a což teprv, až přijde nějaká rodina! (Martin se chvěl ostychem i radostí, když panička o této věci se zmínila.) Pak ona, paní Šustrová, bude

konati svoji povinnost. Neopustí dceru v těžkých hodinách, tím Žemlu ujišťuje, a opatří mu celou domácnost, pokud Pavlínka nebude moci. Jak se těší, až bude babičkou! A vidouc, že Žemla klopí zraky a že nemluví, dodávala povzbudivě:

„Inu, na vše musíme pamatovat, milý Žemličko — to jsou věci od Pánaboha a bylo by smutno a zle, kdyby nepřišly! Jaký by to byl život! Nebyl byste spokojen ani vy, ani Pavlínka, ani já — ale co pak záleží konečně na mně, já umru, nechám vás tu — mne si neberete!“

Žemla byl jak zmámen z této věštby věcí budoucích a byl rád, když konečně došli na Malou stranu a zastavili se v kavárně u Radeckého. Poněvadž byl Boží hod, pili čokoládu.

Rytmistr Kyllian ovšem čokoládu nepil, něco takového nemělo pro něj dosti dráždivé chuti. Poručil si čaj s trojnásobnou dávkou rumu, a za chvíli hořel jako maják. Zase měl řečí jako vody a dobíral si Martina dorážeje naň, aby pověděl, „co to cestou s milostpaní šuškal.“

Žemla se styděl jako dítě a netroufal si na Pavlínu ani pohleděti. A když bylo dotírání Kyllianovo přílišné, ujala se Martina paní Šustrová a potřepávajíc pensistovi rukavičkou před nosem domlouvala mu rozmarně:

„Netrapte mi pana souseda, vy zlomyslný! Nešuškali jsme nic — co my spolu mluvíme, může slyšet celý svět...“

„Tak ať to poví,“ hlučel rytmistr, „ať to poví! Já ho nekousnu — a ostatně je nevděčník!“

A otočiv se k Žemlovi pokračoval:

„Teď pověz upřímně: komu pak máš vlastně děkovat? Kdo tě seznámil tuhle s milostivou a kdo ti pověděl, že má takovou roztomilou slečinku? He?“

Náhle změnil Kyllian tón a pokračoval dobrácky:

„Vidíš, Martine, teď si nepřeju jiného, než abych měl panství! Tebe bych přijal za vlastního a tuhle slečně Pavlíně bych dal svatební šperk, že ho turecký císař neviděl. Ano, abyste měli po mně památku! A dal bych se ti namalovat v oleji — v životní velikosti, abys mohl ukázat dětem, jakého měly dědečka...“

Rozesmála se paní Šustrová a hleděla šibalsky na dceru, která zatínala rty, aby také nevypukla. A konečně se smál i Žemla.

Při odchodu z kavárny zařídila paní Šustrová věc tak, aby šel Martin s Pavlínou, sama si podržela Kylliana.

Šel tedy Žemla vedle dívky a za každých deset kroků padlo celé slovo. Nevěděl, o čem by s děvčetem mluvil. Kdykoli jí byl ponechán, cítil se bezbranným, neobratným. Konečně Pavlína sama rozpředla nějaký lhostejný hovor a Žemla by jí byl ruce zlíbal, že ho z rozpaků vyvedla. Úvolnilo se mu velice, když se octli po dlouhém pochodu ve Václavské ulici a když vystupovali do druhého patra.

„Děti, děti,“ hrozila prstem paní Šustrová, když dohonila čekající párek před domem, „vy jste nás prohnali! Nejste k dovolání.“

Žemla sám nezpozoroval, kterak cestou spěchá a tím také Pavlínu pohání.

V.

A pak tedy přišel Nový rok. Ke slavnému obědu byl pozván též Kyllian, aby tu byl i někdo mimo rodinu a aby okamžik zasnoubení byl svátečnější. Paní Šustrová ujišťovala Martina, že Pavlínka dosud o ničem neví, že to pro ni bude překvapení. Zatím věděla slečna Pavlína hned večer na Boží hod o všem — jak by byla paní Šustrová tak sladké a blažené tajemství po celý týden uchovala!

Paní Šustrová koupila během téhodne prstýnek, Žemla druhý; při zasnoubení měly býti vyměněny.

„Jenom neberte prstýnek s perličkami, Žemličko!“ napomínala paní Šustrová Martina. „Ty znamenají slzy, pláč, neštěstí do budoucnosti.“

Martin uposlechl a vybral prstýnek s červeným kamínkem, kterýž znamená lásku, a prstének, jejž koupila paní Šustrová, byl ozdoben kamínkem modrým, což znamená věrnost a stálost. Odpoledne po kávě oznámila paní Šustrová pohnutým hlasem, jak významný a důležitý obřad má býti vykonán.

Kyllian při té zprávě hladil a třel kníry tak silně a neúnavně, jako by z nich elektrickou jiskru chtěl vyloudit, slečna Pavlína pohrávala lžičkou a klopila oči, Žemla seděl na židli v neskonalém pohnutí a napětí.

Paní Šustrová otázala se po svém úvodu Martina, trvá-li při svých úmyslech s její dcerou, má-li ji rád, dovede-li ji až k oltáři, a potom se obrátila k dceři s otázkou, přijímá-li pana Žemlu za svého průvodce na celý život a zachová-li mu tak h o r o u c í l á s k u jako dosud.

Žemla odpovídal drsným, z pohnutí chraptivým hlasem, Pavlína řekla odpověď po malém zdráhání, ale pevně, stále lžičkou pohrávajíc. Pak jí matka smekla s prstu kroužek, jejž jí byla před obědem nastrčila, Žemla sňal namáhavě s malíku svůj prstének, matka je vyměnila — zasnoubení bylo vykonáno.

Když matka snoubence pobídla, aby se políbili, zakryla si Pavlína zástěrkou tvář a zdálo se, že pod ní štká. Žemla povstal, přikročil k dívce a snažil se odtáhnouti jí ruku se zástěrou, aby ji políbil. Dnes byl smělejší, než tehdy po svaté Kateřině, a slabé bránění Pavlino jej rozohňovalo a popohánělo. Kyllian hledě na ten malý zápas poklepával prsty pravice na hřbet levé ruky, sevřené v pěst, a když konečně Žemla přemohl Pavlínin odpor a přikloniv se políbil ji, rozevřel Kyllian obě ruce, roztáhl je a sprásknuv zase dlaně volal rozjařeně:

„Na also — d i e g'schicht' wär' abgethan!"*

Asi za hodinu po zasnoubení vybrala se společnost na procházku, a když vyšli před dům, pronesla paní Šustrová k Žemlovi žertovně:

„No tak, Žemličko, jen si ji pověste, pověste — teď už to může být i před lidmi — ať každý vidí, že jste se na tu svátost rozběhl!"

A smála se tak milostně mateřsky a Kyllian přizvukoval chraptivým basem a žertoval:

„Nebo budeš-li se tak nimravě otáčet, chytím se slečinky já — a se mnou si nehrej — já bych tě vyhodil ze sedla! Nicht wahr, fräulein?"**

A řehonil se a paní Šustrová smíchem až oslzela.

---

* Nu, to by bylo odbyto!

** Viďte že, slečno.

„Ten pan rytmistr — to jsou nápady!“ a hrozila mu laškovně prstem.

„Stará vojna, stará vojna, jemnostpaní!“ hlaholil Kyllian. „Já se ještě nezahodím!“

Žemla nastavil pravé rámě, ale slečna Pavlína jako by toho nepozorovala. Musila ji paní Šustrová pobídnout, aby se zavěsila Žemlovi pod paždí. Potom tedy šli.

Tentokráte se nikde nezastavili. Vyšli na Dobytčí trh, kráčeli kolem všeobecné nemocnice, minuli hostinec u Aeskulapa v Lipové ulici, došli volným krokem na Václavské náměstí a vraceli se domů velikým kruhem Ovocnou ulicí, Ferdinandovou třídou, kolem divadla, Vojtěšskou ulicí a křivolakými uličkami podskalskými — nebyloť tehdáž nynějšího rovného nábřeží. Žemla toho dne již neotevřel. On i Kyllian šli zase naboru k Šustrovým a Nový rok skončil střídavým rozmarem, veselým i plačtivým. Plačtivé, sentimentální chvíle vyvolávala paní Šustrová rozličnými vzpomínkami z minulosti a uvažováním o budoucnosti; nejmenovala sice nikdy nikoho, ale bylo zjevno, že pokud hledí prorockým duchem do budoucna, mluví vždy o životě a domácnosti snoubenců.

Žemla upadal chvílemi v zamyšlení a připadalo mu, že těžká, vážná rafije na hodinách jeho života se pošinula o velký, důležitý krok. Kyllian hleděl si nejvíce punče a pojídal housky se sardelovým máslem. Slečna Pavlína později už zívala, čehož však Žemla v rozechvění svém nepozoroval. Paní Šustrová naklonila se k ní jedné chvíle a šeptala dceři do ucha:

„Neotvírej stále tak hubu, jako bys nás chtěla všecky spolykat!“

Poněvadž se dívka před hosty nemohla s mat-

kou hádati, vstala, odešla do druhého pokoje, jako by tam něco hledala, a vrátila se za hodnou chvíli. Paní Šustrová porozuměla tomuto vzdoru a stíhala dceru hněvivými pohledy. Této mezihry nikdo z mužů si nevšiml. Kyllian pro jídlo a pití, Žemla pro vážné myšlenky, hlavu jeho naplňující.

Pavlína zatím usedla. Výraz vzdoru, jímž se její tvář po napomenutí matčině pokryla, ustoupil zas naprosté lhostejnosti. Uznávala konečně, že ji matka napomenula právem, že neměla zívati ve chvíli, kdy bylo rozhodnuto o celé budoucnosti její a Žemlově. Cítila, že se nechová dosti vážně jako nevěsta, a byla povděčna, že Martin nezpozoroval němou její potyčku s matkou. Bolelo by ho to. Vždyť se ničím neprovinil. Jeho upřímnost, vážnost, jeho něha ji odzbrojovala. Vždyť nevpadl do domu jako lupič. Přicházel poctivě a ona trpěla jeho návštěvy. Vždyť nebyla děckem a mohla mluviti. Nemluvila však proto a nekladla odpor, jejžto jedinou její myšlenkou a snahou bylo, aby unikla matce, aby se jí zbavila. K tomu se Pavlína v nitru svém přiznávala.

Byla všecka zmatena a popletena. Již viděla, že ze všeho toho není vyváznutí. Dnešním zasnoubením byly za ní spáleny všechny mosty. Seděla tu jako socha a přece byla rozhárána. V té spoustě odporu, přemáhání, zápolení a poddávání kmitala jí kdesi v dáli, jako v hlubokých tmách, skrovná jiskřička naděje, že tomu přece konečně uvykne, jak tvrdívala matka. Proto neodporovala, proto se dala zasnoubiti.

Netušila, jak lehkovážně tu hraje se životem svým i Žemlovým!

Netušila také paní Šustrová, jak pochybného dobyla vítězství.

A po tomto dni plynul život lidí našich dále týmž tokem, jako dříve. U Žemly nezměnilo se nic. Byl i nadále tak ostýchavý k dívce, a chování Pavlínino nedovolovalo mu důvěrnějšího sblížení. Žemla pociťoval teprv nyní, že mezi nimi zavládá divná odměřenost místo očekávané vzájemné něžnosti, ale přičítal vše panenské nesmělosti a ostýchavosti dívčině.

Zato paní Šustrová snažila se vynahraditi mu svým dílem, čeho mu Pavlína nedopřávala. Ode dne zasnoubení byla k němu přívětiva a důvěrná jako skutečná tchyně, která chová první své vnouče. Poklepávala mu na ramena, hladila mu časem hlavu a někdy žertem potleskávala mu na líce. Málomluvnost a tuhost dceřinu zastírala mu stálým povídáním, aby nepozoroval, že holka sedí a nemluví. A když někdy se vzmužil sám a pojal Pavlínu za ruku, pohladil jí prsty, urovnával na čele vlasy nebo dokonce si zahrál s náušnicí v malém dívčině uchu, pohlížela paní Šustrová úkradmo s rozkoší na tyto nesmělé pokusy ženichovy, zraky jí zajiskřily a pokyvovala hlavou, jako by chtěla říci: Dobře, dále, dále! Cítilať, jaká jest posud mezera mezi mladými lidmi, a přála si, aby byl Žemla výbojnějším. To jediné snad mohlo Pavlínu trochu rozplameniti — tak počítala.

Ale Žemla nedostal se přes tyto drobné, nesmělé rozběhy. Sedal opravdu někdy „tak horkokrevně, jako nakládaná okurka“ — jak mu říkal rytmistr Kyllian. A netušil, ubožák, jak je tu na nepravém místě. Osud měl postaviti k Pavlíně muže smělého, odvážného, mělké třeba povahy — to jí bylo stejné a nerozuměla

tomu — ale se zvučným hlasem, s ráznými posunky; muže, který v nepřítomnosti matčině byl by ji chytil kolem pasu a přitiskl na prsa, který by jí někdy poškrábal ruce, když by se bránila, který by ji chopil za hlavu a zlíbal tváře do červena, rozcuchal vlasy, pomačkal límeček; který by ji sterým drobným škádlením pokoušel a pak smíchem a polibkem udobřoval, jenž by se jí nedotýkal, jako by byla z cukru — jak Žemla činíval — ale kterýž by položertem, poloopravdu stiskal její ruce, až by vykřikla a mohla pak za trest j e h o přes ruku plesknout; takového muže bylo třeba vedle Pavlíny, dovádivého, výbojného, nebojácného, který by se byl odvážil všeho, čeho jen se lze u dívky odvážiti — a kam se poděl proti podobnému jejímu ideálu Žemla, kterýž sedě vedle ní, stále se chvěl a vzdychal...

Po čase, když na vše to vzpomínal, býval Žemla naplněn hořkostí při pomyšlení na úkladnou přívětivost staré paní, a postava její připadala mu pak jako zjev staré, prohnané, necitelné dohazovačky...

— — — — — — — — — — — — — — —

Uběhl tak leden, masopust byl v plném proudu, ale do Václavské ulice málo jeho šumu zalehlo. Jen paní Šustrová připamatovávala společnosti, že je masopust, a to svým způsobem: sledovala v krejcarových novinách záznamy sňatků a předčítala je večer nahlas, když přišel Martin a s ním někdy Kyllian. Pak usedla, nasadila okuláry, roztáhla číslo časopisu a jala se čísti širokým, rozmáčklým hlasem, kdo vstupuje ve stav svatého manželství. Slečna Pavlína pletla nebo háčkovala a poslouchala se sevřenými rty. Martin klopil hlavu a pohrával si

s třepením ubrusu, a byl-li u Šustrů také Kyllian, tedy funěl, kroutil kníry a rušil někdy předčítání paní Šustrové žertovnými výkřiky:

„Gottes Kristiwillen — to je sebevrahů! Žemlo, vzpamatuj se, do čeho to lezeš, nech toho — já se ti obětuji a vezmu si fräulein Pauline sám!“

A smál se řehotně a díval se po všech u stolu, jak jeho žert působí. Slečna Pavlína nehnula ani brvou a upírala zraky na pletení neb háčkování, jako by skrze ně četla. Žemla býval při podobných poznámkách rytmistrových rozpačit a skoro také trochu žárliv. Jenom paní Šustrovou strhl chvast Kyllianův k tichému usmívání, jež se jí rozložilo na tenká, široká ústa a na zvětralé tváře. Skákala pak očima s Žemly na dceru a s dcery na Žemlu a v jejím pohledu skrývalo se cosi drzého, nestydatého. Paní Šustrová snažila se vložiti do tohoto pohledu něco žertovného, šibalského, blahopřejného, ale zatím se vydařil skoro jako usmívání kuplířky.

Jednou, když zase dočetla svůj seznam sňatků, položila číslo novin na stůl, odklonila zvolna trup k opěradlu pohovky a držíc se všemi desíti prsty desky stolu, zamžourala na Žemlu a pronesla hlasem, jako by chtěla někomu dělat laskominy:

„Ale což pak, Žemličko, až takhle zde jednou bude jméno vaše a Pavlínčino! Taky to sem přijde, taky!“

Martin vzhlédl skoro uleknut ke staré paní. Byl odjakživa nepřítelem všeho veřejného hluku, a nyní mu paní Šustrová připomněla něco nepříjemného. A jako by chtěl věc zažehnat, odpověděl rychle:

„Ale to snad nepřijde do novin, jemnostpaní.

Kde pak oni vědí o všech vdavkách a ženitbách! To jen, když jim lidé pošlou oznámení...“

„Ba ne, Žemličko, ba ne,“ poučovala paní Šustrová kantorsky, „do novin přijde vše, protože se to tam dává z matrik — z matrik!“

„Ja das versteht sich!“ přisvědčoval Kyllian, „z matrik, chlapečku!! A snad ti to nebude vhod, co?“

Žemla mlčel; kterak mohl říci, že mu to skutečně nebude vhod! Vždyť by urazil slečnu Pavlínu. Krom toho podíval se na paní Šustrovou a vyrozuměl z jejího pohledu, kterak o n a se těší na okamžik, až sňatek dceřin bude v novinách. Neříkal tedy pranic. Ať to přijde do novin! Vždyť každý jich nečte. Ostatně nelze ničemu zabrániti, když se to vybírá z matrik...

Tak sedávali za zimních večerů u stolu den co den. Stará paní za ten čas pověděla Žemlovi celý svůj životopis již po několikáté, opakujíc po způsobu starých, žvavých žen stále totéž; slečna Pavlína upletla snad již několikátý pár punčoch a při vaření čaje byla vypotřebována velká láhev rumu. Žemla uvykl těmto pravidelným návštěvám a nebyl by mohl bez nich býti. A Kyllian litovával skoro při každé své návštěvě co nejupřímněji, že nebydlí také v domě, aby byli všichni pohromadě, aby nemusil pozdě večer přes ulici.

„Jak vyjdu ze vrat,“ vykládal vždy na odchodu, „rozrazí mne na ulici zima a mám co dělat, abych se cestou nerozházel. Kdyby tu v domě byla nějaká díra prázdná, hned bych se sem stěhoval. To bychom se pak teprv slézali jako štěnice za rámečkem!“

Žemla děkoval v duchu Pánubohu, že zde

takové díry není. Pak teprv by měl rytmistra celý den na krku.

Jak řečeno, ruch masopustní nedoléhal do ztracené Václavské ulice. Jen když v neděli se vracívala společnost z nějaké procházky, zarážel jim o sluch ze všech hospod na Dobytčím trhu řinkot hudby a výskání opilých vojáků.

Paní Šustrová stále čekala, že se Martin zmíní o nějaké zábavě, ale když týdny mílely a masopustu bylo na mále, prohodila jednoho večera sama:

„Nu, což pak, Žemličko, ani si letos nezatančíte? Koukejte, v neděli je u Šáryho věneček — měli bychom se aspoň jednou mezi lidi podívat...“

Žemla hned neodpověděl. Bál se od počátku masopustu, že se stará paní s něčím takovým vytasí — a už je to tu. Ale nebylo lze, aby odporoval. Když paní Šustrová domluvila, vzhlédla slečna Pavlína mnohem živěji než jindy a upřela tázavý pohled na ženicha. Martin pochopil, co tento pohled znamená. Má jíti do zábavy.

Ano, zmínka o tanci vyrušila slečnu Pavlínu, jinak nehybnou. Byla náruživou tanečnicí a dosud každého masopustu dosyta užila. Ovšem, jindy to mohlo být, do loňska byla svobodna, volná, a matka vymetla s ní kde co bylo přístupného a kde co slibovalo dceři zábavu a poskytovalo matce naději do budoucna. Avšak letos nemohly samotny. Byl tu Žemla, milovník, ženich, nemohlo býti řeči o tom, aby šly bez něho. Ale Žemla se nezmiňoval ani slovem a paní Šustrová vycítila, že o tanec nestojí, mlčela tedy také. Konečně však pohnulo se jí srdce nad dcerou, která zhluboka vzdychala, kdykoli procházkou pohlížela do výkladních skříní,

v nichž bylo masopustního, plesového zboží, až oči přecházely, a která se někdy pozdržela deset kroků za matkou, zastavujíc se na nárožích a vyčítajíc z návěští, kde jaký věneček a zábava. Než slečna Pavlína ani slovem se nezmínila, že by chtěla jíti do bálu. Ne ze skromnosti, ale z jakéhosi trpného vzdoru.

Vloni v masopustě říkávala Pavlína jenom: Kam pak půjdeme, mutr?

A paní Šustrová odpovídala: I, kam chceš, vyber si!

A pak tedy šly, jak dcera rozhodla. Letos však pociťovala Pavlína, že se o vliv na matku rozdělila s Žemlou, že bude rozhodovati jeho slovo, bude-li o tom vůbec řeč, i vyčkávala, až začne někdo jiný. Čekala, čekala, masopust se schyloval, a o tanci dosud ani slova. A když tedy konečně matka si vzpomněla, zaradovala se Pavlína v duchu a podívala se na Žemlu pohledem, jemuž neodolal. Bylo mu sice nepříjemné pomyšlení, že se má strojiti v nepohodlný, těsný černý oděv, že bude musit navléci bílé rukavice — jeho veliké ruce půjdou na výstavu — že při vstupu do sálu se slečnou Pavlínou upře se na ně na sta očí, že bude nucen tančiti, že bude posuzován paničkami i děvčaty, že projde ohněm bálové kritiky — ale slečna Pavlína by ráda do plesu nebo do věnečku: jak jí mohl odepřít! A Žemla svolil.

„Da geh' ich aber auch mit!"* zvolal Kyllian. „Moje pedály sice nejsou do tance, ale podívám se zas jednou rád na ten hipodrom. Když vidím takový hon kolem dokola, vzpomenu si vždy na vojančinu a jak jsem prohánĕl koně

* Ale to jdu také!

v jízdárně! Počkej, Žemlo, zejtra vyházíš krám a já ti dám lekci — tancuješ ty asi jako věšák na šaty!"

Slečna Pavlína svírala rty, aby přemohla smích, který jižjiž jí tváří škubal, a Žemla zčervenal, neboť cítil, že má rytmistr s tím tancem skoro pravdu.

A šli do věnečku k Šárymu. Úbor pro slečnu Pavlínu byl připraven skoro za půl dne. Mělať paní Šustrová náhodou doma šaty jisté paničky, které měla rozpárat a přešít, a poněvadž na to bylo dosti času a poněvadž byly šaty slečně Pavle jako ulity, rozhodla paní Šustrová, aby jich dcera užila pro ten večer. Spíchly rychle nějakou okrasu, tu a tam našily ryšků, ubraly kousek tuniky, vyžehlily, a šaty byly jako nové. Až se v nich slečna Pavlína vytančí, rozpářou se a vyperou, a nikdo nebude tušiti, že byly na bále.

V neděli nebylo o procházce ani řeči, ba u Šustrů skoro ani řádně neobědvaly.

Panoval tam již od rána chvat a rozčilení, jako by začínal věneček již v poledne, a poslu-hovačka Fána přes tu chvíli skákala se schodů a vracela se horempádem domů, snášejíc roz-manité drobnosti, jichž bylo na večer třeba. Teď běžela pro kousek křídy, za okamžik pro jehlice do vlasů, pak pro záběl do rukavic, pro bílou tkanici do plesových střevíčků od loňska, pro lahvičku voňavky — Fána ani nepamato-vala, co vše toho dne snesla, a k večeru již no-hou necítila. Když se setmělo, dostavila se fri-zérka ze Spálené ulice a vytvořila na hlavě slečny Pavlíny dosti prostý sice, ale pracný a „uměl-ecký" účes. Paní Šustrová svítila při této dů-ležité práci a skoro ani nedýchala, aby věc ne-

pokazila. Chvílemi slinila palec a urovnávala jím dceři jednotlivé vlasy, jež nechtěly přiléhat.

Rozčilení podobné, ač tlumenější, zavládlo dole v krámě Žemlově. Bylo to rozechvění vážnější, mužnější.

Žemla sice nezačal hned ráno se strojením, ale přec odcházel z krámu častěji do kumbálu, aby přehlédl, je-li vše v pořádku, a čeho snad se nedostává, aby včas bylo opatřeno. Tentokráte kartáčoval oděv sám a než jej položil na postel, pokladl pokrývku její velikými archy papíru, aby se na oděv nenachytalo ani chmýrka. Probíral se deset minut prádlem ve truhle, nemoha najít košili dosti bělostnou, skvělou. Tato měla nějakou skvrnku níže, ona výše, na jiné zas bylo vidět, že již není nová. Konečně přece vybral jednu, připnul k ní límec a opatrně ji položil vedle černých šatů. Stejně pečlivě zchystal ostatní kusy oděvu.

K poledni přinesl ševcovský učeň nová perka kozinky, a Žemla hned je obul, aby je do večera trochu vyšlapal. Jako Fána shora, měla i Randová dosti běhání. Musila obstarati nový, atlasový nákrčník, a přinesla jich Žemlovi půl tuctu na vybranou. Pak běžela pro čerstvou pomádu a dvakráte musila zaskočiti k holiči na Dobytčí trh, aby neopomenul po obědě pana Žemlu oholit a vlasy mu přistřihnout. Od rána přikládala Randová do kamen v kumbále, aby se hřála voda na mytí. Když bylo poledne, byl hrnek skoro prázden — voda stálým vařením se vypařila. Randová běžela pro čerstvou, jako by jí hlavu zapálil. A do všeho toho pletl se Kyllian, který již dopoledne přišel k Žemlovi černě oděn, s obnošenými žlutými rukavicemi v náprsní kapse, s knírý navoskovanými, jako by

měl pod nosem dva špejly. Pokusil se také vniknout k Šustrovým, ale tam ho nepustily.

„Pavlínka se strojí," oznamovala mu paní Šustrová s úsměvem na prahu, a Kyllian skutečně zahlédl skulinou nedovřených dveří slečnu Pavlu v pokoji, s rozpuštěnými vlasy, ve spodničce a v bělostné košili, která jen dopola zakrývala plná její ňadra, i poroučel se, ač nerad. Vrátil se k Žemlovi, vešel do kumbálku, prohlížel jeho oděv, podíval se i na Žemlovy nové boty, hádal, kolik asi budou stát, radil Martinovi, aby do nich nasypal „jen hodně mnoho fedrvajzu, aby v nich měly nohy dost místa" — a aby si ukrátil chvíli, popíjel slivovice.

Také Žemla nemohl obědvat, jak byl zaujat přípravami na večer a očekáváním, kterak výprava dopadne.

Konečně nastal večer.

Žemla již od šesté hodiny zcela připraven stál uprostřed krámu, aby o nic nezavadil a se nezatřísnil. O půl sedmé přiběhla bez dechu Fána, „že milostpaní vzkazuje, že už jsou hotovy, aby se milostpán pro ně zastavil". Žemla zhasil, zavřel krám a šel k Šustrovým, kde zastal Kylliana v hlučném hovoru. Starý obejda civěl tam již půl hodiny a mluvil nadluh.

Zjev slečny Pavlíny oslnil Martina, že se v něm až dech zatajil. Těšil se na ni, jak asi bude vypadat, ale všechno jeho očekávání bylo předstiženo. Stála tu v bílých kreplisových šatech s růžovými ozdobami. Sukně nedosahovala až k zemi, i bylo zříti dvé malých, atlasových střevíčků, šněrovaných hedvábnou tkanicí. Živůtek slečnin byl mírně vykrojen a objevoval bílou, jemně namodralou pleť plných ramen a opojné vzedmutí tvárných ňader. Ruce dívčiny vězely

v rukavičkách s dvanácti knoflíčky, sahajících skoro až k lokti. Krk její byl obepjat tenkým zlatým řetízkem drobného článkování, a v ouškách dívčiných tkvěly náušnice ze slonové kosti s křišťálem uprostřed. Přes židli byl přehozen pláštík s labuťkou, jejž slečna při vstupu do předsíně tanečního sálu měla nésti na ramenou. Paní Šustrová byla již také připravena. Byla oděna v černé hedvábí, v šaty sice trochu staromódní, ale šetrně zachované. Byl to zajisté úbor sváteční, jejž oblékala jednou, dvakráte do roka. V ruce držela beduinu, do níž měla se zahaliti Pavlína, „aby po ulici nestrašila", a bílý vlněný šátek, jejž si měla přehodit přes hlavu.

„Jsme hotovi, Žemličko," pronesla paní Šustrová milostně, měříc Martina, jak jest vyparáděn. Byl černý od hlavy po paty, jenom na prsou probleskovala bílá vesta pod kabátem na knoflík zapjatým. Vlasy jeho byly tentokráte nakadeřeny a vycházela z nich líbezná vůně růžové pomády. Podrobiv se horkému želízku vlásenkářovu činil tak Žemla se značným sebezapřením a jenom po výslovném přání slečny Pavlíny, jež byla tlumočila paní Šustrová. Oholené tváře zamodrávaly se kořínky vousů pod kůží, knírky byly navoštěny. Na velikých rukou Žemlových byly rukavičky barvy makové.

„No, to je párek k pohledání!" zvolala paní Šustrová zálibně a samolibě a strkala Žemlu, aby se postavil vedle slečny Pavlíny. Dívka podávala Martinovi koketně ruku — dnes, kdy ji vedl do bálu, se vším se smiřovala. V tom okamžiku byl by ji Martin láskou snědl a do hlavy vstupovalo mu zase netušené, neznámé opojení. Padala s něho tréma, která jej od rána tísnila, a nemyslil na nic jiného, než jak bude

s drahou, milovanou dívkou tančit. Zapomínal při tom i na nedostatečný svůj výcvik taneční.

Slečna Pavlína byla v myšlenkách dále; těšilať se, jak bude tančit s tanečníky, s m n o h a tanečníky — neboť slečna Pavlína nívala vždy mnoho tanečníků. Kyllian pohlížel taky jenom na vystrojenou dívku a jedl ji očima, počínaje pěknou její hlavou a zakusuje se vždy níže. V tu chvíli zdálo se, že rytmistr vrací se do své minulosti, v tom pohledu byl celý životopis starého kavaleristy.

Paní Šustrové neušlo pohnutí obou mužů. Pozorovala předobře zanícení Žemlovo a lačné pohledy Kyllianovy a slavila v duchu vítězství. Ano, t a k t o chtěla okázati dceru nastávajícímu zeti svému, aby viděl, co z jejích rukou dostane, a aby za to byl vděčen. Byla dnes hrda na to růžové dítě, na vystrojenou tu dívku, za niž si chtěla koupit pohodlné, bezstarostné živobytí a kus panování pro zbytek života...

Ještě sebrala paní Šustrová něco špendlíků k zacelení případných trhlin v oděvu dceřině, několik jehlic do vlasů, pár obnošenějších rukaviček Pavlíniných pro dobu po půlnoci, vstrčila do kapsy dva neb tři kapesní šátky — a již sestupovala společnost se schodů. Fána svítila na cestu a poslouchala poslední rozkazy paní Šustrové, co a jak opatřiti a co vše připraviti, nebo Fána měla dnes přespati v bytě Šustrových, aby nezůstal tak zcela prázdný.

Venku byl krásný únorový večer nedělní. Bylo suché počasí, sníh ležel umrzlý a pískal pod nohama čtyř bálečníků, zatáčejících na Moráň. Napřed šel Žemla s Pavlínou, kteráž se i v dlouhé beduině zimou tetelila. Vážněji, delšími kroky spěchali za nimi Kyllian a paní Šus-

trová. Po desíti minutách vcházeli obloukem do zahrady na Slovanech a za okamžik potom vstupovali do osvětlené síně zahradní budovy, kde již zavládl šum tanečního večera.

V šatně vyvlékla Pavlína levé rámě, jímž byla na Žemlu zavěšena, a stanula, aby vyčkala matky a Kylliana, kteří byli asi deset kroků pozadu.

„Svlékněte si zimník," pronesla šeptem k Martinovi.

Paní Šustrová došla spěšně, sňala s dcery plášť, shodila také svůj a kladouc oba kusy k zimníku Žemlovu velela ženě v šatně, aby všechen oděv uložila pod jedno číslo, jež pak podala ženichovi.

„Vemte to k sobě, pane Žemlo — u vás je to nejjistější."

Zatím shodil i Kyllian svůj plášť, vytáhl z fraku hedvábný šátek a zatřepal jím silně. Vyrazila z něho pronikavá vůně bergamotového oleje, který se míchá do nejlacinějších voňavek.

„Saprlot, vy jste se natřel!" prohodila s úsměvem paní Šustrová.

„Moje stará asekurace!" odpovídal rytmistr nakláněje se k paničce. „Nerad čichám ten bálový pot!"

Pavlína si nevšímala tohoto hovoru. Hleděla dychtivě do osvětleného sálu a již se levicí zavěsila znova na Žemlu.

„Pojďme!" pobídla ho.

A vstupovala do sálu po pravém boku Žemlově. Vstupovala tam jako dáma, která jest v tanečním sále doma, vstupovala jako královna plesu, s hlavou vztyčenou, hrda, zářící, vědoma svých úspěchů loňských a dychtící po nových.

Bylo před prvním tancem, z orkestru se ozývalo poslední ladění nástrojů, kapelník stál před svým pultíkem s taktovkou v ruce, připravenou k zaklepání, sálem procházely páry, čekající na první zavznění hudby, veškerou prostorou se nesl živý šum, vznikající šustem ženských šatů, tlumeným hovorem a smíchem tu tam vybuchujícím.

Zraky všech mladíků, kráčejících právě mimo se svými tanečnicemi, upřely se rázem na skvoucí zjev Pavlínin, upřely se na ni i zraky dívek.

Muži hleděli na ni plni obdivu a žádostivě, dívky s jakýmsi chladem, tušíce, že se tu objevuje nebezpečná sokyně.

Pavlína se tvářila, jako by nepozorovala tyto pohledy obdivu a tajené závisti. Přelétla očima sál a obrátila se k matce:

„Tamhle pod zrcadlem je místo, mami, tam bysi se mohla posadit. Pojďme!“

A zamířila k zrcadlu, pod nímž bylo ještě několik prázdných židlí.

Když došli na místo, obrátila se Pavlína k matce zády, paní Šustrová sňala s beder dívky pláštík s labuťkou, a Pavlína lehce se zachvěla. V sále bylo dosud chladno, jako vždy před prvním tancem.

Paní Šustrová přeložila šetrně pláštík, usedla, a vedle ní se posadil Kyllian.

S pocity zcela jinými vstoupil do sálu Žemla. Byl za celý svůj život asi třikrát neb čtyřikrát v taneční zábavě, v té době, kdy mládencoval ve filiálkách. Před tím chodil krátký čas k tanečnímu mistru Godrovi, mistrovi to třetího řádu, ale nedospěl v umění tanečním veliké dokonalosti. Dal se do tanečních hodin pohnouti několika kolegy, ale cítil, kterak jest neobratný,

kterak nedobře se vyjímá jeho dlouhé, kostnaté tělo, a větší část večerů tanečních prostál nebo proseděl. Pro složitější tance neměl vůbec smyslu a paměti, s bídou se naučil tančiti dokola, valčík nikdy nepochopil.

Později, když se odhodlal jíti do taneční zábavy, vlastně když jej tam soudruzi zavedli, vmísil se pravidelně v hlouček tanečníků netančících, dívajících se, a jen po dlouhém rozpakování odvážil se časem přistoupiti k některému děvčeti s žádostí o taneček. Nikdy se neodvážil na dívky, které byly stále v kole, které šly z ruky do ruky. Vybíral si takové, jež celý večer seděly. Myslil, takové že budou co nejshovívavěji posuzovati jeho výkony. Byl si vědom, že na tanečníka není zrozen.

A pojednou po letech přichází do plesu jako ženich s nevěstou, které snad — ba jistě — má se na celý večer oddati.

Postřehl dobře všechny ty pohledy, upírající se na Pavlínu, viděl, že i na něj dorážejí zvědavé zraky, a bylo mu skoro jako na pranýři. Co vše člověka očekává, je-li ženichem! Jakých tu povinností!

Cítil, co leží v těch zracích, kteréž obléhaly jeho nevěstu, a v nitru jeho ozvalo se něco jako žárlivost. Proč svolil k této výpravě! Proč se rázně neopřel! — Martin byl by se nejraději obrátil, aby utekl domů. Ale bylo pozdě. Již vešel, a před druhou, třetí hodinou ranní není vyváznutí.

Hleděl zmaten před sebe a skoro nic a nikoho neviděl. V tom vlnění, jímž prošli, než se dostali k zrcadlu, nerozeznával již jednotlivých postav. Byla to směsice hlav, v nichž — zdálo se mu — je po čtyřech očích, bylo to blýskání a poskako-

vání, byl to jediný vír — Martinovi téměř hlava se zatáčela. Ah, plesy! Kdo to vymyslil! Kterak — proti tomuto honění a kvapu, proti této výstavě — je milo a příjemno sedět v klidné domácnosti a hovořiti bez rozčilení a vzrušení!

Jedva že paní Šustrová svlékla s Pavlíny pláštík a usedla, ozvalo se rázné zaklepání kapelníkovy taktovky, a již zavzněly zvuky lákavé polky. Pochod párů po sále náhle se zastavil, ale jenom na okamžik. V nejbližší chvíli změnil se obraz, a již se páry míhaly v houpavém křepčení kolem Žemly a Pavlíny.

Při prvních zvucích vyvlékla Pavlína ruku ze závěsu a stála nyní vedle Žemly vzpřímena, vyčkávající.

„Na also, Žemla!“ ozval se hlas Kyllianův, „dej se do toho — a ne celý kousek — já bych také rád fräulein Pauline poprosil!“

Žemla se uklonil, Pavlína položila levé rámě své na jeho rameno a přilnula k němu plnými, dmoucími se ňadry. Zněla hudba — dívka náležela již jen tanci. Martinovým tělem projelo mocné, smyslné zachvění — náhle děkoval v duchu, že tu jest, že přišel. Neboť kde mizelo vše ostatní před tímto blahem! Byl v opojení, cítě na svých prsou Pavlínu, a jako v mrákotách slyšel ještě slova paní Šustrové:

„Neudýchej se mi, Pavlínko! Neuchvať se! Martín—, pane Žemlo, dejte mně na ni pozor...!“

A Žemla se octl v reji.

Při prvních obratech zatočila se mu hlava. Nevěděl, odkud s Pavlínou začal, kterým směrem tančí, kde sedí paní Šustrová, na které straně je vchod a kde hrají hudebníci — nevěděl nic a nikoho neviděl. Byl skoro zá-

vratí pojat a cítil, kterak bledne úzkostí, neboť se mu zdálo, že se při nejbližším obratu překotí, že upadne a — Pavlína s ním. Průvan ho mrazil na hlavě a na čele vyvstaly mu krůpěje studeného potu. Nyní, nyní to nastane! Ta hanba strašlivá! Kterak se ospravedlní před Pavlínou! Vždyť mu pak nezbývá, než aby se šel utopit...

Ale Pavlína byla pevná tanečnice. Cítila, kterak jsou kroky Martinovy nejisty, a ač se zdálo, že na tanečníku svém spočívá plnou tíhou těla, držela jej bezpečně a jistě, a pozorujíc, že se ruce Martinovy třesou, zašeptala po chvilce:

„Ne tak rychle, pane Žemlo — pozbudete dechu. Ne do kola, šanžírujte trochu..."

Žemla nerozuměl, co Pavlína chce. I nepoddala se Pavlína již při nejbližším obratu, nedala sebou otočit, nýbrž táhla Martina za sebou a šeptala mu:

„Chvilku rovně — a hleďte nahoru, abyste uvykl. Vy jste již dlouho netančil, viďte?"

Žemla chtěl odpověděti, ale nemohl slova vyraziti. Plíce jeho sotva popadaly dechu, prsa zvedala se mocně a rychle, srdce mu bilo, jako by chtělo vyskočit.

„Jen volně, volně," napomínala Pavlína opětně. „A nezapomeňte dýchat. Při druhém tanci půjde to lépe."

Žemla byl zahanben, že jej drží tanečnice, a zase by byl Pavlínu zlíbal vděčností, že je tak shovívava a že ho vede.

Nyní tančili volně, proplétajíce se ostatními páry, a Martin radostně pozoroval, že se vzpamatovává, že volněji oddychuje a že se může podívat na tanečníky kolem sebe, aniž se mu

hlava točí. Vykračoval bezpečněji, a když protančili sálem na dél, počal se opět otáčet. Šlo to.

Pavlína, ucítivši nyní, že ji Martin drží jistěji, pronesla polohlasně:

„Nu vidíte, že to jde. Je jen o začátek.“

„Děkuji vám, slečno,“ odpovídal Žemla chvějícím se hlasem. „A nehněvejte se na mne, že jsem tak nemotorný. Já neměl nikdy času, abych byl chodil do zábav a do plesů. Tím více lituji toho nyní, kdy mohu — kdy smím tančiti s vámi. A s vámi, Pavlínko, chtěl bych protančiti celý život...“

Pavlína se lehce usmála, a Martin vzpomněl teprv nyní, že oslovil dívku jen křestným jménem, i zapálil se a horko se mu rozlilo až po šíji.

„Slečno,“ šeptal Martin s namáháním, „nehněváte se, že jsem byl prostořeký...?“

„Nehněvám,“ odpověděla Pavlína usmívajíc se. Věděla, čeho se omluva Žemlova týče.

Žemla protančil s dívkou dvakráte sál a blížil se k zrcadlu, pod nímž seděla paní Šustrová. Obávaje se, aby Pavlínu příliš neunavil, zastavil se s ní právě před matkou, uklonil se a děkoval za tanec.

Pavlína jen hořela a ňadra se jí mocně vzdouvala.

„Nesedej, dítě, nesedej!“ volala paní Šustrová. „Až si trochu oddechneš!“

Zatím Kyllian, který seděl vedle staré paní, popotahoval si vestu, urovnával na sobě frak, zamnul kníry a teď povstal.

„Ah,“ zvolal, „fräulein Pauline vydrží víc! Smím prosit, slečinko?“

A hluboko se uklonil.

Pavlína přetřela si krajkovým šátkem čelo i tváře, urovnala kdesi na šatech nějaký záhyb a obrátila se k matce:

„Nejsem rozcuchaná?“

„Nejsi, dítě, nejsi,“ mluvila Šustrová sladce. „Jsi jako ze skříňky.“

„Tak tedy prosím!“

A zvedala obě ruce.

Kyllian nakřivil tělo, pojal dívku, a již se vzdalovali. Tempo rytmistrovo bylo pomalejší, jeho způsob tance staromódnější, skoro komický, avšak obratný a jistý. Paní Šustrová hleděla za ním s úsměvem.

Žemla usedl, když se pár vzdálil, a otíral šátkem obličej i krk. Paní Šustrová obrátila se k němu a tázala se mateřsky:

„Nu, pane Žemlo, jak pak vám Pavlínka tančí?“

„Můj Bože, milostpaní, slečna tančí jako anděl,“ odpovídal Martin a vnikal zrakem do směsice tančících, v níž mu dívka s Kyllianem zmizela. „Bojím se, že já jí nevyhovuji.“

„Jděte, jděte!“ promlouvala paní Šustrová přívětivě. „Tančíte, jako byste byl chodil k Linkovi. Nevěděla jsem, že to tak dobře půjde. Jen srdnatě do toho, pane sousede! Bez kuráže nic se nedokáže!“

Žemla usmíval se polo rozpačitě, polo blaženě a vyhlížel, kde se mu Pavlína objeví. Již se blížila s Kyllianem, mihli se kolem a zase se vzdalovali. Kyllian zářil radostí a karmínovou barvou obličeje. Když se blížili podruhé, umlkla náhle hudba, a Kyllian nabídnuv Pavlíně dvorně rámě přiváděl ji k matce.

Dívka usadila se po pravé straně matčině.

„Počkej, dítě, tak ne,“ volala paní Šustrová.

„Seděla bych mezi vámi. Vstaň, sedni sem, vedle pana Žemly, a já na tvé místo — tak!“

A než usedla, hodila okem milostně po Žemlovi, jako by chtěla říci: „Hleďte, kterak vám všecko pěkně zaonačím!“

Po ukončení polky tleskalo se v celém sále, s počátku jen místy, mírně, ale náhle tleskot vzrostl a stával se ohlušujícím, neústupným. Bylo nenasytným tanečníkům vyhověno. Již se ozvalo zaklepání taktovkou, a sálem znova se polka rozezněla.

Tu již také přistoupil ke slečně Pavlíně jakýs mladík vysokého vzrůstu, výbojného vzezření, a žádal za tanec.

Dívka povstala bez rozmýšlení, zavěsila se a tančila.

„To je žába,“ zvolala paní Šustrová se smíchem, obracejíc se k Žemlovi. „Ani se vás nezeptala...!“

„Ale milostpaní,“ odpovídal Žemla překvapen, „což já smím slečně dovolovat nebo zabraňovat...“

„Ano, ano,“ potvrzovala paní Šustrová s jakousi vážností, „n e v ě s t a má se zeptat ž e n i c h a — vždycky, vždycky, pane sousede. Ale nesmíte se na ni hněvat, ona již dlouho nikde nebyla a vůbec toho mnoho neužila. Je to to jediné — až se vezmete, přejde ji tanec. Nastanou jiné starosti...“

V duchu však byla panička ráda, že pro dceru přišel tanečník. Jen ať jich přijde více, hodně mnoho, aby Žemla viděl, jak se Pavlínka líbí, jak se o ni derou. Ať vidí ženich, co má.

Pavlína tančila celý kus přidané polky s neznámým tanečníkem a nevrátila se k sedadlu ani když hudba utichla. Mladík po tanci bez

okolků si ji zavěsil a prováděl, aby si promenádou oddechla, a Pavlína ochotně jeho průvod přijala. Dala se dovésti k matce a Žemlovi za hodnou chvíli.

Než usedla, vyňala taneční pořádek a podávala jej tanečníku s otázkou:

„Nezapíšete se?“

„Ó, prosím, slečno!“

Tanečník sáhl po lístku, vyňal z vesty drobounké olůvko a podepsal se, načež s úklonou odcházel.

„Což pak?“ tázala se paní Šustrová. „Zadala jsi se?“

„Na čtverylku,“ odpovídala Pavlína.

„A tuhle pana Žemly ses neptala?“ pokračovala matka s jemnou výčitkou. „A prve ses také nedovolila...“

„Pan Žemla se nehněvá, že ne?“ obrátila se k němu Pavlína přívětivě.

„Ale, slečno,“ volal Žemla, „já jsem šťasten, že se dobře bavíte! Nemám co dovolovati!“

„Přece, přece, milý Martínku,“ dokazovala matka.

Pavlína sepjala žertovně ruce a upírajíc jiskřící zraky na Žemlu, žadonila dětinsky:

„Nu tak tedy, že se nehněváte, že mi dovolíte? Vždyť se spolu ještě vytančíme...“

Žemla byl blažen. Takto Pavlínu ještě neviděl. Zářila štěstím a byla tak přívětiva, tak milostná. Žehnal v duchu chvíli, kdy se tato zábava ujednala, a myslil, že by šel nyní každý týden. Jak i toto jest krásné! Kterak tu srdce roztaje! Tu slyší od Pavlíny, k čemu nikdy nebylo příležitosti. On má právo něco dovoliti. Jak by jí nedovolil! Ať se vytančí, aby mu neměla co vyčítat. A řekl k paní Šustrové:

„Slečna je dobrotiva, že se mnou vůbec tančí, milostpaní. A figurové tance vůbec dobře neumím, nebudu ani slečnu obtěžovati. Jen se zadejte, drahá Pavlí —“

Odmlčel se. Již zas by byl vyřkl její jméno. Rád by to byl učinil, ale obával se, aby touto důvěrností dívku nepohněval. I dokončil:

„— zadejte se, slečno. Budu vám vděčen, necháte-li mi vždy kousek do kola.“

A díval se pak, kterak Pavlína tančí čtverylku, později dvořanku a besedu, pohlcoval nevěstu očima a v srdce vkrádala se mu malá žárlivost, že s ní nemůže tančiti všechno sám. Záviděl všem těm tanečníkům, že také oni přivinují k sobě nevěstu jeho, že s ní mluví, že jim odpovídá ve zvonivém smíchu, a připadalo mu pojednou, jak mnoho v životě zmeškal.

Chýlilo se k půlnoci, kdy Žemla opětně se octl v kole s Pavlínou, toho večera již po několikáté. Po celý večer chystal se k něčemu, k nějaké otázce, při každém delším tanci odhodlával se k tomu a vždy dohráli dříve, než se toho odvážil. Jeho rozjaření a rozčilení rostlo, chtěl mluvit a zase se bál, že mu unikne celá noc a že se nedostane k slovu. Nyní tedy, nyní, než hudba umlkne! Zdálo se mu, že v tanečním reji možno říci tak mnoho, na všechen způsob mnohem více, než sedí-li se klidně při stole, než jde-li se volně ulicí. A Martin začal tedy hlasem, který se chvěl nejen bouřlivým dechem, ale také značným rozčilením:

„Rád bych se na něco otázal, drahá slečno...“

Pavlína vzhlédla k němu plnými zraky:

„A sice?“

„Avšak — slečno — mohla byste se hněvat...“

„Proč?“

„Poněvadž se chci zeptat, slečno — drahá, máte-li mne...“

V Žemlovi zatajil se dech. Toť hrozné, jak nesnadno jest pronésti jediné slovo — jediné jen — a kteréž přece znamená Žemlovi celý svět, celý život.

„Máte-li mne, drahá slečno, trochu — trochu ráda...“ vydechl Martin.

Pavlína sklopila hlavu, hleděla Žemlovi přes rameno do sálu, ale za okamžik zase k němu vzhlédla a pronesla polohlasně:

„Teprve teď byste se ptal? — — — Byla bych tu s vámi...?“

Nebyla to přímá odpověď, a Žemla neviděl také a nepoznával, jak podivný při tom leží výraz na její tváři, ale jemu stačila slova dívčina. „Byla bych tu s vámi?“ Co jiného to znamená než: ovšem, že vás mám ráda! Tuto odpověď slyšel Martin ve slovech dívčiných, poněvadž ji slyšeti chtěl. A když slova Pavlínina dozněla a hlava její snížila se zase, přitiskl Martin děvče ještě silněji na prsa a šeptal:

„Díky vám, díky, zlatá Pavlínko... Díky! Neklamal jsem se...“

A hleděl na její malé, růžové ouško a přál si, aby tam mohl všeptati vše, co v tu chvíli cítil, a aby směl slova svoje provázeti nekonečným líbáním drobného, krásného toho ouška, i vlasů, čela, úst...

A když hudba ztichla a Žemla doprovázel Pavlínu k sedadlu, nemluvil již. Když pak ji dovedl k židli, ujal ji něžně za pravou ruku, povznesl ji zvolna k ústům a vtiskl na bílou rukavičku polibek, načež usedl také sám, štěstím všecek jak omámen.

Požehnaná taneční zábava! Kterak se prohřešil, že jenom na chvíli pocítil odpor k ní. Může být něco krásnějšího? Což to není ples a kvas duší a srdcí? Teprv dnes — zdálo se Martinovi — poznává, jakou rozkoší jest milovati a milován býti. A tanec, k němuž vždy pociťoval nechuť, pokládaje jej za nesmyslnou zábavu a hřích proti zdraví, připadal mu náhle jako květ pozemské blaženosti, jako nejvyšší, neocenitelný požitek. Toto víření je provázeno podivným kouzlem, které probouzí v člověku nové smysly, které i jemu dodalo výmluvnosti, aby pověděl, k čemu se v jiných okolnostech odhodlati nemohl. Hle, vždyť promluvil a dostal žádoucí odpověď. Jindy sotva se odvážil chopiti ruky milované dívky, zde ji smí před celým světem obejmouti a k sobě přitisknouti. Tanec — jaký to andělský výmysl!

Žemla myslil při tom stále jenom na sebe a zapomínal, že stejných slastí jest účasten každý, kdo vyzývá Pavlínu k tanci, že ona stejně těsně přimyká se také k jiným, cizím mužům.

A jí vpravdě bylo lhostejno, s kým tančí. Tuto byla ve svém živlu a náležela všem, každému, kdokoli přišel. Kolik nocí v životě takto protančila! Kolik mladíků našeptávalo jí slova mnohem ohnivější v těsném tom spojení, a všichni zmizeli zase, aby jinde začali znova. Na tyto věci Žemla nemyslil, nevěděl o nich, nenapadlo ho nic podobného.

Nastal půlnoční odpočinek, a paní Šustrová se vzchopila.

„Nyní se navečeříme, Žemličko — však jste asi také vytrávil."

A obrátila se k dceři:

„Pojď, Pavlínko, abychom nebyli poslední, abychom dostali místo.“

Starý Kyllian se potácel sálem s nějakou tlustou paničkou, do níž horlivě mluvil, a vida, že se jeho společnost sbírá, dovedl rychle svoji mohutnou tanečnici k židli, posadil ji, poroučel se a spěchal k paní Šustrové.

„Půjdem jíst, je-liž pravda?“ volal již zdaleka. „Však je čas. Nesmí se zapomenout na žaludek. Tohle není malá práce! Jakživ jsem nemyslel, že se do toho tak obořím. Ale je to lepší než parní lázeň! Vorwärts, Žemlo!“

Podal ruku paní Šustrové, Pavlína se zavěsila na Žemlu a rychle kráčeli ke stolům, k nimž se hrnuli také ostatní hosté.

Při večeři pozorovala paní Šustrová s uspokojením, kterak zraky nejbližší společnosti upírají se na její dceru a na Žemlu, zvědavě, zkoumavě, a aby naznačila, že není matkou dcery, která touží teprv po nějaké známosti, která snad odejde ze zábavy s prázdnem, jak byla přišla, oslovila Žemlu náhle: P a n e s y n u!

Dosahovala tím dvojího. Předně naznačovala zcela určitě všem, kdož chtěli slyšeti, že není tanečník její dcery pouhým nahodilým společníkem pro dnešek, který by zítra zmizel, aby se nikdy nevrátil, že je to ž e n i ch, její nastávající zeť, a za druhé připínala k sobě a k dceři Žemlu veřejně, před lidmi. Za chvíli zví polovina přítomného obecenstva, čím je tento pár mladých lidí, a Žemla jako počestný muž má o závazek více.

Během rozmluvy opakovala paní Šustrová svoje „pane synu“ několikrát, a Žemla byl tak mile a radostně dojat a takovou odvahou na-

plněn, že se několikráte chopil ruky Pavlíniny, nyní rukavice prosté, a tiskl na ni horoucí polibky.

Pavlína zanícena nad vydařenou zábavou, usmívajíc se a nemyslíc na nic jiného, neutrhovala mu ruku a nechávala mu ji líbat. Odměňovala se tak Žemlovi, že ji vedl do plesu.

— — — — — — — — — — — — — — —

Byly čtyři hodiny s půlnoci, když paní Šustrová vyzvala snoubence, aby již netančili a odpočinuli si. Jsou zpoceni, venku je zima, mají trochu oschnout a vychladnout. A je čas, aby šli domů. Pavlína ovšem si může poležet, ale Žemlička musí časně otevřít.

„Nic platno, děti," mínila paní Šustrová, „všechno na světě má konec. Však jste netančili posledně — ale Martínek si musí lehnout aspoň na dvě hodiny..."

O půl páté vycházeli do šatny, a Pavlína, kterou matka pečlivě obkládala oděvem, pohlížela lítostivě do sálu, na zřídlé páry, které teprv teď pohodlně a dosyta se mohou vytančit.

Na Moráni odloučil se Kyllian, jejž zima tak rozrážela, že zuby jektal, a za několik minut stanul Žemla s damami před domem ve Václavské ulici. Políbil ruku paní Šustrové a políbil ji i slečně Pavlíně, ale pak ještě tiskl malé její prsty pravicí a hleděl jí nyvě do tváře.

„Ale bodejť že, Martinku!" volala paní Šustrová rozjařeně, jako by tušila, co znamená toto Žemlovo otálení. A udeřila jej lehce do zad. „Vy jste jako školáček! Toť je rozmýšlení!"

A Žemla tedy se přiklonil a pocelovał slečnu Pavlínu.

„Dobrou noc, pane Žemlo," zašeptala Pavlína, „děkuju vám..."

Klíč zaskřípěl v zámku, vrata se rozevřela a matka i dcera zmizely v nich.

Všecek opojen kráčel Žemla ke svým dveřím.

Ach, jaká to byla krásná noc!

Po čase vzpomínal na tuto blaženou noc a pocit nepopsatelně hořký naplňoval jeho nitro.

VI.

Minul masopust, nastaly plačtivé, sychravé dni postu. Lidé doháněli delším spánkem noci v masopustě probděné, v rodinách plynul život klidným, jednotvárným tokem, jako před masopustem, leckde se dařilo hůře než jindy; neboť někteří poživálkové byli protančili vše, co jim po nutném nasycení zbylo, ba některým a mnoha rodinám zbyly z masopustu mrzuté dluhy. Za vlády prince Karnevala žilo se vesele, nyní nastalo ono povědomé „pískání flauty".

Nevlídné dozvuky masopustu byly pociťovány i v domácnosti Šustrových. V masopustě ještě bylo tak dosti práce, ale Popelec jako by vše uťal. Málokdo přicházel nyní se zakázkou, a kdo přišel, přinášel nanejvýš jen předělávku, něco ku přešití. První otázkou bylo vždy, kolik to bude státi, a věc usmlouvána vždy na trojník, na krev. Jediným jistým a určitým důchodem ženštin bylo výslužné paní Šustrové, a to bylo tak nedostatečné, že nastaly chůze do zastavárny, pokud bylo co zastavovati. Paní Šustrové zmáhal se zlý rozmar a nyní přemýšlela mnohem častěji o sňatku dceřině a hleděla nedočkavě vstříc jeho uskutečnění. Až

to se stane — přemítala — bude lépe. Nyní se musí pro domácnost vše kupovat a hotovými platit; jak jinak bude, až se sejde dolů do krámu a tu jen se vezme, čeho třeba k snídani, k obědu a k večeři. Nebo byť i neměl Žemla vše, má přece mnoho věcí pro živobytí. Kávu, cukr, koření, chléb, mouku, krupici, olej, ocet — zkrátka jeho krám jest učiněnou špižírnou pro rodinu, a do té špižírny bude paní Šustrová chodit jako do své. Vždyť bude vařit pro dceru, ženu Žemlovu, a pro zetě! Rozumí se tedy, že se při tom také nají. Čekala jenom na příležitost, jak by Žemlu popohnala, a příležitost naskytla se dost brzy.

Jednoho večera ke konci března vystoupil Žemla do druhého patra, jak obyčejně, a nalezl doma jenom paní Šustrovou. Oznamovala mu s přívětivým úsměvem, že „Pavlínka musila odejít do města" pro nějaké maličkosti, ale že se co nevidět vrátí, a když pozorovala, že je Žemla starostliv, aby dívku nic nepříjemného nepotkalo, upokojila ho, že s ní šla Fána a že ji zas domů doprovodí. I usedl Žemla v rozpacích, jak zatím ztráví chvíli s paní Šustrovou. Tušil, jako by se nad ním něco vznášelo, a tušení ho neklamalo. Paní Šustrová šukala okamžik v kuchyni a v pokoji, nalila Žemlovi sklenici piva a uvelebila se pak na pohovce s punčochou, na níž právě ujímala.

Mlčení trvalo Martinovi poněkud dlouho, i zapředl sám hovor otázkou, co má milostpaní nového. Ptával se tak vždy buď on, buď paní Šustrová, obvyklou touto otázkou započínal se po každé hovor, ale nikdy nepřišel s ní Žemla tak vhod jako dnes.

Paní Šustrová hrála rychle prsty, v nichž

se kmitaly dráty, a vzhlížejíc k Žemlovi odpovídala:

„Měla bych novinu, měla, milý pane Žemlo, kdybych s vámi směla docela důvěrně a bez ženýrování promluvit...“

Již dlouhý čas paní Šustrová neoslovovala kupce „p a n e Žemlo“, nýbrž vždy mnohem důvěrněji „milý Žemličko“ nebo tak nějak. Martinovi neušlo neobvyklé dnešní oslovení a očekával něco vážného.

„Ale jemnostpaní, prosím...“

„Neříkejte mi stále j e m n o s t p a n í, pane Žemlo!“ zvolala paní Šustrová a pustila ruce s punčochou do klína, „říkejte mi m a m i n k o! Či nás chcete opustit, že se děláte tak cizím...?“

Martin hleděl rozpačitě na paničku a pohled jeho jevil dostatečně, že nechápe, kam Šustrová bije. Nepostihoval nikdy jejích manévrů, nepostihoval ho ani dnes a pojímal vše vážně. Ale než se dostal k odpovědi, pokračovala již paní Šustrová:

„Můj Bože, můj Bože — pane Žemlo, já taky plácám, jako bych vás neznala! Ale víte dobře, že ze mne mluví vždy jen matka — jak byste mi mohl míti za zlé! Tak tedy — Žemličko — nehněvejte se, že vám řeknu, jak si co myslím, ale jednou k tomu dojít musí!“

Po této předmluvě pustila dráty s punčochou docela, sáhla po kapesním šátku, popotáhla nosem, přejela obličej šátkem a hledíc na Žemlu upřeně a pohledem, jímž chtěla vyjádřit nejvyšší mateřskou dobrotu, mluvila dále:

„Martínku milý — odpusťte mně — víte přece, co mně naplňuje srdce! Už dávno není žádnou tajností, proč k nám chodíte, a vy se jistě nebudete hněvat, když se vás upřímně

zeptám: tedy kdy? Flintu máte nabitou — abych se tak po sprostu vyjádřila — kdy pak vystřelíte? Já vás neuháním, Martínku, ale to víte: všeho do času, Pánbůh na věky. Jsem stará, Martínku, já vím, že nebudu dlouho živa — srdce by mně to utrhlo, kdybych měla jít se světa dřív, než byste si Pavlínku odvedl! (Paní Šustrová skryla tvář do šátku a zaštkala, že se Žemla ulekl, aby ji v tom okamžiku neranila mrtvice. Ale výtečná matka Šustrová uměla se svými dojmy a city hospodařiti; přetřela šátkem dvakrát obličej a vzhlédla zas k Žemlovi. Tvář její byla teď o stín smutnější.) Nebojte se ničeho, Žemličko, Pavlínka je dobré dítě, má vás ráda, vy ji taky máte rád, já budu živa jen pro vás dva — a věřte mi, že nebudu dlouho živa, cítím to...“

A zas utřela si panička nos a oči a hleděla ztrnule před sebe, jako by četla v knize budoucnosti. A pak, probírajíc se znenáhla z tohoto předstíraného zamyšlení a povznášejíc pomalu oči, až utkvěly na Žemlovi, mluvila tišeji:

„To vám všecko povídám proto, že je teď právě příhodná doba, abyste si založili domácnost. Tu vedle se vystěhoval od Sýkorů ten kandidát, víte, z toho pokoje se zvláštním vchodem — má jen dveře z chodby, z ostatního bytu ne — a Sýkorovic mají to už dva měsíce prázdné a nemohou to držet, vrátí pokoj domácímu pánu a bude pak od kvartálu k najmutí. Tak jsem si myslila, Martínku — hlas paní Šustrové měkl jako syrob — kdybyste se chtěl ženit, že bych vám postoupila tenhle svůj byt a vzala bych pro sebe ten pokojíček. Mně stačí — dočkám se tam smrti a budu stále při vás a přece vám nebudu překážet. Než se zmůžete na něco většího

v jiné ulici — a Pánbůh vám požehná, obchod vám poroste, vy mu rozumíte a nešidíte lidi — dostačí vám to zde, jak to stojí a leží! Je to beztoho všecko Pavlínčino — já bych si vzala tam do pokojíku jen postel na přespání nebo tuhle starou pohovku, židličku a stolek — co jiného potřebuji? A vy s Pánembohem hospodařte v tomhle!"“

Hleděla na Žemlu pohledem tak nyvým, že sklopil oči. Ano, pravda, uznával v duchu Žemla. Nikdy ještě nepomyslil na tyto starosti s bytem, nikdy mu nepřipadlo, kde by bydlil s Pavlínou, kdyby se oženil — a hle, tu přichází matka její s hotovým záměrem, tak dobrým, příhodným, jak by ho sám nikdy nevymyslil.

A přece — ač před ním panička rozvinovala tak vábivý obraz — nebyl s to, aby promluvil. Zmaten pohlížel na nastávající tchyni, rád by byl něco řekl — ale co, co jen? Nemohl se dočkati té krásné chvíle, až se octne v těchto prostorách jako ženich, pořád na to myslil — ale nyní, kdy pojednou věc byla vyslovena tak určitě starou paní, zachvěl se skoro, jako by se naň valilo něco ohromného, něco neodolatelného, čemu neunikne. Ženění! Tedy už je to zde, už se to pronáší, milostný jeho poměr zbavuje se náhle těch obláčků, jimiž si jej stále obetkával, oněch růžových závojů, kteréž obestíraly jeho a slečnu Pavlínu kouzelným tajem, a z pološera toho vystupují oba v nové podobě, jako muž a žena! Muž a žena! Pavlína bude jeho ženou! Žemla vytrhl se násilně z pletiva zmatených myšlenek a snažil se, aby myslil co nejstřízlivěji. Sedí tu na židli při stole, na němž jest bílý ubrus, oblitý jasným světlem petrolejové lampy. Tam v koutě sálají kamna příjemným teplem, venku hvízdá vítr, ale zloba povětří nemůže sem dovnitř. Okna jsou pevně zavřena a

bílé záclony jsou hranicí nevlídné tmě, která se rozestírá nad ulicí. Mezi okny leskne se zrcadlo ve starém, hmotném rámci, na stěnách rozvěšeny jsou staré, vybledlé obrazy, nad pohovkou cvakají odměřeně hodiny a ciferník jejich shlíží na Žemlu tak vážně, rozumně, skoro jako živý obličej. Vídá zde Žemlu denně, denně mu odměřuje ty sladké hodiny, jež tráví po boku milované dívky, je to starý, dobrý známý, ale když dospěje u večer jeho ručička na jisté místo, kyne ciferník Žemlovi, aby vstal a rozloučil se, kyne mu, aby šel. Vše to je tak známé, povědomé — a vše to náležeti bude Žemlovi, až se tu udomácní jako manžel. Pak nebudou ho tyto klidné nemluvné hodiny odtud vyháněti, pak starý ciferník přimhouří oči nad štěstím, v němž se bude Žemla potápěti...

Stará paní hleděla na Žemlu, který dosud nemohl nalézti slova, jímž by vyjádřil, že tedy souhlasí, že je srozuměn.

Tu pojednou ozvalo se na dveře kuchyně klepání. Slečna Pavlína vracela se z města. Žemlovi zbýval jen okamžik, neboť až vejde o n a, teprv ze sebe slova nevypraví. Paní Šustrová vstala, aby dceři otevřela, ale než pokročila, upřela na Žemlu ještě jednou dlouhý, tázavý pohled.

Žemla rozuměl té otázce a vzchopil se. Cítil, že musí odpověděti. Nerděl se, ale bylo zřejmo, jak jest rozčilen. Pokročil, a vztahuje pravici po ruce paní Šustrové, pronesl zticha, ale určitě:

„Ano, maminko!“

Potom ji ujal za ruku, sklonil se a políbil jí prsty. Paní Šustrová vytrhla mu rychle ruku, chopila ho oběma dlaněmi za hlavu, a zvadlé její rty vtiskly na Žemlovo čelo políbení. Martin cítil také, jak mu na nos ukápla horká slza. Paní

Šustrová snad byla v tu chvíli doopravdy pohnuta. Spěšně kráčela do kuchyně, aby vpustila dceru...

Později nerozpomenul se Žemla nikdy, o čem toho večera dále hovořili a zvláště co mluvila slečna Pavlína. Jeho paměť sahala jen k onomu polibku staré paní...

— — — — — — — — — — — — — — —

Když Martin o jedenácté hodině odešel, a Pavlína v koutě u kamen zdlouha a mlčky se odstrojovala, prohodila paní Šustrová, shazujíc se sebe jednu sukni po druhé:

„Nu tak vidíš, Pavlínko, budeš se vdávat!...“

Pavlína neodpovídala. Zvedla pravou nohu na židli, aby rozvázala u botky tkanici, jež se jí zadrhla na uzel. Její tvář byla bledá a tvrdá.

Paní Šustrovou neobyčejně dráždilo tvrdošíjné mlčení dceřino. Dráždilo ji po každé, ale dnes, kdy se domnívala, že dostoupila vrcholu svých úspěchů, kdy ujednala se Žemlou svatbu, uráželo ji pohrdavé chování dceřino tím více. I prohodila bodavě, stojíc nepohnutě u stolu:

„Nu, snad ti to všecko není vhod, co?“

Pavlína skláněla se nad svojí botkou a neodpovídala hned. Po chvilce teprv zahučela:

„Vždyť nic neříkám...“

„Bodejť bys říkala!“ zvolala paní Šustrová jízlivě. „To by tak scházelo! Ty ovšem neříkáš nikdy nic, za tebe stále aby mluvila a jednala matka — a té se krásně odměňuješ!“

Pavla mlčela.

Matku dohřívalo to mlčení. Dodala bodavě:

„Mohla bys všech deset olízat!“

— — — — — — — — — — — — — — —

Za půl hodiny zhasla lampa v bytě Šustrových, a za malou chvilku potom chrupala již matka

blaženě a spokojeně. Zdálo se jí snad, jak se Žemla žení a jak ona počíná hospodařit v jeho krámě.

Venku po mračivé obloze plul úplněk, a když se vyhoupl na chvíli ze mraků, švihl bílým svitem do pokoje Šustrových a až k lůžku, na němž odpočívala Pavlína.

Dívka ležela s očima otevřenýma, majíc obě dlaně pod hlavou. Ležela tak dlouho, dlouho, a oči její nezavřely se ještě, i když půlnoc dávno minula. V nočním tichu počaly pracovati všechny ty čivy, jež ve dne jsou uspány a kteréž za hlubokých nocí probouzejí se k nepřetržité činnosti, ke traplivé hře, jíž nemůžeme uniknouti. I slečnu Pavlínu trýznily teď podivné myšlenky, jichž nemohla zapuditi. Něco jest rozhodnuto, čemu dosud upřímně nevěřila. A ten spokojený, odměřený matčin chrupot naplňoval ji odporem...

VII.

„Konečně, konečně!“ zajásala paní Šustrová v duchu, když se zrána probudila a na včerejší večer a jednání se Žemlou vzpomněla. „Konečně bude dohráno a — vyhráno! Neunikne nám již, vezme si Pavlu, a já — —“

Myslí paní Šustrové přelétlo bleskem vše, co již vykonala, a v tu chvíli prožila i několik neděl, které zbývaly ještě do svatby, viděla hospodářství mladých manželů, vmyslila se rázem do — krámu Žemlova, a po této přehlídce doplnila nedokončenou myšlenku svou:

„— — a já budu bez starostí živa!“

Zaslepená ženština byla stále hlavní osobou v celé hře, již prováděla se Žemlou a s dcerou.

Byla zaslepena, neboť ani nepozorovala, nebyla si vědoma, že staví jen sebe do popředí, že vše, co provedla, provádí k vůli sobě. Ujišťovala se v duchu, že vše, co koná, koná pro dceru, a nepozastavila se pranic nad tím, že ani jednou se neotázala Pavlíny: Máš jej opravdu ráda? Je ti příjemný? Vydržíš s ním spokojeně do smrti?

Což by se ptala po takovýchto malichernostech paní Šustrová, která svého nebožtíka „pána" taky si nebrala z lásky, ale z čisté sobeckosti, aby byla zaopatřena, aby nezůstala starou, nuznou pannou.

Vlastně paní Šustrová o všem tom ani nepřemýšlela. Nepřipadlo jí, že dcera má právo hledět na muže svýma očima a nikoli matčinýma. Ostatně nepoddá-li se nějaká nepatrnost ihned, však se poddá později. Vždyť je Žemla muž, kterého lze ovinouti kolem prstu. To je neocenitelná vlastnost — kterou až Pavlína pochopí, bude matce neskonale vděčna.

A že není Žemla horkokrevný, ohnivý, taky mu neškodí. — Ba, naopak — jaký je nyní, takovým zůstane. Není možno zmýliti se v jeho povaze. Jaké to vlastně štěstí pro Pavlínu, že dostává t a k o v é h o muže. Jaká to trefa pro děvče, když vidí bez brejlí, koho si bere.

Zkrátka, paní Šustrová byla se vším nadmíru spokojena a nemudrovala víc o zdaru nebo nezdaru. Co činí Pavlína, činí z hloupého vzdoru. Kdyby jí matka bránila, chtěla by snad Žemlu. Že jí ho doporučuje, chová se odmítavě. Pavla si ho vezme a dost!

Hlavní věcí pro paničku bylo nyní, kdy bude svatba. Na všechen způsob není radno odkládati. Čím dřív, tím líp. A vyjednala to také hned večer toho dne, když se Žemla dostavil.

„V masopustě by to bylo bývalo pěkné," promlouvala nastávající tchyně Martinova špoulíc ústa, „ale když se to nestalo, bude to v máji také pěkné..."

„Jak je vám libo, maminko!" odvětil polohlasně Žemla a zahleděl se na Pavlínu. Bylo mu divno u srdce, když vyslovoval to důvěrné, synovské „maminko".

Rozumí se, že Kyllian byl první, jenž zvěděl o tom, co se událo onoho večera. Paní Šustrová potkala jej druhý den na Moráni a bez dlouhých úvodů a okolků vyhrkla:

„No tak, pane rytmistře, Pavlínka se bude vdávat — půjdete na svatbu..."

Hleděla dychtivě na rytmistra, jak bude novinou překvapen, a pohled její dodával: tak tedy jsme už, kde jsme chtěli být!

„Verfluchte g'schicht'!" zvolal, ba skoro vykřikl rytmistr Kyllian. „Už se s ním provaz utrh'?"

„Eh, vy máte řeči," pronesla Šustrová, jako by se durdila, a hnedle dodávala nedočkavě:

„Už to řekl a bude to nejspíš v máji!"

Pověděla to tajnostně, nahýbajíc se k fialové tváři Kyllianově, ale měla se co krotit, aby nevykřikla radostnou zprávu přes celou Moráň až na Dobytčí trh. V takovém byla vytržení nad nastávajícími vdavkami dceřinými.

„Der kerl hat eile!"* smál se pensista kroutě strašidelné svoje kníry. „Inu, já bych nad fräulein Pauline taky dlouho neotálel..." dodal mlsně.

„Hříšníče starý!" klepla ho v žertovném pokárání šťastná matka. „Kam byste se — —"

Kyllian zamžoural a otázal se:

„Kam si ji odvede, slečinku?"

---

* Ten chlap má naspěch.

Paní Šustrová vypověděla mu stručně, jak věc ujednala, a byla by povídala ještě mnohé, kdyby se Kyllian náhle nebyl utrhl. Nutkalo ho, aby se podíval na Žemlu, na „šťastného ženicha". Salutoval paní Šustrové po vojensku, vztyčil španělku jako palaš a kráčel rychle dolů k Žemlovi. Cestou minul kníry, až mu jednotlivé vousy v prstech vázly, a za okamžik vystupoval hřmotně po schůdkách do krámu. Otevřel dveře, zastavil se a blýskaje očima volal do krámu:

„Kujone! Chystáš svatbu a nejlepšímu kamarádovi nic neřekneš? Může ti někdo lépe poradit, než já, starý kavalerista? Co?"

Žemla nevěděl, jak by odpověděl; ulekl se, že rytmistr křičí ve dveřích a že ho mohou slyšet lidé na ulici, i spěchal před pult, chopil rytmistra za ruku, vtáhl jej do krámu a přirazil dveře.

Kyllian dal se dostrkati až k pultu, klesl pak stranou na pytel a upíraje pronikavé oči na Martina otevíral pomalu ústa a vyhrkl:

„No — hhha!?"

Zatím Žemla vrátil se za pult a pokračoval v práci; sekal cukr na kostky, jež shraboval do truhlíku v pultě, vyloženého zinkovým plechem.

„Do svateb ještě daleko, pane rytmistře," odpovídal polohlasně. „Ostatně posud není nic určitého..."

„Určitého, určitého!" hartusil Kyllian. „To vím, že se nebudeš ženit dnes ve dvě hodiny po obědě! Ale proč to tak tajně pleteš, co? Mě to uráží, že se mi nesvěříš, rozumíš?"

Vstal a postaviv se těsně k pultu vypjal prsa a mluvil se směšnou vážností:

„Bin doch dein alter, väterlicher freund* —

* Jsem tvůj starý, otcovský přítel...

víš, a ty se pouštíš do takových věcí beze mne, co? Dělám ti slona, rozumíš, a za to mě odstrkuješ...?"

„Ale, pane rytmistře," bránil se Žemla starému tlachalu, „vždyť se nic nestalo — a ostatně se chci ženit já — ne vy..."

„Také bych se ti poděkoval, vařbuchto!" rozkřikl se Kyllian. „To bych si musil vzít starou, když jsi ty zbaňkal dceru. Ja, das wär' ein hochzeitgeschenk für dich,* abych si vzal tchyni, nechtěl bys? Ale to bys mně musil koupit hned pistoli — abych se zastřelil...!"

Nu, teď mohl Kyllian mluvit co chtěl, Žemlovi bylo vše jedno; věc je nahoře vyřízena, nikdo mu ji nezkazí, a tlachavému pensistovi hubu nezacpe — ať mluví. Místo odpovědi a dlouhých výkladů, místo všeho bránění přistoupil Martin k regálu u stěny, chopil se láhve se slivovicí, naplnil obvyklý kalíšek a postavil jej před Kylliana. Tím způsobem obyčejně aspoň napolo jej umlčoval. Čárky na opažení dveří sice se množily — úzký šuplíček dávno nestačil na účet povědomé litery *K* — kdy a kdo je zaplatí, nebylo také jisto, ale byl pokoj — Žemla si jiného nepřál. Potom přikročil k pultu a sekal dále, a když byl hotov, chopil se jiné práce. Rytmistr ať si hovoří.

Kyllian popíjel, tlachal, tlachal a nic mu nevadilo, že Martin neodpovídá. Odpovídal si za něho a rozváděl řeč na všecky strany, umlkal chvílemi, pohlížel zkoumavě na Žemlu, dopil, dal si znova naplnit a mluvil dále. Ztichl jen, když přišel někdo do krámu pro zboží, nebo vrčel nesrozumitelně. Po odchodu každého kupce obrátil se náhle k Žemlovi a zahučel nevrle:

---

* To by byl svatební dar pro tebe...

„Také ti sem pořád někdo leze! Ani si nemůžeme nic povědět!“

„Jen kdyby jich sem hodně lezlo, od rána do večera, pane rytmistře, to bych byl rád!“ řekl Žemla. „Vždyť tohle není salon pro povídání!“

„To vím, že jsi svou butyku pro zábavu neotevřel!“ hučel Kyllian. „Ale je tu jako na ulici! Mám toho tolik na srdci, co bych ti rád řekl...“

„Už to všecko vím,“ pronesl Žemla suše; „opakujete stále totéž, pane rytmistře.“

„Tak vidíš, pendrekáři, jak jsi nevděčný!“ žvanil Kyllian. „Takový přítel a kamarád, jako já — a ty už všecko víš!“

Sklonil hlavu, jako by byla obtěžkána závažnými myšlenkami, ale za okamžik opět se na pytli vzpřímil a hledě hněvivě na kupce zvolal:

„Ty toho víš, ty zajíci! Vždyť mě urážíš! Už to všecko vím, už to všecko vím! — (opakoval posměšně po Žemlovi) — Nic nevíš! Ale dobře, nechám tě v tom, mudrci, a až se někdy na něco zeptáš, odpovím ti: A vždyť už víte, milostpane! — víš, to ti řeknu!“

Tak se dočkal Kyllian poledne, kdy se přišourala posluhovačka Randová.

Kyllian se s ní posledně zle byl rozešel, a Randová, když ho spatřila, zaškaredila se; to však rytmistra nezastrašilo, a vida, že se Žemlou řeči není, spustil na Randovou:

„Matko, blíží se apríl — mají-li pak už všechno v pořádku k výletu na Horoucí Skálu? Letos dal magistrát přísný rozkaz metařům, aby si dávali pozor na košťata — poslední léta se jich mnoho ztrácelo. Ale dají mi dobré slovo, já jim opatřím pometlo z pivovaru — bude mít sedlo a opratě — na takovém ještě nikdy nejeli...“

Randová došla zatím za pult a složila tam režné pytlíky a pytle, jež měla doma u správy. Byla shrbena a odvrácena od Kylliana a hučela teď do nějakého truhlíku:

„Ba ne, mladý pane, letos pojede se na starých, odřených kozlech s hadími jazyky. Dají pozor, aby byli před soumrakem doma — sic ponesou také...“

Kyllian vybuchl v chraptivý řehot a volal k Žemlovi:

„Té tvé báby je sem škoda, kamaráde, ta by měla sedět ve fabrice na utrejch!“

Potom se otočil k Randové:

„Jdou, jdou, byl to žert — já vím, že ještě nejsou plnoletá!“

A zas obrátil se k Žemlovi:

„Necháš tohle zjevení u sebe, až se oženíš?“

Žemla přebíral se v nějakém koření a tvářil se, jako by neslyšel.

„No bodejť že necháš,“ odpovídal si rytmistr za Žemlu, „když ti věnovala svoje nejkrásnější mladá léta! A pak budeš mít v domě strašidlo pro děti — ta se ještě vyplatí! A nevěsta má do výbavy také takového tvora — budeš mít pěknou menažerii!“

Žemla mlčel. Žvástání Kyllianovo uráželo ho, ale neměl chuti do hádky a neodpovídal. Randová zatím vešla do kumbálku, aby poklidila, kde nutno, a ohánějíc se nyní smetákem a hadrem funěla zlostí při slovech rytmistrových. Však jí ten starý dědek všecko zaplatí — nic mu neodpustí.

Ale krom toho trápilo ji ještě něco, mnohem více. Byla to zmínka Kyllianova, že se pan Žemla bude ženiti — dnes poprvé to vyslovil starý kořala rytmistr určitě a jako by se samo sebou rozumělo. Je tedy věc pravdiva, ujednaná...

Randovou to škubalo v těsném kumbálku a připadalo jí, že prach, kterýž se pod smetákem zdvíhá, dusí dnes mnohem víc než jindy. Tedy hotovo, uděláno! Bylo jí pojednou praošklivě v úzké té prostoře, v níž denně šukala. Cítila, že už zde dlouho nebude hospodařit, ale to ji netrápilo. Několik těch zlatek vysloužil si jinde také — ale co pán, pán? Jak jemu se povede? Vždyť ona také něčemu rozumí a vidí, že co nastává, nepovede k dobrému. Jak jí byl pojednou celý ten dům protivný! Proč pán vlezl právě sem, do téhle ulice, do tohoto nepříjemného domu s úzkým, nevlídným krámem a s těmi „ouřadnicemi" nahoře! Je to osud, myslila Randová dále, osudu nikdo neuteče. Kdyby se byl stěhoval jinam, byl by zajisté zase tam nalezl dvě ženské, které by seděly v nějaké díře jako dva pavouci a čekaly na mouchu předouce sítě, až by ji polapily. Těmhle se to dobře povedlo! Ale proč jen si je uvazuje pán na krk, proč? V ž d y ť n i c n e m a j í ! Vždyť pán by potřeboval peníze! Randová to ví. Dobře pozoruje od samého počátku, jak pan Žemla večer počítá stržené krejcary a desetníky, pomalu, jeden po druhém, jako by jim popřával času, aby se rozplemenily, než dopočítá. Vídala ho často s kusem křídy v ruce, jak psal po pultě a počítal, počítal — a patrně málokdy se dopočítal, neboť mnohdy — stíraje zvolna řady cifer — oddychl zhluboka a zadíval se do šedivé ulice a zamyslil se těžce. A Randové se vždy zdálo, že čte na jeho tváři slova: Ještě to nestačí, pořád nestačí! A když to nestačí jemu samotnému, tomuto skromnému člověku, který se sytí napolo svým řemenem, jejž po obědě utahuje, kterýž pije jako pták, který nekouří a nešňupe — jak stačí bídný ten

obchůdek později pro dva, ano pro tři — neboť „ta stará“ přijde na něj také!

Randové vlastně není do Žemly pranic, vždyť není její příbuzný, vždyť ho poznala teprve v poslední dobu mládencování v Žitné ulici, odkud si ji do Václavské přivedl, ale přece s ním cítí. Ubožák, kdyby byl tušil, že, chtěje se ženit, vzbuzuje soucit své posluhovačky, které platí tři zlatky měsíčně! Jaká to smutná ženitba, při níž je litován, jako by ho vedli na šibenici.

A než ukončila Randová svoje uklízení, byla odhodlána, co učiní: promluví s milostpánem, ať je co je. Nezapomněla sice, jak ji odbyl tehda, když si omočila, ale to neškodí. Co jí může udělat, když promluví? Hlavu jí nestrhne, nanejvýš ji vyhodí, a ona přijde o toto posluhování — nu, zítra bylo by jiné. Taková služba se najde, ale nenajde se hnedle zas tak hodný pán, kterýž zasluhuje cosi lepšího, než tu fiflenu shora, nahou, bez peněz, a než tu starou špekulantku, která ho uhnala.

Randová byla by se dala do Žemly nejraději hned, ale překážel jí tu Kyllian, protivný ten piják, který se nehýbal od své slivovice. Kdy potáhne ke všem ďasům?

„Randová, oběd!“ zvolal nyní Martin Žemla do kumbálu, čímž přetrhl babici pásmo myšlenek. Ovšem, málem byla by zapomněla. Sebrala misky, utáhla řemínek, vzala džbánek na vodu a šla. Procházejíc krámem vrhla zuřivý pohled na rytmistra, který se zarýval do svého pytle hloub a hloub. Kyllian upíral na ni zelené oči zpod hustého, zježeného, žlutě šedého obočí a olizoval špinavé kníry, na nichž při každém doušku utkvělo několik krůpějí slivovice.

Kyllian rozuměl laskavému tomu pohledu, ale

nezkazil si rozmar. Zašklebil se, až se objevily zbytky žlutých zubů, a zvolal k Randové rozmarně:

„Jdou, jdou, hospodyňko, ták! A kdyby se jim tu nelíbilo, až se jim pán ožení, mohou jít ke mně za kuchařku. Potřeboval bych někoho, kdo by mně vařil pro švábý doma. Už mi všecko sežrali, už jim nemám co dát!“

Randová vyletěla z krámu a za ní hřměl chraplavý smích pensistův...

— — — — — — — — — — — — — — —

Toho dne nepodařilo se Randové, aby pověděla Martinu Žemlovi, co jí hubou škubalo. Kyllian seděl v krámě dlouho přes oběd a přečkal Randovou, a když přišla večer, pozorovala na pánovi nějaký spěch a nedočkavost — chystal se zas nahoru k Šustrovým — i mlčela a odešla s nepořízenou. Druhého dne přišla v poledne o něco dříve a zaradovala se, když viděla, že jest kupec samoten, že tu není protivný starý kavalerista, jejž by na lžíci vody utopila. Zdálo se jí, že jest pán v dobrém rozmaru — to jí bylo vhod; vyslechne ji spíše a bude přístupen moudrému slovu.

Když Martin Žemla poobědval a když Randová poklidila nádobí, přišourala se pomalu z kumbálu do krámu a počala nesměle, dívajíc se do koutů, jako by po něčem pátrala:

„Tak milostpán se nám přece ožení?“

Žemla kroutil pomalu kornoutky ze žlutého, slaměného papíru a strkal jeden do druhého do prázdné láhve se širokým krkem, do láhve po okurkách.

„Proč se ptáte, Randová?“ otázal se docela lhostejně, po babici ani se neohlédnuv.

„Inu proto, že o tom včera mluvil ten hladolet, co zde vyžírá slivovici, milostpane...“

„Ale proč vy se po tom ptáte?“ opakoval Žemla jednotvárně, kroutě dále kornoutek za kornoutkem.

Tímto opakováním byla Randová poněkud zmatena. Shýbla se, zvedla kus schumlaného motouzu, počala jej rozplétati a pokračovala nesměle:

„No, myslím, jestli jako milostpán jde najisto; že snad kouká milostpán také na nějakou pomoc, a to že nahoře není nic krom té drahé duše. Já nejsem žádná dohazovačka, milostpane, ale potřebujou-li just hospodyni, věděla bych o slečince, která má taky něco krom té drahé duše...“

Randová se odmlčela. Čekala, že zas řekne něco pán, ale Žemla neodpovídal. Dohotovil právě poslední kornoutek z rozřezaného papíru, chopil se nové složky slaměných archů, ohnul na polovic, přejel dlaní a zajel doprostřed dlouhým nožem. Prořízl papír kvapně, že to vydalo zvuk, jako by roztrhl kus pevného, škrobeného plátna. Řízl ještě dvakráte na čtvrtky a točil kornouty dále. Randová pokračovala:

„Já jsem stará bába, milostpane, ale mnoho jsem přehlédla a myslím, že se slečinka Šustrovic nehodí do tohohle hospodářství. K tomu není každý, milostpane — a to ostatní člověka také věčně netěší, to se přejí, jako všecko na světě. Ono je hezké, vzít si kupce s plným krámem zboží, když jsou doma prázdné almary, ale ty krky, milostpane...“

Randová se zarazila, neboť pohlédnuvši náhle na Žemlu, spatřila, jak na ní utkvěl přísným pohledem a jak stiskl rty. Nedodělaný kornout v prstech levé ruky rozvinul se mu zas ve čtvrtku papíru a pravice jeho se opřela o pult. A nyní promluvil Martin Žemla chladně:

„Poslyšte, Randová, už jsem vám jednou a dostatečně dal na srozuměnou, že si nepřeju, abyste se pletla do věcí, do nichž vám nic není. Ale vy jste stará ženská, která nemůže držet za zuby. To tedy se rozejdeme."

Po těch slovech vytáhl z pultu zásuvku s penězi, svou pokladnici, vyňal z přihrádky tři zlatky, pak ještě zlatku a pět desetníků, položil peníze na pult a pokračoval:

„Pozejtří máme prvního — tu jsou vaše tři zlatky za březen. A tu je zlatý a padesát krejcarů za čtrnáct dní do patnáctého dubna — vemte si to a můžete zůstat doma, nemusíte sem už chodit, daruji vám těch čtrnáct dní. Chtěl jsem od vás jen, abyste mi uklízela, metla a posluhovala — nic jiného. Tu máte, jděte!"

Posouvl peníze hřbetem ruky blíže k Randové a svíjel dále kornouty. Bylo vidět, že nechce Randovou déle poslouchat a že mu není do řeči. Byl rozčilen, svaly poškubávaly mu bradou, a aby zakryl toto své rozčilení, hleděl přes pult na ulici a počal šeptem pohvizdovati, ale rty mu selhávaly.

Randová se nenadála, že jí Žemla tak náhle řeč přetrhne. Myslí tak dobře s pánem, a on ji za to vyhání! Stála tu zahanbena, žmolíc a chumlajíc nanovo motouz, s nímž si byla hrála, a hleděla stranou na pána, hleděla naň jako tlustým, hrbolatým sklem, neboť jí lítostí a hanbou vstoupila do očí záplava slz. Stála tak chvíli němá, nemohouc ze sebe slova vypraviti, a popotáhla jen dvakrát nosem, ježto neměla šátku. Žemla se na ni nedíval, ale slyšel a cítil, že posluhovačka pláče. Konečně ozvala se Randová hlasem chraplavým, plným pohnutí a lítosti:

„Mě ještě nikdo nevyhnal tak bez výpovědi,

milostpane, ale pro tohle už docela nic — vždyť jsem nic neukradla. Já jsem takové staré, hloupé hovado, že jsem myslila, že musím milostpánovi říci, co si myslím, ale nechtěla jsem milostpána urazit. Já tedy půjdu, milostpane, ale dostanu jen ty tři zlatky za tenhle měsíc, a to až dosloužím do konce! Víc mi nepatří a víc nevezmu — já vím dobře, že milostpán nemá na vyhazování. Milostpán si někdy na Randovou vzpomene — Pánbůh jim dej štěstí!"

Žemla se tvářil, jako by si nevšímal slov staré posluhovačky, ale bylo mu velice nevolno, když Randová vzlykajíc mluvila. Potom odcházela tiše, beze šustu do kumbálku, jako spráskaný pes, a utírala si v koutě u kamen záplatovanou sukní oči a nos a klapala bezzubými dásněmi jako v zimnici. Ráda by se byla octla již na ulici, daleko odtud, neboť se styděla za nezdařenou výpravu proti ženitbě Žemlově, ale právě tak styděla se v tomto okamžiku mihnouti kolem Žemly a čekala, až někdo vejde do krámu, aby pak nepozorována a nepovšimnuta utekla. Opanovala ji hanba a stud malomocného, podřízeného člověka, kterýž byl neodolatelně umlčen, který nedošel sluchu, ač jest přesvědčen, že má pravdu a že chtěl vykonati něco dobrého. Již usušila oči i nos po pláči a pořád nikdo nepřicházel do krámu, v němž pán její šustil křehkým slaměným papírem.

Konečně ozvaly se na schůdkách něčí kroky, do krámu zazněl pozdrav, a Randová, chopivši se džbánu, vycházela rychle z kumbálu. Žemlu pozdravila, když byla už na schůdkách, a pak seběhla dolů, div se nepřekotila. Byla ještě rozčilena a zdálo se jí, že všichni mimojdoucí hledí na ni a že uhádají, co se mezi ní a panem Žemlou

událo. Oddechla si teprve, když se octla na osamělé pěšině širokých sadů na Dobytčím trhu a zde zmírnila kroky své.

Večer přinesla Randová ve džbáně studničné vody a pozdravila kupce nesměle, ostýchavě. Odestlala mu spěšně postel, připravila vše na noc jako obyčejně a odcházela pak mnohem spokojeněji, ježto Žemla již slova neříkal.

Myslila tedy Randová, že se pán již nehněvá.

Žemla nehněval se vlastně ani v prvním okamžiku. Co v něm bouřilo při slovech posluhovačky, nebyl hněv, nebyla zlost, nýbrž jiný pocit, nevýslovně trapný, hořký. Pokořovalo jej nekonečně, že stará posluhovačka tak bezohledně posuzuje jeho počínání, styděl se za to skoro sám před sebou. Což jest chlapec a podniká něco tak nemoudrého, nepředloženého? V čem to vězí, že tato babice nemá k němu tolik úcty, aby mlčela? Zahodil se někdy před ní? Vypadá tak hloupě, aby se posluhovačka směla pokládati za rozumnější? Co ji opravňuje, aby mluvila tak nevážně o jeho nevěstě, k níž sám vzhlíží jako ke světici!

Jak jej uráželo, že babice vyčítá Pavlíně stále její chudobu. To jej má odpuditi? Nebyl by ničema, kdyby se chtěl oženiti jen pro peníze?

Či jest v tom něco jiného — a Randová netroufá si pravou příčinu svých nájezdů vysloviti?

Nic, pranic! rozhodl Žemla. Kdyby na dívce bylo jen poskvrny — však by byli přišli také jiní a něco pověděli; takto však nezmohl se nikdo než na zlomyslné, nejapné poznámky. Na rodině Šustrových není stínu, pověst slečny Pavlíny je bez úhony. Kdyby něco bylo, nebyl by to dávno pověděl tlachal Kyllian, tato slepičí řiť?

A chudoba nevěsty jeho! Může za to ubohá dívka? Nebude-liž tím skromnější ve svých požadavcích? A je tak zcela jisto, že Šustrovy nic nemají? A jeho obchod neuživí dva lidi?

Jen až bude míti Žemla po starosti, až po sňatku zmizí všechna jeho roztržitost a v mysli nastane klid, kterak se chopí své živnosti veškerým úsilím, aby ji rozšířil! Klidná, šťastná domácnost mu dodá nové síly k neúmorné práci; přijdou nápady, vymyslí nové podniky — na něž nyní nemá času a pokojné mysli — vydělá víc, a co na tom pak sejde, byla-li Pavlína bohata či nic!

Takto bojoval Žemla s Randovou, kdy už dávno v krámě nebyla, zápasil s ní v duchu, sbíral v sobě všeliké důvody, jen aby zvítězil, aby si mohl s plným vědomím říci: Randová je překonána. A kdykoli tak v myšlenkách Randovou udolal, kdykoli již se hodlal obírati něčím jiným, vyhoupla se v mysli jeho znova a znova otázka: Proč? Proč vše to Randová řekla?

Že by mluvila z čirého nepřátelství, nepodezíral ji Žemla. Tuto přicházel k něčemu, co jej k novému šermu dohánělo. Randová nesbírala nikdy klepů, netlachala nikdy nadluh, jako jiné baby, nikomu neubližovala, krom potyček s Kyllianem neměla s nikým svárů. Proč právě strany Šustrových stála tak tvrdošíjně na svém? Jen v prvním okamžiku, a to při oné dřívější příležitosti, vznikla v Žemlovi domněnka, že se Randová vzpírá jeho známosti se slečnou Pavlínou, poněvadž se bojí o službu, o výdělek. Ale samo od sebe vtíralo se Žemlovi, že tato domněnka jest bezpodstatná. Jiného cosi v tom vězí. Co povídá, k tomu ji nutká jakés neodolatelné přesvědčení — a v tom jest chyba! Ona se mýlí, patrně se mýlí.

Je sprostá, nevzdělaná ženština, ale je patrno, že ho nechce urážeti. Z její řeči vyznívalo takové upřímné sice, ale nepříjemné účastenství. Věří-li Žemla sobě, věří-li tomu, co se děje nahoře u Šustrů, nesmí připustit ni jediné námitky Randové, nesmí dovoliti, aby mluvila dále.

Jaká to byla chyba, že se tito dva lidé nemohli dorozuměti, což vyplývalo již z jejich vzájemného poměru. Mezi ním, pánem, a Randovou, pouhou posluhovačkou, nemohlo býti té důvěrnosti, aby se o záležitosti Žemlově rozhovořili. Přítel nějaký mohl se o to pokusiti, ale takového přítele neměl Martin.

Randová tušila, že sňatkem s Pavlínou hrozí pánu jejímu nějaké nebezpečenství, ale ona měla na zřeteli stále jen hmotnou stránku spojení. Obmezený její duch nepronikl dále, neměla k tomu příležitosti, neuměla celý poměr posouditi. Domnívalať se ubohá žena, že Pavlína sahá po kupci všemi desíti, což bylo pochopitelno. Slečinka si bere kupce, aby se jí dobře vedlo. Jak by se byla Randová zhrozila, kdyby byla tušila, co se děje v srdci slečny nevěsty. Pak by byla pověděla Žemlovi něco jiného, a snad by se byl včas vzpamatoval.

Když dozněla slova Randové a zanikla v hluši krámku, když uplynulo půl dne a nepříjemný dojem odporu stařenina pominul, byl Martin rád, že ho Randová hned neopustila, když ji vypovídal. Byl přesvědčen, že prostořeká babice je jinak dobrá a poctivá. Mluví jako každá stará, hloupá baba, která dávno zapomněla, co je láska, a myslí jenom na peníze.

Později vzpomínal přečasto na její výstražné vystupování, vzpomínal na ně s pocitem hanby a studu, ale později bylo právě navždy pozdě.

Otravovalo jej vědomí, že baba ta, ač neuhádala pravý stav věci, měla přece bystřejší zrak než on...

VIII.

Od onoho večera, kdy se počalo zcela určitě mluvit o svatbě a kdy byl ustanoven měsíc květen ke spojení „milenců" Martina Žemly a slečny Pavlíny, bylo Šustrové, jako by se byla znova narodila. Jak okřála rozhodnutím Žemlovým, jak ji osvěžovalo vědomí, že jest u cíle! Nastávala jí ovšem veliká starost s pořizováním výbavy pro Pavlínu, ale jak radostná je takováto starost! Již druhý den po hovoru s Žemlou, když dámy poobědvaly, chopila se paní Šustrová kusa papíru a tužky, vsadila na nos okuláry a počala spisovati, co by Pavlína potřebovala. Seděla při tom na pohovce, dcera seděla u okna a šila na šatech, které měly být zítra hotovy.

Paní Šustrová naslinila tužku a napsala řádek. Potom otočila hlavu k dceři a promluvila:

„Myslím, Pavli, že budeš potřebovat aspoň dvanáct košil, co?"

Slečna Pavlína věděla, jaký to matka dělá rozpočet. Chvíli neodpovídala, neodvrátila ani oka od práce, a konečně odvětila:

„No ty, co mám, silně docházejí. Jsou jako řitice — v těch bych nedělala velkou parádu!"

Paní Šustrová odsekla:

„No víš, košile nejsou pro parádu, ale pro pořádek. Navrch je nosit nebudeš."

Napsala opět slovo a zas obrátila se k dceři:

„Kalhotek taky tucet — musí jich být tolik, jako košil."

A zase po delší pomlčce prohodila dcera:

„E, vždyť víš, co ženská potřebuje, jen to sepiš!“

„Ty máš hubu, Pavli!“ prohodila mrzutě paní Šustrová. „To se rozumí, že vím, co potřebuješ, ale můžem o tom spolu mluvit, vždyť nezůstáváš v Americe!“

Pavlína nechala šití, složila ruce do klína a zahleděla se do ulice, jako by nebyla slyšela.

Matka pohlížela na ni zlostně chviličku, načež upřela zraky na papír a psala dále, opakujíc vždy pro sebe, co napsala.

„Tucet párů punčoch — nejmíň tucet, to se ví. Ty staré se vyspraví — bude jich dohromady dva tucty...

Spodniček máš hodně, šest nových dostačí. Ale černá prošívaná musí být nová, nějaká moárová...

Pak také zástěry, asi tři černé, mohérové, a půl tuctu bílých s krajkami... Lajblíků šest, to snad stačí... Prádlo na stůl, aspoň dva tucty ubrousků a tři velké ubrusy. Dostaneš, co zbylo z mé výbavy, ostatní se přikoupí... Jak pak prádlo ke kávě? Asi tucet ubrousků a velký kávník...“

Paní Šustrová psala dál a dále, až byl papír popsán. Chopila se čerstvé čtvrtky a pokračovala se zálibou vždy větší, jako by připravovala výbavu pro sebe. Když byla hotova s počítáním prádla a šatstva, vzpomněla na nádobí, na sklo a na porculán. Při tomto důležitém odstavci seznamu zahryzla se paní Šustrová častěji do tužky, napsala něco, přeškrtla zase napsané a znova přemýšlela. Byla v patrných rozpacích, vypočítávání nádobí činilo jí obtíže. Byla by se ráda obešla bez dotazu k dceři, když viděla,

jakou lhostejnost jeví Pavlína ve vážné této chvíli, ale konečně přece promluvila:

„Poslouchej, Pavli, myslím, abych servis a všechno ostatní počítala na dvanáct osob, co říkáš?“

„No počítej, jak rozumíš, mutr,“ odvětila nedbale slečna Pavlína. „Tabule se dávat nebudou. Ostatně prozatím je hlavně třeba, aby dva měli z čeho jíst...“

„Kdybych takhle počítala,“ mluvila rohatě paní Šustrová, „nemusilo by se kupovat nic. Víš dobře, co je tamhle v kredenci, a že vám to všecko dám. Ale musí se to nějak doplnit, aby byly celé garnitury. Potřebuje se toho dost: servis jídelní, kávový, čajový, na pivo, a někdy přece přijde nějaký host, ne?“

Slečna Pavlína všimla si jen prvních vět matčiných a teď poprvé zvedla hlavu a obrátila se k matce:

„Že mi to všecko dáš? A co pak zbude tobě, z čeho ty budeš jíst?“

Matka položila tužku a pronikavě pohlédla na dceru.

„Ty jsi dobrá, holka! Což pak pro mne nebude místa u vašeho stolu? Mám se odstěhovat do Paříže, že ty se vdáš? Já myslím, že tvoje jako moje...“

„Ty myslíš, mutr, že budeme bydlet všichni pohromadě? Takhle já si své vdávání nepředstavovala...“

Slečna Pavlína promluvila tato slova tak tvrdě a necitelně, že Šustrová, jak byla ostřílena a uvyklá nezpůsobům dceřiným, zahleděla se překvapena do tváře Pavlíniny a na půl minuty pomlčela. Ale náhle pronesla hlasem, v němž se třásla zlost i lítost:

„A ty myslíš, že se odstěhuji k Bartoloměji, až se vdáš? Nebo že se postavím za Strahovskou bránu s flašinetem a že budu spát v cihelnách? Tak teď najednou svému dítěti překážím? Pánbůh ví, kdybych se nepamatovala, jak jsem tě vynosila a odkojila, myslila bych, že mi tě někdo strčil do hnízda, jen abych tě vyseděla...“

Slečna Pavlína byla zatím již zase schýlena nad prací, jako by matky ani neposlouchala. Ale v paní Šustrové zabouřila dceřina slova, že tak hned neutichla. I hleděla na Pavlu, na jemný její profil, očima ji takořka polykajíc, a pokračovala:

„T a k h l e jsem si tě vychovala? Starám se na tebe od maličkosti, nosila jsem tě na rukou, tak říkajíc, a t o h l e je tvoje odsluha? Myslíš, že už mě nebudeš nikdy potřebovat? Ostatně, abys věděla: já nechci bydlet právě s tebou a se svým zetěm pod jedním stropem, ne! Už proto ne, že to není věc docela slušná. Ale zůstanu v domě, víš, najmu si ten pokojík po Sýkorovic kandidátu a přečkám tam — dá-li Bůh — ještě kousek toho živobytí, až mě složíte do hrobu. Tak to udělám a nebudu nájemníkem v a š í m, ale pana domácího. A na stravu si přidám, co bude potřeba, a snad se uvaří ve t v é kuchyni víc o ten žvanec, který sní tvá matka, a snad vám nepropálím židli, na kterou se posadím. Vidíš, cizí člověk — Žemla — ten se nelekal, že zůstanu s vámi pod jednou střechou, ale moje vlastní jediné dítě má ze mne strach a rádo by mě poslalo do špitálu na Karlov. Ach, ty Kriste pane, neříká se nadarmo, že rodiče dovedou vychovat a uživit deset dětí, ale že deset dětí dohromady neuživí rodiče. I mě čeká ta smutná zkušenost.“

„Vždyť tys nevychovala deset dětí!“ přerušila Pavlína necitelně žaloby matčiny.

„Chvála Pánubohu!“ zvolala paní Šustrová. „Chvála Bohu, že jsem jich neměla deset! Dost mě bolí, co musím slyšet od tebe — kdyby se to ozvalo ještě z jedné huby, byla by to moje smrt! A jsme tu dvě ženské na světě samotny, měly bychom se k sobě tulit jako dvě hrdličky! Kdyby to slyšel tvůj nebožtík tatínek, chudák, přišel by a vzal by mě v tu chvíli k sobě. Můj Bože, Bože, jen pod zem, pod zem se mnou, se starou, nepotřebnou osobou. Vždyť jenom négři zabíjejí staré rodiče a tchány, když už jich nemohou k ničemu potřebovat, a ty jsi taky taková! Dcero, dcero!“

Hlas paní Šustrové třásl se hněvem a lítostí, a poslední slova byla vychrlena v mocném zavzlyknutí. To nebylo líčené, to bylo opravdové.

Slečna Pavlína pracovala na pohled velmi lhostejně, ale přece roztržitě. Byla uvyklá rozličnému kázání, naslouchávala matce vždy s největší lhostejností — leda že se uvnitř zlobila — ale toto pokárání bylo jí trapné. Cítila dobře, že byla neopatrná a necitelná, že řekla, co říci neměla — hlavně však, že to řekla předčasně.

Ode chvíle, kdy dospěla k samostatnějšímu uvažování, pociťovala Pavlína častěji a častěji, mnohdy s velikou trpkostí, že ji matka dokonale nevychovala, že o vše jiné na světě starala se pečlivěji než o dobré vypěstění jediného dítěte svého, ale nyní se jí zdálo, jako by v tomto okamžiku stála matka přece výše než ona, a to se jí trapně dotýkalo. Bylať Pavlína uvykla pokládati matku opravdu za starou, nepotřebnou ženštinu, kteráž nevyplnivši úkol, k němuž byla povolána, je na světě zbytečná. Slova matčina

mrzela ji nikoli proto, že by ji opravdu jako matku milovala, ale proto, že byla zasloužene pokořena a že na ně neměla odpovědi. Pavlíně nebylo dáno, aby vstala a pojala matku kolem krku a řekla: Nu, nehněvej se, maminko, já to tak nemyslila! Nikoli, v této ladné dívce, vynikající všemi přednostmi těla, byla prázdná duše, srdce chladné, lhostejné. Neměla lásky k matce, neměla jí k nikomu. Paní Šustrová nebyla před lety pochopila, proč do rodin přicházejí děti, Pavlína nechápala později, k čemu jest matka. V této domácnosti nebylo nikdy teplo, poněvadž nebylo tepla v srdcích. Bytem Šustrových čišel vždy nepříjemný, sychravý chlad. Nebylo zde ani pravé mateřské, ani dětské lásky.

Do této společnosti měl vstoupiti na všechen svůj život Žemla, kterýž miloval a jehož trpné povaze bylo tak velice třeba lásky.

Ano, Žemla! Smiřovalo-li cosi Pavlínu se Žemlou, k němuž necítila žádné náklonnosti, byla to myšlenka, že se zbaví matky, až se vdá. Po dnešní rozmluvě s matkou viděla však Pavlína, že se těšila marně. Těšila se na samostatnost, na to, že bude vlastní svojí paní, za tu cenu podávala ruku Žemlovi. A matka u nich zůstane! Pavlína tušila, že zas jen matka povede domácnost, že o n a bude míti ve všem první slovo. Cítila dobře, že ze tří osob, kteréž nyní mají pod jednou střechou přebývati, jest matka povahou nejsilnější, kteráž dovede pro sebe zachovati vládu, byť žila zdánlivě na výměnku. Jak ráda by byla viděla Žemlu hranatějším, drsnějším, aby mohla doufati, že zatlačí matku do pozadí, že ji po případě jednoho dne vypudí. Ah, vše marno! A hleděla-li Pavlína až dosud na své vdavky zcela lhostejně, pociťovala od

té chvíle přímo nechuť a odpor při pomyšlení na spojení se Žemlou.

Ubožák Martin, kdyby byl tušil, jaké milostné pocity ovládají jeho nevěstu! Domníval se, že milovaná dívka stejně jak on se nemůže dočkati chvíle, kdy poklekne s ním před oltářem útulného, klidného kostelíku Trojického v Podskalí.

Po tom trapném hovoru se slečnou Pavlínou ustala paní Šustrová ve svém rozpočtu. Byly mezi ní a dcerou téměř na denním pořádku rozličné potyčky a šarvátky, vznikaly i drsné hádky, ale paní Šustrová nikdy jich nebrala příliš na váhu. Dnes však poprvé vycítila ze slov dceřiných něco, nač nikdy nemyslila: n e v d ě k — a dnes poprvé ji to zarazilo, ba ohromilo. Najednou se před ní vyjasnilo. Proto tedy dcera byla srozuměna se Žemlou, proto se dala matkou dovésti tak daleko, poněvadž chtěla býti sama, bez ní! Vše to pochopovala pojednou paní Šustrová, jenom příčiny neznala. Proč jí není přítomnost matčina milá? Proč by se chtěla od matky odloučiti? Pro paní Šustrovou byla to ohromná otázka, na niž si nedovedla odpověděti.

Paní Šustrová složila popsaný papír a vložila jej i s tužkou do zásuvky stolu a sňala také okuláry s nosu, neboť ji v očích pálilo. Nemluvila již k Pavlíně, ale pohlížela na ni chvíli k oknu, a pěkná ta hlava dívčina, kteráž se od bílé záclony tak ostře odrážela, zdála se jí pojednou cizí. V očích se jí zamžilo, ale paní Šustrová vznesla levici a přitiskla ji dlaní dvakráte silně na čelo, jako by tím chtěla zabrániti, aby jí slzy nevyhrkly. Nechtěla býti před dcerou tak slabá.

Seděla tak chvíli. Náhle se vzchopila a pokročila do druhého pokoje, aby se ustrojila. Chtěla vykonati cestu, již odkládala až k večeru nebo na

zítřek, ale nedorozumění s dcerou vyhánělo ji z domu. Neměla stání v úzkých prostorách bytu, do něhož snad zakrátko nebude moci volně vstupovati, z něhož ji vlastní dcera vypudí.

Panička se oblékla a obracejíc se k dceři mluvila:

„Jdu ven, Pavli, půjdu k tvému panu poručníku Madrasovi, abych mu oznámila, jaká změna se stane, a abych vyžádala jeho svolení. Měla bys jít vlastně se mnou, ale ty šaty spěchají, a pak — já vím — tobě na tom ani nezáleží, abys tam šla...“

Slečna Pavlína se k matce ani neobrátila. Řekla jenom nedbale:

„Když jsi vyjednala všechno, vyjednej tohle taky. Snad při tom být nemusím.“

„No, bylo by slušné, aby ses panu Madrasovi za všecko poděkovala,“ podotkla paní Šustrová s důrazem.

„Zač pak?“ otázala se Pavlína rychle a obrátila se k matce. „Zač pak?“

„Za to, že byl tvým panem poručníkem. To není maličkost, vzít si nějakého sirotka na starost, a poručník být musí, když zemře otec!“

„No, já mu mnoho starosti nenadělala!“ zvolala Pavlína s trpkým úsměchem. „V tom ouřadě moh' zcela klidně spát. Vždyť mě za celý ten čas viděl asi pětkrát, a to vždy jenom náhodou. Zde jsme ho ani nespatřili!“

„Ano, ano, milá holka,“ odpovídala paní Šustrová, „což myslíš, že tě měl krmit a oblékat? On je jenom spoluporučníkem, a já byla ráda, že to přijal, když tatínek umřel. Byla bych nakonec musila požádat za poručníka nějakého domovníka — když jsme neměli jmění — a pan Madras je přece ouřadník — to je pro tebe čest!“

Nastala pomlčka, načež Pavlína pronesla tónem, značícím, že nemá chuti k dalšímu hovoru:

„Tak jen se nezdržuj a jdi k němu. Vím, že to vyřídíš dobře beze mne. Nekoupil mi nikdy ani za krejcar třešní — co bych u něho dělala.“

„Vidíš, jak jsi nevděčná, holka,“ mluvila káravě matka. „Šťastnou náhodou jsme od něho nic nepotřebovaly, to by tě mělo nejvíc těšit! Ostatně možno, že ti dá něco teď ke svatbě...“

„Pošle-li to po tobě, mutr, dej pozor, abys to neztratila!“ odsekla Pavlína úsměšně.

Paní Šustrová neodpověděla již ani slova a odešla z domu. Nekráčela dnes tak vesele a s chutí jako dosud, když sháněla svatbu. Nevděk dceřin a její uštěpačné poznámky o panu Madrasovi rozhořčily ji tak, že v tu chvíli málem by jí bývalo lhostejno, jak vše dopadne. Vyřídivši věc u pana Madrasa nevracela se přímo domů, nýbrž prošla několik ulic a zde onde zastavila se před krámem, aby rozptýlila nevlídné myšlenky, uváznuvší po rozmluvě s dcerou. Vrátila se teprv k večeru do Václavské ulice a zastavila se dole u Žemly.

„Byla jsem u pana poručníka, milý Martínku,“ oslovila ho přívětivě, „aby se to s Pavlínou všecko vyřídilo. Ale nebyla jsem tam sama nic platna. Pan Madras mi řekl, že musíme všichni čtyři — já, on, vy a Pavlínka — že musíme všichni k vrchnoporučenskému ouřadu, tam do Celetné ulice, kde s námi pan adyjunk zavede protokol. Musí se před ním říci, že svolujeme, aby si vás Pavlínka vzala — můj Bože, jak bych nesvolila, takového muže! — ona sama se musí vyjádřit, že ji k tomu nikdo nenutí, a vy zas máte proukázat, že jako můžete ženu uživit. Já si myslila, když mi to pan Madras povídal: kdyby každý muž mohl

uživit ženu tak jako vy, bylo by dobře na světě! Z toho si nesmíte nic dělat, Martínku, je na to zákon s paragrafy, to je jen tak pro forma! Ať se sem přijdou podívat, jaký máte krám — a šlo by to bez protokolu! A tak jsem se chtěla zeptat, Martínku, máte-li snad zítra trochu času, aby se to odbylo. Pan Madras mně slíbil, že tam zajde a že se zeptá, kterou hodinu odpoledne bychom tam měli přijít. Pošlu k němu pak Fánu a on mi všecko vzkáže..."

Žemla slíbil, že půjde, když to musí být, že nechá v krámě zatím Randovou a že to snad nebude dlouho trvat. Panička koupila trochu kávy a cukru — nebo nikdy od Žemly neodcházela, aby mu nedala aspoň krejcar utržit — a vystupovala pomalu, těžce do druhého patra.

Pavlína neuvítala matku — jako by ani nebyla přišla — matka nevšimla si dcery. Teprv asi za dvě hodiny, kdy již měl přijít Žemla, oznámila stručně Pavlíně, že zítra půjdou společně na ouřad.

Pan Madras opatřil druhého dne, čeho bylo třeba, vzkázal paní Šustrové, aby přišla s dcerou a ženichem ve tři hodiny do Celetné ulice, kde bude čekat — a ve tři čtvrti na čtvrtou vycházeli již všichni ze soudní budovy s dekretem, že se slečna Pavlína Šustrová může provdati za pana Martina Žemlu. Pan Madras pozval společnost na kávu k Červenému orlu, a ač byl Žemla jako na trní, aby jen zas byl v krámě, nemohl odříci a šel také. Společnost uvelebila se u okna, pan Madras poručil kávu v nádobkách, a když sklepník podával hostům košík s rohlíky, odmítl je pan Madras a velel chlapci, aby přinesl na stůl něco lepšího.

Mezi prvním a druhým šálečkem prohodil pan Madras několik moudrých slov o manželství, že

totiž je to krásná věc, když se vydaří, a že se může vždycky vydařit, když obě polovice mají rozum. Paní Šustrová kývala s plným přesvědčením hlavou, Žemla neodvracel od pana Madrasa očí, aby pohledem na slečnu Pavlínu nepřišel do rozpaků, slečna Pavla pak vyhlížela beze všeho účastenství oknem na ulici, jako by tu seděla sama a jako by se jí slova páně Madrasova pranic netýkala.

Když pan Madras vysrkal druhý šáleček kávy, obrátil se k Žemlovi a chtěje vyjeviti účastenství s nastávajícím manželem své poručenky, jakož i dáti najevo, že také něčemu rozumí, otázal se Martina, „s kterého že ostrova potahuje kávu?“

Žemla odpovídal co nejzdvořileji, že nemá s ostrovy co dělat, že kupuje kávu v Praze od velkoobchodníků a ti že ji dostávají z Hamburku.

„Ano, ano, z Hamburku,“ přisvědčoval pan Madras. „Já vím, co jde od moře, všecko musí přes Hamburk, bodejť.“

Žemla se osmělil poznamenat, že mnohé zboží přichází i přes Terst.

„No jo, dobře,“ kýval hlavou pan Madras, „přes Triest taky něco. Ale u Hamburku je větší moře než u Triestu.“

Potom, poněvadž mu věc s těmi ostrovy a moři nebyla zcela jasná, přešel k jinému předmětu, o němž mohl směleji mluvit. Tázal se Žemly, má-li už najatý byt.

Tu odpověděla za Martina paní Šustrová, pozorujíc, že tou otázkou jest uveden v rozpaky. Vysvětlila panu Madrasovi, jak to s bytem udělala, aby mladí manželé neměli hned na počátku zbytečných starostí. Také bude dobře pro Pavlínu, když zůstane v posavadním bytě, aby uvykla novému stavu, aby se vpravila ve vlastní

hospodářství. Pamatuje prý se dobře paní Šustrová, jak na ni působila změna bytu, když se vdala. Jak na ni v nezvyklých prostorách vše padalo, jak ji tísnilo nové okolí, samí cizí lidé, všeteční, vyhlížející za ní, kdykoli paty ze dveří vytáhla a kdykoli se domů vracela. Takhle si Pavlínka pěkně zvykne, Martínek je tam beztoho už jako doma — Žemla se začervenal při této poznámce — a až se jim tam jednou znelíbí — no s Pánembohem, pak ať se odstěhují, kam chtějí.

Slečna Pavlína po celý výklad matčin klepala lžičkou o stůl a paní Šustrová jí za to šlápla na nohu.

Pan Madras držel v zubech povědomou tlustou, staromódní špičku, a vypouštěl chvílemi husté mraky čpavého kouře z roztřepeného, smrdutého doutníku za dva krejcary. Žemla rychle mrkal, ježto ho dým štípal do očí. Poručník také jemu nabídl krátké ze své tobolky a Martin je ze zdvořilosti zapálil a chvíli kouřil, ale pojednou vyňal doutník z úst, podržel jej mezi prsty a pil rychle vodu. Nebyl kuřákem, ale zvláště nebyl kuřákem krátkých a měl smrtelné úzkosti, že mu bude zle.

Konečně se společnost vzchopila a vyšla na ulici. Žemla si radostně oddychl na čerstvém vzduchu. Paní Šustrová děkovala panu Madrasovi za jeho ochotu a podotkla, že beztoho Martínek a Pavlínka přijdou v neděli s visitou a hlavně, aby se Pavlínka poděkovala za poručnictví. Potom se naše trojice rozloučila s panem Madrasem, který se dal Templovou uličkou hlouběji do Starého města, k domovu.

Paní Šustrová, která se ještě trochu hněvala na dceru od včerejška, hleděla si cestou výhradně Žemly. Když se od nich odloučil pan Madras, za-

mířila paní Šustrová se snoubenci na Ovocný trh a promluvila k Žemlovi:

„Tahle ouřadní záležitost by byla odbyta. Teď jenom ještě na faru pro ohlášky a je po všem; viďte, Martínku!“

„Ano, ohlášky, maminko,“ přisvědčoval Martin v zamyšlení. Byl poněkud rozrušen dnešním úředním jednáním, kteréž sice bylo provedeno byrokraticky suše a prkenně, ale na Žemlu působilo vážným dojmem. Byl‘ dnes poprvé svědkem a účastníkem soudního řízení vůbec. A již zase nastávají ohlášky. Žemlovi bylo, jako by se blížila veliká, ohromná událost, po níž nastane netušený obrat v jeho životě. Blížila se taková událost...

IX.

Večer toho dne odešel Žemla z bytu Šustrových časněji než jindy.

Dnes nebylo v tom zátiší tak útulno, tak teplo, jako jindy. Pavlína, když mu byla při jeho příchodu nedbale podala ruku, zabrala se zas do práce, a když ji Žemla oslovil, když se na něco zeptal, odpovídala tak málomluvně, skoro jako z donucení. A chvílemi, když hovořil s paní Šustrovou, uznamenal Žemla, že se hlava dívčina zvedla náhle od práce a oči nevěstiny že na něj hledí tak vážně, zkoumavě. Martin patřil na matku a přece cítil tyto pohledy se strany, kterak se o něj opírají, a mátly jej, že mluvil vždy roztržitěji, až konečně umlkl. Hlava Pavlínina nížila se pak pomalu, a již zas obírala se dívka prací, jako by tu seděla sama.

Také paní Šustrová nebyla dnes tak hovorná

jako jindy. Žemlovi se zdálo, že na její tváři leží mráček jakési starosti. Vše bylo zamlklejší; i kyvadlo hodinové — zdálo se Martinovi — cvaká pomaleji, tišeji.

Zamlklost obou ženštin vysvětloval si Žemla dnešním jednáním u soudu. Sám teď pociťoval jistou rozladěnost, když na ně vzpomínal. Spisování protokolu, jeho předčítání a podepisování, suchý výslech úředníkův — jak to vše bylo strízlivé! Jak podivně bylo Martinovi, když úředník vyzval jeho, matku Šustrovou a pana Madrasa, aby odstoupili do předsíně, načež zůstal v úřadovně sám s Pavlínou, aby se jí zeptal beze svědků, o samotě — by nebylo nátlaku ostatních účastníků — svoluje-li k sňatku se Žemlou bez nucení, dobrovolně.

A když pak je úředník zase všechny zavolal a oznámil, že tedy není překážek a že je věc vyřízena, a když odevzdal paní Šustrové dekret, bylo Žemlovi, jako by nad ním byl vynesen jakýsi nezvratný a neodvolatelný rozsudek.

Teď večer u Šustrů, v přestávkách, kdy nikdo nemluvil, myslil na to na vše, vzpomínal na každou podrobnost a divný jej opanovával dojem. Toužil, aby byl sám se svými myšlenkami, i vstal náhle a přál dobrou noc.

Paní Šustrová ho nezdržovala, jak obyčejně činila, a Pavlína, jedva že domluvil, vstala a podávala mu ruku.

Žemla cítil, jak je ruka její chladná a že se lehce chvěje. Políbil ji, políbil ruku i staré paní a odcházel.

Za chvilku se octl ve svém kumbále za krámem, ale na spaní neměl pomyšlení.

Rozsvítil petrolejovou lampu a postavil ji na stolek v kumbále, přisedl k němu, opřel spánky

do dlaní a setrval dlouhou chvíli v zamyšlení. Pojednou se vytrhl z tohoto přemítání. Vyňal z kapsy klíček, otevřel zásuvku stolu a vytáhl ji. Byla naplněna rozličnými zápisky, knížkami a papíry. Martin sáhl do pravého kouta a vyndal staré, ohmatané, odřené desky, svázané uprostřed dvěma chatrnými tkanicemi. Zahleděl se na sbírku zežloutlých papírů, vzdychl zhluboka a počal se v nich probírati.

Byla to Žemlova korespondence, byly to psané rozmluvy jeho rodiny, matky, otce, sester, konečně bratra Jiřího.

Navrchu srovnány byly dopisy matčiny, ovázané červenou páskou.

Všecky tyto listy byly zežloutlé, a na místech, kde byl někdy papír složen v obálku, byly prolámány a děravé.

Všecky tyto dopisy měly nadpis „Drahý Martínku" a písmo jejich prozrazovalo, že je psala ruka stará, třaslavá, chabnoucí. Byly to listy, jež mu zasílala matka, když byl v učení. Z pozdějších dob jeho mládencování bylo jich mnohem méně. Milý hovor drahé, zbožňované matky Martinovy kdysi náhle utichl, oči její zavřely se, než mohly viděti Martina dospělého v muže, měkká, laskavá ta ruka navždy vystydla a ztuhla. Zemřelať matka Martinova nakrátko předtím, než odešel ze služby u pana Štěrby. Zvěst o její smrti zastihla tehdáž Martina ve chvíle, jež pokládal za nejtrapnější v životě svém. Spěchal domů, aby posledně políbil matčiny rty, nyní ledové, navždy oněmělé, a doprovodiv drahou nebožku ke hrobu vracel se zas do Prahy.

Martin povznesl zežloutlé papíry ke rtům a políbil je. Z úst se mu vydral bolestný vzdech a oči se mu zakalily.

Žemla násilně přemohl mocné pohnutí a vybíraje jednotlivé listy přečítal je. Co v nich bylo dobrých napomenutí, co povzbuzování, co bylo ve všech vroucí, nezměrné lásky!

Martin přečetl nejstarší, první, jejž dostal do učení, i poslední, v němž matka tolik toužila, aby svého Martínka zas brzy spatřila. Nespatřila ho již. Těžká, zákeřná nemoc udolala ji brzy potom...

Svázav listy matčiny a odloživ je chopil se Martin jiných, které byly křížem ovázány černou stužkou atlasovou — dopisů otcových. Bylo jich jenom několik. Otec jeho napsal se dosti v kanceláři a neměl pak již trpělivosti a chuti, aby i krom povinnosti své mnoho psal. Jen k svátku psával Martinovi. Jediný otcův list byl delší — onen, jejž psal synovi, když byl vyučen. Tyto listy, stručné obsahem, byly taky sušší a vážnější než matčiny. Otec Martinův těžce zápasil s životem, i nebyl schopen výrazů něhyplných jako matka. Než i z těchto listů vyzařovala upřímná láska.

Také tuto ruku nestiskne Martin nikdy již. Taky otec již dávno tlí na dalekém hřbitově; zemřel asi za tři roky po matce, znaven, ztýrán, a náhle.

Ruce Martinovy se chvěly, když i tyto listy opětně svazoval. K nim, jako k oněm matčiným, nepřibude po celý život ani jediné blány. Co v nich obsaženo, nebude do nejdelší smrti ani slovem rozmnoženo. Vzácné tyto spisy, jediné památky po rodičích, jsou navždy zakončeny, uzavřeny.

Znova se Žemla trudně zamyslil. Jaká bolest vkrádala se mu v srdce! Čím byl všechen jeho dosavadní život! Jako chlapec čtrnáctiletý ode-

šel z domova, přes čtrnáct roků již tráví v Praze. Když odcházel, byl téměř dítětem, nechápal ještě dokonale, čím jsou člověku rodiče. A za ten čas, kdy žil neutěšený, svízelný, otrocký život, ztratil je oba. Nový hluboký, bolestný vzdech unikl jeho rtům. Kterak zasloužil, že právě on byl tak brzy oloupen o rodiče! Vždyť jich neužil, nepoznal radosti z milého s nimi obcování, z důvěrného hovoru. Jak šťasten by byl, kdyby je teď měl. Ach, kterak by mu nyní bylo třeba matky, aby se jí se vším svěřil, aby jí vypověděl, co hárá jeho nitrem, aby od ní dostal požehnání.

Matka, jen matka mohla by nyní býti jeho důvěrnicí, jeho nejlepším přítelem. S jakou pýchou ukázal by jí Pavlínu a otázal by se: líbí se vám moje vyvolená, matičko?

Vše marno. Spí tam daleko Prahy, vedle ní otec...

Žemla sáhl k dalším dopisům, k dopisům sester svých. Byl jich také značný počet. Nejčastěji psávaly mu v prvních letech jeho pobytu v Praze, čím dále tím skoupěji se ozývaly, konečně umlkly sestry skoro zcela a vzpomínaly Martina jenom jednou do roka, v den jeho jmenin.

Sestry jeho žijí. Jsou vdány na venkově, blízko svého otcovského města, ale bydlo jejich není nejskvělejší. Mají starostí dost, mají po několika dětech, není času, aby dopisovaly bratrovi do Prahy. Martin ani nezná svých svaků, služba jeho nedovolovala mu, aby jel na svatby.

Malý jakýs úředníček odvedl jednu, a druhou pojal řemeslník, pracující v potu tváří, aby dobyl chleba. Neměly věna krom skrovné výbavy, nedočkaly se skvělejšího osudu.

Několik posledních dopisů pocházelo od bratra Jiřího. S tím si Martin dopisoval nejméně. Ještě

se učil, když se Jiří stal doktorem a odešel z Prahy do vzdáleného města na jihu Čech jako koncipient ke starému advokátovi. Uplynula řada let povinné praxe, Jiří se stal advokátem, usadil se ještě dále na jihu, oženil se tam a do Prahy nepřicházel. Martin již několik let ho neviděl.

Poslední dopis bratra Jiřího byl přes rok starý. Tehdáž odpovídal Martinovi na jeho oznámení, že se hodlá samostatně zaříditi. Advokáta nenadchl tento záměr Martinův. Odpověděl mu dost obšírně, avšak velmi střízlivě, skoro suše. Tázal se, zdali Martin vše dobře uvážil; zdali vypočítal, stačí-li mu neveliká hotovost k zařízení závodu; má-li dosti známostí a s dostatek úvěru; vybral-li si dobré místo; a konečně nebylo-li by lépe, aby uskutečnění záměru svého odložil a raději několik let ještě mládencoval, dokud nebude míti zcela pevno pod nohama.

Z toho dopisu mluvila chladná rozvaha advokátova, zkušenost i starý zvyk, stavěti vždy na bezpečném základě. Ale úmysl Martinův nebyl zviklán, třeba že ho dopis bratrův nepovzbudil a neposílil. Odpověděl tehdáž Jiřímu, že obchodník musí být podnikavý. Že není radno odkládati a nejplodnější léta ztráviti v otročině, až by jej život utahal a všechnu jeho pružnost vyčerpal. Že doufá ve zdar podniku, jemuž se chce všecek oddati a pro nějž bude neúnavně pracovati.

Jiří nepsal pak již a nepsal po celý rok. Jejich zájmy tak příliš se rozcházely, a bratr advokát nechtěl pěstovati velikou důvěrnost. Bál se snad, aby Martin jednoho dne nepožádal za pomoc, o půjčku.

Martin vycítil příčiny bratrovy zdrželivosti a také umlkl. Vzmáhal se ho trpký pocit, když poznával, kterak mezi nejbližšími příbuznými,

mezi sourozenci rostoucím věkem ochabuje vzájemná láska a příchylnost. Probíraje se nyní starými těmi dopisy cítil s bolestí, kterak je na světě vlastně sám, opuštěn, všemi svému osudu ponechán.

Přes tuto vlažnost a uvolnění rodinných svazků uznával Žemla za vážnou povinnost, aby sourozencům oznámil, k čemu se nyní chystá.

Srovnal dopisy v deskách, jež zase svázal a do stolu vložil, a vytáhl ze zásuvky několik aršíků listovního papíru. Přinesl z krámu inkoust a péro a jal se psáti.

Nejdříve sestrám. Oznamoval jim upřímně, co mu nastává, zval je srdečně na svatbu, jejíž určitý den ještě oznámí, těší se, že přijedou, je-li to jen poněkud možno, a zcela prostoduše připojil na konci, že neočekává žádných darů svatebních a že by ho velice bolelo, kdyby si k vůli němu způsobily útraty. Co potřebuje, má a opatří sám, o nějaký přepych pak nestojí. Také nevěsta že je vším opatřena. Martin vstupuje do hotov domácnosti.

Déle a pomaleji, než oba dopisy sestrám, psal Martin list bratru Jiřímu.

Započal vylíčením obchodu svého, vypisoval počátky samostatného kupčení, vyjadřoval spokojenost nad tím, jak se mu dosud vede, a vyslovil pevnou naději, že bude stále lépe, hlavně až — až se bude moci oddati obchodu svému s veškerým klidem a spokojenou myslí, čehož dosud neměl, poněvadž — —

A po tomto „poněvadž" zasvětil bratra v sladké tajemství své. Vypisoval, kterak se s dívkou seznámil, líčil bodrost a pořádnou domácnost Šustrových, zvláště však milováníhodnou bytost Pavlíny, své nevěsty. Dnes — oznamoval Martin

— vyřízena byla věc na úřadě, poněvadž Pavlínka je nezletilá, i pokládá za milou povinnost — když vše tak daleko dospělo — aby učinil bratrské oznámení Jiřímu, na nějž vždy vzpomíná s láskou a vděčností, ježto mu byl jediným přítelem a oporou v dobách učení, v němž snad by nebyl vydržel, kdyby ho bratr Jiří nebyl svými radami a mravním povzbuzováním posiloval.

„Nemohu Tě zváti na svatbu slavnou, bohatou —“ mluvil Martin k závěrku — „vše se odbude tak po domácku, jak vyžaduje a dopouští můj obchůdek a skrovné poměry nevěsty mé. Avšak svojí přítomností, drahý bratře, zvýšil bys lesk a radost dne, kterýž je tak rozhodný pro všechen můj další život. Můžeš-li jen trochu uniknouti své kanceláři a překvapiti nás návštěvou, učiň tak. Byl bych tolik, tolik rád, kdybys v ten den seděl mezi námi...“

Martin uctivě pozdravoval svoji švekruši, kterou zná jen z podobizny a které si zváti netroufá, a vyjádřiv opětně pevnou naději, že bratra na svatbě uvidí, skončil dopis.

Oddechl si, když tu práci vykonal, zhluboka oddechl. Po všechen čas, co chodil s Šustrovými, a hlavně od svátku paní Šustrové, kdy započaly návštěvy v domě a kdy dosavadní neurčitá známost změnila se v ucházení zcela vážné, pociťoval jisté výčitky svědomí, že odhodlávaje se ke kroku tak důležitému, bratru svému se nesvěřuje. Po smrti obou rodičů pokládal Jiřího za hlavu a náčelníka rodiny, kterýž má míti vědomost o všem, co ostatní členové rodiny podnikají.

Dnešním dopisem Jiřímu splnil svoji povinnost. Zdálo se mu, že tím okamžikem, kdy list ukončil a podepsal, dovídá se bratr všeho, a že již dnes o Martinově ženitbě se svou chotí hovoří.

V tu chvíli jako by Martinovi byl kámen se srdce spadl.

Žemla přečetl zvolna psaní jednou, dvakrát, byl zcela spokojen, jak se mu podařilo vše vypsati, složil papíry pečlivě, vsouvl je do obálek a zapečetil všechny tři dopisy. Tedy i to jest vyřízeno, již zvídá o všem také jeho rodina. Žemlovi připadalo, že se tím zas o hodný kus k cíli svému přiblížil.

Seděl drahnou chvíli nepohnutě a hleděl na obálky dopisů. Četl stokrát adresy sester, u nichž zmizelo rodné jejich jméno a nastoupila jména nová, mužů jejich, a čím déle na ně patřil, tím cizejší se mu zdála.

Jak podivný jest život! S těmito osobami, se svými sourozenci, žil kdysi úzce spojen pod jednou střechou, pod jedním stropem, a tehdáž ani na mysl mu nevstoupilo, že by se měli rozloučiti. Rodiče, bratr, sestry — jaká to milá společnost! Jak se krásně shledali u toho rodinného stolu — odkud, jakým způsobem, na to tehdy chlapec Martin nemyslil. Bylo to patrně tak odedávna.

A pojednou — — řada roků, dlouhých sice a přece letem uplynulých, a klidný, útulný ten život původní rodiny rozbit nadobro. Nevrátil se v malý ten venkovský byt ani Jiří, ani Martin, rodiče vyneseni jsou mrtvi a uloženi v zemi, sestry staly se matkami vlastních rodin, každá jinde. Osud rozvedl je všecky na různé strany, a v oněch prostorách, v nichž strávil Martin svoje dětství, jací as nyní shromažďují se lidé? Cizí, neznámí, Martin ani potuchy nemá, jak vypadají, jak se nazývají, jak žijí. —

A čtyři ty děti, kteréž druhdy žily pospolitě, bezpečně pod záštitou rodičů Žemlových, jako ptáčata pod teplýma, ochrannýma křídloma svých

starých, rozprášeny jsou po světě a skoro již se neznají. Stárnou, rysy tváří se mění, snad již i vlasy šedivějí, a sotva že jednou do roka na sebe vzpomínají.

A zatím, co jej osud od bratra i sester oddělil — snad navždy — chystá se on, Martin, aby založil novou, vlastní domácnost. Pozbyl rodičů i sourozenců — v náhradu za ně a za vše přichyluje se k němu cizí bytost, o níž ještě před rokem neměl ani ponětí. Všechny svoje lidi ztratil, jediná tato dívka má mu je nahraditi.

Jak podivný je život!

Takto přemítajícímu Žemlovi padala do duše hluboká zádumčivost. Přejel několikráte dlaní čelo, aby zaplašil tklivé vzpomínky z mládí. Vše to tam, a tak dávno již, k čemu truditi mysl!

Ale nebylo tak snadno vybaviti se ze všech těch myšlenek. Hlava Žemlova, probuzena po delší době k této činnosti, předváděla mu nové a nové obrazy z minulosti. Po vzpomínkách z dětství přišly na řadu jiné, stejně živé, na jeho pobyt v Praze.

Martin vzpomínal na večer, kdy přijel do Prahy, na okamžik, kdy byl uveden do krámu Rorejsova. Viděl se, malého kupeckého učně s šedivou zástěrou, za pultem krámu strašlivého toho člověka, France Rorejsa. Zcela živě viděl zas jeho zamračený obličej, v duchu slyšel jeho mručivý, hřímavý, štěkavý, jízlivý hlas — jak právě zněl při té či oné příležitosti. V okamžiku táhlo jeho myslí celých pět let, jež prožil pod železnou rukou onoho tyrana.

Co nadávek splynulo se rtů neurvalého muže, jemuž byl Martin vydán na milost a nemilost. Kolik asi lidí prošlo hořkou tou školou života! Jak se dařilo jiným, když Martin odešel?

Nikoli, dlouho již netrval ten očistec nikomu. Martin se teď zachvěl. Na mysl vytanula mu pojednou postava učně Antona, s nímž prožil kus života u Rorejsa, i vzpomněl na slova drsného toho mladíka, pronesená kdys o Rorejsovi: „Dřu se mu pět let, ale chtěl bych to vydržet ještě rok, kdybych se za to dočkal, že ho psa uvidím na šibenici!“

Na tato slova, jež se byla v paměť Žemlovu vryla jako v kámen, nevzpomněl Žemla dnes poprvé. Vynořila se mu častěji, když stával sám a sám v krámě svém. Zda se dověděl Anton, kterak hrozně se vyplnila, krom té šibenice. Skutečně sešel Rorejs smrtí násilnou, již si sám připravil. V době, kdy byl Martin u pana Šlosara, scházel obchod Rorejsův, hynul, a on, chtěje si pomoci na nohy, zabředl do rozličných odvážných podniků, z nichž nejeden se podobal podvodu jako vejce vejci, a Rorejs, aby ušel trestu i hanbě, oběsil se v ložnici své na klice a brzy potom zmizel s jeho krámu štít s povědomým opryskalým nápisem.

Žemla odpouštěl teď Rorejsovi všechno, všechno. Jeho násilná smrt, kterouž bývalý principál sám se soudil, smířila Martina s tvrdým tím člověkem. Ať klidně odpočívá. Jeho vyučenci jsou živi, zdrávi, a snad budou někdy šťastni a bohati.

Martin Žemla bude šťasten...

Zalétl v duchu i do obchodu Štěrbova na Spálené ulici. Kvete dosud, ale pan Štěrba, bývalý jeho velitel, má již hlavu bílou jako mléko. Však jej také potkaly hořké věci. Dvě dcery vdal — jedna z nich brzy ovdověla a vrátila se mu domů. To nebylo nejhorší. Ale slečna Antonie — kterou kdysi nabízel Martinovi — učinila otce svého

dědečkem a sama zůstala svobodna. Svedl ji jeden z mládenců Štěrbových, kteří přišli po Martinovi. Ovšem, pan Štěrba byl by ji rád svůdci dal — ale tento nestál o nabízené štěstí a uprchl.

Trpký úsměv zakroužil na tváři Martinově. Slečna Antonie, kteráž podle záměru otcova měla se státi jeho ženou!

A náhle se zasmušil. Hle, neblahý její osud zavinil snad i sám svým dílem. Nemohlo se to státi, kdyby ji byl pojal za manželku... Snad i pan Štěrba podobně uvažuje, když se podívá na ubohé vnouče své, kteréž nemá otce. Nevděčník Martin...

Podivný, podivný je život!

Žemla se vzchopil a mnul silně dlaní čelo, jako by chtěl vypuditi z hlavy, co v ní hrálo. Proč na vše to myslí právě teď, právě dnes, kdy mu na úřadě přiřkli nevěstu? Čertovy vzpomínky, jak nevhod přicházejí a jak násilně opanovávají mozek. Chystá si svatbu, a tu jej týrají podivné, staré věci. Co mu do toho do všeho! Chce být vesel, spokojen, šťasten — a tu se hromadí živá spousta rozličných podivných smutných zkušeností. Proč se tak zahleděl do minulosti? Doúčtoval s ní dávno již, a nyní kyne radostná budoucnost. Co bylo, pominulo a zapadlo navždy. Jeho vlastní život a jediné štěstí leží v budoucnosti, a ta je skryta v růžových dlaních drahé, milované, zbožňované Pavlíny.

Žemla se pomalu svlékal. Bože, jak vše pomíjí! Jak se otřásal na počátku v této tmavé díře — za několik neděl bude z ní vykoupen.

A pak tam nahoře...

X.

Snoubenci vykonali návštěvu u pana Madrasa, paní Šustrová vyběhala ohlášky, a konečně tedy se Martin ubíral s Pavlínou na katechismus do fary.

Ohláškami v Trojickém kostele podskalském vzrušena byla celá Václavská ulice a Žemlovi bylo ze všeho toho účastenství až horko. Stokráte za den slyšel otázku: „Tak náš pan soused promění svůj svobodný stav?“ A stokráte za den musil na tuto otázku odpovídati. Ani nejposlednější baba, kteráž u něho kupovala za krejcar cikorky, neodpustila mu odpověď. A když podal Žemla vysvětlení strany své osoby — čímž myslil, že zpověď je ukončena — ptaly se báby znova: „A která pak je to slečinka Šustrovic, mladý pane?“

Věděly babizny předobře, která; věděly, že v této ulici bydlí jen jediná, znaly ji dobře, ale každá ta ochechule musila míti zprávu důkladnou, na všech stranách kovanou, aby ji pak za tepla mohla roznášeti po všem okolí, dům od domu, stokráte za den opakovat — je nutno, aby věděly vše navlas. Kdo jim to měl povědět krom Žemly?

Zaťukaly sice taky u Randové, domnívajíce se, ta že ví a poví mnoho věcí tajných, zajímavých, s nimiž se Žemla před krámem chlubiti nebude, ale zmýlily se. Randová chodila ode dne ohlášek zamračena jako sova, hleděla stále pod sebe, a když ji některá z kmoter podskalských zastavila, aby rozmnožila své vědomosti o nastávajícím párku manželském, a zeptala se: „Tak co, kamarádko, jak je to s tím vaším pánem?“ — podívala se Randová zuřivě na

tazatelku, popadla se palcem a ukazováčkem za nos, vymáčkla jej vzhůru, jako by jej chtěla na ruby obrátit, a zavrčela:

„Tuhle to máte vytištěno — přečtěte si...!“

Rozumí se, že takováto urážlivá odpověď nezůstala bez řádné odvety se strany tazatelek, z čehož však si Randová pranic nedělala. Všetečné paničky táhly od ní v mizerném humoru a Randová je jízlivými pohledy provázela. Jděte si k němu, ptejte se, hudrmanice!

Duben uběhl, nastal květen, den svatební se rychle blížil. U Šustrů bylo mnoho práce a mnoho starostí. Paní Šustrová chodila denně do města, aby nakoupila nezbytných věcí a potřeb, a denně se vracela s balíčky plátna, kartounu, látek, jindy zase s košem, kterýž byl naplněn drobným nářadím domácím, kuchyňským, slánkami, pepřenkami, lžičkami, novými vařečkami a jinými předměty, pro mladou paní nezbytnými.

Již několikátý den pásla paní Šustrová po Randové, až se jí konečně dočkala, zatáhla ji do chodby domovní a žádala ji tajnostně, aby vynesla z pánova prádla nepozorovaně jednu košili a přinesla ji nahoru, aby ona — paní Šustrová — mohla nastříhati na šest nových, jemných košil plátěných, kteréž měla slečna Pavlína pro ženicha ušíti, jak je starým zvykem.

Randová zamračila se trochu a již chtěla odpověděti záporně. On se vás prosí o košile — projelo jí hlavou; až bude chtít, koupí si, co potřebuje. Ale hned se vzpamatovala: i jen mu našijte košil — bude to asi jediné, co od vás dostane! A slíbila ochotně, že košili přinese, a přinesla ji hned odpoledne.

Nikdy nevyměřovala paní Šustrová a nestří-

hala na jakýkoli oděv s takovou láskou, jako na tyto košile pro ženicha své dcery. Byla na ně opatřila nejjemnější plátno, tenoučké, běloučké, a když kladla nastříhané kusy před dceru, napomínala ji laskavě:

„Dej si záležet, Pavlínko, jsou to košile pro tvého muže! Dej pozor, abys nemusila nic předělávat — jak se ti podaří košile, tak se ti vyvede manželství! Nikde ho nesmějí škrtit, abys taky ty mu nebyla obtížná... A pak mu do nich vyšiješ pěkné jméno, hned pod náprsenku — ne na podolek, jako nějakému starému dědkovi...“

Slečna Pavlína přijala nastříhané kusy plátna od matky mlčky a položila je zatím stranou a chopila se jich teprve, když rozdělanou práci dohotovila.

Bylo jí nějak divně, když jí hladké plátno prsty klouzalo. Šije košile pro svého muže! Bylo v tom něco tak důvěrného. Ale toto její pomyšlení, které se podobalo s počátku jakémus pohnutí, brzy se proměnilo v jistý nelibý pocit. Košile v jejích rukou oživovaly, jako by kryly něčí postavu, a Pavlína vypřádala v duchu obraz za obrazem, scénu za scénou, a tato hra obraznosti jí netěšila. Byla ráda, když košile byly hotovy a když se chopila zase ženských oděvů, cizích i vlastních.

Kvapem nadcházel den, kterýž měl být pro paní Šustrovou nejšťastnějším, jemuž vstříc hleděla slečna Pavlína s jakousi vnitřní zarputilostí, chvílemi s tupou oddaností, a jejž Martin Žemla očekával s chvěním a nepokojem stále rostoucím.

Vše bylo hotovo, připraveno, paní Šustrová obývala již svůj zvláštní pokojík a v dosa-

vadním bytě Šustrových chystáno vše pro mladé manžely. Posluhovačka Fána měla plné ruce práce a jezdila z pokoje do pokoje, řítila se se schodů a zas hupsala hřmotně vzhůru, jako by sháněla vdavky pro sebe.

Také ona měla na této události zájem. Nají se toho dne dobře, napije se do sytosti dobré kávy, a co hlavní: bude mít nové látky k povídání po celém Podskalí! Jak budou kmotry sousedky nastavovat uši, až jim vylíčí všechny podrobnosti svatebního dne, vypíše tabuli, podá zprávu o hostech, vypočítá, jakých darů dostala slečna Pavlína — ah, vždyť je to celá historie, která jí vystačí na měsíc. Co bylo Fáně nejdivnější: že posluhovačka Žemlova, stará Randová, nejeví stejné účastenství! Kdykoli na ni Fána promluvila, Randová sotvaže odbroukla, a někdy mávla rukou tak prudce, jako by chtěla říci: E jděte mi s tím se vším do pekla!

Ovšem rozluštila Fána po krátkém přemítání, proč Randová nehledí na ženitbu pánovu tak radostně. Jaký div, můj Bože! Ví, že přijde o posluhování, neboť d v o u posluhovaček nebude v domácnosti třeba, a že zůstane u manželů Žemlových ona, Fána, bylo nade vše jisté. Nevěsta zajisté si ponechá osobu, které již jest uvyklá. Vždyť ona, Fána, náleží již dávno skoro jako k rodině.

Po několik dnů bylo nahoře v bytě vše vzhůru nohama. Po vyklizení několika kusů nábytku, jež si vzala paní Šustrová do svého pokojíku, přestaveno a znova srovnáno bylo všechno nářadí. Ale při tom objevilo se na malovaných stěnách několik míst, která nutně potřebovala opravy. Tu byly skvrny, tam černé čáry po

nábytku, jak dříve ke stěně přiléhal, zde onde nějaká trhlina.

Obeslán malíř pokojů, aby oba pokoje střídou chlebovou vycídil, stropy opravil, trhliny zatmelil, kuchyni vybílil. Nastalo nové rámocení. Nábytek shrkán doprostřed pokojů, obrazy pak a hodiny, zrcadla, záclony sňaty; v bytě vypadalo to po několik dnů jako na stavbě, a při večerních návštěvách Žemlových seděli všichni v malém pokojíku paní Šustrové.

Kyllian byl několikrát za den u Šustrů, „aby na toho mazala dohlédl", jak říkal. Chodil za malířem z kouta do kouta a poháněl jej, „aby s těmi smrady v hrncích táhl, odkud přišel, aby se po něm již mohlo větrati".

Po odchodu malířově započato s opětným rozestavováním nábytku, rozvěšováním obrazů, a Kyllian i tuto byl svojí znaleckou radou nápomocen. Potom přivedla Fána leštiče podlahy, a když tento svoji čistou práci vykonal, pokládena podlaha obou pokojů hadry a rohožemi, aby se voskování nezašlapalo.

Pak vyprány rychle zežloutlé a uprášené záclony a zavěšeny. Všechno všudy smejčeno, otíráno, leštěno, kartáčováno a myto — náhle byt Šustrových veseleji prohlédl. Bylo v něm jasněji, čistotou vše se lesklo, okna byla jako křišťálová.

Paní Šustrová chodila z pokoje do pokoje, obličej radostí jí zářil a chvílemi zase starostí se vraštil. Co ještě zbývá? Co ještě?

Také Žemla dole měl množství rozličných, větších a menších starostí, a také krám i kumbál za ním byl plný hřmotivého rytmistra Kylliana, který měl řečí jako mouky, „otcovských" rad jako máku a lámal si od rána do večera hlavu za Martina.

„Auch du musst um deine ausstattung sorgen,“* opakoval stále Žemlovi s vážnou tváří. „Máš v pořádku prádlo? Nesmíš se ženit s ničím roztrhaným! Co za to stojí, dej spravit, co je už nadranc, vyhoď. Máš dost punčoch, kaťat, košil? A šaty abys měl aspoň jedny nové! Až si vyjdeš poprvé s mladou paní, musíš solidně vypadat, musí z tebe koukat nové živobytí. Co pak boty? Zavolej si hada,** aby ti pořídil aspoň dva páry nových. Na svatbu nesmíš jít ve starých, rozumíš...? A všecky ostatní dej do reparatury, tak. Jen mi všecko ukaž, Martine, já ti povím, co a jak...“

Kyllian se staral, jako by ženil syna, a Žemla se mnohdy upřímně usmál horlivosti rytmistrově.

„A což hosti?“ otázal se jednou Kyllian. „Máš to sepsáno? Víš, kdo přijde? Nezapomněls na nikoho ze svých?“

Ano, hosti byli již sezváni — nebylo jich mnoho.

Ale z příbuzenstva Žemlova nepřijde nikdo. Brzy potom, kdy odeslal svoje dopisy, odpověděly obě sestry skoro současně, poděkovaly za pozvání, přály mu upřímně k nastávajícímu sňatku, ale přijeti nemohou. Manžel starší sestry chystal se s výrobky svými na několik výročních trhů, ona tedy musí zůstati doma u dětí a při hospodářství. Mladší sestra čekala se v nejbližších dnech do kouta a není ani pomyšlení, aby se vydala na dalekou cestu. Obě sestry poznamenávaly, že si ponechají návštěvu Prahy na dobu příhodnější — snad kdysi v létě

* Také ty se musíš postarati o svou výbavu.

** Had = obuvník.

nebo na podzim — a přijdou pak již do zařízené domácnosti Žemlovy. Přály Martinovi k milé nevěstě, nastávající paní švekruši, projevovaly radost, že nalezl dívku tak milou a hodnou — jak jim píše — a končily žádostí, aby jim nezapomněl poslati podobiznu své ženušky.

Dopis bratra Jiřího vyznával jinak než prosté, upřímné listy sester.

Hned na počátku zcela určitě vyslovil, že nemůže být ani řeči, aby se vzdálil z kanceláře. Je zaměstnán od rána do večera, nemůže se vydati nikam přes pole, na cizí lidi nesmí se v ničem spolehnouti. Má velikou odpovědnost ke svým klientům, jediný den nepřítomnosti mohl by mu způsobiti velikou škodu. Však prý Martin takovým věcem rozumí jako obchodník.

Další řádky obsahovaly dosti zřetelné napomínání, aby se Martin neukvapoval. Nemá naspěch, čím déle by zůstal svoboden, tím více prý má nadějí. Následovala obalená sice, ale chladná otázka, jaké jsou vlastně poměry jeho nastávající tchyně? Bratr Jiří nemůže si nikterak myslit, že by se Žemla ženil, jen aby měl ženu. Počítá-li při všem po obchodnicku? A je-li snad jiná příčina kvapného toho ženění — jako se mnohdy mladým, nezkušeným lidem stává — tu že by měl Martin teprv co nejopatrněji jednati. Podobná manželství mívají nepěkné následky — snad prý by se dala věc vyrovnati beze všeho hluku, peněžitou obětí...

Při tomto místě srdce Martinovo prudce zabušilo. Rozuměl bratrově domněnce a cítil, kterak ve tváři zahořel.

Dopis bratrův jej zkormoutil. Takto tedy bratr pohlíží na jeho sňatek! Zdálo se mu, že

to není řeč bratrská, ale advokátská. Jaký chlad vane z každého řádku! Bylo mu, jako by četl suché, střízlivé paragrafy.

Maně tu vzpomněl Martin na slova Randové. Také tento muž, jediný bratr, který by mu měl býti přítelem nejdůvěrnějším, laskavým, mluví k němu jako k chlapci s ledovou opatrností, a pronáší konečně podezření, kterým ponižuje a uráží nikoli jeho, Martina, nýbrž jeho nevěstu Pavlínu.

Žemlovi připadalo, že tímto dopisem přeťaty jsou všecky jeho styky s bratrem, beztoho již tak vlažné. Zdálo se mu, že napomínáním svým pojišťuje se Jiří do budoucnosti. Kdyby snad se Žemlovi vše nevydařilo, kdyby upadl někdy v tíseň, kdyby snad byl v manželství nešťasten, aby si nikdy nemohl bratru postěžovati, nebo pak by řekl Jiří: Vidíš, já tě varoval, já tě na vše upozornil — co máš, připravil jsi sobě sám, nyní se vymotej...

Kvapem přečetl poslední řádky a pak uložil dopis, který jej neskonale rozladil.

O svatbě neuvítá tedy nikoho ze svých, a ke všemu nemá pro něj bratr jiných slov než trudivého varování. Očekával srdečné účastenství — na jeho místě přichází taková zlověstná pranostyka.

Zvaní hostů připadlo tedy výhradně paní Šustrové. Nejprve ovšem byl pozván slavně poručník slečny Pavlíny, pan Madras, pak jakási prastará teta Šustrových, poloslepá a přihluchlá, která se podepisovala „von Huber", vdova po oficíru, jejíž rodinu tvořila smečka tučných, dýchavičných, prašivých psíků. Pozvána i paní domácí, kteráž se omluvila, že se pro zpuchlé nohy nemůže dostaviti, ale

slíbila, že za ni přijde její dcera, slečna domácích, stará panna.

Rozumí se samo sebou, že rytmistr Kyllian nesměl scházeti. Paní Šustrová zvala ho předně z vděčnosti, že pomáhal svým způsobem, aby věc se Žemlou dospěla k cíli, kromě toho měl přítomností svojí přispěti k zábavě. Pan Madras nebyl příliš hovorný, paní „von Huber" žvejkala naprázdno bezzubými dásněmi, slečna domácích to nepotrhá — kdo jiný měl opatřiti nějaký šprým a žert než Kyllian!

A to byla vlastně celá společnost. Scházeli ovšem ještě d v a — mládenec a družička, a tu si paní Šustrová nevěděla rady. Kde je sehnati! O malé děti nestála, a o slušný párek bylo zle. Mládence vlastně měl zváti Žemla, ale kde ho vzíti? Neznal nikoho, neměl kamarádů — a za mládence, za družbu zve se vždy nějaký důvěrnější přítel. Než nic naplat; mládenec musel být, a poněvadž nevěděl Žemla, kudy kam, pomohl mu Kyllian.

„Tobě by bylo zle o mládence?" hlaholil v krámku, zakrucuje kníry. „Tobě? Víš, já ti přivedu nějakého, já ti vůbec opatřím všechno, co potřebuješ a co ti ještě schází. Jen mi řekni, jakého si přeješ! Malého, velkého, tlustého, tenkého — každý člověk má jiné gusto!"

„Hlavně pořádného, slušného, pane rytmistře," odpovídal Žemla, vida, že mu nezbývá než přijmouti nabídnutí Kyllianovo.

„Slušného, slušného!" opakoval Kyllian po Martinovi úsměšně, skoro uražen touto podmínkou; „když ti ho přivedu já, bude to člověk slušný — to se rozumí samo sebou — myslíš, že kamarádím s dráteníky?"

A za dva dny přivedl rytmistr a představil

Žemlovi kandidáta mládenecké funkce, s nímž byl ženich spokojen.

Byl to vytáhlý, hubený kandidát učitelství, jejž Kyllian kdovíkde nalezl. Vyprávěl o něm již dříve, než ho přivedl, že chodí k nejlepším rodinám na Dobytčím trhu vyučovat děti a že z něho bude jednou profesor na universitě. Žemla přijal pana mládence rozpačitě, nabídl mu skleničku sladké rosolky a žádal ho pak zcela obřadně o službu, o níž ho byl už pan rytmistr vyrozuměl.

Kandidát, kterýž byl v rozpacích nemenších, slíbil ostýchavě, že přijde v určitý den, a prosil pak v náramném zajíkání, aby mu bylo odpuštěno, že se snad neumí chovati tak, jak se ve společnosti sluší; že pro studie neměl času a příležitosti, aby se taky mezi lidmi vybrousil, že však se bude chovati co nejskromněji.

Hned se chopil slova Kyllian, aby odpověděl nastávajícímu mládenci za Žemlu. Učinil mu malou přednášku, že vůbec teď mladí lidé zanedbávají „galanterii" a že se to pak na nich vidí. Ale aby se nebál trémy; přijde prý sice pan kandidát do nóbl společnosti, ale ta ho nesní. Ostatně prý všechno půjde samo sebou.

Po tomto poučení, při němž se bledá tvář ubohého kandidáta několikráte začervenala, k čemuž asi bylo třeba veškeré krve vyhublého jeho těla, odvedl rytmistr pana Němečka — jak se kandidát nazýval — avšak vrátil se za malou chvíli.

Martina nepřekvapila opětná tato a brzká návštěva rytmistrova, neboť se u něho v poslední době povaloval celé dny. Kyllian však se vracel z důležité příčiny.

Dal si nalíti slivovice, a když zvrátil první

kalíšek do hrdla, postavil se před pult a povídal vážně:

„Es hat nur eine schwierigkeit mit diesem jungen mann, mein lieber Žemla* — ten chlap nemá ani černý kabát ani kalhoty na tu svatbu. Budeme mu to musit nějak splašit!“

Žemla překvapen pohlédl na rytmistra, pootevřel ústa, a po delší pomlčce řekl zticha, skoro bázlivě:

„Snad mu nemám koupit černé šaty, pane rytmistře!“

„Kdopak povídá, abys je kupoval,“ zvolal Kyllian. „Ale oblíknout ho musíme, aby nedělal ostudu. Na zlatku nesmíš koukat. Já už vymyslil, jak to všecko uděláme. Dojdu k tomu hnidopichu Papáčkovi na Spálené ulici — má plný krám hotové gadroby. Za dvojku půjčí všechno, co ten preperant potřebuje, a musí dát jen pozor, aby nic nepobryndal. Po svatbě to vrátí, a je odbyto.“

Rytmistr otřel si po řeči nos modrým šátkem a pohlížel na Žemlu, jejž tato náhlá zpráva o nedostatečnosti mládencovy šatnice nemile překvapila. Neodpovídal Kyllianovi, i dodal rytmistr sám jako na vlastní omluvu:

„Chlap mi neřekl ani slova, když jsem ho na svatbu angažíroval. Teprv teď, cestou odtud, vylezlo z něho najednou, že má všecky šaty v báni** krom toho, co má na sobě. Má prý tam také celý černý oděv, a tak mi nadhazoval, že nemá na vyplacení. No bodejť! My mu to vyplatíme a pak uvidíme, že mu

---

* Jen jakási potíž je s tím mladým mužem, milý Žemlo.

** V zastavárně.

v tom debužírovali moli... Myslím, že bude nejlíp, když to vypůjčím od Papáčka...“

Martin ani teď nic neříkal. Hleděl do prázdné ulice, jako by odtud hledal radu, co činit. Ale konečně se rozhodl a vytáhnuv zvolna šuplík vyňal z něho opatrně dvě zlatky a klada je na desku pultu řekl zvolna k rytmistrovi:

„Tuhle jsou ty dvě zlatky, pane rytmistře, myslíte-li, že stačí. Buďte tak laskav, vyřiďte to nějak s tím oděvem...“

Vida peníze, vyjasnil Kyllian obličej, že věc tak snadno projednal, a shrábnuv dvě zlatky vstrčil je do kapsy u vesty a řekl:

„To se koukneš, kamaráde, jak ti ho šnofouna oblíknu, že ho nepoznáš! Také se musí vykoupat, než půjde na svatbu. Nestarej se, já ho vezmu do ekvitace jako rekrutu — jen ať paní tchyně nezapomene na družičku!“

A po těch slovech dopil druhý kalíšek slivovice a toče španělkou mezi prsty odcházel z krámu. Žemla pohlížel za ním nějak starostlivě; pootevřel ústa, jako by chtěl rytmistrovi ještě něco říci, ale neučinil tak. Po několika vteřinách vyšel volně ze zápultí, přešel krámem a sestoupiv se schodů díval se za rytmistrem, kterýž pádně kráčel k Moráni. Skoro tu v Žemlovi vznikala obava, dojdou-li jeho dvě zlatky tam, kam dojíti mají.

XI.

Přiblížil se den sňatku, stanoveného na poslední neděli květnovou. Od počátku měsíce bylo chladné, nevlídné počasí — jaro se bylo

toho roku o celý měsíc opozdilo. Nejhorší den však nastal dnes, v den svatební, kdy od časného jitra a snad již od půlnoci vytrvale a beznadějně pršelo.

Žemla za celou noc prospal sotva dvě hodiny, a to ještě nepokojně. Byl' se vrátil všecek rozmrzelý z večerní návštěvy u Šustrů, z poslední to návštěvy nevěsty své, která za málo hodin měla se státi jeho ženou. Paní Šustrová rozplývala se opět pláčem, mluvíc o rozloučení s dítětem, kterého se vzdává a kteréž klade do rukou Žemlových. Ví sice, jak dobře bude u Žemly schováno, ale což je to vše platno! Jakmile se dcera vdá, odcizí se matce, byť ji milovala nade všecko na světě, a přilne k muži, jehož si byla pro celý život zvolila. A loučí-li se člověk s posledním, co mu na světě zbylo, cítí přece bolest nevýslovnou, třeba věděl, že se milé mu stvoření dostane do rukou stejně dobrých a pečlivých. Srdce je srdce!

Tyto lamentace Žemlu rozčilovaly. Byl velmi přístupen takovým výlevům citu, a čím plačtivější struny napínala paní Šustrová, tím více se nořil v přemítání, je-li schopen učiniti slečnu Pavlínu tak šťastnou, jak toho v jeho očích zasluhovala a jak si sám umiňoval. Slečna Pavlína sice neplakala, ba skoro ani nemluvila, ale Martin pozoroval na ní zádumčivost, která ho znepokojovala.

Jaká to u Šustrů zavládla podivná nálada! Bývá tak vždy před svatbou? Doufal, že poslední ten večer před sňatkem zažije vesele — a hle, u Šustrů zvučelo vše žalostným tónem. Ovšem k závěrku vymnula paní Šustrová slzy a snažila se vzbuditi náladu veselejší, ale již bylo pozdě.

Žemla odpovídal z myšlenek nesouvisle, slovem, dvěma, slečna Pavlína se vůbec neozývala.

A ještě něco rozladilo Žemlu. Měl v kapse krabičku s malými zlatými náušnicemi, kteréž přinášel nevěstě svatebním darem a kteréž jí chtěl ještě toho večera vetknouti v malá, rozmilá ouška. Ale hned po příchodu nechtěl se s nimi vytasiti, čekaje na okamžik příhodný, jenž se však po plačtivém rozjímání paní Šustrové již nedostavil. Odcházel tedy Žemla s náušnicemi, jak je byl přinesl, a zlobil se sám na sebe, že se s nimi nevyložil na počátku, což by jistě celému večeru bylo dalo jiný obrat. Když se rozloučil s Pavlínou, kteráž setrvala při jeho odchodu v pokoji, vyprovodila jej paní Šustrová až ke schodům, a tam, tisknouc mu ruku, šeptala mu milostně do ucha:

„Zejtra, Martínku, těmahle dobami budete snad vyprovázet vy mě do mého osamělého pokojíčku a zůstanete pak sám s Pavlínkou. Zejtra těmahle dobami budete už dávno muž a žena — vyspěte se dobře!“

Pak za ní zapadly dveře, a Žemla šoural se opatrně s tmavých schodů, maje hlavu plnou. Ano zítra, zítra!

Potom bděl dlouho přes půlnoc u malého stolku v kumbále za krámem, opíraje hlavu do dlaní, a když konečně ulehl, bděl ještě dlouho, nemoha oka zamhouřiti. Jen jediné slovo doznívalo mu v uchu: Zítra, zítra!

Ach, co vše bude zítra touto dobou!

A když konečně usnula jeho ztýraná hlava, honily se jí tak podivné sny, jaké se na Žemlu ještě nikdy nesnesly. Vytrhoval se stále, převracel se s boku na bok, a konečně byl probuzen šumotem, který čím dále tím neústup-

něji doléhal k jeho sluchu. Rozeznal konečně, co to jest, neboť malé zamřežené okénko kumbálku, vedoucí do úzkého dvorku, propouštělo sem zvuky zvenčí. Pršelo — a pršelo takovým způsobem, jenž naznačuje, že dešť dlouho potrvá.

Žemla se rozpomínal, co bylo včera, jaký nastává den a jaká práce — a pojednou vzpomněl, k čemu se dnes probouzí. V kumbále bylo sice šero skoro jak o půlnoci, ale Žemla se posadil na posteli, ježto cítil, že již neusne, ač byl unaven a nevyspalý. Nepříjemný ranní chlad ho roztřásal.

Martin se nemohl dočkati tohoto rána a dne, a teď, když nastával, přál si, aby se vrátil včerejší večer, kdy uléhal na lůžko, a po něm aby přišla dlouhá, dlouhá noc, by se v peřinách zahřál, by se řádně vyspal a by se probudil jindy, až se nebe vyprší. Nebo toto šelestění deště, dopadajícího tak určitě, pravidelně, drobným crkotem na dlažbu dvorečka, šplíchajícího v rouře, která byla hned vedle okna kumbálku, narážejícího chvílemi na okénko a rozplizujícího se pak po slepých tabulkách — toto studené kropení, kteréž uvítalo Žemlu hned při probuzení a jehož konec byl nedohledný — vše to naplňovalo Žemlu strašlivým, zoufalým rozmarem.

Kdykoli dříve pomyslil na sňatek s Pavlínou, vždy si maloval, že jej prožije za slunečního jasu, za teplého, jasného dne, kdy odevšad bude zaváněti bez, kdy budou ptáci švitořit a zpívat, kdy bude rozkoší vstoupiti ve chladnou prostoru chrámu, v tajemné pološero, kde k sobě Pavlínu navždy připoutá.

Stalo se jinak. Prší, je zima, květ bezový se nemohl v dosavadním chladnu rozvíti, ptactvo

krčí se pod okapy střech, pod mokrými kři, pod hustšími, listnatějšími větvemi stromů, s nichž nachytané krůpěje prší k zemi po druhé; dnes bude šero všude, ba v kostele bude jako ve sklepě.

Žemla se otřásl, jako by mu studené kapky dešťové za krk zatékaly. K rozladění včerejšího večera, jehož Martin dosud nepřekonal a nezaspal, přibylo mu z této kocoviny přírody rozladění nové, silnější, nepříjemnější. Byl to škaredý úvod ke svatbě, k veselce. Žemlovi připadalo spíše, jako by za chvíli měli přijít nosiči, aby ho odnesli do nemocnice.

Šňatek v kostele byl určen na hodinu s poledne, aby co nejméně byl zanedbán Žemlův obchod. K večeru beztoho již neotevře a ztratí tak několik desetníků tržby, dokonce snad nějakého odběratele. Ale budiž to obětováno. Žení se jen jednou a dnes posledně si dopřává mimořádných prázdnin, neboť od zítřka nastane bývalá pravidelnost otvírání a zavírání, jako na počátku.

Dneškem uzavírá Žemla nejneklidnější dobu života, od zítřka zavládne klid a stejnoměrné, obvyklé rozdělení času...

Jako by i do kumbálku Žemlova bylo pršelo! Zdálo se mu aspoň, jako by celou tou malou prostorou mžilo, jako by jí táhla mlha, a vlhká ta zima rozrazila ho pojednou, že se rychle schoulil pod peřinu, aby se zahřál. Na celém těle naskočila mu husí kůže, jektal zuby a vlasy na hlavě se mu ježily. Ah, však tomu všemu bude dnes konec!

Vzpomínal na minulá léta, kdy se každého jitra probouzel v nějaké takovéto díře za krámem nebo nad schody, studené jako psinec, nehostinné jako cela trestancova, páchnoucí stuch-

linou; vzpomínal, jak jen v tomto svém nynějším brlohu spí již přes rok, jak se probouzí vždy do pusta, do prázdna a chladna, jako vězeň v žaláři, a jak by zde snad musil zahynouti, kdyby ho náhle v noci přepadla nemoc...

Ah, vše to dneškem skončí! Spal naposledy v té lidomorně, v pokojíku, který spíše se podobá umrlčí komoře, a zítra již se probudí v jiné, přívětivé místnosti, po boku živoucí bytosti, ve společnosti milované, drahé osoby.

V pokoji bude již zatopeno, z kuchyně se ozývá bublání vařící se vody na kávu, vše kolem něho bude míti vzezření života — jak se těší na budoucí rána po dlouhém posavadním životě poustevnickém...

Všecka ta mizerie vezme za své a zas bude žíti v rodině jako kdysi před mnoha lety.

Tento nový, pospolitý, lidský život stojí za mnohou oběť, již si ukládá, za větší napětí sil!

Žemlovi připadalo pojednou, že teprv teď pochopil, proč se žení, že teprve v tu chvíli vystoupil před ním pravý účel všeho, co podniká, že všeho toho si nebyl dříve jasně vědom. A pak ať prší třeba denně, od rána do večera! Bude míti domácnost, útulné své čtyři stěny, do nichž se uchýlí po denní klopotě; bude v nich zaznívati hlas milované ženy, na všem budou znatelny stopy její péče, vše bude posvěceno jejím konáním, její hospodářskou činností. Ej, pak ať se děje venku cokoli. Ať mrzne, ať hrom burácí, ať sněží či bez přestání prší — na něj nebudou již míti zevnější tyto věci účinku — ba naopak, tím lépe dovede oceniti, co si připravil: blaženost vlastního krbu...

*

Pršelo stále a po celý den. Chladný dešť stříkal okny i do kočárů, v nichž jeli svatebčané do kostela svaté Trojice v Podskalí. Pro Žemlu měla tato nepohoda jediný příjemný následek: dostaviloť se do kostela pramálo diváků a cestou nezastavil se ani jediný zevlovač. Kdo musil přes ulici, spěchal, aby se dostal co nejdříve pod střechu. Však se bál Žemla nejvíc veřejného účastenství, oněch zvědavých, dotěrných pohledů, očí do kořán, zevlování, jež uvádí ve zmatek každého, kdo jest mu vydán, onoho nepříjemného šeptání a posuzování, kteréž zaráží jen pátým, desátým slovem o náš sluch a jemuž nemůžeme uniknouti.

Tvrdošíjný dešť a rozrážející chladno zmenšily toto účastenství co nejvíce. Bylo po kostele roztroušeno několik bab z nejbližšího okolí, ale stály zde neb klečely tetelíce se zimou, a tlachavé huby jako by jim byly zamrzly. Žemla poznal i několik známých tváří sousedek, kteréž u něho kupovaly, ale minul je rychlými kroky a octl se v prázdnu před oltářem. Obřad sám netrval dlouho, ježto i duchovní spěchal, aby byl hotov co nejdříve, a tak v půlhodince odbyto vše a průvod svatebčanů pílil zas k vozům a po chvíli již vstupovali všichni účastníci do domu a za krátko usedli ve vytopeném prvním pokoji Šustrových.

Paní Šustrová již před oddavkami kutila v kuchyni u plotny, připravujíc oběd, a když se vybrala s nevěstou a ženichem do kostela, zastala ji při vaření posluhovačka Fána.

Po návratu z kostela shodila paní Šustrová rychle atlasové šaty, oblékla se po domácku a již spěchala ku plotně, aby co nejdříve mohla nositi na stůl. Věděla dobře, že chladná nálada a rozpačité chování celé společnosti může býti roz-

plašeno jen chutným obědem a důkladným zavlažením.

Komnatou vanul chladný dech nudy, jež zavládá v každé společnosti, sestávající z lidí neznámých, kteří se vidí málokdy nebo dokonce poprvé v životě.

Mladí manželé, kteří na povel Kyllianův musili zaujmouti význačné místo na pohovce, seděli vedle sebe jako němi. Nevěsta hleděla mrtvě před sebe a zraky její utkvívaly chvílemi na jednotlivých hostech, z nichž každý zaujal jiné postavení, chvílemi zalétaly k oknu, za nímž se sypal z oblak stále drobný, hustý dešť, ale ani jednou se neobrátily v tu stranu, kde seděl Martin Žemla, rozpačitější a ostýchavější než jindy. Tušilť, že je dnes krom Pavlíny hlavní osobou, a že stejnou měrou, jako na Pavlíně, spočívají i na něm zvědavé a zkoumavé pohledy přítomných. Hotovil se několikráte, že rozpřede hovor s chotí svou, ale kdykoli se k ní obrátil a spatřil její ledový profil, pozbýval odvahy a mlčel dále. Pak pohrával v rozpacích manšetami, svlékal rukavičku, ale popatřiv na velikou a červenou ruku svou, strkal ji znova rychle do rukavičky.

Konečně se otevřely dveře z kuchyně, a paní Šustrová, všecka zardělá horkem plotny a chvatem, vnášela do pokoje mísu s polévkou. Bylo patrno, kterak všem u stolu se tímto zjevem uvolnilo. Hosté vítali s uspokojením oběd, poněvadž měli opravdový hlad, Žemla pak i Pavlína se těšili, že pozornost přítomných se obrátí jiným směrem. Ale jak rozdílné při tom byly vnitřní pocity obou novomanželů!

Oběd trval téměř do půl čtvrté, a při tom

stále nalévala paní Šustrová pivo z ohromného džbánu, s nímž Fána lítala k Šárymu, vždy s deštníkem, aby do džbánu nenapršelo. Přinesla pivo již asi čtyřikráte. Vždyť zde byl Kyllian a pil svědomitě za tři. Na závěrku oběda otevřela šťastná matka Šustrová několik lahví vína, a když se do poslední krůpěje vyronilo, nalévala svatebčanům černou kávu pro vytrávení. Někdy po páté hodině, kdy se zdálo, že dešť ulevuje, navrhl Kyllian malou procházku, pro vyvětrání, jak podotkl. Dámy zůstaly sedět, ale muži rádi se zvedli, aby napařené hlavy osvěžili na chladném vzduchu, a pan Madras byl první, kterýž se oblékl a z pokoje vyšel. Jeho následovali Kyllian, pan mládenec a Žemla, jemuž paní Šustrová na prahu pošeptala, aby se páni venku dlouho nezdržovali, by na ně nebylo čekáno s večeří.

Dole přitočil se Kyllian k Žemlovi a vrčel mu do ucha:

„Holenku, procházka nám udělá dobře! Člověk tím jídlem botná jako fizole v hrnku — mně už sotva kůže stačí!“

Kráčeli pomalu Morání na Dobytčí trh a níže ke Spálené ulici.

Žemlovi nebyla tato vycházka nemilá a přece si myslil, že neměl dnes odcházeti od ženy; vyčítal si, že se tak připravil o krásný kus života, o hodinu, která se mu již nikdy nevrátí. Snad právě teď, kdy jsou na ulici, byla by pukla ledová ta kora upjatosti, pod níž patrně dřímal pravý rozmar, který dnešnímu dni a jeho událostí příslušel. Liduprázdné, blátivé, chladné ulice zíraly dnes na něj tak cize, neznámě. Vždyť tomu tak dávno, kdy jimi posledně chodil sám, a pak nastaly ony společné procházky, kdy

veškerou svou pozornost obracel jenom ke zbožňované dívce, kráčející po jeho boku...

Zatím nahoře v bytě ujala se slova paní Šustrová, kteráž teprve po odchodu pánů přisedla trvaleji ke stolu, neboť až dosud stále jen přisluhovala. Bylo jí skoro milé, že na chvíli odešli. Mohla se tím nenuceněji rozhovořiti o milém zeti, jejž vychvalovala do nebe. Pavlína naslouchala tomu chvalozpěvu s hlavou nakloněnou, udrobujíc kousky cukroví, paní „von Huber" natahovala stále levé ucho, jímž slyšela lépe, slečna domácích seděla nepohnutě a hleděla upřeně na Pavlínu Šustrových, jíž záviděla, že se vdala. Jak je to nespravedlivé! Taková nemajetná holka našla ženicha, a ona, dcera domácích, kyše čím dále truchlivěji. Ale ještě vše neskončilo; kdo ví, jak bude dále! Družička konečně, jakási slečna Rajzingrova, vytáhlá, nosatá dívka, nějaká příbuzná páně Madrasova, poslouchala beze všeho účastenství. Jak ji také mohl baviti hovor o muži, který se právě dnes oženil. Co je jí do všeho! Kromě toho byla dnes poprvé u Šustrů, viděla všecky ty lidi mimo strýce Madrasa poprvé, a kdo ví, uvidí-li je ještě někdy. Co tedy jí na všem záleží!

Asi za dvě hodiny vrátili se pánové, deštěm zkropeni a větrem profoukáni, že z nich zima čišela. Odloživše vlhké svrchníky zasedli do kola s výrazem uspokojení, že přišli zas do tepla. Nevěsta, jejíž roucho za nepřítomnosti Žemlovy se bylo poněkud roztáhlo po pohovce, shrnovala záhyby šatů k sobě, aby měl Žemla dost místa. Ale činila to tak pečlivě a úzkostlivě, jako by chtěla zabrániti, aby nepřišla s ženichem ve styk ani sebe nepatrnějším dotykem šatů.

Zatím dopekla se venku telecí kýta, u níž byla na stráži Fána, která dopíjela již asi šestý šálek kávy. Chtěla užíti toho božího daru, kterého dnes bylo hojně a vzácné dobroty; vonělať celá kuchyně vanilkou — a kdy už Fána nepila kávu s vanilkou! Snad nikdy na světě.

Večeřelo se k osmé hodině, pak zase teklo proudem Šárovské a po něm vařila paní Šustrová čaj. Žertování Kyllianovo povzbudilo i pana Madrasa, že vyrval z paměti jakousi prastarou, zaprášenou anekdotu, již vyprávěl s velebným přízvukem, a když dokončil, zachechtal se tence a hleděl kol dokola, zdali se smějí také ostatní. Smál se ovšem kolegiálně rytmistr Kyllian řehotným smíchem svým, smála se vděčně paní Šustrová, smál se skromně i pan kandidát, mládenec. Tím odměněn a pobídnut vyložil pan Madras anekdotu druhou a třetí, načež jej vystřídal zase Kyllian.

Čas ubíhal, odbíjelo devět hodin. Tu se zvedla paní „von Huber", aby se vypravila domů. Zívala již plnou hodinu a beztoho se jí celé odpůldne stýskalo po její psí společnosti. Mládenci byl paní Šustrovou svěřen čestný úkol, aby starou dámu doprovodil.

Stalo se nejspíš poprvé, kdy na něj byla vznesena takováto rytířská povinnost; sotva kdy vyprovázel dámu toho druhu, jako byla paní „von Huber". Byl svatosvatě přesvědčen, že má před sebou nějakou šlechtičnu z prastarého rodu, a nevěděl teď, kam se postavit, jak vykročit a jak ji doprovodit. Má jít před ní nebo za ní? Či hned vedle ní? Z těchto rozpaků vytrhl mládence Kyllian, až se ubohý mladík ulekl. Přikročilť k němu rytmistr a tlačil ho svým tělem skoro až k oknu, kde se naklonil, aby mu

něco pošeptal, ale mohl to slyšet za devátou stěnou:

„Poslouchejte, mladʼochu, tuze se s ní nezdržujte, abyste zas brzy přišel — je tu ještě čaj! Jak vyletí z domu, chytněte ji za křídlo a táhněte ji rovnou cestou do Černé ulice. Po cestě nemusíte ani hubu otevřít — ona beztoho neslyší! Nechte ji mluvit, bude-li něco povídat...“

Kyllian se narovnal, mládenec se červenal až za uchem, poněvadž viděl, že krom paní „von Huber“ slyšela celá společnost, co mu rytmistr povídá — ale hned zas naklonil se starý pensista a funěl mládenci do ucha s chraptivým smíchem:

„A vyklepte se, až ji u vrat složíte! Naskáče z ní do vás blech — ona má psů jak antoušek...!“

Paní Šustrová se kousala do rtů, ježto slyšela, co Kyllian povídá, a trnula strachy, aby stará paní něco nezaslechla. Vědělať, že jsou hluší, k jejichž uchu nedoniká hlučný hovor, ale kteří zcela jemně postihují šepot. Marné obavy. Paní „von Huber“ neslyšela ani hřmot ani tikání hodinek, a levé její ucho bylo na štěstí od Kylliana odvráceno.

Mládenci se zdálo, že by bylo na návrat k Šustrovým pozdě, i počal se všem poroučet zároveň s paní „von Huber“. Ale stará Šustrová vybízela jej horlivě:

„Nu, mladý pane, snad byste už nepřišel? Pak teprv budeme veselí, až se vrátíte!“

A obracejíc se k dceři volala:

„Koukej, Pavlinko, pan mládenec chce nám už nadobro utéci!“

A nevěsta teď ku podivu rychle se otočila a domlouvala kandidátovi:

„Ó, pěkně prosím — přijďte ještě!“

„Vidíte,“ pokračovala Šustrová, „a nevěstě nesmíte její první přání odříci. Jen přijďte, přijďte — naše Fána vám dá domovní klíč...“

Tu přistupoval k paní Šustrové pan Madras a povídal vážně:

„No, my taky půjdeme, aby to bylo jedním vrzem. Mám už těžkou hlavu — a musím odvest holku domů...“

Tou „holkou“ mínil družičku.

Marně paní Šustrová zdržovala pana poručníka. Pan Madras hodil hlavou po družičce, šel si do druhého pokoje pro svrchník a klobouk, a za chvilku stál připraven a čekal jen, až bude vypravena i dívka.

Vidouc, jak hlavní hosté odcházejí, vstala i slečna domácích a sbírala své věci. Kyllian mrzutě se díval na tento všeobecný útěk, ale pak, zakrucuje si knír, prohodil rozmarně:

„No, já nepůjdu, dokud mne nevyhodí!“

Ještě chvíle loučení, a paní „von Huber“ s mládencem, pan Madras s družičkou a slečna domácích vyhrnuli se z pokoje. Paní Šustrová je vyprovázela a uvnitř zbyli jenom novomanželé s Kyllianem.

„Sedněte si, pane rytmistře,“ pobízela pensistu nevěsta. „Vy nám přece neutečete.“

„Co pak je do toho!“ zlobil se Kyllian. „Utíká to všecko jako zajíci — takhle jsem si to nemyslil!“

Ovšem, Kyllian byl by pil až do rána, pokud na něm záleželo. Usedl sice, a když se vrátila paní Šustrová, začal o něčem tlachat, ale všechno již vázlo, ač i paní Šustrová se snažila, aby přivedla hovor do proudu. Mluvili jen ti dva staří; nevěsta seděla tu jako zařezaná a Martin Žemla

cítil, že pil trochu mnoho. Točila se mu nějak hlava a litoval teď, že se nepřidal k hostům, aby je kousek cesty vyprovodil. Ani opětným příchodem mládencovým nezměnila se valně zábava, a když uplynula další hodina a rytmistr vycházel z pokoje, spěchala za ním paní Šustrová do kuchyně a šeptala mu:

„Nu, pane rytmistře, teď je pomalu zanecháme! Není to maličkost, když tak od božího poledne sedí jako voskové figury v panoráme."

„Zanecháme, zanecháme!" bručel Kyllian. „Však se nesnědí. Ale já půjdu s tím utřinosem někam na černou kávu — já nejsem takovému pití zvyklý...!"

XII.

Bylo k jedenácté, když konečně Fána vyprovázela poslední hosty, rytmistra Kylliana, rozmrzelého závěrkem veselky, a mládence, ostýchavého kandidáta učitelství, načež odcházela sama domů, poklidivši jen tak ledabyle v kuchyni a pověsivši druhý klíč domovní na opažení dveří v pokoji. Paní Šustrová byla už jak na trní a hleděla s radostí oběma pánům na paty. Když odešla i Fána, seděla ještě chvilku s mladými manžely, mluvíc teď o nejlhostejnějších věcech; ukazovala Pavlíně, kde je káva na ráno, kde je cukr, hnedle však dokládala:

„Ale nestarej se o to, Pavlinko, a polež si a pospi ráno. Budeš unavena po dnešní štrapáci, a Martínek taky. Jen mi ráno odemkněte asi v šest hodin, a já uvařím snídani — vy můžete pak ještě dospávat..."

A dodávala za okamžik, vrhajíc na Žemlu mnohoslibné pohledy:

„Však mě teď budete musit zasvětit do svých tajností dole v krámě, zetíčku! Vždyť nebudete civět stále doma, půjdete někdy se ženuškou na procházku, mezi lidi — a já budu za vás tržit peníze."

Žemla se usmál a paní Šustrová opětovala tento jeho úsměv. Vypadala v tom okamžiku jako čarodějnice z pohádky, smějící se na mladého panoše, v jehož krvi se chtěla vykoupat, aby omládla. A ona dnes opravdu omládala. Její sen je vyplněn, Pavlína jest provdána — a před ní, před paní Šustrovou, leží krásný život spokojené matky, zaopatřené tchyně a v brzku zajisté i — babičky. Ah, babičky! Jaké sladké pomyšlení!

Staré hodiny na stěně zahrkaly — odbíjely tři čtvrti na jedenáct. Paní Šustrová vstala náhle, přikročila k pohovce, na níž dosud nepohnutě Pavlína seděla, a berouc ji za hlavu a líbajíc ji na čelo pronášela měkce:

„Tak, tak, dceruško, rozšněruj se pomalu. Musíš v tom už být celá zadušená. Svatební šaty jsou krásné — ale když to dlouho trvá, tlačí! Už jdu, dceruško, už jdu... a nechám vás tu..."

A políbila dceru asi desetkrát.

Pavlína trpně držela čelo, chladné a vlhké, jako by na něm vyvstával studený pot. Ruce její ležely v klíně, bez vlády.

Konečně se paní Šustrová odtrhla, utřela oči a přistoupila k Žemlovi, aby i jej objala:

„Spěte dobře, Martínku, spěte dobře!" A přichýlila se mu až k uchu, jako by neměla Pavlína slyšet, co dále povídá: „Tohle je noc v životě,

která se vám nikdy nevrátí. Já se budu modlit, aby vám Pánbůh dal štěstí.“ A dodala nahlas: „Ale posvítíte mi, viďte?“

Žemla vstal poněkud nejistě, jak byl nezvyklým požitkem piva a čaje zmožen, a kráčel do kuchyně, kde hořela svíce. Paní Šustrová ještě jednou přikročila k dceři, políbila ji posledně, pohlédla na ni významně a šla za zetěm. Žemla stál již u otevřených dveří kuchyně a očekával ji. Vyšli na chodbu, paní Šustrová přitáhla za sebou dveře a sáhla do kapsy pro klíč ke svému pokojíku. Učinila deset kroků, otevřela malý pokojík, jehož jediné okno vedlo na dvorek, a obrátivši se kynula Žemlovi, aby ji následoval. Žemla šel jako pod vlivem kouzelného pohledu a stanul ve světničce.

Paní Šustrová hleděla na něj okamžik, políbila ho znova, tentokráte na ústa, a řekla přitlumeně:

„Martínku milý, děkuji vám. Prosím vás, mějte s ní strpení, s Pavlínkou, buďte shovívavý. Vy nevíte, jaká je tohle pro mladou, nevinnou ženu chvíle...“

Martin nevěděl, co by odpověděl: políbil staré paní ruku a zašeptav „dobrou noc“ vracel se do nového bytu svého, jejž měl ode dneška sdíleti s Pavlínou — se ženou.

Ta cesta trvala jenom několik kroků, ale Žemla procítil za krátkou tu chvíli v myšlenkách kus života.

Chladným vzduchem chodby, kam fučelo ze dvora, a slovy staré paní vystřízlivěl pojednou. V uchu zněla mu poslední její slova: „Vy nevíte, jaká je tohle pro ženu chvíle!“

Ano, a jakáž pro něho! Vždyť i jemu nastává taková chvíle, a až pomine, nevrátí se nikdy již.

Vždyť v posledním roce žil jen, aby se dožil tohoto dne! A náhle se Žemla skoro zapotácel. Co vlastně nastává? Co ho očekává? Tušil něco nepopsatelného, neobyčejného, něco, o čem nemožno mluvit, ale co nemožno ani vymyslit, něco, o čem není ani pomětí, dokud jsme k tomu nedospěli, a když jsme dospěli — —

Eh, teď zachvěl jakýs podivný, nový, silný pocit Martinem od hlavy až do konečků prstů, že na okamžik stanul, aby se připravil na věc, jíž kráčí vstříc. V tom okamžiku cítil, že jej obestírá náhle podivný klam. Zdálo se mu, že se pojednou na věžích kol do kola rozezvučely zvony, že se vzduch rozvlnil zmateným duněním, jež mu zaléhá v uši, a dunění to je tak silné, až otřásá celou jeho postavou...

Nezvučely zvony — hnala se to krev ke hlavě Žemlově, a jinak bylo všady ticho; jenom tvrdošíjný, neústupný dešť pliskotal na střechu, se střechy zurčela voda do plechového žlabu a ze žlabu řinula se do stoky křivou rourou, odrážejíc se o kulaté její stěny a způsobujíc tak představu poskakování.

Ale teď nebudilo věčné toto ronění v Žemlovi týž pocit jako zrána, když se probouzel. Kapka padala za kapkou, ale zvuky ty ho již nerozlaďovaly. Zbývají mu dva, tři kroky, a octne se v teplé světnici, u Pavlíny — u ženy! Ach, tento dešť zdál se mu milým, vítaným průvodem ke všemu, co nastává... Toto šelestění přehluší snad vzdechy a stony, jimiž bude mluviti dnešní noc. Lekal by se mrtvého ticha — jak je rád, že prší, že zvenčí doráží v ten klid aspoň pliskotání deště...

Učinil ty tři kroky, a když za sebou zamykal dveře kuchyně, zatajil se v něm dech. Zavřel —

celý svět je venku, za těmito dveřmi, on pak sám pod jedním stropem s ní, s ladnou tou milovanou bytostí, a za krátko — —

Martin vstoupil do pokoje — byl prázdný. Slabé šustění za skleněnými dveřmi prozrazovalo, že se Pavlína uchýlila do ložnice. Na stole v prvním pokoji stála dosud lampa. Žemla pohlédl plaše ke skleněným dveřím a viděl, kterak bílými záclonkami, jimiž byly dveře ověšeny, bliká z ložnice slabé světlo svíce. Jiného nespatřil. Stanul na okamžik uprostřed pokoje, kterýž měl být ode dneška jeho bytem, jako v rozpacích, co by činil. Pak shodil kabát, zcela bezděky, nevěda ani sám jasně, jak to učinil. Páry požitých nápojů působily, že se neostýchal svlékati v prostoře, jež mu dosud byla posvátným stánkem. Přehodil kabát přes opěradlo lenošky u okna, vytáhl z vesty zcela mechanicky hodinky a vypjal háček řetízku z dírky. Potom rozepínal pomalu knoflíky, svlekl vestu a stál v pokoji ve svatebních černých nohavicích a v bělostné košili, v jedné z oněch, jež byl dostal včera od nevěsty, ale z rukou paní Šustrové. A teď kráčel pomalu ke skleněným dveřím, za nimiž se odstrojovala nevěsta. Chvíli ještě váhal a zachvíval se lehkým mrazením. Jak má vejíti? Jak má osloviti ženu svou? Konečně otevřel a tiše vstoupil.

Pavlína stála blíž okna, u malého stolku, na nějž byla položila věnec, závoj nevěstinný a všechen šperk, jímž se toho dne byla vyzdobila. Její bílé atlasové šaty byly svlečeny již a na židli. Stála zde v nedbalkách sice, avšak její postava byla jimi cele zahalena. Bylo patrno, kterak spěchala, aby byla převlečena, než se Žemla vrátí. Místo živůtku bylo tělo její oděno bílou

halenkou s krajkami. V bělostném tom úboru vypadala Pavlína neskonale půvabně.

Žemla postál okamžik na prahu a vpíjel se planoucími zraky v postavu mladé ženy. Pak učinil dva kroky a zvolal něhyplným, chvějícím se hlasem:

„Pavlinko! — Ženuško!“

Pavlína se neobrátila. Zdálo se, že se lehce zachvěla, a dopínala rychle knoflík halenky u krku.

„Pavlinko!“ opakoval Žemla šeptem a blížil se tiše. „Pavlinko, již jsme sami! Maminka šla spat...“

Ve spáncích mu bušilo, rty se mu chvěly, koutky úst poškubávalo mu.

„Pavlinko, Pavlinko!“ opakoval Martin, blíže se k ženě. Chtěl i nyní šeptati, ale již se mu nezdařilo tlumiti hlas jako dříve, již trhalo vnitřní vzrušení všecky hráze posavadní ostýchavosti a nesmělosti, a hlas dobýval se mocněji z hrdla. Chtěl šeptati, aby nevzbudil spáče pod podlahou a kdesi vedle za stěnami, chtěl šeptati, aby nevzbudil něco, co snad spalo i v této komnatce, něco neviditelného, co nesmí bdíti v tomto okamžiku, kdy přistupuje, aby poprvé objal ženu — ale všechny jeho čivy a svaly, dosud spoutané, ovládané, povolovaly náhle, a Žemla pojednou vyhrkl, až hlas mu přeskočil:

„Pavlíno, ženo drahá!“

Tu se obrátila nevěsta a křížíc ruce na ňadrech, s dlaněmi vyvřenými proti Martinovi, jako na obranu, tázala se s podivným chladem, skoro jako s bázní:

„Co chcete, Žemlo?“

„Co chci? Pavlinko?“ opakoval Žemla, nepozoruje výraz její tváře a nechápaje ho. „Co chci? Ženuško má...!“

A nyní vzedmula se v něm nezkrotná, neodolatelná žádost všeho, po čem tak dlouho toužil, nač měl právo jako manžel a co mu v této noci kynulo. Rozepjal ruce, přikročil až k Pavlíně, objal ji a počal ji horoucně líbat na ústa a na tváře. Rád by byl vyřkl nějaké lichotné slovo, ale tváře se mu třásly, brada téměř drkotala, hrdlo bylo jako staženo.

„Nechte mě, Žemlo!“ vykřikla Pavlína, a vzpírajíc dlaně proti jeho prsům vymkla se mu z objetí. „Nechte mě!“

Žemla nechápal, proč se Pavlína brání, nechápal její výkřik. Byl odražen, ale dosud stál proti Pavlíně s rukama rozpjatýma a hledě na ni něhyplným pohledem rychle vyrážel, až se mu jazyk zadrhoval:

„Pavlinko — vždyť jsme sami — všichni již odešli — ani maminka tu není — jsme zde sami dva — ženuško drahá...“

„Vím, že odešli,“ volala tlumeně Pavlína, kteráž byla ustoupila až za stolek, „a tedy můžete taky odejít, Žemlo, abych mohla jít spat...“

A hleděla ledově, skoro s odporem na Martina, jemuž znenáhla ruce klesaly a kterýž jako by se najednou probouzel z podivného sna. Byl se octl u jedné z postelí, jež tu stály odestlány, s poduškami, z jejichž povlaků svítily rudé vložky, v jejichž nohách byly přeloženy prošívané pokrývky a přes žíněnky byla napjata sněhobílá prostěradla. Zavadil o postranici jedné postele, vedle níž stála druhá, a cítil, že musí usednouti, neboť nohy pod ním se roztřásly. Usedl tedy a pohlížeje na Pavlínu pronášel jednotvárně:

„Ale vždyť já neodejdu, Pavlíno — já budu bydleti s vámi — jste moje žena, Pavlíno — jsme

manželé! Dost jsem se natoužil, než jsem se toho dočkal...“

A domluviv hleděl stále na ženu s pootevřenými ústy.

Pavlína zírala s počátku upřeně na Martina, načež se pohled její smekl na jeho náprsenku, na bílou košili, kterou nedávno šila. A nyní si vzpomněla, jak jí bylo, když tyto košile šila, jak se jí zdálo, že jí v rukou oživují, že v ně vstupuje jakás postava. Ano, nyní oživly, ta postava je zde, živá, mluví k ní, vztahuje k ní ruce, a ona cítí nepřekonatelný odpor k ní — odpor k muži svému, Martinu Žemlovi. Jak je jí přítomnost jeho nesnesitelna, jak ráda by uprchla, kdyby mohla a měla kam! A všecky tyto myšlenky oděly se konečně slovem.

„Ne, Žemlo, mám-li zde zůstat já, musíte vy odejít — nebo si tu zůstaňte a uteču já... Nebudu zde s vámi!“

„Ale proč?“ vyrazil ze sebe Žemla. „Proč, Pavlinko? Což mne nemáte ráda?“

„Ne, Žemlo, nemám vás ráda!“ vykřikla Pavlína. „Mohl jste to vidět, kdybyste viděl, mohl jste to cítit! Nechte mě zde a jděte! Vás si brala maminka, ne já! Já vás nechtěla a nechci vás — jděte si dolů, do krámu...!“

A nevěstin obličej byl bledý, hranatý, když tak mluvila, a zraky jí plály a rty se jí chvěly.

Martin poulil oči úžasem, slyše takto ženu svou. To nebyl zvuk hlasu jejího, jak jej znal, jak jej do dneška slýchal. Bylo to vření a syčení, ale také to bylo bodání, ubíjení. Bylo mu, jako by byl dostal palicí do hlavy, a divil se, že neleží na podlaze, pod postelí. Vždyť taková rána zabije.

Na smrt zsinalý ryl prsty pravice v peřině a levici vztahoval a tápal jí, aby se opřel o pelesť,

neboť necítil dosti síly, aby vstal bez pomoci. Přitáhl se k pelesti, opřel se, zdvihl se namáhavě, a stoje teď jak na vodě a stále o pelesť se opíraje tázal se ještě posledně:

„Ale proč jste mi to neřekla dříve, Pavlinko? Proč jste šla až k oltáři...?“

Pavlína neodpověděla. Hleděla jen cize na nebohého, zničeného muže, a chvěla se lehce, jako by ji zimnice roztřásala...

Žemla cítil, že mu brada počíná znova drkotat, ale teď již ne účinkem onoho vzbouření čivního, jež jím otřáslo prve, když se vracel od maminky Šustrové; teď se rozjektala, jako by hrozilo vypuknutí hořkého, lítostného pláče. I sebral Martin poslední sílu a řekl s namáháním:

„Jdu tedy dolů, Pavlinko, do krámu, když mě vyháníte — snad přes noc uvyknete, že jste mojí ženou a že tu mohu býti... Vždyť jsem se ptal tolikráte, chcete-li mne, a vaše maminka —“

A když došel k tomuto slovu, když vyřkl „a vaše maminka — —“ tu mu bylo, jako by do tmy, v níž dosud stál, sjel náhle oslňující blesk, jemuž v zápětí následoval ohlušující třesk hromu — blesk, jehož pronikavé světlo protrhlo dosavadní jeho slepotu, třesk hromu, kterýž ho probudil z luzného sna. Procitl, prohlédl, a celou jeho duší zazněl zoufalý výkřik. Již chápal vše a bytosti jeho se zmocnil netušený, nenadálý úžas. V jasu blesku, jímž byl sražen, uviděl náhle pravou podstatu všeho, co se dosud kolem něho dálo, do čeho byl vtažen, k čemu byl přilákán, přiváben, na vždy přikován. Jako by duchem byl vystoupil ze svého těla a hleděl na vše s výše, poznal pojednou, jaká komedie s ním byla sehrána. Pojednou vystihl tykadly duše své, že byl pouhou loutkou v rukou staré Šustro-

vé, která ho postavila vedle Pavlíny, již mu vložila do náruči. Vzpomněl na všecky večery, kdy sedal vedle Pavlíny, a pojednou porozuměl strašlivě, jaká to byla „láska“, kterou stará Šustrová předstírala a kterou Pavlína mlčením svým potvrzovala.

Nyní pronikal postavu slečny Pavlíny naveskrz, nyní cítil, jaká ledovost z ní vanula po všechen čas jeho známosti s ní — nyní, ach nyní! Celý rok nestačil k tomu, aby střízlivě posoudil, v čem tone — a nyní najednou, za několik vteřin všechno to uhodl.

Bože na nebi — hřímalo to v Žemlovi — toť byl úklad! Toť bylo zákeřnictví, co proti němu obě tyto ženy byly páchaly! Proč si vybrala Šustrová právě jej a proč mlčela Pavlína! Proč byla budována tato ohromná, umělá lež, jíž byl sveden a o svobodu, o sebe sama připraven! Kdo dal těmto ženštinám právo, aby s ním tak nakládaly! Myšlenka stíhala myšlenku, a proniknuv komedii, jejíž obětí se stal, uhodl i další. O něho neběželo, o něj se nejednalo, j e h o k r á m, j e h o o b c h o d byl vnadidlem, do něhož se zakousla stará Šustrová, a chtíc pohltiti krám, musila pohltiti dříve jej, Žemlu!

— — — — — — — — — — — — — — —

Nemohl mysliti dále. Bez pozdravu, bez „dobré noci“ vyšel z ložnice do prvního pokoje, a hněvem, bolestí i studem se zajíkal, když oblékal vestu a kabát a když si zavěšoval hodinky.

Sáhl podle zvyku do kapsy, má-li u sebe klíč ke krámu, přikročil ke dveřím do kuchyně, sňal tu s opažení klíč domovní a tápal jako náměsíčný ke dveřím kuchyně. Odemkl, vykročil

potichu do tmy, zavřel za sebou tiše, aby odchod jeho nikým nebyl zpozorován, a tiše, všecek se chvěje, šoural se chodbou ke schodům. Pomalu, beze šustu sestupoval se schodů a musil se držet, aby nepadl, nebo kolena pod ním klesala. V uších mu hřmělo, a Žemla čekal, že se pojednou zdi domu zboří a pohřbí jej ve svých ssutinách. Myslil, že se to musí státi. Ale v domě byl mrtvý klid — vše spalo. Prošel po paměti chodbou domovní, odemkl vrata a vystoupil do chladné noci, a zas opatrně za sebou zamkl. Vyšel z bytu bez klobouku — na hlavu mu plískal nyní drobný, studený, pichlavý dešť a zatékal mu za krk. Ale zdálo se, že to Žemla necítí. Odemkl po paměti krám, vešel, zatáhl dveře, zamkl a kráčel tmou podél pultu do kumbálku. Puch krámu poprvé dnes vyrazil proti němu tak silně, že mu bylo, jako by se jím měl zalknouti. Těsný prostor dýchal jako plísní a hnilobou.

Vstoupil do kumbálku a rozžehl ohořelou svíci; žlutá, strašidelná záře rozlila se truchlivým brlohem, do něhož jako by se navracel po dlouhém, dlouhém čase. Postel stála tu nepřipravena — na ní byl rozestřen všední oděv, jak jej tam byl ve spěchu rozložil.

V kumbále bylo chladno, vlhko, sychravo. Zdálo se, jako by sem ze všech stran čišelo, táhlo. Plamen lojovice poskakoval a plápolal, jako by se kolem vítr točil. Žemla nezavřel za sebou dveře a kumbál se znenáhla plnil zápachy, jimiž byl vzduch v krámě přesycen.

Žemla se tupě rozhlédl, jako bez vědomí a bez myšlení, a utkvěl zrakem na svém stínu, dlouhém, úzkém, černém, který padal na stěnu vedle kamen. Pojednou se zatřásl jako v zimnici.

Vše, co v sobě dosud potlačoval, propuklo nyní. V prsou jeho zaburácelo, těžký tlak vystupoval mu z nitra hrudi k hrdlu, brada se mu opět rozdrkotala, a jak teď Žemla maně přelétl psí svůj útulek, ve který že se ještě dnes vrátí, před hodinou netušil — viděl jen jakousi špinavě žlutou záplavu, v níž jiskřilo na sta stříbrných nitek. Z očí vyhrkl mu proud slz, a Žemla sklesl v zoufalém zaštkání na postel.

„Martine, Martine!“ zavzlykal přerývaně, a hlava se zaryla do směsi oděvu a do studené, téměř vlhké pokrývky lůžka.

Nohy spočívaly bezvládně na zemi, trup Žemlův škubal sebou a zmítal na posteli v násilném, neukrotném štkání, a z hrdla se vydíraly zvuky, jež nebyly ani vzdechy, ani slovy...

Nedopalek svíce dokonával, až konečně zbytek knotu utonul v roztaveném loji ve svícnu a prskaje zhasl. Tmou svítil ještě chvíli rozžhavený jeho koneček a kumbálem se šířil odporný zápach škvařeniny.

Plynuly minuty, chvíle, hodiny, dlouhé, těžké, zapadající v černou, hluchou noc. S věže kostela v Emauzích doléhaly slábnoucí zvuky hodin, kdesi v ulici dozníval táhlé tóny píšťaly ponocného. V krámě chvílemi cosi zapraskalo, zašelestilo.

Z toho všeho Žemla nic neslyšel. Klečel polo na podlaze, půlí těla ležel na posteli. V kumbále jako by se vznášela jakás příšera, která jej hnětla, drtila, rdousila.

Na dvoře plískal dešť, zurčel rourou do stoky a stékal po slepých tabulkách zamřeženého okna kumbálu...

* * *

Za chvíli po Žemlově odchodu z bytu zachrastil ve dveřích pokojíku paní Šustrové klíč, dveře potichu se otevřely, na chodbu padl úzkým otvorem pruh světla zevnitř, a brzy zase zatemnilo se. Paní Šustrová vykročila, přivřela za sebou a kradla se kuním krokem ke dveřím kuchyně. Zlehoučka, co nejopatrněji přiklonila hlavu a přiložila ucho ke klíčové dirce. Naslouchala tak chvíli — v bytě bylo ticho, ticho hrobové. Po pěti minutách odkradla se paní Šustrová, jak se byla připlížila, a když vstoupila do svého pokojíku a v plnou zář lampy, stojící na nočním stolku u postele, rozkládal se na její tváři široký, blažený úsměv, tak nesmírně podobný úsměvu staré, spokojené kuplířky — —

Venku neustával crčeti zoufale neústupný, studený, pichlavý dešť.

(Konec dílu třetího.)

DÍL ČTVRTÝ.

ZRAZEN A SNĚDEN.

I.

Bylo jitro po osudné svatební noci Martinově. Studený, vytrvalý dešť, který šelestil po celou noc, ustal teprve k ránu, ale nebe se nevyjasnilo. Obloha byla zatažena, šedivá, nikde nebylo viděti modrého nebe ani co by se na dlaň vešlo, nikudy nemohl proraziti paprsek slunečný. Tento den probouzel se tak smutně, jako včerejší. Zdálo se, že si měsíc květen vypůjčil dva dny z listopadu.

Že tří osob, které v domě proti zadní části Šárovského pivovaru ve Václavské ulici ubíraly se večer poslední na lůžko, přespala noc nejlépe paní Šustrová. Po poslední inspekci, již byla vykonala u dveří bytu mladých manželů, odstrojovala se volně a přecházela ještě chvilku v pouhé košili úzký svůj pokojík v radostném, blaženém rozčilení. Kostnatá, vysoká její postava vrhala dlouhý stín na podlahu a stěny pokojíku. Přecházela v punčochách, že jí nebylo ani slyšet, a zdálo se, jako by se pokojíkem vznášely dvě čarodějnice: jedna bílá, druhá černá, plazící se po stěně. Chvílemi, když se přiblížila ke stolu, zaplápolal tlakem vzduchu plamen lampy a stín blažené tchyně se na stěně roztřásl, jako by se černá čarodějnice byla rozchechtala. Tato hra stínová opakovala se několi-

krát a všecko dohromady vypadalo jako skutečné zjevení. Kdo by byl mohl nahlédnouti oknem v nový útulek paní Šustrové, byl by uvěřil, že v tomto domě straší. Chvílemi pohybovaly se také rty paní Šustrové a propouštěly slabé sykání. Nebylo však rozuměti, co pronášejí; jen dvojí zašeptnutí vyznívalo zřetelněji: „Jsme schovány — jsme zaopatřeny.“

Konečně se ohlédla na postel, ještě přistoupila k oknu a naslouchala plískání deště, otočila se a zahleděla se na dveře, jako by je chtěla proniknouti a proraziti zrakem i druhé, vedoucí do bytu novomanželů, aby se podívala, co se tam děje, a se spokojeným úsměvem na široké, kostnaté tváři přistoupila ke stolu, foukla do cylindru lampy a dohmatala se postele. Lůžko zapraskalo, zastenalo — potom vše ztichlo. Na paní Šustrovou sneslo se hluboké spaní jako odměna za obtížné dílo, trvavší téměř rok, ale před několika hodinami věnčené žádoucím výsledkem. Však se nabála, nastrachovala po celý ten čas, aby jí vše nějak nezmehlo, aby jí někdo osnovu nepotrhal, ba, aby vlastní její dcera nezničila pracné její pokusy a naděje do budoucna. No, chvála Bohu — je po starosti: Martínek a Pavlinka jsou svoji, „maminka Šustrová“ může klidně, bezpečně spáti.

Však spala, jako když ji do vody hodí...

Jinak bylo v pokoji, kde osamotněla mladá paní Pavlína Žemlová. Když po necitelných, tvrdých slovech jejích: „— — nechci vás — jděte si dolů — —“ zničený Martin Žemla se vypotácel do prvního pokoje, zahleděla se za ním Pavlína, jako by se sama byla ulekla účinku své příkrosti. Snad čekala odpor se strany manželovy, snad myslila, že se bude násilně domá-

hati svého práva, a věru se obávala, že podlehne, vystoupí-li Žemla výbojně.

Nešťastný Žemla netušil, že by nejspíše byl zvítězil, kdyby se byl nad její řečí drsně zasmál, kdyby ji byl chopil za ty bílé lokty, za bílá ramena, kdyby ji byl bezohledně objal a smáčkl, celým jejím tělem zatřásl, snad do výše ji pozvedl a pak přes všecky protesty na klín si ji posadil a líbal a celoval, až by bez dechu cítila i pochopila, že tu nejen mluví a jedná manžel, ale že tu zápasí a vítězí síla, které se musí poddati.

Na Pavlínu bylo třeba takovéto síly, ona o ní snívala a tušila jaksi neurčitě, že kdysi podobným výbuchům vášně podlehne. Ale Žemlovi nebylo dáno, aby se takovýmto způsobem domáhal toho, co mu náleželo. Nebyl by to býval právě Žemla, kdyby byl dovedl takto jednati a o své zápoliti.

Chuďas — čemu se naučil ve všech těch kupeckých krámech, v nichž ztrávil léta a kde vládly surovost a násilí! Vídal přece, kterak se chovali k děvčatům jeho soudruzi v povolání, oni Vincencové, Augustové a Hajnrichové, tito kupečtí mládenci jak by je vysoustroval; kterak drsně laškovali s druhým pohlavím a právě tím docházeli cíle; kterak smělým útokem mařili všechen odpor a hravě opanovávali, nač Martin ani pomysliti si netroufal...

Když se za Žemlou zavřely dveře pokoje a když Pavlína tušila a slyšela, že se Martin obléká a že přistupuje ke dveřím, chápe se klíče a že odchází, zarazila se na okamžik nad tím, co způsobila, a bleskem projelo jí hlavou, jak by ho zadržela, aby neodcházel, aby ztrávil noc aspoň v prvním pokoji. Ulekla se, aby ho na

schodech nepotkal někdo z domu, aby se venku nesetkal ještě s její matkou, která by ho jistě přivedla nazpět, a pak by nastal výjev nový, mnohem trapnější předešlého, křiklavý, bouřlivý.

Ale byl to právě jen blesk. Za Žemlou dovřely se první i druhé dveře a pak ztichlo vše. Ještě chvíli naslouchala, neuslyší-li znova cvakot kliky, neblíží-li se matka, strkajíc před sebou Žemlu — nestalo se tak. I vyšla za okamžik do prvního pokoje, odtud do kuchyně, otočila klíčem v zámku a vracela se do ložnice. Zvítězila sice, zapudila Martina, a přece byla pokořena. Nepokusil se ani, aby jí dobyl — jaký to protivný muž!

Zmocnila se jí neskonalá rozmrzelost, nechuť ke všemu na světě, znova ji opanoval bezedný odpor k Žemlovi a také k matce, která je příčinou těchto konců. Oh, že se nevzepřela ještě dnes ráno, že neutekla ještě od oltáře! Bylo by z toho kus ostudy, ale což na tom. Vždyť jaký pak bude tento život dále! Jaká to budoucnost! Neboť Pavlína tušila, že se Žemla nevrátí.

Váhala ještě chvíli, pak se sebe shodila noční oděv, kus za kusem, spodničku i bílou kazajku, zhasila světlo a usedla na okraj postele. Sepjala ruce přes kolena a hleděla k oknu, jež našla jen po paměti, nebo v prvním okamžiku octla se v hluboké tmě, v prostoru jako se všech stran zabedněném. Teprv znenáhla objevil se méně tmavý obdélník ve zdi do ulice, okno.

Pavlína hleděla k tomu otvoru upřeně, jako by hledala co nejužší spojení se světem zevnějším. Stěny, které ji obklopovaly, tísnily ji a dusily. Dnes poprvé jí byl starý byt nesnesitelný. Byla by z toho vězení nejraději vyskočila, ale venku by padla do noci a do studeného deště a do bláta — to nebylo lákavé. Vždyť ji i sedící

na posteli roztřásala zima, ač byla posluhovačka Fána ložnici vytopila.

Krásná to svatební noc! A má za ni děkovati matce, která ji tak pěkně zaopatřila. Při tom pomyšlení bylo Pavlíně, jako by jí žilami proudila nikoli krev, ale žluč — žluč, a ta jí vystupovala až vzhůru k jícnu; Pavlína cítila na samém jazyku odpornou hořkost. Nahnula se k nočnímu stolku a sáhla tmou po sklenici studničné vody, aby se napila. Nedovedla ji — nevidouc — rovně držeti, a jak ji přibližovala k ústům, nahnula sklenici a polila se trochu. Voda jí zatékala za ňadra, promočená košile lepila se jí na tělo. Pavlína se otřásla, napila se jen, co jazyk omočila, a rychle postavila sklenici na místo. Hned potom překotila se do postele, přikryla se pokrývkou až k nosu a přitáhla kolena až ke bradě, aby se zahřála. Jako ta voda, studilo ji dnes vše, co bylo vůkol.

*

Bylo jitro po té utěšené svatební noci. Paní Šustrová umiňovala si večer, že vstane co nejčasněji, aby připravila „svým dětem" snídani, ale zaspala trochu. Bylo právě šest hodin, když otevřela oči. Vyskočila s postele, pospíchala s mytím a oblékáním a za deset minut stála již u dveří kuchyně a klepala.

Nikdo se neozýval. Paní Šustrová tedy po několika vteřinách zaklepala opět a po malých přestávkách znova a znova. Klepala trpělivě, skoro jako šeptem, aby spáče náhle neprobudila.

„Božínku!" myslila si, „taková noc není maličkost! Spí to všechno — no, ať by si spali, kdyby se nemusila vařit snídaně. Podruhé si to

musím zařídit jinak, podruhé si vezmu klíč od kuchyně — dobře, hnedle dopoledne skočím k zámečníkovi, aby udělal ještě jeden...“

Klepání patrně nedoráželo až do ložnice, i zacvakala konečně paní Šustrová klikou. To pomohlo. V bytě ozvalo se klapnutí dveří, kroky přes kuchyň, a klíč v zámku se otočil: Pavlína otevřela matce.

Paní Šustrová vhupla do kuchyně, zavřela za sebou a spěchala za dcerou, která se vracela spěšně do pokoje.

„Dobrytro, dceruško, dobrytro!“ volala panička pološeptem a dohonivši Pavlínu otočila si ji mocným pohybem a políbila ji, načež jí učinila na čele, na bradě a na prsou křížek. „Vyburcovala jsem vás, viď, drahoušku?“ dodávala s onou něžností, která se Pavlíně vždy tolik protivila.

„Já už nespala,“ odpovídala Pavlína odvracejíc se od matky a chápajíc se maně první židle, aby ji posouvla dále.

„A žes mě nechala tak dlouho bušit,“ řekla paní Šustrová, ale nikoli vyčítavě.

„Neslyšela jsem tě,“ odvětila Pavlína, „byla jsem vzadu...“

„Inu bodejť, bodejť, Pavlinko, vždyť já nic neříkám,“ mluvila dobromyslně paní Šustrová. „Právě jsem si povídala přede dveřmi, že musím dojít k zámečníkovi, aby nám udělal ke kuchyni druhý klíč. Já vždycky přijdu, zatopím a uvařím snídani, ani o tom nezvíte. — Co pak Martínek, ještě spí?“

„Nespí,“ odpověděla zdlouha Pavlína.

Jedva že dopověděla, byla paní Šustrová u dveří ložnice, pootevřela opatrně a nahlédla dovnitř. Ale ložnice byla prázdna.

„Což pak Martínek již odešel?“ tázala se paní Šustrová udivena.

Pavlína hned neodpověděla. Shýbla se pro něco na zemi, zvedla nějaký tret a teprv teď odpověděla zdlouhavě:

„Je v krámě...“

„A chudáček!“ zvolala paní Šustrová. „Šel bez snídaně do té zimy? Vždyť je venku jako na podzim!“

A nevšímajíc si dcery vkročila do ložnice a pátravým zrakem hleděla kol dokola. Obě lůžka mladých manželů byla již ustlána: byla to první věc, již Pavlína spěšně vykonala, když ji klepání matčino probudilo. Neboť nemluvila pravdu, když řekla, že už nespala.

Paní Šustrová vrátila se do prvního pokoje a hleděla zkoumavě na dceru. Nadešla si ji, patřila jí do tváře a pravicí jí uhlazovala vlasy na čele.

„Jsi trochu bledá, dceruško,“ začala; „jak jsi se vyspala?“ A nečekajíc na odpověď dceřinu pokračovala: „Nu mlč, mlč, děťátko, horší to nikdy nebude. Tuhle věc musí každá ženská přeskočit — máme to všecky za sebou. Já také myslila, že umru. Ale žes nechala Žemlu odejít — s prázdným, studeným žaludkem! A vidíš, taky tu plácám a zatím aby už byla káva! Koukej, já zatopím, ty bys ji mohla umlít. Teď se musíme o Martínka starat — teď je náš. Dej celý lot, ať vidí, jaký je to rozdíl, káva z hospody a káva domácí. No, já myslím, že bude tvůj mužíček vždycky spokojen — však se natěšil a načekal...“

A za posledních slov spěchala do kuchyně, chápala se připravených třísek a papíru k podpálení, sedla před plotnou na bobek, a za chvi-

ličku praskal v peci oheň. Zapomněla, že uložila dceři, aby mlela kávu, a Pavlína se k tomu také neměla. Jakmile matka odběhla do kuchyně, vešla Pavlína do ložnice, aby se oblékla do všedních šatů. Paní Šustrová zatím popadla mlýnek, vsypala do něho kávu a sedajíc na lavici sevřela jej koleny a rychle otáčela klikou. Všecka práce šla jí tak čerstvě, radostně od ruky. Malá ta domácnost zdála se jí ode včíra mnohem živější, veselejší. Jak pak ne, vždyť přibyl nový a tak důležitý člen!

Uběhlo něco málo přes čtvrt hodiny, když paní Šustrová slévala kávu, a v tom okamžiku vcházela již také posluhovačka Fána se džbánkem studničné vody, jako činila každého jitra. Postavila džbán a tázala se, půjde-li pro housky.

„Nepůjdete, Fanynko," mluvila přívětivě paní Šustrová, „dnes ne. Máme ještě buchtu ode včíra, dobrou buchtu — dnes bude teprv křehká a chutná. Nesnědli to všechno — můj Bože, jak pak by snědli, vždyť toho bylo nachystáno! Jen teď hezky pokliďte, Fanynko, abychom zase přišli do pořádku!"

Nalila kávy do dvou hrníčků a do širokého, květovaného šálku se zlatým okrajem. Ten byl určen pro Žemlu. Ať vidí, jak je o něj teď pečováno! Potom odnesla všecky tři nádoby na bílém táce do pokoje. Pavlína seděla u okna, v rukou nějaké šití.

„Což pak, dceruško," tázala se matka, „přijde Martínek nahoru k snídani, nebo se mu má donest dolů?"

„Myslím, že zůstane v krámě," odpovídala Pavlína po malé přestávce.

„Tak honem, Pavlínko, abys mu to donesla

do krámu... Musíš mu sama posloužit — od tebe bude mu nejlépe chutnati..."

Kdyby paní Šustrová byla tušila, v jaké rozpaky dceru uvádí! Bylo snad poprvé v životě, kdy Pavlína nevěděla, jak odpovědět. Zdálo se jí, že ode chvíle, kdy matka vstoupila, je jako svázaná, spoutána. Nikdy ještě nepocítila takové nevolnosti a stísněnosti, jako dnes. Nevěděla, jak na matku pohlédnouti, kterak promluviti, aby nic netušila. Nechtěla a nemohla jí říci, kterak se v noci s manželem rozešla: nebránil jí v tom stud, nikoli. Svědomí se v ní ozývalo. Cítila, že Žemlovi smrtelně ublížila, a oba dohromady — jej i matku svou — že podvedla. Měla mluviti dříve. Co spáchala v noci na Žemlovi, bylo jako vražda — a nyní mu má podati snídani! Jaké by to bylo setkání! Jak by mu mohla pohlédnouti v tvář!

„Nu, nu, Pavlinko," pobízela paní Šustrová vidouc, že se dcera nehýbá, „dones mu, dones, ať káva nevystydne!"

A hodila okem po dceři, kteráž píchala do kusu látky před sebou, na nějž upřeně pohlížela. Hlava její byla sklopena, obličej bledý, tvrdého výrazu.

Paní Šustrová chápala mlčení i rozpaky dceřiny zcela jinak a přistupujíc k Pavlíně pronášela přívětivě, polohlasně:

„Inu ovšem, ty se ostýcháš — viď, chuděrko? No počkej, skočím k Martínkovi sama, když se ti nechce — já ani nepomyslila..."

A již se chápala tácku, na němž stál šálek s kávou, přikrytý krajícem buchty ode včíra, a sklenice vody.

Jak ráda byla by Pavlína matku zadržela! Přála si v tu chvíli, aby všecky východy byly

zazděny, aby se mezi paní Šustrovou a krámem Žemlovým rozevřela propast, nebo aby se sama propadla někam na konec světa. Poví Martin Žemla matce, co se stalo?

Než domyslila, byla již paní Šustrová z pokoje a z kuchyně a spěchala chodbou ke schodům. Chopila se ráda příležitosti, aby „zetíčka" pozdravila a aby se podívala, jak mu je, jak se tváří, jak je šťasten, jak bude v rozpacích. Ah, pro matky, jako byla paní Šustrová, jsou takováto setkání pravou pochoutkou. Vždyť se jim to naskytne jen jednou v životě...

II.

Kdy a jakým způsobem po onom hrozném výjevu v ložnici a po svém návratu do truchlivého kumbálu se dostal na studené, vlhké své lůžko celým tělem, kdy usnul a zdali snil či bděl, nevěděl Martin Žemla zrána, když se probouzel, oblečený, jak na postel padl. Ah, probouzel! Vždyť vlastně ani nespal. Po onom zoufalém zalkání zatemnilo se mu konečně v hlavě, a on ztrávil zbytek noci v jakémsi zpitomění. Probouzel se z něho chvílemi a cítil puch smradícího knotu a škvařícího se loje ve svícnu, slyšel nekonečný crkot deště a šplíchání vody v rouře, sklouzání krůpějí dešťových po tabulkách okna, načež opět upadal v podivný stav, jenž nebyl ani spaním, ani bděním. Chvílemi bušilo mu ve spáncích, jako by se chtěla hlava rozskočit, chvílemi zase tichlo vše a připadalo mu, jako by se nořil do vody, která se pak s tajemným šuměním nad ním zavírala. Snažil se

uhodnouti, je-li opilý, a přál si, aby tomu tak bylo, aby vše, co se s ním v posledních hodinách událo, mohl pokládati za škaredý sen. A pak opravdu přecházela skutečnost v jakési snění, ač neusínal. Tančila mu před zavřenýma očima směsice postav, které ho před tím byly obklopovaly; nehybný, nemluvný pan Madras, nudná družička, nesmělý mládenec kandidát, žvanivý, hlučivý rytmistr Kyllian, hovorná, zářící paní Šustrová, nahluchlá paní „von Huber", špičatá slečna domácích a kdesi v pozadí vystupovala bílá postava bledolící nevěsty — Pavlíny. Její oděv připadal Žemlovi v tom snění jako rubáš a kdesi v dáli hučelo pohřební znění zvonů — —

A náhle zmizela všecka ta společnost. Žemlu obklopila tma a připadalo mu, že spí posledně před sňatkem, který zítra bude zpečetěn. Obíral se v duchu přípravami ke slavnému tomu dni a marně si lámal hlavu přemítáním, koho že si bere? Namáhal se, aby vyvolal z paměti představu nevěsty své, ale nedařilo se mu. Konečně se mu zdálo, že kráčí hustou mlhou a že se mu šedivina věsí na oděv, na vlasy, na oči, že sotva vidí. Bylo to šero probouzejícího se dne, tma v kumbále znenáhla řídla, šelestění deště utichovalo. V tu chvíli — asi po čtvrté hodině ranní — usnul Žemla konečně, ale ne na dlouho. Těžce oddychuje spal neplnou hodinu, když se náhle protrhl. Nebylo světlo, jako jindy v těch dnech, poněvadž bylo nebe stále zamračeno, ale Martin poznal, že je den a že bude musit otevříti. Pracně se sbíral s postele — byl jako polámán a všecky oudy ho bolely, jako zkoprnělé, a divil se, že spal bez pokrývky. Podíval se na sebe, viděl, že je černě oděn, v dirce ka-

bátu tkvěla dosud uvadlá větvička myrty — a Žemla se rozpomenul na skutečnost...

Před tím byl se skoro vzpřímil — teď usedl zas na postel, sklonil hlavu, a ruce mu sklesly mezi kolena. Události včerejšího dne táhly před ním řadou a připadalo mu, jako by se všechno bylo přihodilo náramně dávno. Arci mezi včerejškem a dneškem byla těžká, hořeplná noc — tato noc trvala déle, než všechny ostatní v životě, a oddělila jej ode všeho dosavadního života, ode všeho, več doufal a k čemu pracoval, nedozírnou mezerou. Žemla se rozpomínal na smutný, zahanbující pochod svůj od nevěsty, na ono dlouhé sestupování se schodů noční tmou. Ještě teď duněly mu v sluch těžké kroky chodbou ke vratům, skřípaly veřeje, a cítil, jak mu studený dešť zatéká za krk. Ty krůpěje studily ho dosud a Žemla si připadal jako pes, jejž jakýs nezbedník hodil do louže; padl do takové louže a nemůže se z ní vydrápat.

Co v Žemlovi ze všeho toho uvázlo, byl nezměrný, bezedný stud, jenž ho opanovával. Jak s ním bylo zahráno, kterak sedl na vějičku, jak byl odměněn za svou nezištnou lásku! — — —

Vstal konečně, svlékl pomalu sváteční šaty a nesehnul se ani, aby zdvihl větvičku myrty, která vyvleknuvši se při tom z dirky kabátu spadla na zem. Viděl ji, ale učiniv krok šlápl na ni a pak hodil černý oděv na truhlu do kouta, jako by i vrozené své šetrnosti byl pozbyl. Sáhl po všedním oděvu, na němž byl po celou noc ležel a jenž byl teď všecek pomačkán, a zcela mechanicky se oblékal. Opásav se soukennou zástěrou vyšel z kumbálu, aby otevřel krám. Sychravý vítr zadul proti němu, až se Martin otřásl. Však jenom na okamžik; což je

takový vítr proti všemu, co od včerejšího večera prožil. Jaká vichřice lomcovala jím v noci!

Hleděl chvíli do Václavské ulice, dolů i vzhůru, liduprázdné, opuštěné, po dešti mokré, blátivé. Jen dole blíž Emauz stál mlékařský vozík, kterýž přijížděl denně na to místo a před nímž stála vyzáblá kobylka, jíž při nejistém, politováníhodném klusu po dlažbě přeskakovaly vždy všecky klouby. Žemlovi připadlo, komu asi daří se lépe na světě; zdali jemu či té zmořené kobylce.

Nikde ani vrabec nezacvrlikal. Snad se všichni utopili té noci kdesi ve žlabech; takový vrabec mnoho nepotřebuje a je pro něj štěstím, že to s ním dlouho netrvá. Naplahočí se dost, než urve nějaké sousto z koňského trusu. Žemla si přál být vrabcem, jejž v nejbližší chvíli zákeřná nějaká kočka polapí a roztrhá. Jediný smrtelný skřek, a je po všem. Štěstí pro tvora, má-li tak vrátký život.

Vrátil se do krámu, zavřel dveře, obešel pult a sedl na starou bedničku od škrobu, jež mu sloužila časem za židli. Posadil se, opřel oba lokty o pult, založil hlavu do dlaní a hleděl kalnými tabulkami skla ve dveřích na protější stěnu ulice, šedou, špinavou, oprýskanou, jejíž každou skvrnu a trhlinu znal zpaměti. Vždyť hleděl na tu plochu již přes rok a denně stokráte.

Do krámu nikdo nepřicházel. Žemla byl rád, že nikdo nešel, a přál si, aby tak uběhl celý den, aby ho všechen svět nechal na pokoji. Bál se prvního setkání s lidmi, kteří denně přicházeli, bál se známých těch tváří, zvědavých pohledů a dotěravých otázek starých, všetečných žen ze sousedstva, oněch babic, které se ho již

po zasnoubení se slečnou Šustrovou tolik natýraly. Nyní teprv mají látky k hovoru a k vyptávání; budou se dotazovati po „mladé paní“, po jejím zdraví, budou vyzvídati, jak se mladý manžel v novém stavu svém cítí — jaká to proň muka!

Myšlenkami těmi se hlava Žemlova unavovala víc a víc, a již se mu zase všelijak v mozku splétaly. Sychravý dech tohoto májového rána pronikal mu oděv a také v útrobách Žemlu jaksi studilo, že se chvílemi zachvíval. Následky nevyspání se dostavovaly. Oči se mu přivíraly, hlava klesala níž a níže, až se dotýkala pultu, a unavený, zmořený Martin usnul za chvíli nadobro.

Pojednou se vytrhl z dřímoty. Cvaklatě klika, zavrzly dveře, a když se Žemla probudil a pohleděl ke vchodu, spatřil vstupující paní Šustrovou, ana nese snídani. Vcházela s milostným, přelaskavým usmíváním a pozdravovala hlasem nejpřívětivějším:

„Dobrytro, Martínku, dobrytro! Hlehle, zetíček dospává — dospává...“

Kterak se Žemla ulekl této ranní návštěvy! Povstal rychle a hledě na paní Šustrovou ospalýma očima, před nimiž se všechno mihotalo, pozdravoval polohlasně:

„Ruku líbám — dobré jitro — —“

Uvázl.

Bylo mu těžko rozhodnouti se, jak má paní Šustrovou nazvati. Má ji jmenovati „jemnostpaní“ jako dříve?

Má jí říci „maminko“?

Maminko! Zdali by to neznělo, jako by se vysmíval sám sobě?

Maminko! Což ho minulá právě noc a strašlivá

nová zkušenost, což ho pravda, které se tak těžce — a pozdě! — domakal, což vše to neoddalovalo ho od této vychrtlé, širokolící, sobecké ženštiny až na konec světa?

Maminkou má mu býti žena, která ho tak nelítostně obětovala, která ho přikovala na věky k Pavlíně, která mu připravila včerejší noc?

Při tomto pomyšlení zarazil se Žemla.

Ví paní Šustrová, co se mezi ním a Pavlínou událo? Pochlubila se Pavlína, kterak od sebe muže vyhnala? Či domyslila se toho paní Šustrová podle nějakých známek, uhodla to z chování dceřina?

V rozespalosti své měl Žemla dost odvahy, že se zahleděl zkoumavě do tváře staré dámy a snažil se z jejího výrazu uhodnouti, ví-li něco o svatební noci, ví-li vše.

Ale na tváři paní Šustrové ležel povědomý široký úsměv jako záplava syrobu, v jejích očích lesklo se ono něco, co Žemlu láskou téměř pojídalo — Martina poučilo toto vzezření paní Šustrové, že neví o ničem, že Pavlína mlčela, že nevyzradila hanbu jeho. Od včerejší půlnoci věděl sice, jakou je paní Šustrová mistryní v přetvářce, ale dnešní její výraz nemohl býti, nebyl přetvářkou. Když vše to domyslil, dokončil Žemla svůj pozdrav:

„— — dobré jitro, m a m i n k o —!“

Stará přikročila spěšně k pultu, postavila na něj šálek s kávou, obešla rychle pult a uchopivši Žemlu za hlavu, tak že dlaně její přikrývaly jeho uši, líbala ho na ústa a na tváře a šeptala jako v nejblažším rozechvění a zároveň s mateřskou pečlivostí:

„Jak jste se vyspal, drahý, dobrý Martínku? Jak jste hajal?“

Žemla pokoušel se jemně, nenápadně, aby se jí vymkl z dlaní, jež ho pálily.

Paní Šustrová pozorovala tento pokus Žemlův, ale spatřujíc v něm pouhý projev ostýchavosti a rozpaků, stiskla Žemlu dlaněmi ještě pevněji a přibližujíc hlavu svou k jeho, dotírala dále skoro šeptem, ale neskonale šveholivě:

„Nuže, Martínku, lhala jsem vám? Není Pavlinka jako z alabastru, není to milé, dobré dítě? Přesvědčil jste se, že jsem vám ji zachovala čistou a nevinnou jako lilii? Byl jste šťastný, hodně šťastný dnes v noci?“

Levice její svezla se na rameno Žemlovo a pravice počala mu potleskávati po tváři.

„Vy nevděčníče,“ mluvila dále paní Šustrová, přeskakujíc nyní v žert, a hlas její vlhl, „zdali pak jste vzpomněl také na mne, co? Zdali jste pomyslil na starou, zchátralou matku, která vám připravila takové potěšení?“

A ježto Žemla při těchto slovech klopil víc a více hlavu, chytila ho paní Šustrová za bradu, zdvihla mu hlavu, aby mohla hledět přímo do očí Martinových, a rozplývala se mazlivě dále:

„Eh, já vím, že nikdo z vás po mně ani nevzdechl. Bodejť! Vy koťata, vy dva syslíci — ty — — ty tatínku Martine — —!“

Objala Žemlu, přitiskla jej k sobě a celovala ho na ústech i tvářích a na čele zvadlými rty, až se zajíkal.

Žemla stál sotva na nohou. Zachytil se levicí pultu a opíral se vší silou, aby neklesl. Vždyť tchyně jeho napínala ho na mučidla, vždyť každé její slovo bylo novým bodnutím a řezem, nesnesitelným trápením, pod nímž se chvěla každá jeho čiva. Ona skutečně neví, netuší nic!

Čím vábněji, živěji malovala mu domnělé

štěstí, této noci zažité, tím více bouřilo se jeho nitro, bouře vystupovala výš a výše, až mu zatáhla hrdlo jako osidlem — na neštěstí pro Žemlu. Nebo již počal přemáhati nemužný svůj stud, již se počal vymykati z objetí staré ženy, aby jí zjevil pravdu, aby zvolal rozhořčen: Ale vždyť vše to je lež, vždyť není pravda, co tu povídáte — vždyť já byl hanebně zrazen, odkopnut, vyhnán!

Avšak Martin nemohl nabýti řeči, a než se vzpamatoval, obrátila náhle Šustrová:

„Můj Bože, dorážím na vás, Martínku, a snídaně stydne! Pijte, Žemličko, pijte a přikusujte. Ženuška vám posílá snídani — sama se styděla dolů — no, nehněvejte se, jak by se nestyděla! Zato vám uvařila sváteční kávu a vzkazuje vám dobré chutnání. A máte říci, co byste si přál dobrého k obědu. Povídejte, co rád jíte, tatínku: s čím chcete polívku? jakou pak omáčku k masu? jaký příkrm? Dnes musí být něco slavného — je to první oběd v nové vaší domácnosti, poručte, co chcete?“

Letělo to z paní Šustrové jako vodopád, a Žemla děkoval v duchu, že rozjařená tchyně obrátila hovor. Aby jí nemusil hleděti do očí, jal se míchati kávu a odpovídal roztržitě:

„Já myslím, že to bude moci zůstati při starém; pošlu si v poledne pro oběd na Dobytčí trh a jsem odbyt. Já mnoho nepotřebuji...“

„Ale jak to mluvíte, Martínku!“ spráskla ruce paní Šustrová. „Což pak myslíte, že jste se oženil jen pro to cukrování s ženuškou a pro hubičkování? Teď jste náš a my vaše! Můj Bože, Pavlínka se nevdala jen pro parádu! Bude vám vařit a strojit, prát a žehlit — a dnes to všechno začíná. Jaký by to byl pořádek, posílat

si do hospody! Povězte, co rád jíte, a v poledne to máte..."

Žemla, odpovídaje prve paní Šustrové, počítal ovšem s okolností, o níž stará dosud nevěděla, a zapomněl, že ona neví. Řekl tedy nyní:

„Vařte, co chcete, maminko; jsem se vším spokojen."

„Nu dobře," končila paní Šustrová, „když se upejpáte, vymyslíme samy něco. Ale vždycky mně takhle neutečete. Při obědě mi hezky povíte, co si přejete, a sestavíme si pořádek na celý týden nebo na čtrnáct dní. Holečku milý, kuchyně je věc důležitá, a vy také máte do ní co mluvit. Tak, a teď vás už nechám. Bude-li pak něčeho třeba, trochu nějakého koření nebo podobně, Fána pro to přijde a Martínek jí to pěkně dá. S Pánembohem, zetíčku!"

S přívětivým úsměvem napřáhla ruku, chopila se Martinovy, potřásla mu jí a vyběhla z krámu.

Osaměv oddechl si Žemla jako po těžké zkoušce. V jakém se octl postavení! Kdyby nebylo paní Šustrové, byla by věc zcela prostá. Pavlína by zůstala v bytě nahoře, on by se nehnul ze svého krámu, žil by jako dřív, a nikdo by nezvěděl, jak se oženil a jak se mu manželství vydařilo.

Ale tato matka, tato tchyně!

Stále se bude proplétati mezi oběma, bude neodolatelným pojidlem mezi manžely, kteří manžely nejsou. Jak dlouho se dá před ní utajiti vzájemný poměr mezi ním a Pavlínou? Kdy to propukne? A co nastane pak?

Žemla až pitoměl těmito myšlenkami. Usedl zas na bednu při pultě, sáhl jako stroj po kávě a namáčeje buchtu snídal.

Asi dvakrát neb třikrát byl při tom vyrušen. Přišla nějaká babka, nějaká služka ze sousedstva pro kousek cukru nebo cikorky. Žemla mlčky odvážil, ukrojil, zabalil zboží a poděkovav za krejcary hleděl s radostí kupcům na paty. Nebylo mu do řeči a byl povděčen, že návštěvy nezačínají nepříjemný nějaký hovor.

Dopil konečně stydnoucí již kávu a postavil šálek na regál za pultem, načež vytáhl příhradu s nějakým kořením a počal vážiti a rozdělovati do krejcarových kornoutků. Zdlouhavě, líně mu plynul čas, jako bláto.

III.

Setkání a hovor s paní Šustrovou neměly být jedinou nepříjemností a zdrojem rozpaků pro Žemlu v tento první den po svatbě. Jejím odchodem nebylo překonáno vše, co Martina očekávalo.

Žemla, jehož duch zaměstnával se od procitnutí jen osudnou událostí noční, vyrušen byl návštěvou několika odběratelů, a tím přetrženo bylo pásmo dosavadních jeho myšlenek. Martin vracel se znenáhla k obvyklému životu svému.

Při tom vybavily se v něm představy dvou osob, s nimiž denně obcoval a kterým zajisté i dnes bude hleděti tváří v tvář — na něž však dosud nebyl vzpomněl: stará jeho posluhovačka Randová a rytmistr Kyllian.

Setkání s Randovou obával se víc než návštěvy Kyllianovy. Což rytmistr! Bude nejspíš opilý ještě ode včíra, anebo začne hned zrána

v nějaké butyce, jako činí vždy, kvasí-li dlouho do noci, a snoubí tak jednu opici s druhou. Bude bláboliti svým způsobem a Žemla ho nechá mluvit, nebude odpovídati.

Avšak před Randovou pociťoval zvláštní tíseň. Nepatrná ta osoba připadala mu jako svědomí. Martin teprv nyní chápal, jaké v tom uzlíku hadrů vězely bystré oči a neklamný pud.

Teď vzpomínal na její výstrahy, na její zjevnější i zakryté narážky, a se zahanbením pociťoval a uznával její převahu nad sebou. Kterak byl krátkozrakým proti ní, kterak ona správně tušila záměry paní Šustrové! Jak pochopoval nyní její nechuť k „ouřadnicím“ ve druhém patře a jak želel, že jí neuposlechl!

Je pozdě! Jednal po svém rozumu, zaslepen láskou k ladné Pavlíně, pro tvář nevida duši, nedbaje výstrah, a byl strašlivě potrestán.

A vědomí, že Randová dobyla mravního vítězství, naplňovalo ho neobyčejnou hořkostí, užíralo ho téměř, a z toho pocitu vznikal jiný. Naplňovalo ho jakési nespravedlivé mínění o Randové, skoro nenávist. Ano, připadalo mu, že babice ta právě svým varováním poháněla jej kupředu a byla příčinou, že skončila věc, jak skončila. Snad by se byl rozmýšlel, kdyby mu byla přimlouvala a ženitbu jeho schvalovala.

Jak jí křivdil, že teď zveličoval — hledě do minulosti — její účastenství v celé historii! Vždyť sotva jednou, dvakrát se odvážila otevřít ústa, a on je vždy umlčel.

Ale v Žemlovi bouřilo se vše a hledalo nějaký východ, nějaký svod, a schylovalo se k tomu, že tím svodem bude Randová, kteráž dnes naposled překročí práh krámu Žemlova.

Než k výbuchu nedošlo.

Když asi o deváté hodině vystupovala Randová tiše, skoro šeptem na schůdky a vkročila do krámu, když pozdravila polohlasně a Žemla se podíval na přimrzutělý, ale dobrácký obličej staré, poctivé posluhovačky, mizelo ponenáhlu jeho rozhořčení proti Randové, bouře tichla, hněv umlkal; Žemla našel opět sebe sama. Jemu nebylo dáno, aby někomu křivdil, raději sám křivdu snášel. Ale teď cítil, že mu Randová nikdy neublížila, že se vemlouval do hněvu proti ní, že by bylo pošetilé obviňovati ji z něčeho, co si sám nachystal. Než nejen to; Žemla pociťoval, kterak v přítomnosti staré té ženy počíná se mu uvolňovati, kterak nablízku bije soucitné srdce, jediné v tomto nehostinném, truchlivém zákoutí, do něhož jej osud uvrhl.

Randová pronesla obvyklé pozdravení ranní, pokročila za pult, a než mohl Martin zabrániti, chopila se jeho ruky, políbila ji a řekla:

„Přeju milostpánovi uctivě a upřímně, aby se mu v novém stavu dobře a šťastně vedlo...“

Zdálo se, že se trochu zajikla, ale hned se opanovala a dodávala:

„A aby se jim vyplnilo všecinko, milostpane, co si sám přejou. A živobytí aby jim plynulo jako písnička, milostpane, veselá a bez konce...“

Toto přání, polosměšné, ale pronesené přivlhlým hlasem, dojalo Žemlu velice, tím více, že co mu přála, tolik se lišilo od skutečnosti, již znal on jediný.

Žemla otočil ruku ve svraštělé její dlani, stiskl bábě pravici a podržel ji ve své.

„Děkuji vám, Randová — já vím, že vy se mnou dobře smýšlíte. Vždyť my zůstaneme přáteli...“

Randová vyprostila ruku z pravice Žemlovy — cítil, jak jemně to učinila — a otázala se:

„Já se přišla zeptat, milostpane, mám-li ještě ty čtyry dny do prvního chodit. Teď už mě tu nebude třeba, když má mladá paní Fánu. Dva kohouti na jednom smetišti se nesnesou. Ale poroučí-li milostpán, dosloužím, co se patří.“

Žemla se zadíval do tváře Randové a pomlčel na chvíli, jako by rozmýšlel, kterak odpověděti:

„Zatím choďte, Randová,“ řekl konečně. „Potřebuji zde také úklidu — zatím zůstane při starém.“

Žemla se nezmínil o Fáně Šustrových; vše, co s nimi souviselo, naplňovalo ho teď odporem. A když Randová pronesla jméno „Fána“, napadlo ho, zdali i posluhovačka Šustrových nepomáhala chytati ho do pasti. Ode chvíle, kdy poznal, jak ošemetně s ním bylo naloženo, naplňovala ho bezedná nedůvěra k celému světu.

Rozhodnutí Žemlovo překvapilo Randovou. Očekávala nanejvýše, že bude kupec žádati, aby chodila do prvního. Což pak znamená opatření milostpánovo, že zůstane zatím při starém? Proč nebude Fána posluhovat i v krámě? Hleděla okamžik na Žemlu, ale poněvadž se jí nezdál býti v rozmaru, aby mnoho mluvil, otočila se a vešla potichu do kumbálu.

Nad čím se v první chvíli pozastavila, byla rozležená postel Martinova. Žemla nepomyslil, aby lůžko uvedl do pořádku, aby tajemství minulé noci zakryl, a přemítavá babice stála teď nade druhou, ještě větší otázkou, než byla ona první, která se jí namanula. Do těchto peřin, nyní zcela zmuchlaných, nepoložil se někdo jenom na okamžik, na nich prospal někdo celou noc. A kdo tu spal, ulehal asi v podivném stavu,

měl velice naspěch, že si neodestlal. To nebyl pán, Martin Žemla, ten je pořádný, a pak jeho místo bylo dnes v noci jinde, nahoře, u mladé paní; tam bydlí od včerejšího večera.

Když Randová domyslila až sem, zdálo se jí, že uhodla, kdo tu ležel v noci, a divila se, že jí to hned nenapadlo. A nemohla si odepřít, aby nevešla do krámu a nepronesla k Žemlovi:

„To zde měli na noc toho tlampače, milostpane, je-li pravda? Toho kavaleristu? Ten musil být napařen, že se převalil do postele jako pařez...“

Žemla mrskl okem po Randové a zčervenal. Na to nepomyslil! Odvrátil ihned hlavu a hledě do ulice vyhnul se přímé odpovědi slovy:

„Ustelte to, Randová, ustelte — je to pocuchán o...“

Posluhovačka se na prahu otočila a přistoupivši k posteli a odhazujíc peřiny na židli při stěně bručela do sebe:

„No, takový noclehář by pánovi scházel! A ještě dost, že spal, že se neulebedil hned v krámě u slivovice...“

A pak si vysvětlovala nepochopitelnou tuto záhadu stran Kylliana sama:

„Snad ho pán zavřel — tedy musil spát!“

A ještě po chvilce si dodávala:

„Ostatně byl včera asi natažen jako kanon. Necítil ani, že nemá nic pod hlavou.“

Avšak pojednou, když na věc pomalu zapomínala a upravivši postel k dalšímu poklízení se chystala, vrátila se znova k tajemnému noclehu a tentokráte braly se její myšlenky jiným směrem.

Zpozorovalať sváteční Žemlův černý oděv, týž patrně, jejž měl včera na sobě. Byl proti všemu

zvyku Žemlovu nedbale naházen na truhle. Randová chopila se ho, aby jej vycídila a uklidila, a jak brala kus po kuse, viděla, že jsou šaty neobyčejně pomačkány, zcuchány, a tu a tam lpělo na nich peří. Poznávala zřetelně, že spal někdo na nich či dokonce v nich. Ale byly-li šaty na těle spáčově, mohly býti jenom na Martinu Žemlovi! Teď vzpomněla Randová, že na posteli našla několik uvadlých lístečků myrtových, a jak stála nyní s oděvem přes ruku prostřed kumbálu, hledíc na záhyby přeleženého sukna, smekly se oči její náhle na podlahu a utkvěly na větvičce myrty, již byl Žemla rozšlápl.

Randová myslila vůbec velmi těžce a tuto naskytovala se věc, s níž bylo nesnadno zápoliti; ale již jí vcházelo světlo, když byla u výpočtu svém přerušena pohybem a zašustěním Žemlovým v krámě. Jako by se byla ulekla, aby nebyla dopadena při nedovoleném myšlení, chápala se rychle kartáče a jala se cíditi oděv.

Když byla hotova a v kumbále trochu zametla, neměla již stání v úzké té prostoře a nablízku mlčelivého, dnes podivně zamyšleného velitele svého. Poznamenala jen, že v poledne přinese vodu, a pozdravivši polohlasně hopsala se schodů na ulici, kde se jí teprv uvolnilo. Teď mohla pokračovati v přerušeném hloubání svém, a když zatáčela z Václavské ulice na Moráň, dospěla také v myšlenkách jakéhos konce a dále již myslila hlasitě.

„Co vím, to je jisté," huhlala do sebe přejíždějíc dlaní obličej, jako by rozháněla mlhy, které jí vadily ve volném rozhledu. „Náš pán spal dnes doma, ve svém brlohu — ani se nesvlékl. Ale proč nespal nahoře, u své paničky?"

Ano, proč! S tímto „proč“ mořila se Randová ještě hodný kus cesty a nebyla ani o vlas dále, když se ztrácela v matenici lidí na počátku Žitnobranské ulice. Jak by se byla zděsila a zarmoutila i dohřála zároveň, kdyby byla v té chvíli uhodla, čeho se měla dověděti později, snad zítra! Ale přes to, že neměla o pravdě ani potuchy, připadalo jí, že pán jest obklíčen něčím nemilým, nepříjemným, že se nad jeho hlavou něco stahuje — a to ode dne jeho nešťastné svatby.

IV.

Ještě jedna návštěva kynula Martinu Žemlovi, které že nebude ušetřen věděl najisto.

Byl to rytmistr Kyllian, který přijde, který přijíti musí, poněvadž krám Žemlův stal se mu za ten rok nutnou štací, které nemůže pominouti, a poněvadž měl Žemla mnohem lepší slivovici než butykář Herzl nahoře, ba než všichni butykáři v širokém okolí.

Eh, ať přijde, myslil si Žemla. Po setkání s paní Šustrovou, která přišla tak neočekávaně, poněvadž na ni skoro zapomněl, obíraje se v duchu jen Pavlínou, a po setkání s Randovou, která přicházela jako jeho svědomí, nemohlo přijít nic horšího, nic nepříjemnějšího.

A co si konečně dělá ze starého toho tlachala! Když teď Martin na vše znova myslil a když mu připadlo, že by se mu rytmistr mohl státi nesnesitelným, umiňoval si, že se ho zbaví pojednou. Jaké dlouhé procesy s mluvkou dotěravým! A jak lehký způsob setřásti ho s krku! Připomene mu jen, že je mu již tolik a tolik dlužen —

na regále byla každá sklenička svědomitě zapsána — a požádá ho, aby konečně zaplatil. Oženil se, každý na světě uzná, že potřebuje peněz, pan rytmistr to uzná také. Ale poněvadž pan rytmistr jistě peněz nemá, nezaplatí, a poněvadž má jistě kousek studu v těle, nepřijde již, aspoň dlouho nepřijde. To Žemlovi stačí, zatím se vzpamatuje.

Dobře si to usmyslil Žemla, ale zapomněl, že účtuje bez Kylliana. Dopadlo to právě tak jako s Randovou, na niž se chystal a která ho pak odzbrojila svým klidem a pokorou. Kyllian měl postavení mnohem lehčí, poněvadž byl drzý a neodolatelný. Krom toho byl už v krámě Žemlově zasedlý jako veš v kožiše.

Minula malá hodina ode chvíle, kdy zmizela Randová, když na ulici před krámem zadusaly těžké, povědomé kroky, které pod schůdky na okamžik ztichly, načež se ozvalo řezavé zachrchlání, odplivnutí, dvojí otření velikých bot, a pak vystupovala kostnatá, složitá postava vzhůru a po schůdkách ke dveřím.

Žemlovi nebylo třeba ani vzhlédnouti, aby věděl, kdo přichází.

Ano, byl to jeho denní host, který dávno vyseděl na pytli rýže v koutě dolík, který trápil Žemlu sáhodlouhými, nechutnými hovory a při tom pil na dluh, který byl nevypuditelný jako stínka, nevyhnutelný jako smrt — rytmistr Kyllian.

Vyrazil dveře krámu a vstoupil hřmotně, jako by tam vjížděl vůz, ale musil se držeti kliky, aby nepadl do skla. Tak podezřele zakolísal na prahu.

Žemla, který po odchodu Randové opět rozvažoval a dělil koření do krejcarových kornoutků, pokračoval v drobné své práci a tvářil se, jako

by nepozoroval, kdo přichází. Chtěl získati času, aby se na rytmistra připravil. Ale tím starého sekáče nespletl a nezadržel ani o krok, ani o slovo.

Kyllian stanul sice na prahu, ale jen aby nabyl rovnováhy, a motaje se a hledě na Martina rozřehtal se pojednou, až se ohýbal. Z očí, které byly zaplaveny jako u všech pijáků, vyhrkly mu smíchem veliké slzy, a trudovitá jeho tvář zrudla jak oheň, kromě nosu, který plál barvou fialovou.

Trvalo chvilku, než se Kyllian narovnal a upokojil, ale sotva že umlkl, roztáhla se jeho ústa znova a nový řehot zaburácel krámem.

„Jen klop hlavu, starý kujóne!“ vykřikl konečně rytmistr, když se dost vysmál. „Jen ji klop! Viď, ty jsi po včerejšku stydlavý — jak skopový lůj! Máš zlé svědomí, viď, ty — ty kazisvěte!“

A zase hřměl malou prostorou nový výbuch smíchu Kyllianova.

Žemla zamáčkl kornoutek koření, jejž právě v ruce držel, obešel pult a zavřel dveře, jež Kyllian byl nechal dokořán.

„I ty cikorkáři!“ rozkřikl se Kyllian — a nebylo rozeznati, zdali žertem či doopravdy — „ty mě budeš učit moresům? Však já vím, kdy mám za sebou zavřít — a co ostatně zavíráš, zmrzlá košile! Snad ti není zima?“

„Horko tu není, pane rytmistře,“ odpovídal Žemla co nejklidněji mohl; „ostatně nemusí celý svět slyšet, o čem mluvíme...“

„Mně není zima!“ křičel Kyllian dále. „Rozumíš, m n ě není zima...“

„To věřím,“ přerušil ho Martin, dodav si neobyčejné odvahy, „máte důkladně zatopeno, pane rytmistře...“

Kyllian vyvalil oči na Žemlu. Toť byla neočekávaná, překvapující narážka! Něco takového si Žemla ještě nikdy nedovolil. A zdálo se, že se rytmistr chystá k nějaké odvetě, neboť otevřel ústa, až se mu kníry do půlměsíce ohnuly. Ale sklapla zase, na tváři Kyllianově rozložil se taškářský jeho úsměv, polo dobromyslný, polo výsklebný, a starý sekáč, přistupuje nejistým krokem k pultu a nahýbaje se k Žemlovi, až jej horkým dechem ožahoval, vrčel mu do obličeje:

„Du verfluchtes aas, war ich schon jemals besoffen?“* Viděl jsi mě, co? — A ostatně co já mluvím, ty sladké dřevo, může slyšet každý, celý svět, rozumíš? Přede mnou nemusíš zavírat dveře ani do krámu, ani na ulici, mně je to všecko pomáda! — Tak ty myslíš, že jsem opilý? Že mám zatopeno? Což pak jsem se opil někdy u tebe? Tím panádlem, který mně tu prodáváš za slivovici? A za drahé peníze prodáváš...?“

Žemla se teď vzmohl na další malou zlomyslnost. Otočil se, přikročil k regálu, na němž bylo křídou veliké „K“ a vedle něho dlouhá řada čárek, a tvářil se, jako by je sčítal.

A ještě než byl hotov, řekl trochu pichlavě:

„Bude toho dost — dostanu-li to někdy.“

Kyllian rozuměl tomuto šermířskému odrazu Žemlovu a zas otevřel ústa dokořán podivením, kde se dnes bere v Žemlovi tolik smělosti. Není k poznání — jindy trpělivě dal do sebe rýpat celý půlden.

„Zdali to dostaneš!“ rozkřikl se Kyllian. „Což pak myslíš, že jsem kdy zůstal někomu něco dlužen? Ostatně si tam můžeš namalovat, co chceš, ty lichváři, já to nepočítám, já ti důvěřuji,

* Proklatá mrcho, byl jsem už někdy opilý?

že mě neokradeš, protože se mi zdálo, že vypadáš jako dobrá ovce. Ale ty jsi drbaný, ty kujóne, ty, mně se zdá, zneužíváš mé důvěry, a ty čárky tam dostávají mladé, když odejdu...“

Žemla neodpovídal. A tu Kyllian opřev se těžce o pult a nakláněje se k Žemlovi, směje se a funě mu téměř do tváře, pokračoval s taškářským výrazem:

„Ale já dnes nepřišel, abych se s tebou hádal! Já se přišel podívat, jak se ti daří v tom novém stavu, a abys mi něco vypravoval, rozumíš? Já tě mám rád jako svého syna, rozumíš, a kdybys mi nevěřil — teď Kyllian bouchl dlaní o pult, až na něm kornoutky poskočily a váhy zařinčely — kdybys mi nevěřil, rozumíš, so heirate ich sogleich deine erhabene schwiegermutter* — abys viděl, co všechno pro tebe dovedu podstoupit...“

„To byste konečně jednou vystřízlivěl,“ řekl Žemla mírně, jako by mluvil k sobě, a hleděl přes Kylliana, jako by ho tu nebylo, ke dveřím a do ulice.

Rytmistr stál před pultem s roztaženýma nohama, jako dělávají opilí, aby se nepřekotili, a dlaněma rovněž roztaženýma opíral se o pult.

Po slovech Žemlových, jejichž hrot mu neunikl, zahleděl se na Martina s plačtivým výrazem opilce, očima zalitýma, a popotahoval vlhkým nosem, snaže se při tom zachytiti jazykem brzy levou, brzy pravou polovici knírů, což však se mu nezdařilo. Jazyk byl příliš tuhý k této práci, jež vyžadovala ohebnosti, a po marných pokusech uvázl mu v levém koutku mezi zuby,

* Tedy si vezmu ihned tvou vznešenou tchyni.

které nad jazykem a pod ním sklaply a tak mu zabránily ústup do dutiny ústní.

Toto vzezření Kyllianovo popouzelo Žemlu k úsměvu, kterému se konečně neubránil.

Kyllian, jehož hlava klesala vždy níže, zdvihl ji teď náhle a spatřiv úsměv na tváři Martinově vzpamatoval se k novému řečnění:

„Ja, du kannst lachen, Žemla, du kannst lachen,* ačkoli vypadáš jako vypitý citron!“

Narovnal se trochu, pustil se pravicí pultu a podávaje ji Žemlovi žadonil blebotavě:

„Podej mi ruku, kamaráde, podej mi ji, já ti něco povím...“

Žemla by byl Kylliana nejraději vyhodil, a přece neměl síly, aby mu ruky nepodal. Stalo se tak po krátkém vnitřním odporu, a Kyllian, uchopiv pravici Žemlovu a přitahuje ho přes pult blíže k sobě, pokračoval:

„Řeknu ti tajemství, kamaráde, ale nikomu to neprozrazuj, víš? Víš, komu máš za své štěstí děkovat, co? Koukni se na mě — já tě rekomandoval nahoře těm ženským, já tě schválil staré Šusterce za ženicha — jináč bys byl holku sotva dostal — ty — ty kujóne. Ale já řekl: tomu chlapci ji dejte, ten si ji zaslouží, u něho bude v dobrých rukách. Tak ti ji dala, holka si tě vzala — a já mám radost, že se to tak vyvedlo. Vidíš, jak se o tebe lidé starají, z pouhého přátelství — čert ví, proč jsem ti tak nakloněn...“

Protože se mu zdálo, že chce Žemla něco říci, zatřásl mu Kyllian rukou a volal:

„Neděkuj mi, neděkuj; rádo se stalo. Kdybys byl machometán, zaopatřil bych ti ještě jednu

---

* Ano, ty se můžeš smát — ty můžeš.

ženu a ještě jednu. Já bych je našel. Neděkuj mi...“

Zatím zmizel úsměv s tváře Žemlovy, na níž se rozložil teď výraz trpkosti. Martin věděl, kterak Kyllian jen blabolí a že nemá nikterak „zásluhu“, kterou si přisvojuje, i řekl hořce:

„Jsem vám velice zavázán, pane rytmistře, velice, a kdybych vám mohl podobně posloužit, nemeškal bych ani okamžik. Přál bych vám ze srdce, abyste byl na mém místě, a bylo by mně to milejší, než vás teď poslouchat...“

Byl by mohl mluvit ještě zřetelněji, Kyllian by nebyl pochopil nic, neboť byl nepříčetný.

„No vidíš, Žemlo, těší mě, že jsi tak uznalý,“ pletl pensista jazykem dále. „Ale měl jsem se starou dost práce. Vytahovala ze mne, jak ti jde obchod — a jestli to přece na dva vynese, víš? Ale když řekla dva, tak myslila tři, sebe taky — aby se při vás uživila. To jsem já vypozoroval. Proč bys jí neuživil! Mají ti to zde sežrat myši — ať se nají tchyně — však ona ti myši vyžene. A máš tu snad nějaké koření, abys jí zkazil žaludek, aby tak mnoho nejedla, co?“

Teď teprv pustil Kyllian Žemlovu ruku, chtěje si vytáhnouti šátek. Hmatal chvíli po sobě, než trefil do kapsy, vytáhl veliký červený šátek, otřel si zaplavené oči a nos, zastrčil s namáháním šátek a potáceje se kolem pultu, aby jej obešel a k Žemlovi se dostal, mluvil dále:

„Und ich — ich bleibe dein hausfreund* — Žemlo — abys viděl, že tě mám rád. Přál jsem si odjakživa, abych našel nějakou dobrou rodinu,

* A já — zůstanu tvým domácím přítelem.

kam bych mohl chodit jako domů. Teď to mám — a neopustím vás — a ty mě taky ne, viď? Pojď, kamaráde, dej mi hubičku a tykej mi — mně je to protivné, že ke mně mluvíš pořád s takovou úctou — já to od tebe nežádám...“

Ale za pult Kyllian nedocestoval, a tak přišel Martin o požitek lákavého políbení pensistova. Zaraziť rytmistr cestou o nějaký soudek a že se nepřekotil, děkoval jen těsné prostoře krámu Žemlova, kde bylo nesnadno upadnout.

Byl již blízko svého pytle, k němuž se teď šťastně dokobrtal, usedl na něj těžce a opíraje se o okraj pultu svěsil hlavu na prsa. Co meškal v krámě, rozležela se v něm důkladně opice, jejíž vlastí byla patrně butyka Herzlova, a nyní ochably již všecky orgány Kyllianovy. Ještě asi dvakráte se vzmohl k nějakému proslovení.

„Koukej se,“ chrochtal, když chvilku seděl, „jak já oslavuju tvou svatbu! — Jako bych se byl sám ženil. — To tě může těšit — a já vím, že tě to těší. Mě to taky těší... Jen mě netěší, že tak málo mluvíš...“

A po chvilce dodával:

„Ale já ti odpouštím... Mohu si představit, že ti po včerejší noci není do řeči... A pak se přede mnou stydíš... A to jsi hloupý — já nejsem žádná slečinka...“

Žemlovi se zdálo, že Kyllian již usíná, ale on se ještě jednou protrhl a zavrčel:

„Teď teprv se těším na tvou ženu — jak ta bude koukat a co bude povídat — však se tam hned nahoru podívám...“

Ale nepodíval se hned. Asi za půl minuty po posledním jeho projevu naznačovalo vrčivé, vrzavé a hvízdavé chrápání, že usnul.

O nějakou hodinu později děkoval Žemla Pánubohu, že mu tam Kyllian usnul. Jeho přítomnost v krámě vytrhla jej aspoň na chvíli z velikých nesnází.

V.

Během dopoledne asi dvakrát nebo třikrát přihnala se shora posluhovačka Fána pro různé potřeby pro domácnost. Poprvé žádala nějaké maličkosti. Trochu pepře, trochu nového koření, dymiánu a asi půl libry soli. Vše by bylo stálo asi desetník.

Když přišla podruhé, žádala libru mouky, libru rýže, bochníček chleba.

Potřetí přišla pro několik lotů kávy a pro nějakou libru cukru.

Ještě jednou přiběhla, několik minut před tím, než zvonili poledne, pro několik kyselých okurek.

Žemla viděl a cítil nápadný rozdíl mezi jejími návštěvami dnešními a minulými.

Nepřicházela již s oním upejpavým úsměvem jako dříve, kdy vyřizovala: Milostpaní dává prosit o to a o to — při čemž kladla na pult peníze. Dnes přiběhla vždy tak sebevědomě, jako do svého, a oznamovala jen:

„Prosím, milostpane, mají poslat pepř, nové koření, dymián, sůl.“

„Prosím, milostpaní potřebuje mouku, rejži, chleba.

„Potřebujeme kávu a cukr, milostpane.“

„Prosímich, dají mně několik okurek.“

Již nekladla peníze na pult, jako činila jindy...

Žemla vážil a balil mlčky žádané zboží, kladl je před Fánu, ani se na ni nedívaje, a pohlížel jen jaksi zamyšlen dveřmi do ulice, když zmizela. Pak vytáhl postranní výsuvku pultu, vyňal odtud jakýs opotřebovaný, ohmataný zápisník, zaznamenal pokaždé, co Fáně vydal, uložil zápisník a znova se zamyslil.

Počítal v duchu, čeho bude třeba zítra, čeho pozejtří, a dobře tušil, že tyto dnešní posilky paní Šustrové jsou malé, nepatrné počátky, že potřeby „jeho" domácnosti stále porostou. A nyní v něm vyplynula na povrch vzpomínka na onen den, kdy mu Randová prorokovala, kterak jej budou jísti — a zachvěl se skoro.

„Ano," ozvalo se v něm, „již mě načínají, již mě nakusují... A co mám já ze všeho toho? Jen dávej, posílej — co tu je, všecko se jim hodí — jen já se nehodím..."

Při tom pomyšlení bylo Žemlovi skoro do pláče. S pocitem neskonale lítostným rozhlížel se po malém krámě svém a rozpomínal se na první dny své samostatnosti, kdy „se zařizoval", kdy mu přiváželi první zásoby a kdy počítal, kterak v budoucnosti ten obchůdek jeho, s počátku malý, bude mohutněti, kterak poroste. Tato jeho někdejší naděje se nevyplnila — stojí pořád v tomto kutlochu a je vlastně kramářem, nikoli kupcem. Ale zato přibyly mu nyní dva krky, které bude musit ze skrovného výdělku svého sytit. Stačí jim to, co zde má? Vydělá na ostatním, prodaném zboží tolik, kolik ho nyní musí dáti „své" domácnosti zdarma?

Měl dosti času k těmto úvahám, neboť do krámu přišel vždy za hodnou chvíli jednotlivý kupec s nějakým krejcarem. Pak se Žemla po-

tácel za pultem jako ve snách, vážil, krájel, drobil jako bez ducha a s tichým děkováním shraboval krejcary do šuplíku. Utonuly tam vždy jako slina v moři — samá měď, tu a tam desetník, jako mastné oko na špitálské polévce — bankovky žádné...

Utěšeně mu to jeho manželství začíná!

Také se mu zdálo, že z ženských návštěv, zvláště mladších, vane na něj nebývalá lhostejnost. Nezdržovaly se zbytečně dlouho, jako jindy; každá pověděla suše, co chce, zívala, když ji obsluhoval, a utíkala z krámu, jakmile měla zboží v papíře. Již neměly řečí nazbyt a nečekaly na malé dvornůstky Žemlovy, jaké jim prokazoval za svobodna.

Jak se vše změnilo jediným dnem, včerejší chůzí do Trojického kostela a následujícím potom výkonem knězovým! Jak sychravě přiléhá nevlídný ten krámský život dnešní k jeho vnitřnímu rozpoložení duševnímu!

Žemla cítil, kterak přes noc ztratil polovinu své ceny, jako zkažené zboží. Do včerejška byl jako všeobecným majetkem, náležel vždy tomu, kdo právě přišel do krámu, přecházel z ruky do ruky. Svobodným ženštinám, navštěvujícím krám, náležel Žemla po kousku, každé děvče si z jeho dvorností a úslužností mohlo vybrati, co chtělo, třeba že byl ženichem. Dnes by se mohl samou zdvořilostí a milostností rozplynouti, nic to neznamená. Jeho přívětivosti a dvornosti do včerejška měly zcela jiný význam nežli dnešní a další projevy toho rázu. Žemla četl to zřetelně na tvářích svých odběratelek. Uvažuje o všem tom a vzpomínaje na svou ženitbu viděl Martin, jak smutný „obchod“ se mu vydařil...

Bylo deset minut po dvanácté, když přiběhla Fána Šustrových:

„Tak milostpane, mají přijít k obědu — stará paní už nese na stůl!“

Ah, jenom Fána přichází? Tu lehko odbude.

„Jděte zas nahoru, Fanynko, a řekněte staré paní, že nemohu odejít z krámu; kdo pak by za mne prodával!“

Jak se těšil na společné obědy v manželství — jak se těšil na ten první, dnešní, a nyní se musí spokojiti s takovou lacinou, lichou výmluvou.

Však se zdálo, že ani Fáně nestačí, neboť pokrčivši rameny, řekla:

„No, proto...“

A dodala:

„To nebude starou paní těšit — ona si dnes dala tak záležet...“

Poslední slovo řekla již na schůdkách a zmizela.

Žemla by nebyl počítal, že je Fána již nahoře, když se ve dveřích objevila paní Šustrová, všecka červená, od plotny upachtěná.

„No co pak, Martínku, vy že nepůjdete nahoru? To byste nám to vyved' — to byste pěkně Pavlince pokazil chuť! Kdo pak vám sem teď přijde — seberte se, seberte a pojďte.“

„Inu nemohu, maminko, nemohu,“ bránil se Žemla, kterému bylo až horko při pomyšlení, že by se měl již nyní setkati s Pavlínou.

„Nesmím teď z krámu ani na chvíli. Někdo mně přijde jednou, dvakrát k zavřeným dveřím, a potřetí půjde o dům dál — ani se zde nezastaví. Vždyť to uznáte, maminko. Podívejte se, zdali odchází některý kupec v poledne z krámu, je-li v něm sám...“

„A vždyť já to na vás nežádám každý den, Martínku — ale dnes, dnes, považte si...“

„Právě dnes nemohu, maminko, aby se neřeklo, že zavádím tak brzy nový pořádek...“

Teď padly jeho zraky na spícího Kylliana, a Žemla měl vyhráno.

„A podívejte se, koho tu mám, kdo mi zde usnul — toho zde nemohu nechat samotna.“

Šustrová, která dosud stála na prahu s roztaženýma rukama, pokročila do krámu a spatřila Kylliana.

„Ale tedy ho zbuďte a vyhoďte!“ zvolala a bez dlouhého rozpakování přikročila ke spáči a zatřásla jím.

„Pane rytmistře — poledne pryč — jděte k obědu!“

Nedocílila jiného, nežli že hlava Kyllianova, visící dosud napravo, překulila se na levou stranu. Ale chrápání jeho neustalo. Snad by se nebyl probudil, kdyby mu byla do ucha střelila.

„Vstávejte, sousede,“ opětovala panička pokus. „Vstávejte — je čas k jídlu!“

Marně. Z nedovřených úst Kyllianových, z nichž vyčnívala špička jazyka, linuly se zvuky, naznačující, že se tak brzy neprobudí.

Obličej paní Šustrové se zlostně svraštil.

„Je to kořalka starý! Takhle nám pokazí radost!“

„A zavřete ho zde, Martínku,“ napadlo ji pojednou, „zavřete ho na tu chvíli a pojďte...“

„Ano, a on se probudí a něco mi zde rozbije,“ namítal Žemla, chytaje se každé vytáčky, jen aby nemusil jíti.

Paní Šustrová vrazila pěstí ještě jednou do Kylliana, nyní už jen vztekem a neočekávajíc, že vstane. Ani to necítil a chrápal vrčivě dále.

„Měla jsem vědět, že ho tu máte a jak vypadá!“ pronesla, pohlížejíc zuřivě na zpilého. „Byla bych přišla dříve a podívala bych se, aby se neprobudil a nešel! — Měla bych tisíc chutí vylejt mu konev vody za límec! A že jste ho tak nechal, Martínku, že jste na to nepamatoval!“ dodala s výčitkou. Ale hned ji ta výčitka zamrzela, a Šustrová řekla klidněji:

„Přinesu vám tedy oběd dolů — nahradíme si to zítra. To se přijdu dříve podívat, nesedí-li zde zase, a přetrhnu mu pití. Neměl jste mu ani nalejt...!“

„U mne nevypil ani krůpěje,“ mluvil Žemla veseleji, že nemusí nahoru, „přišel tak už odněkud.“

„Ochlasta!“ vyrazila paní Šustrová opovržlivě a kvapila z krámu.

Žemlovi se svalil kámen s prsou. Byl by chrochtajícího pensistu radostí pohladil, že jej svou opicí tak vytrhl.

Za chvíli tu byla tchyně opět, za ní Fána, a obě přinášely oběd.

Žemlovi po nočním jeho utrpení ani nepřipadlo, že bude ještě někdy jíst, ale když teď paní Šustrová rozestavila, co uvařila, sedl s chutí k pultu a dal se do jídla. Hnědá polévka, z níž vycházela líbezná vůně, hustá omáčka, pěkný řízek hověziny, obložený okurkou, halušky s uzeninou, lesknoucí se tukem — vše vypadalo tak lákavě, že Martin zapomněl na duševní bol a chutě pojídal. Dvojnásob teď litoval, že nemohl zasednouti nahoře ve své „rodině“, k pokrytému stolu, a kořeniti si oběd pohledem na mladou choť. Jak jinak by vše vypadalo, kdyby k němu měla Pavlína jen desátý díl přívětivosti co její matka.

Ještě jednou sešla Šustrová do krámu se sklenicí piva. Pak usedla na soudek, pásla se s potěšením na Žemlovi, kterak mu chutná, a čekala dychtivě, pochválí-li její výkon kuchařský.

Dostalo se jí toho plnou měrou, a uspokojena odcházela sama k obědu, odnášejíc polovici vyprázdněného nádobí. Pro ostatek poslala Fánu.

Než odešla, naklonila se k Žemlovi přes pult, poklepala mu na rameno a pronesla polohlasem slibně:

„Za to si posedíme večer, Martínku. To si nahradíme, co nám tamhle ten jenerál pokazil...“

Žemla neodpověděl. Kývl jen hlavou, aby skončil hovor a aby ho paní Šustrová netrýznila dalším připomínáním, co ho večer čeká. Nebo večer nebude vyhnutí, večer bude musit jíti nahoru, k Pavlíně, nechce-li se tchyni vyznati — a tomuto vyznání — umiňoval si Žemla — bude se brániti co nejdéle. Vždyť pociťoval neskonalý, nepřemožitelný stud.

Randová přišla teprv asi po jedné hodině, počítajíc, že bude pán déle obědvati.

Sotva že vstoupila do krámu, spatřila rytmistra na pytli a hned pochopila, co se událo. Buď přišel již opilý, nebo se dorazil v krámě pánovou slivovicí a nyní „ji“ vyspává. Setkání s Kyllianem vždycky Randovou rozčilovalo. Měla na něj tak spadeno, že by ho teď byla sekla přes hlavu, ať by mu ji třeba urazila. Přinesla vodu, tu a tam pošukávala, a pak, naslouchajíc chvíli chrápání rytmistrovu, řekla k Žemlovi:

„Toho pána by mohli potřebovat v Podskalí v ohradách, aby jim tam řezal prkna — ten by se dobře uživil...“

Žemla neodpověděl, čemuž Randová rozuměla a mlčela tedy. Zabavovala se sbíráním útržků papíru, tu a tam otřela skleněný poklop na soudku, chopila se smetáčku a smetala s pultu drobty a prach, potom očistila koštětem schody. Vyhledávala si práci, kde jaká byla, jen aby se dočkala, až se Kyllian probudí. Byloť znáti, že se jeho spánek chýlí ke konci; převaloval hlavu s jedné strany na druhou a chvílemi zhluboka oddechl. Jeho chrápání se trhalo.

Konečně se jí přece zdálo, že se nedočká, a chystala se k odchodu. Ale v tom okamžiku řekl Žemla: „Počkejte zde chvilečku, Randová, přijdu hned."

Jako by jí dal zlatku! Jen vytáhl Žemla paty z krámu, skočila Randová ke dveřím, zavřela je, již zase byla u pultu, sebrala všecko závaží, naplnila jím dřevěnou misku a rázem shodila to na podlahu. Rachocení bylo veliké, a rytmistr několikráte zamžikal. Ale opět se oči jeho zavřely a v tichém funění spal dále.

Randová opakovala svůj manévr. Ale tentokráte přibrala z kumbálu pohrabáč od kamen a plechovou lopatku na smetí a praštila vším o zem, až se sama způsobeného hřmotu ulekla.

To konečně účinkovalo. Kyllian sebou trhl, pozdvihl hlavu a vypoulil oči. Výraz jeho byl s počátku poloblbý, ale čím dále se Kyllian vzpamatovával, rozhlížeje se kolem dokola, tím více nabýval obvyklé své tvářnosti. Jistě se mu zdálo, že jen tak maně zdřiml, neboť se chytil za knír a kroutil jej poněkud ostýchavě, aby zakryl, že usnul. A když mlhy před ním nadobro se rozstoupily a když poznal Randovou, jakož i příčinu svého probuzení, a marně

se ohlížel po Žemlovi, rozkřikl se na posluhovačku:

„Co se tu vztekají, jedubabo zpropadená! Nemají pazoury, co? Neviděli, že spím?“

„Tady není herberk, aby se tu spalo!“ odsekla Randová sbírajíc rozházené závaží a uchylujíc se za pult jako za hradbu. „Na spaní je noc — den je na práci!“

„Oni žížalo toho napracujou!“ pošklebovaI se Kyllian. „Ale hubou!“

„Poledne nepřespávám jako sysel,“ sekala Randová.

„Co žvaněj o poledni, oni škilete! Oni mají poledne?“ křičel Kyllian.

„Zejtra bude podruhé! Kdo nebude chrnět, uslyší ho zvonit!“ vracela Randová Kyllianovi stejně jízlivě a vcházela do kumbálku.

Rytmistr vzpomněl, že také má někde hodinky, a hmatal si po břiše. Trvalo chvilku, než našel kapsu a vytáhl staré vřetenky.

„Hrom do toho,“ zaklel přesvědčiv se, že minula jedna. „Proč mě ten křen nevzbudil?“

Ta přezdívka urazila Randovou, která číhala za dveřmi na každé slovo Kyllianovo, aby mu nezůstala nic dlužna.

„Nemá kanon, aby takového nocleháře budil,“ ječela za dveřmi kumbálu. „A pro hasiče poslat nemoh' — to by se mu nevyplatilo!“

Hádal-li se Kyllian s Randovou, málokdy měl poslední slovo. A než se teď vzmohl na nějakou dvornost k babici, vystupoval již po schůdkách Žemla a vkročil do krámu.

Vida pensistu vzhůru, pronesl dobromyslně:

„Dobrýtro, pane rytmistře, dobrýtro!“

„Drž hubu, kašpare!“ zvolal Kyllian. „Proč jsi mě nechal tak dlouho spát?“

„Ono bylo těžko pana rytmistra vzbudit," odpovídal Žemla. „Stará paní třásla vámi chvíli a důkladně, ale nadarmo..."

„Co ta zde chtěla?" zavrčel Kyllian zlostně.

„Přinesla mi oběd."

„Vidíš, chlape, tvou vinou jsem zaspal oběd — teď mně bude traktér vyplachovat pekáče!"

Kyllian se vzchopil, jak právě mohl, narovnával se, až v něm kosti praskaly, stáhl klobouk níže do čela a hledě na Žemlu řekl mrzutě:

„Napiš, co jsem vypil — ani nevím, co toho bylo..."

„To asi už napsal pan Herzl, pane rytmistře; já vám ani nenalil."

Pensista překvapen se podíval na kupce, jako by sluchu nevěřil. Bylo zřejmo, že se nemůže upamatovati, co se dělo, než usnul. Chytil se za knír, opřel se o španělku, až ji v oblouk prohnul, a zvolav: „Tak tedy čau!" kráčel nejistě ke dveřím. Ale na prahu se zastavil, obrátil se k Žemlovi a otázal se:

„A co to tvoje staré zjevení — bude zde ještě dlouho strašit? Vždyť se na něm tvá žena zhlídne!"

Žemla neodpověděl, ale ve dveřích kumbálu objevila se malá postava Randové a jedupIný pohled stihl rytmistra. Vadila jí přítomnost pánova, aby Kylliana nějakým kousnutím nevyprovodila. Ostatně mu tu urážku uložila na úrok. Však se na něm při nejbližší příležitosti sveze.

Zmizel Kyllian a za chvíli po něm také Randová. Venku zase tiše, vytrvale pršelo, a Martin osaměl se svými myšlenkami. Jako venku, bylo i v jeho hlavě pochmurno, deštivo, a jeho duši táhlo sychravé vanutí...

VI.

Jako Žemla, trávila i Pavlína první den po svatbě v traplivém rozmaru. Jen že její srdce nesvíjelo se b o l e m jako Žemlovo; duše její byla naplněna pohrdáním a chvílemi zmítána divokou zlostí, kteréž scházel jenom náležitý předmět, aby se naň vylila. Její mělká, nevzdělaná duše téměř nikdy v životě nenalézala ušlechtilé radosti v nějakém počínání, nikdy se neobírala vážnějšími záměry do budoucnosti, na nic nehleděla s nevinným potěšením, jako dívky jejího věku. Neměla lásky k matce, neměla jí také k malé domácnosti, již s matkou sdílela. Práce jí bývala trestem a pracovala jen, že musila. Ji trápila neustále dlouhá chvíle, a Pavlína neznala prostředku, jakým by ji zapudila. Nebylo-li s prací nakvap, vykládala se z okna a hleděla unaveně do ulice. Avšak život v ulici Václavské poskytoval její nudě málo rozptýlení, a zdi Šárovského pivovaru čněly naproti tak tísnivě, tak hrozivě, že se Pavlíně zdávalo, kterak jižjiž se zřítí a pod svými ssutinami ji pohřbí.

Knihy znala Pavlína téměř jen z výkladních skříní a divívala se, pro koho se tolik papíru potiskne. Jen v hodinách nejplíživějších sahala k nějakému starému kalendáři nebo kopuletému svazku časopisu německého, kterých zbylo několik po otci, ale každá litera jí připadala mrtvou a brzy odkládala svazek unavenější než byla předtím.

Nejvíce, ba jediné těšily ji nové šaty, nový klobouk či botky, šperk; ale vše jenom tak dlouho, dokud bylo právě nové. Do obnošenějších šatů strojila se s odporem; kdyby byla

oplývala penězi, byla by se odívala denně jinak a denně snad několikráte.

V nejbližším sousedství Šustrových, asi přes tři, čtyři domy, zíralo do ulice jediné široké okno krčmy, skoro při samé zemi, krčmy to nejhoršího druhu. Tento závod byl téměř v čele Moráně, přicházelo-li se z Dobytčího trhu. Ve dne v noci zastřeno bylo okno to červenou záclonou, jejíž cípy časem se odhalovaly, a pak vyhlížely na ulici buď střídavě neb současně drzé obličeje dvou ženštin v pestrém, křiklavém, neúplném úboru, odporně nalíčených tváří, na nichž se rozkládal vyzývavý, nestydatý úsměv.

Pavlína zachytila někdy, kráčejíc s matkou mimo, tyto pohledy, a byly chvíle, kdy oněm bílým otrokyním záviděla jejich veselý, kratochvilný život. Ba byly nebezpečné chvíle, kdy v bytě matky své, který ji stále tísnil, pociťovala silné, skoro neodolatelné nutkání, aby uprchla od matky a vyhledala si podobný život, kterýž dle jejího domnění poskytoval neobyčejné rozkoše, hlavně však nevázanou volnost beze vší povinnosti, bez práce.

Ať měla stará Šustrová vady jakékoli, přece tu zásluhu měla, že dovedla jakžtakž přidržovati dceru ku práci, a že, ani o tom nevědouc, jaké nebezpečí děvče lákalo, zachovala je neporušené až do chvíle, kdy přišel Žemla, jemuž ji namluvila.

— — — — — — — — — — — — — —

Za celý den po svatbě promluvila Pavlína sotva padesát slov.

Desetkráte, dvacetkráte započínala matka nějaký hovor, který se vždy týkal další budoucnosti, ale Pavlína neodpovídala.

Celé hodiny vyseděla dnes v tupém zamyšlení,

z něhož se chvílemi vytrhla, a pak jí zalomcoval vztek, že by byla hlasitě zlořečila. Ale byla tu matka, která seděla naproti ní a pohlížela úkradmo tak láskyplně na dceru. Dnes umlkala paní Šustrová po nezdařených pokusech, aby zapředla rozmluvu, bez pichlavých poznámek; šetřilať dcery, jejíž zamlklost pokládala za přirozený následek nové, dosud neznámé zkušenosti, jíž se Pavlína byla dožila, a za výraz stoudnosti, která starou paní velice těšila, ač se nemohla ubrániti úkradmému šelmovskému úsměvu při tom pomyšlení.

Ale když tak trvalo celý den, unavila ta jednotvárnost paní Šustrovou, jíž se neprotivilo nic tou měrou, jako ticho a mlčení, a když se snášel soumrak, kterýž nastal dnes neobyčejně brzy, zívla zdlouha a hned ze zívnutí proslovila:

„Áh — však jsem ráda, že už je večer; ten dnešek nemá konce!“

„Já jsem taky ráda,“ vyklouzlo z úst Pavlíně zcela bezděky; neboť neměla vůle odpovídati matce.

„To věřím,“ pokračovala matka veseleji, že konečně Pavla mluví; „přijde Žemla, až zavře, a hned zde bude živo. To věřím, že se těšíš!“

Tak to Pavlína nemyslila! Zlostí byla by se píchla do jazyka, že nemlčel. Čím se celý den obírala, byl zajisté jenom nešťastný ten Žemla, ale od poledne nikdo nevyslovil jeho jméno. Když teď splynulo se rtů matčiných a připamatovalo mladé ženě, že jí nastává nové s ním setkání, byla by se nejraději vzchopila a někam uprchla. Ale kam, kam!

Po slovech matčiných mlčela zatvrzele dále a trýznila se vymýšlením, jak by mu unikla. Nevěřilať, že se Martin tak lehce vzdá, a obá-

vala se, že podnikne dnes nový pokus, aby se domohl svého práva. Znala sice Žemlu, jak je mírný, nerozhodný, ale přece se obávala, aby nedošlo k nějakému hlučnému, trapnému výjevu, až matka odejde. A byť i to se nestalo, kterak má seděti po včerejšku s Žemlou a matkou u jednoho stolu? Jak se chovat? Co mluvit? Vždyť mu nemůže pohlédnouti do očí, neboť o n a — jenom o n a má zlé svědomí! To bylo, co ji naplňovalo přímo vztekem, že cítila, kterak je ublíženo Žemlovi a nikoli jí, on že snáší křivdu a že ji snáší tak odevzdaně, tak hloupě trpělivě. Co by byla dala, kdyby ho byla mohla z něčeho obviniti, kdyby mu mohla něco vytýkati! Jak by se jí bylo ulevilo, kdyby ji byl včera, když ho tak necitelně a urážlivě odstrkovala — kdyby ji byl v tom okamžiku udeřil, aby její vzdor a odpor k němu byl oprávněný. Kdyby jí byl aspoň nadávku nějakou vmetl v tvář! Ale všeho toho nebyl Žemla schopen a tak je proti ní ve výhodě, jsa tichým, mlčelivým trpitelem — a jen ona páše na něm křivdu.

Nikoli, nemůže se s ním setkati — musí se mu vyhnouti.

Seděla tak v tupém přemítání až do soumraku, hledíc do houstnoucího šera na ulici.

Pojednou však, když matka vycházela do kuchyně, aby rozžehla lampu, vzchopila se Pavlína. Nápad se dostavil. Přikročila ku prádelníku, vytáhla z výbavy své, převázané křížem červenými a modrými stuhami, kapesní šátek, složila jej úzce na příč, vyšla za matkou do kuchyně, navlhčila šátek, vyždímala jej a vrátivši se mdlými kroky do pokoje ovazovala si v koutě čelo. Vše to činila, jako by nikdo neměl

pranic pozorovati, ale dobře věděla, že matka každé její hnutí sleduje.

Ještě nebyla s ovazováním hotova, když paní Šustrová přikvapila do světnice a zvolala uleknuta:

„Co pak, Ježíši Kriste, Pavlinko, co pak je ti?“

„Není mi dobře,“ odpovídala Pavlína s líčenou ochablostí. „Padla na mne nějaká mdloba, až se mi hlava zamotala — a nohy se pode mnou třesou...“

„Tak tak, pro Pánaboha, dítě, rozstonej se nám!“ volala matka a sáhla Pavlíně na hlavu. „Sedni si, dceruško, sedni — to přejde!“

A vedla dceru k lenošce a zvolna ji usazovala.

„Nedělají se ti mžitky před očima?“ otázala se starostlivě.

„Dělají — až jsem najednou neviděla...“ odpovídala Pavlína s přetvářkou.

„Počkej, dítě, dáme na šátek octa — to zahání mrákotu!“

A paní Šustrová přiskočila ku prádelníku, vytrhla ze složky druhý šátek, spěchala do kuchyně, polila jej octem a sňavši Pavlíně první náčinek uvazovala jí šátek octem napojený.

„Buď tak dobrá, holka,“ mluvila při tom, „stonej nám, ano? To by měl chudák Žemla radost — můj Bože, co to přišlo, tak náhle!“

A již zase spěchala do kuchyně, vrátila se s lampou do pokoje a pohlížejíc nyní při světle na Pavlínu mluvila soucitně:

„Jsi bledá jako křída, pojď, sedni si k oknu, já je otevru, čerstvý vzduch tě zotaví...“

„Ne, mutr,“ odporovala Pavlína, „neotvírej okno — mě roztřásá zima. Lehnu si raději, přejde to zase. Jde na mne zimnice...“

Pavlína vstala s líčeným namáháním, šla do ložnice, odhrnula tu peřinu a chtěla ulehnouti.

„Počkej dítě," volala matka, která za ní pospíšila, „rozepni si život, shoď šaty, počkej — já ti pomohu..."

A již rozpínala kvapem život, kladla ruku pod levé ňadro Pavlínino, jak jí srdce bije, stáhla s ní vrchní oděv, pomohla dceři do postele a ukryla ji až ke bradě.

„Tak, dceruško, zahřej se, zahřej," mluvila urovnávajíc na ní peřinu a zakládajíc ji „nemocné" pod nohy, aby na ni netáhlo ani skulinkou. „A já skočím dolů k Žemlovi, aby snad poslal pro doktora. Ten se lekne, chudáček — hned první den..."

„Ne, mutr," volala Pavlína z peřin, „nechoď k němu, nevytrhuj ho! Vždyť už přijde co nevidět — darmo bys ho poplašila. A pak mi uvaříš trochu čaje — to stačí..."

A vidouc, že matka přece shazuje zástěru, aby běžela do krámu, volala Pavlína znova:

„Nechoď nikam, mutr — sice zas vylezu z postele a sednu si. Nechci, aby byl znepokojen — Vždyť se ho dočkáme..."

Paní Šustrová vyhověla dceři, ač nerada, a šla do kuchyně, aby svařila vodu na čaj. Při tom vzdychala a po svém zvyku hovořila k sobě:

„To je nadělení, Panebože! Já vím, Kriste Ježíši, to není maličkost, chudáček — však já to taky odstonala. A přece holka jako řepa — a tak to na ni oučinkuje. No, to se poddá — to se poddá. Však jsem to na ni viděla celý den, že je jí nějak nevolno. Já vím, já se nemejlím! A jen kdyby už přišel Žemla — mohl by si nějakou

chvíli darovat. Přece tam pak skočím — ne, Fána tam sběhne, nebude-li brzy líp. — Tak, už se to vaří, to je dobře, to ji přivede do potu. — Musím jí dát pod hlavu ty svěcené kočičky, to je taky dobré — — —“

Za chvíli nesla k posteli sklenici čaje, červeného jako krev, a pokoušela se, aby jej do dcery vlila. Pavlína chopila se sama sklenice, upíjela po trošce, ale když matka vytáhla paty z ložnice, ulila polovici do konévky pod umyvadlem.

Za chvíli ujišťovala matku, že je jí mnohem lépe.

„Ale již zůstanu ležet, aby se to nevrátilo,“ dodávala rychle.

„Zůstaň, zůstaň,“ přisvědčovala matka. „Toho se Martínek nenaděje, ale jakáž pomoc!“

Pavlína radovala se v duchu ze šťastného nápadu svého, jímž se vyhnula trapné společnosti Žemlově na celý večer, dokud s nimi bude matka.

Paní Šustrová nepřenesla přes srdce, aby zprávu o ochuravění Pavlíny nedonesla Žemlovi sama. Když se dostavila Fána, pověděla jí v kuchyni panička rychle, co se stalo, nařídila jí, aby dávala pozor, kdyby mladá paní něco chtěla a volala, a již spěchala se schodů, aby připravila Žemlu, že najde ženu nemocnou.

„Nic se nelekejte, Martínku,“ volala již na schůdkách do krámu, „nic se nelekejte. Pavlince se udělalo trochu mdlo, ale již to skoro přešlo — jen že si lehla a zůstane v posteli.“

A když došla k pultu, napřáhla ruku a pokračovala, hrozíc Žemlovi žertovně ukazováčkem: „Vidíte, vy divochu, co jste způsobil! Napomínala jsem vás včera večer — ale to si mohu myslet, že to bylo nadarmo, vy — vy —!“

A nevědouc, kterak by jej pojmenovala, usmála se syrobově, jako by chtěla Žemlu sníst.

Martin, jindy tak důvěřivý, uhodl teď ihned, že nemoc Pavlínina je jen přetvářkou, aby se mu večer vyhnula, ale vyslechl zprávu staré paní s takovou vnitřní radostí, že by jí byl ruku zlíbal. V té věci se s Pavlínou zcela shodoval a málem by byl vybleptl, že ho to velice těší, že si Pavlína lehla. Musil se přemáhat, aby na sobě nedal znáti, kterak ho náhlá choroba mladé paní rozradovala.

Paní Šustrová pobízela Žemlu, aby zavřel co nejdříve a bez meškání přišel nahoru.

„Musíte se na ni podívat, Martínku, trochu ji potěšit. To je teď vaší úlohou, miláčku — já už jí nestačím. To víte: matka do svatby, muž do hrobu...“

„Přijdu, maminko, přijdu,“ ujišťoval Žemla. „Ale teď ještě nemohu — musím počkat aspoň do devíti hodin.“

„No, dobře, Martínku, dobře,“ povolovala paní Šustrová; „vždyť já vám ji nenechám umřít. Obchod si zanedbati nesmíte — teď teprv ne, když vám dva krky přibyly...“

Naklonila se přes pult, pohladila Žemlu za ty „dva krky“ po tváři, pronesla skromně, že by neškodila nahoře láhev rumu, a když Martin láhev s regálu sňal a prach s ní otíral, vzpomněla si ještě na trochu cukru, balíček cikorie a to a ono koření. Shrnula všecko zboží do černé, krajkou vroubené zástěry, a vyběhla z krámu.

Po ní přišlo ještě několik žen, krejcarových odběratelek, a pak bylo v krámě pusto jako v zakletém zámku. Asi za hodinu shodil Žemla zástěru, umyl si ruce a zavíral.

Právě vytahoval klíč ze zámku, když shora

od Moráně blížila se ke krámu nejistým krokem nějaká postava.

Žemla si nevšímal, kdo přichází, nebo tou dobou vracívali se jednotliví opozdilí plavci z hospod na Dobytčím trhu do Podskalí, ale pojednou ucítil na rameně těžkou ruku.

„Co už zavíráš, slívo, co zavíráš!" zazněl chraptivý hlas Kyllianův Žemlovi za zády. „Já jdu na skleničku — otevři tu svou butyku!"

Žemla se otočil a chladně odpovídal:

„Dnes už ne, pane rytmistře, dnes ne. Ale Herzl bude mít ještě otevřeno — já jdu k večeři."

„Ajaj, ty sekáš noblesu, chlape!" chrochtal Kyllian. „O deváté si zavírá a posílá kupce ke konkurentům. No, tohle by ti mohlo zlomit krk! Pamatuj si, kupec pro škatulku sirek otevře! Jdeš k večeři? Nahoru? No dobře, půjdu s tebou — však ta stará bude mít někde něco v nějakém kastrole. Vorwärts!"

Žemla zůstal státi, jak stál, jen hlavou zavrtěl a řekl:

„Dnes ne, pane rytmistře, dnes by to nestálo za chůzi. Pavlína je churava, leží, hluk by jí nesvědčil. Snad už poslali pro doktora. Ani vás by to netěšilo."

A zprostiv se těžké ruky Kyllianovy, která dosud na něm ležela, vykročil rychle:

„Dobrou noc, pane rytmistře. Jindy si to vynahradíme!"

A vešel rychle do vrat a zmizel v temné chodbě.

Kyllian hleděl za Martinem s otevřenými ústy, pokročil jako by také chtěl do domu, ale cítě, že kolísá, neodvážil se do tmavého průchodu. Chvíli hledal pevnou půdu pod nohama, konečně

se upevnil, otočil se a kráčeje vzhůru k Moráni bručel zlostně: „Ty troubo, já budu chlastat u Herzla ten vitriol! Proto jsem šel k tobě! A tohle si pamatuj — zavřít mi před hubou! V devět hodin! Jako apatykář!“

A prskaje a odplivuje ztratil se ve tmě na Moráni.

VII.

Když Martin zabočil z chodby na schody, vystupoval čím dále váhavěji. Kéž by tak Šustrovy bydlely někde na věži! Konečně však se dopočítal posledního stupně a blížil se ke kuchyni. Okamžik naslouchal a slyšel střídavě hlas paní Šustrové a posluhovačky Fány. Chvilkami utichovaly oba hlasy a pak napínal Žemla uši, zaslechne-li snad Pavlínu. Ale ta se neozývala — ležela tedy posud. Žemla zhluboka oddechl a vstoupil do kuchyně.

„Pojďte, pojďte, zetíčku,“ uvítala ho paní Šustrová, „a potěšte našeho pacienta! No chvála Pánubohu, je jí lépe — nic to není, jak jsem povídala. Malá alterace — však taky máme počasí, aby člověk vlezl do kožichu.“

A popadnuvši Žemlu za ruku táhla jej do ložnice, kde hořela noční lampička.

V tom pološeru sotva že rozeznal Martin hlavu své ženy, zabořenou do podušek. Šel za tchyní, jako by ho táhla k šibenici.

„Tak, dceruško,“ volala paní Šustrová rozmarně, „tuhle ti vedu nejlepšího doktora z Prahy, ten tě uzdraví!“

A smýkla Žemlou, že padl skoro na postel a dotkl se svým tělem těla Pavlínina.

Vzchopil se rychle a tázal se mladé ženy s líčeným účastenstvím:

„Co je vám, Pavlinko?“

„Nic, nic, Žemlo,“ odpovídala Pavlína z peřin jako v poslední hodince. „Prosím vás, jděte jen do předu s maminkou a nechte mě. Už to přechází — hlava mne bolí, nemohu mluvit. Bavte se s maminkou...“

„Vy koťata!“ ozvala se paní Šustrová v mazlivém rozhorlení. „Jak dlouho si budete vykat!“

A pak tahajíc Žemlu za rukáv, dodávala:

„Tak pojďte, Martínku, nechte ji. Navečeříme se, a já beztoho půjdu brzy spat — pak si ji kurýrujte. Vám se to nejspíš podaří.“

Rád šel Žemla do předního pokoje a usedl na pohovku. Šustrová přinesla z kuchyně večeři, Fána postavila na stůl pivo a odešla. Žemlovi nebylo do řeči, ale také paní Šustrová byla večer málomluvnější. Na obou bylo pozorovati ospalost po včerejšku, a panička vydržela sotva hodinu. Po večeři a při druhé sklenici piva počala mhouřiti oči, konečně po desáté se protrhla, odnesla nádobí do kuchyně, rozžehla si svíčku a naklánějíc se k Martinovi šeptala mu:

„Martínku, každá noc není svatební, dneska se vyspěte a dejte pozor na Pavlinku. Nic to není, ale přece mám o ni strach. Spěte hezky, vy tyrane — dobrou noc!“

„Dobrou noc!“ opakoval Žemla tiše, potřásaje paní Šustrové rukou, aniž ji tentokráte políbil, a vyprovodiv tchyni ke dveřím kuchyně, zavřel za ní a váhavě se vracel do světnice.

Byl celkem spokojen s dnešním večerem, jenž uběhl proti všemu nadání klidně, tiše. Bylo to především zásluhou Pavlíninou, jejíž přetvářkou a nenadálým onemocněním zbaven byl

Žemla palčivých nesnází. Také paní Šustrová zavděčila se mu neobvyklou málomluvností a časným odchodem. Nebyl sice Žemla zcela prost rozčilení a rozrušení, meškaje v prostorách, jež ode včíra byly pro něj mučírnou, ale nehlučný průběh večera dopřával mu dost příležitosti, aby shromáždil mysl a připravil se, by pověděl Pavlíně, co jí pověděti musil. Zdaří-li se mu to, nabude snad aspoň tolik zdánlivého klidu, aby ztajil nejbližšímu okolí pravý svůj poměr k Pavlíně.

Dokud zde seděla paní Šustrová, připravoval se, že jakmile odejde, půjde rovnou cestou do ložnice k Pavlíně. Avšak neučinil tak.

Když osaměl, když kroky paní Šustrové vzdalovaly se od kuchyně a zanikly pak v jejím pokojíku, pokoušela se o něj stará jeho nerozhodnost, a Martin by se nejraději byl vrátil do krámu a do kumbálu, kde jediné byl bezpečen. Neměl dosti síly, aby překročil práh dveří, za nimiž ležela Pavlína.

Přistoupil k oknu a s rukama v kapsách drahnou chvíli hleděl do pusté ulice, jejíž mlhu prorážel mihotavý plamen plynový v lucerně naproti. Chvílemi zavanul vítr, že se zdálo, kterak plamen uhasíná, ale vždy znova se rozsvětlilo a plamen třepetal se dále za skly.

Žemlovi připadlo, kterak on a celé jeho bytí podobá se tomuto zmítanému plaménku. Také na něj doráží vichr osudu ledovými, drtivými závany, a jemu je co dělat, aby odolal a pod nárazy neklesl.

Dvakrát neb třikrát se obrátil a pokročil ke dveřím ložnice, ale pokaždé stanul opět a zas vrátil se k oknu. Jak očarován hleděl na poskakující plamen v lucerně a umiňoval si, že upustí

od svého záměru, podaří-li se větru, aby světlo zhasil. Nerozhodné povahy, jako byl Žemla, upínají se často na podobné nahodilé úkazy a činívají na nich závislými vlastní konání. Ale povětří venkovské, jako by bylo v jakémsi tajemném styku s duševním rozpoložením Žemlovým a chtělo jej povzbuditi, zmírnilo se náhle, vítr uléhal a plamen v lucerně zaplál pojednou neobyčejně jasně a hořel klidně dále, jedva se chvěje.

Žemla porozuměl tomuto znamení a dodal si odvahy. Posledně odvrátil se od okna a zamířil k ložnici.

Téměř u samých dveří stanul. Za nimi bylo skoro temno, seškvařený knot nočního kahance hořel sotva znatelným, modravým plamínkem.

Žemla chvilku naslouchal. V ložnici mlčelo hluboké ticho, jako by tam nebylo živého tvora. Snad Pavlína usnula.

Nikoli. Žemla tušil, že bdí a že právě tak napjatě vyčkává, co se stane v nejbližší chvíli, jako on. Zajisté nespí, zajisté očekává, že Martin vstoupí a promluví, a jistě přemítá, co jí řekne a jak ona mu odpoví.

Žemla vydechl zhluboka, neboť v prsou jeho počalo se znova vlniti a vzdýmati vše, co násilím potlačoval; odhodlav se sáhl na kliku, stiskl ji a vstoupil.

Na loži se nic nepohnulo.

„Spíte, Pavlíno?“ otázal se Martin, duse chvějící se hlas.

Stanul dva kroky ode dveří, jako by očekával odpověď. Ale byl přesvědčen, že neuslyší žádné.

Nic se neozvalo.

Martin učinil ještě krok a zas promluvil:

„Vím, že nespíte, Pavlíno, a rád bych, abyste mě vyslechla. Neboť tolik práva přece mám — a vy mi je přiznáte — abych mluvil.“

Žádná odpověď.

Žemla uvykal temnotě v ložnici a rozeznával nyní hlavu své ženy, odrážející se od bílé peřiny a podušek.

Pavlína byla ukryta až po bradu a Martin dobře poznal, kterak drží peřinu pevně oběma rukama pro případ, že by se pokoušel ji odestříti. Tato opatrnost byla zbytečná. Žemla ani zdaleka se neobíral podobným smělým záměrem.

Víčka jejích očí byla zdánlivě sklopena, ale Žemla přece postřehl, že Pavlína úzkou mezerou na něj zírá.

„Vím, že nespíte,“ opakoval Žemla, „a že mne posloucháte. Odpovídejte mi nebo ne, jak chcete. Mně dostačí, že posloucháte. Škoda jen, že jste se dříve nechovala tak odmítavě a zatvrzele. Mohli jsme být oba volni a šťastnější...“

Poslední slova pronesl Žemla hlasem, jenž se třásl pohnutím a lítostí. Umlkl na okamžik, aby sebral síly.

„Vím, že nejste nemocna, Pavlíno,“ počal opět, když se přemohl, „že vaše náhlé ochuravění je přetvářkou. Ale jsem vám neskonale vděčen za tuto lest, k níž jste se uchýlila ovšem jen k vůli sobě. Pochopuji, že také vám nemohlo býti setkání se mnou po včerejšku příjemné u přítomnosti vaší matky, a vyhnula jste se mu obratně. Však také m n ě jste ušetřila neskonalou nesnáz a umožnila mi, že jsem přece mohl nahoru, k čemu bych se nebyl odhodlal, kdybych byl tušil, že sedíte u stolu vedle matky.“

Pomlčel opět. Zarážel jej zvuk vlastního hlasu, rozléhající se ložnicí. Ještě nikdy nemluvil tak

dlouho sám. Jen jediným slovem kdyby Pavlína odpověděla.

Avšak Martin musil mluviti dále. Poví, čím mu srdce překypuje, musí se vymluviti, když jednou začal. Nenadejde tak brzy nová příležitost.

„A kdybych nebyl přišel, byla by vaše matka snad rázem uhodla, jaké to manželství jsme uzavřeli," pokračoval Žemla. „Domnívám se totiž, Pavlíno, že jste se nesvěřila matce, kterak jsme se — včera — rozešli."

Pomlčel a hleděl upřeně na Pavlínu, jako by tím pohledem chtěl její oči a ústa násilně otevříti.

„Ne!" ozvalo se po krátké přestávce z úst ženy na lůžku. Ale oči její se neotevřely.

„Děkuji vám, Pavlíno!" zvolal Žemla vroucněji. „Děkuji vám za tu šetrnost!"

A pokročiv ještě dále opřel se pravicí o pelest' postele.

Bylo pozorovati, že po tomto pohybu Žemlově přitáhla Pavlína peřinu ještě těsněji ke bradě.

Jako by nic neviděl, mluvil Martin dále, a nyní již ne tak stísněn:

„Nebo co snad převyšuje moji bolest a lítost nad vaším počínáním a nakládáním se mnou, je neskonalý stud, který mne ovládá. Stydím se, Pavlíno, jako kluk, jemuž bylo veřejně napoličkováno, stydím se hrozně nad tím, co mě potkalo. Cítím se bídnějším nežli žebrák, kterého vyhodili, stydím se před vámi — ale styděl bych se tisíckráte více před vaší matkou, kdyby zvěděla, jak jste mne odkopla. Hrozím se chvíle, kdy propukne, jakým jsem politováníhodným — manželem..."

„Neříkejte to nikomu!" zaznělo úsečně z postele.

Žemla se trpce usmál.

„Víte dobře, Pavlíno, že to neudělám, že se mi k tomu nedostává odvahy, ač by všechno bylo rázem vyřízeno. Neboť co mně — a také vám — nyní nastává, je věčná, nesnesitelná přetvářka. Zničila jste mě a učinila jste ze mne kejklíře, komedianta, který musí šáliti všechno své okolí — pro nic za nic. Ale musím se tak chovat, nechci-li propadnouti politování a — hůře ještě — všeobecnému posměchu. Nebo právem se mi vyčte, že jsem zbabělec...“

„Nemohu za to!“ ozvalo se tvrdě z úst Pavlíniných.

„Ano,“ mluvil trpce Žemla, „vy můžete jen za to, že jste mě oklamala, za vše ostatní mohu já sám. Ale za to nemohu, že je ve mně zvíře slabší než člověk a že přes váš odpor vás nechopím, nestisknu, nepřemohu, neudolám a nezmocním se toho, co mi právem náleží, když jste v kostele řekla své osudné a n o. Proto snad jsem ve vašich očích tak ničemný, proto mnou opovrhujete...“

Žemla se odmlčel čekaje, zdali Pavlína odpoví. Mlčela však, a Martin, vytáhnuv šátek a otíraje si čelo, na němž stály krůpěje potu, mluvil dále:

„Nemohu si pomoci, nejde to. Avšak vy jste měla dosti času a příležitosti poznati mě a přesvědčiti se, že v zápase, jejž jste mi uchystala, podlehnu já a ne vy. Nechci se násilím domáhati toho, co je povinností lásky. Jsem zničen a otráven a ponesu svůj osud. Vím, že také váš život nebude radostný, ale já to nezavinil. J á byl podveden, j á byl chycen do pasti jako myš! A šlo to snadno, neboť jsem byl hloupý, zoufale hloupý. Moje posluhovačka byla chytřejší, bystřejší než já...“

„Měl jste ji poslechnout...“ ozvala se zase Pavlína.

Jak tvrdě, necitelně zněla její slova Žemlovi! Jak prázdné je srdce její všeho soucitu a milosrdí! Martin cítil, kterak propast mezi ním a ní se neumenšuje, ale jak se šíří.

„Je pozdě,“ odpovídal tiše. „Jediné vaše slovo — ještě včera ráno — bylo by stačilo, a nemusila jste mne nyní odbývati jako chlapce. Já vás neukradl, já se o vás poctivě a s láskou ucházel. S láskou, Pavlíno, s neskonalou láskou, jaké jsem byl schopen...“

A hlasem, v němž se chvěl již pláč, dodával: „Vždyť jsem nestál o nic jiného, než o lásku! Nic jiného jsem nehledal, a věděl jsem, že nenajdu — já se neprodával! Uznejte to!“

„Co mně chcete vyčítat!“ zvolala nyní Pavlína jízlivě a vzchopila se polo na lůžku. „Chytala jsem já vás? Lákala jsem vás já? S těmi výčitkami si jděte na maminku!“

Tato slova pobouřila Martina. Vždyť již nic nežádal, a ve chvíli, kdy se vzdával ženy a naznačoval jí, že jí dá pokoj, mohl vším právem žádati aspoň klidné, smírné slovo. Dokud se bránila, mohla býti tvrdá, necitelná, jízlivá. Ale když se Martin poddal a spřátelil se smutným osudem svým, směl žádati, aby žena jeho byla aspoň šetrná. Teď vyhrkl:

„Což jste byla dítě? Nikoli, Pavlíno, jak vás znám ode včira, vím, že umíte myslit, mluvit i jednat — bohužel, že ke všemu tomu přicházíte příliš pozdě. Ale vy jste myslila také dříve, věděla jste, k jakým všecko dospívá koncům, nebyla jste děťátko, abyste nevěděla, co znamená spojení muže a ženy! Nuže, proč jste mi neřekla: Žemlo, mamince se líbí váš krám, který

jest užitečnou špižírnou pro domácnost, mně by se líbil také, ale vy se mně nelíbíte a proto zůstaňme každý, kde jsme! Ano, proč jste takto nemluvila? Byla byste mi dala také ránu, ale z té bych se byl zotavil. Než svým přivolením ke sňatku a milostnou scénou, kterou jste mi včera v noci připravila, zabila jste mě, Pavlíno, ano, zabila..."

Žemla nemohl dále, jak se mu slova drala vzhůru, že jim jazyk nestačil, i musil odpočinouti. Jeho rozčilení bylo již prolomilo všechny hráze, a co se v něm od včerejšího večera nastřádalo, co naplňovalo prsa jeho k puknutí, dobývalo se teď proudem z úst. Martin, byv podrážděn necitelností a vyzývavostí Pavlíninou, nabyl pojednou řeči a dorážel na mladou ženu hlučně, bezohledně.

Pavlína byla zatím klesla opětně do peřin a ukryla se jako dříve. Ale již nezavřela oči, nýbrž hleděla upřeně na Martina, pozorujíc každý jeho posun, každý pohyb obezřele, číhavě, jako kočka. Nevěděla, kam až dospěje Žemla ve svém výbuchu, a připravovala se na možný útok, aby jej odrazila. Nebývalá, náhle propuklá prudkost Žemlova ji pranic nepřekvapovala, nezarážela. Čekala podobný výjev, věděla najisto, že k němu dojde, a byla ráda, že se tak stalo již dnes. Žemla se vybouří jako sopka, a pak nastane pokoj. Co slyší od něho nyní, neuslyší již nikdy. Ať jen mluví co nejvíce a nejzuřivěji. Čím více teď se rozvášní, tím větší ochablosti propadne potom na dlouhý čas. Jí lahodily Žemlovy výčitky, neboť se jí zdálo, že se jimi vzájemné jejich účty vyrovnávají.

Martin Žemla pohlcoval sálavými, hněvivými zraky Pavlínu, bodal očima její ztuhlou, nepo-

hnutou tvář, chtěl ji přinutit, aby opět semkla víčka. Bylo mu teď jasno, kterak před ním leží jenom tvárné ženské tělo, pouhé tělo, v němž však není krásné, jemné duše, jakou kdysi v Pavlíně tušil.

V tom okamžiku nabyl přesvědčení, že se dal jen tímto tělem upoutati a polapiti, a připadalo mu, že vše, co ho potkalo, je hrozným trestem za jeho přilnutí ku pěkné té hmotě. Ale hned zase ozval se v hloubi jeho nitra odpor proti tomu obvinění sebe sama. Nestal se obětí pouhé vlastní smyslnosti, hleděl na věc ušlechtileji, budoval na jiných základech. Jinak arci měla mu býti lepá žena odměnou za všechnu jeho práci a namáhání, za všechny starosti, jež na sebe sňatkem s chudou dívkou uvalil.

Za chvíli pomlčení a oddechu nabyl chladnější rozvahy a pokračoval mírněji:

„Byl jsem prudký, Pavlíno, ale nechtěl jsem a nechci vás urážeti, poněvadž cítím sám nejvíce, kterak urážky bolí, kterak m n e bolí vaše chování. Ještě něco však musím povědeti. Chci vám říci, že láska upřímná a pravá spočívá ještě v jiném než v tom, co mně odpíráte. Nehleďte na mne tak tvrdě — dojdete snad sama toho poznání. Jste již mojí a nevzdávám se vás navždy, ale dopřeju vám času k rozmyšlení a k návratu k vaší povinnosti, k níž jste se včera před oltářem zavázala. Dokáži vám prací svojí a starán ím, že vás dosud miluji a že vás pokládám za choť a za ženu svou. Budu pečovati o vaši výživu, o váš blahobyt, bych i sám při tom strádal. Hněv můj uléhá, poznal jsem a uznávám, že jsme se stali oba obětí spekulace vaší matky, vy jako já. Jsem-li vám tak odporný, že nesnesete mého objetí — nic vám již nevyčítám.

Ani matce vaší, která toto šťastné manželství svedla. Hleďte jen zatím zbaviti se toho strašlivého nepřátelství ke mně, nahraďte je prozatím aspoň snášelivostí. A když uvidíte, že se vám nevtírám, že vás nepřepadám, že vám nečiním násilí, snad se nade mnou jednoho dne smilujete a smíříte se s věcí, která se nedá odčiniti, leda — leda —"

Žemla vázl, jako by hledal nějaké slovo, co nejvhodnější, co nejmírnější, aby vyjádřil svou myšlenku. Ale bylo jen jedno slovo pravé a Martin je konečně vyslovil:

„— leda smrtí jednoho z nás!"

„Raději bych umřela!" vykřikla teď Pavlína se zlostným zaštkáním.

„Já také," odpovídal Žemla trpce, „a hned; věřte mně. Zbavil bych vás sebe, a vy byste časem po boku jiného našla život šťastnější. Ale přece se nechci utopit, nebo tím bych svou zbabělost jen dovršil. Budu žít a pracovat pro vás v naději, že se jednou setkáme..."

Opět se odmlčel a hleděl nyní na Pavlínu zraky zamženými. V ložnici zavládlo ticho, rušené jen cvakáním kyvadlových hodin, které doráželo z vedlejšího pokoje. Zcela bezděky, jako by se o nic nejednalo a jako by se byl právě teď probudil, pokročil Žemla k nočnímu stolku a povytáhl v kahanci knot, jehož plamének jižjiž dokonával. Plamen znova zazářil, povytažený knot čerstvěji se rozhořel, v ložnici se rozjasnilo.

Žemla se vrátil ke hlavám postele a opřev se zas oběma rukama o pelest a hledě mírně na Pavlínu pronášel zádumčivě:

„Nezapomenu na nic, co se mezi námi událo, ale myslím, že se mi podaří, abych se zbavil

vší hořkosti. Ujišťuji vás, že se nebudu hněvat a že stále budu čekati v krámě na váš příchod. Objevíte-li se a podáte mi ruku — tím okamžikem bude vše zapomenuto, a pak teprv započneme šťastný společný život. Nebudu vás upomínat, nebudu hartusit, poněvadž doufám, že se rozpomenete sama. Oč vás nyní ještě prosím, jest, abyste neprozradila matce, jakými jsme manžely. Ušetřte mne toho pokoření a budu vám navždy vděčen. Jinak nám nezbývá než u přítomnosti vaší matky hráti komedii. Vám je snáze, poněvadž jste doma. Hůře bude mně, kterýž musím přicházet. Mám těžkou úlohu — nevím, zdali ji dobře sehraju až do konce!"

Po těchto slovech vyšel Žemla z ložnice, oblekl svrchník, v němž přišel, našel svou plochou čepici a pokročil ještě na práh ložnice, aby dal Pavlíně dobrou noc.

„Dobrou noc, Pavlíno," pronesl směrem k lůžku jen polohlasem. „Zamkněte si za mnou. Obujte si trepky — je studená podlaha — mohla byste se doopravdy rozstonat."

A tiše odcházel. Vystoupiv z kuchyně ani nedošlapoval, aby nikoho nevzbudil, zvláště ne paní Šustrovou. Šťastně sešel se schodů, vyšel ze vrat a přikročil ke krámu, aby otevřel.

Ale když otočil klíčem a rozevřel polovici vrat krámu, když se před ním rozzívl úzký černý otvor a zevnitř jej ovanula směsice zápachů, byl náhle jat úzkostí a sklíčeností, jako by vstupoval zaživa do hrobu. V tom rozrušení lekal se tísnivého, úzkého brlohu svého, v němž by se byl udusil.

Zavřel zas vrata krámu, rozhlédl se ulicí dolů i vzhůru, a náhle se rozhodnuv dal se směrem k Podskalí.

Kráčel kříž na kříž úzkými uličkami, tichými, pustými jako ve vymřelém městě, celé hodiny, ale tíže v jeho hlavě a v srdci neubývalo. Několikráte se za tu dobu dostal až na břeh Vltavy a pak hleděl zádumčivě na černou hladinu řeky líně tekoucí.

Vždy se vytrhl Žemla z dumání svého a po jedné takové zastávce, odvrátiv se již po tolikáté od řeky, pronesl téměř mezi zuby:

„Na to je času dost...“

A již se k řece nevrátil.

Skoro již se dnilo, když Martin bledý a chvějící se zimou stanul u krámu a ztuhlými prsty otáčel klíč ve dveřích, za nimiž zmizel.

VIII.

Později litoval Žemla tisíckráte, že nepověděl hned zrána po svatbě tchyni své, co se ve svatební noci přihodilo. Byla by promluvila Pavlíně do duše, mladá žena snad by se byla vzpamatovala a smířila s hotovou věcí, a Žemla mohl žíti s ní pod jednou střechou — byť ne ve stálém cukrování a v překypující, horoucí lásce, přece v snesitelném, střízlivém dorozumění, při vzájemném konání nejnutnějších povinností. Anebo Pavlína nepovolila, a pak bylo by došlo ke zjevné roztržce. Žemla byl by odešel z nešťastného domu ve Václavské ulici, někam na druhý konec města, a mohl živořiti celkem pokojně, bez rozčilování, ale hlavně bez oné přetvářky, jež se mu tolik protivila, jež ho trávila. Anebo konečně by byl zůstal na místě, ale pak již nebyl nucen překračovati práh ne-

šťastné té domácnosti, která se mu stala tak osudnou.

Později bylo právě už pozdě.

Přívětivost, laskavost a něžnost paní Šustrové zamykala mu ústa vždy pevněji. Desetkráte, stokráte chtěl Žemla v následujících dnech a týdnech promluviti, ale když utkvěl na tváři paní Šustrové, která zářila štěstím, jejíž zraky lpěly na něm neskonale milostně, slibujíce již předem vyplniti každé jeho přání, pozbýval vší odvahy a zmužilosti, již byl za celý den pro rozhodnou chvíli v sobě nashromáždil. Byl ztracen, nemohl se odhodlati, aby vytrhl starou paní ze sladkého klamu. Nyní mlčel již jen k vůli ní; je-li možno, aby se s ním Pavlína smířila, vyčká ještě, a bude lépe, nezví-li paní Šustrová nikdy, jaké trávil líbánky. Je-li však Pavlína pro něj navždy ztracena, vyzradil by tajemství své nadarmo, bez výsledku, a zkalil by život i paní Šustrové. Proč mají trpěti dva lidé? Dosti na tom, že jeho život je rozrušen a zničen.

Takto hrál dále komedii, při níž mu byla údělem úloha tak bídná.

Vykrádal se každého večera po odchodu paní Šustrové z bytu „svého" jako zloděj a vracel se do krámu, do kumbálku, v němž si připadal jak odsouzenec v samovazbě. Anebo — meškala-li paní Šustrová u mladých manželů déle do noci, kutíc něco v kuchyni — vcházel na oko do ložnice, kde číhal dlouhé, trapné okamžiky na její odchod, a pak vracel se do prvního pokoje a přečkával noc na pohovce — skoro vždy beze spánku, nebo na blízku Pavlíny nemohl oka zamhouřit. A časně ráno sestupoval dolů, aby otevřel krám, nevyspalý, s palčivostí

v očích, zemdlený, s tělem rozbitým a bolavým jako po nemoci.

Uběhlo jaro a nastalo léto rovněž neutěšené, deštivé, stále zamračené, zimavé.

Žemla nebýval již v krámě sám po celé dny. Brzy po svatbě počala tam docházeti paní Šustrová, aby mu pomáhala a aby se vyučila kupectví, jak říkala. Svíjela kornouty, lepila papírové pytlíky, nahlížela do přihrádek, kde jaké zboží, učila se vážit, krájet, sekat.

Přinášela Žemlovi snídani a setrvávala u něho až do chvíle, kdy musila vařit oběd. A sotva bylo po obědě umyto a uklizeno, přicházela opět, s nějakou prací, usedla za pultem se šitím nebo pletením a pracovala, dokud při denním světle viděla.

„Musím se do toho vpravit, zetíčku," říkala Žemlovi, „aby všechna tíha neležela jenom na vás. A až někdy bude hodně práce, až půjdete do většího, ušetříte mládence — beztoho by vás šidil. A krom toho nemůžete zde stále civět. Jaký by to byl život! Až nastane léto, vyjdete si se ženuškou trochu na procházku — však se Pavlinka těší! A pak tu zůstanu za vás — buďte bez starosti, zastanu vás dokonale a mlsat nebudu," dodávala s mazlivým úsměvem.

Žemla mlčky naslouchal takovým hovorům a neodvažoval se pohlédnouti paní Šustrové do tváře.

„Užil jste toho otroctví dost za ta léta, co se za pultem moříte," pokračovala paní Šustrová. „Nyní musíte užíti taky trochu světa, obveselení a podívání. V létě budete chodit s Pavlinkou na hradby, do Kanálky, někdy večer do nějaké zahrady s hudbou, a já přijdu vždycky

za vámi, až zavru krám, jako jste vy chodil jindy za námi, víte, Martínku?"

A paní Šustrová blaženě se usmívala, vzpomínajíc dob Žemlových námluv a jak všechno pěkně a šťastně dopadlo.

Žemla trnul slyše, co mu tchyně na léto chystá, a kdykoli se o tom zmínila, snažil se dáti hovoru obrat, aby vycházky s Pavlínou co nejdříve zamluvil.

Ale panička obírala se touto myšlenkou s neobyčejnou zálibou a opět a opět se k ní vracela.

„To byly také moje nejkrásnější doby manželství, Martínku: první čas po svatbě. Vzali jsme se s nebožtíkem Šustrem — dej mu Pánbůh nebe — také na jaře, někdy ke konci. Toho roku bylo krásné léto — ah, tenkráte bývala léta! Svítívalo slunce, bylo teplo; sprchlo-li, byl to vlažný deštíček, a hned zas bylo krásně, a podzimky trvaly až do listopadu, pořád lítalo babí léto a slunce stálo na nebi jako lampa. Když jsme se vzali, měl muž malý plat, ale což pak my jsme potřebovali! My byli samé milování, jako teď vy s Pavlinkou. On přišel po polednách domů z úřadu, naobědvali jsme se a šli jsme na procházku — na špacír se tenkrát říkalo. A to jsme chodili po ulicích a za branou, a někde jsme vypili sklenici piva, a chodili jsme zas až do večera. Někdy jsme ani nerozsvítili, když jsme přišli domů — hned jsme si lehli. Ale netrvalo nám to dlouho, milý Martínku! Víte, jak to chodí! My se měli rádi, a já už v prvním masopustě našeho manželství nemohla nikam do bálu a v postě nám rozbila vrána okno. To byl Rudolfek — chudáček nevydržel — první chlapec málokdy vydrží. Přes jaro a léto jsem

s ním byla doma jako uvázaná — na podzim jsme ho pochovali!“

Paní Šustrová si v pohnutí mnula oči a nos jí zavlhal.

Žemla slyšel již všecky historie paní Šustrové stokrát, ale musil poslouchati zase, ač byl jako na trní.

„Nu vidíte, tyhle otcovské radosti čekají taky vás, a až to přijde, bude vaše ženuška otrokyní, pouhou otrokyní. A kdo ví, kolikráte to přijde, člověk nemuže Pánubohu držet ruku. A pak je po všem. V manželství je nejkrásnější první rok, dokud jsou dva lidé sami, jako pár hrdliček. Člověk sotva že přivykne novému svému stavu, již má zase jinou zkoušku. A proto bych vám přála — vám i Pavlince — abyste něco užili. Přejte si mládí a nynější svobody, choďte si pěkně a radujte se. Já jsem stará osoba, já užila na světě už dost — a věřte, více zlého než dobrého, více starostí než radostí — já mohu sedět pěkně v krámě, a vy užívejte, pokud to jde. Jste jen jednou na světě...“

Takovéto řeči paní Šustrové poslouchal Žemla vždy se zaťatými rty, jako by se obával, že mu jeho tajemství vyklouzne z úst proti vůli. Kdyby paní Šustrová byla tušila, kterak ho trýzní, dotýkajíc se stále a neúnavně jeho manželství, promlouvajíc tak medově, něhyplně o jeho spojení s Pavlínou! Proč nepromluvil onoho prvního dne po svatbě, proč nevyzradil vše, aby nebyl vzrostl obrovský ten klam, v němž vězela žena, kteráž ho dříve sama byla nesmírnou šalbou opředla! Jaké k ní měl ohledy a povinnosti? Ne dosti na tom, že je vyjídán a vykořisťován dvěma ženštinami, z nichž jedna je naplněna neskonalým odporem k němu, on pak čím dále

tím větším odporem ke druhé — ale musí naslouchati výlevům tchyně své, jimiž je vždy znova a znova otravován, jimiž se mu sype řeřavé uhlí na hlavu.

Umiňoval si, že se bude brániti do poslední chvíle chystaným procházkám s Pavlínou, ale když ho paní Šustrová za vzácného slunečného letního odpůldne vyzvala poprvé, aby se oblékl, že ho „Pavlinka očekává, aby si vyšli", pozbyl vší odvahy a síly, shodil se sebe zástěru, oblékl se v kumbále jako stroj a vyšel z krámu.

Pavlína ovšem ho neočekávala tak dychtivě, jak paní Šustrová předstírala. Byla právě tak donucena k vycházce, jako Martin. Pokud jen dovedla, vyhýbala se tomu, vědouc, jak trapná to bude chůze, ale konečně — pamatujíc, co Žemlovi slíbila — nevzpírala se déle a oblékla se, když jí matka byla připravila šaty, klobouk a slunečník.

Jako k Martinovi, mluvila Šustrová i k dceři.

„Seber se, Pavlinko, seber a stroj se. Martínek se nemůže dočkat, až si s tebou vyjde. Toť víš, rád by se světu okázal, rád by se tebou pochlubil, to ti může lichotit. Musíte chodit — vždyť byste takhle zplesnivěli! Stroj se, stroj, já jdu dolů a pošlu ti muže nahoru — dodávala šelmovsky — aby ti pomohl. Snad ani nevíš, jak ženě lahodí, když muž pomáhá šněrovat. Vzpomínám na to pořád, jak se tvému tatínkovi třásly ruce, když jsem mu to poprvé dovolila.."

Pavlína vymohla si rozhodně, aby matka posečkala, až bude cele oblečena, teprv pak aby sešla k Žemlovi. A rozumí se, že také nevyčkala příchodu manželova v bytě. Spěchala brzy za matkou, a když Martin vyšel z krámu, spatřil

Pavlínu, kterak přechází nahoře u Moráně, pohlížejíc úkradmo ke krámu.

Kráčel ulicí vzhůru jako v olověných botách a přál si, aby několik těch kroků trvalo věčně.

Stará Šustrová sběhla se schůdků a stanuvši před krámem dívala se zálibně, s blaženým úsměvem za „svými dětmi", jako by je chtěla láskou sníst.

Žemla cítil, že ho oči staré Šustrové vyprovázejí, i nemohl jinak, když došel k Pavlíně, než podati jí ruku, aby se zavěsila. Učinila tak, vidouc matku před krámem, a potom kráčeli manželé k Moráni a za okamžik zmizeli za rohem.

„Hezky vám to sluší, koťata, hezky!" šeptala Šustrová blaženě a postála chvíli před krámem, jako by chtěla očima proniknouti zdi domů, aby párek ještě jednou spatřila.

Po boku Pavlínině bylo Žemlovi jako na mučidle. Hlavou mihla se mu vzpomínka na chvíli, kdy mu dívka poprvé provlekla ruku pod paží. Událo se to tehdáž po zasnoubení. Srovnával tehdejší cestu Prahou s dnešní chůzí. Byla to táž ruka, která se dotýkala jeho ramene, ale jak byla dnes tvrdá, rohatá! Měl pocit, jako by studila, jako by mezi ním a Pavlínou byla ledová stěna. Byl povděčen, když za chvíli — jak jen přešli Moráň a vycházeli na Dobytčí trh — ruka ženina pomalu se vysmekala, až se mu zcela vyprostila a sklesla nehybně na šustící oděv.

Žemla sáhl pravicí do kapsy kabátu, vyňal šátek a otíral si čelo i tváře. Mezera mezi ním a ženou vzrůstala — šli konečně podle sebe, jako by k sobě nenáleželi.

Žemlovi byla trapna tato vzdálenost; obával

se, aby se nesetkali s někým známým, aby nebyli pozorováni, aby nebylo hádáno, proč se tak rozstupují. I přiblížil se zase k Pavlíně a pohlédl na ni úkradmo.

Hleděla přímo před sebe, jako by kráčela náměstím sama a krom ní živé duše cestou nešlo. Byl to týž tvrdý, studený pohled, který Žemlu od svatby již několikráte zamrazil.

Pojednou se Žemla vzmužil, přistoupil k Pavlíně ještě blíže a pronesl, aniž se na ni podíval:

„Odpusťte, Pavlíno, musím vám říci, že za tuto vycházku pranic nemohu..."

„Já vím," odpověděla mladá žena úsečně.

„Vymyslila si to vaše matka, paní Šustrová," pokračoval Žemla, „abychom světa užili. Arci netuší, jak při tom užíváme — zvláště já..."

Na tváři Žemlově kroužil se trpký úsměv.

„Nemyslete si, že já o to stojím," odpovídala Pavlína tvrdě. „Chodila bych raději sama."

Žemla se chopil těchto slov.

„Nechtěl jsem vás urazit, abych vám to nabízel," mluvil rychleji. „Ale když jste se sama zmínila, nebudete se hněvat. Můžeme spolu dojíti až ke Spálené ulici — k vůli lidem — či kam si přejete, a tam se rozejdeme. Jděte, kam vám libo, já také někam zabloudím. A za hodinu se můžeme na témž místě sejíti a vrátíme se domů. Souhlasíte?"

„Raději za dvě hodiny," opravovala Pavlína Žemlův návrh. „Vám to také nebude škodit!"

„Nebude," přisvědčoval Žemla polohlasně. „Mně už nic neuškodí — kdyby to šlo, nejraději bych se domů nevrátil, ale musím vás odvésti mamince, jak jste mi byla svěřena..."

Pavlína již neodpověděla. Manželé kráčeli mlčky dále.

Byla to Pavlína, jež stanula, když došli na rozhraní Dobytčího trhu a Spálené ulice.

Žemla porozuměl.

„Zde tedy se máme za dvě hodiny sejíti?“ otázal se upíraje zraky na Pavlínu, kteráž hleděla do Spálené ulice.

„Ano,“ odpověděla žena.

„Jsou tři hodiny,“ poznamenal Martin vzhlédnuv na hodiny novoměstské věže. „Tedy o páté...“

A potom, jsa v rozpacích, má-li podati Pavlíně ruku čili nic, smekl levicí klobouk a pronášel polohlasně:

„Myslím, že půjdete Spálenou? Na shledanou, Pavlíno. Zajdete-li někam, nespěchejte, neužeňte se. Počkám zde na vás, na minutě nesejde...“

Pavlína neodvětila slovem, ba nevyčkala ani, až Martin domluví. Bez rozloučení, bez pozdravení kráčela do Spálené ulice, zanechavši Žemlu stojícího jako posluhu, kterýž vyřídil, k čemu byl zjednán, a který drží čepici v ruce ještě, když už se panstvo od něho odvrátilo.

Martin pohlížel chvíli za Pavlínou a pocity nepopsatelné zmítaly jeho nitrem. Tu se vzdaluje žena, po níž tak dlouho toužil, které se mu konečně dostalo, která jest jeho, ale z níž mu nenáleží ani vlásku. V tom okamžiku, při tomto dnešním rozchodu pocítil Žemla náhle a celou silou beznadějnost svého postavení. Jak se Pavlína víc a více vzdalovala, zdálo se Žemlovi, že od něho odchází navždy, do světa, mezi cizí lidi, aby se nikdy nevrátila. V té chvíli ustoupila náhle všecka hořkost, jež ho od svatebního dne trávila, neskonale bolné tesklivosti, jíž se nemohl zbaviti. Vyčítal si, že sám navrhl a tak

snadně přivolil, aby se rozešli, aby šel každý jiným směrem. Neměl ji propouštěti — vždyť přece jest jejím manželem, a snad by dnes byl nadešel okamžik, kdy ledová kůra jejího srdce byla by pukla a kdy by se byli dohodli, smířili, a Žemla mohl se vrátiti domů se štěstím nově nalezeným.

Byly to bláhové domysly, ale Martin obíral se jimi s podivnou bolestnou rozkoší. Kéž by! — kéž by! úpělo to v něm, a kdesi v hloubi nitra ještě se tetelil plamínek naděje. Jak hleděl za vzdalující se postavou mladé ženy, kterou v dáli, v matenici lidí zachycoval zrakem vždy jenom na mžik, rozvažoval, nemá-li jí dohoniti a dále provázeti. Učinil několik kroků, ale zastavil se zase. Byla příliš daleko, a nyní přes všechno namáhání zraků nemohl ji Martin již vypátrati. Splynula s ostatními chodci, zapadla v tlumu lidí, spěchajících k Perštýnu a prorývajících se zase směrem opačným, utonula v nich.

Ještě chvíli hleděl Žemla do vlnění lidstva, vylákaného krásným dnem do ulic; lidstva, jehož bylo stále více, jako by ze země vyrůstalo, současně ze všech domů po obou stranách ulice se rojilo, až konečně ho v jasu slunečném zraky přecházely.

Přejel si rukou oči, posouvl klobouk na hlavě, zabočil napravo a volným krokem ubíral se kolem novoměstské radnice k ulici Vodičkově, tou pak dolů k Václavskému náměstí.

Kdesi blízko zazněly zvuky kolovrátku, započínajícího jakousi truchlivou arii. A tu náhle padl na Martina strach dosud nepocítěný. Pojednou vstoupilo mu na mysl, že ztrácí dnes Pavlínu opětně a nadobro.

IX.

Zatím Pavlínu ovládala myšlenka jiná, která ji pokoušela ode chvíle, kdy z domu vyšla: což aby se již nevrátila do Václavské ulice? Ať si žije Martin Žemla jak mu libo, ať s ním matka hospodaří, jak dlouho to půjde — neboť Pavlína, která vždy chladně uvažovala, správně tušila, že tento život nemůže míti dlouhého trvání, že existence Žemlova se jednoho dne zhroutí, a Pavlína si myslila, že při tom konci nemusí být.

Opusť je, vyhledej si nové přístřeší — našeptávalo jí něco. Zbavíš se pojednou všeho, co tě tísní, co na tobě leží jako kámen, co tě naplňuje odporem. Prchni z domova, který se ti stal vězením!

Toto našeptávání bylo stále silnější, lákavější, a záměr útěku líbil se Pavlíně vždy více. A když se na počátku Spálené ulice s Žemlou rozešla, zdálo se jí, že pojednou s ní spadlo pouto, které ji svíralo a tísnilo, že je opět volná, svobodná, jako dříve, ba že je volnější, neboť se zbaví i společnosti matčiny. Ale když kráčela dále, vystupovala v ní veliká, ovšem zcela přirozená otázka: kam?

Ano, kam utéci? Co počne, co může učiniti? Vždyť nevzniklo v ní dnes poprvé pomyšlení, že uteče, ale jako vždy před tím, narazila i dnes na překážku, jedinou sice, avšak závažnou, důležitou, na otázku, na niž si vždy zůstala dlužna odpověď: kam?

Nebylo jen o to, že by ráda a hned uprchla dvěma osobám, s nimiž se již nechtěla v životě setkati, ale jak dále bude živa? Nebo v Pavlíně byla nejsilněji vyvinuta sobecká sebeláska, láska k pohodlí, k lehkému, bezstarostnému,

neunavujícímu životu — a kdo jí ho poskytne? Doma konečně má vše, čeho třeba. Chce-li, pracuje, nemá-li chuť do práce, nikdo ji do ní nehoní. Ode chvíle, kdy se stala paní Žemlovou, chová se k ní matka mnohem laskavěji než dříve. Pavlíně sice protiví se časem něžnost matčina, která rovněž vyrůstá z matčina sobectví, ale kde najde někoho, kdo by se o ni tak staral? Kamkoli vejde, aby žádala o byt a výživu, všude od ní budou požadovati práci, a tuhé, neúmorné práci, od rána do večera, s krátkými přestávkami, jídlu vyměřenými — takovéto práci Pavlína nikdy nepřivykla,takováto stálá, neúnavná práce byla jí do duše protivná.

Má se dáti někam za švadlenu?

Pavlína se opovržlivě ušklíbla. Pěkný život! Aby celý den píchala do tvrdé látky, ode tmy do tmy, aby bydlila někde pod střechou, výše než holubi a v sousedství koček, a k tomu aby se sytila čtyřikráte denně modravou, popelavou kávou — celý týden, celý měsíc, celý rok. Ostatně nemá ani, čím by zaplatila byt za prvních čtrnáct dní... Ne, švadlenou, šičkou nebude! Zná ty zmrzačené, křivé postavy, vychrtlé tváře, modré pysky, vpadlá prsa a břicha, která kručí hladem celý den. A je jí škoda, aby se v takovém živobytí zahrabala, myslila dále. Brzy by s ní spadl trošek toho masa, na němž si zakládá, a než by chodila Prahou jako ty ostatní kostry, raději se utopit! K tomu však neměla chuti ani odvahy.

Má jíti za krámskou? K tomu třeba rozličných průkazů — Pavlína nemá nic takového. A všude by od ní žádali kauci, záruku — kde by ji vzala!

Což ten volný život bílých, velkoměstských

otrokyň, který ji kdysi vábil? Touto nekalou myšlenkou obírala se mladá žena nejdéle a zahloubávala se do ní, utápěla se v ní. Byla ji jediným východištěm z bludiště, v němž se potácela. Zde nebylo práce a těžkých, pravidelných povinností. Zde kyne sladké lenošení. Ilie, tak by unikla všemu, pomyslila Pavlína. Ano, kdyby se mohla pojednou octnouti v onom křiklavém, volném, šustivém oděvu — ale jak se do tohoto života vstupuje? Jaké jsou jeho začátky? Jaká k němu vede cesta?

Pavlíně až hlava se zamotala a bylo jí pojednou, jako by padala do prohlubně. Stanula u výkladní skříně ve Ferdinandově třídě a prohlížela upjatě vyložené předměty, aby nabyla rovnováhy.

Ah, nelze tak snadno opustit, co máme, a vyhledati něco, co by bylo dostatečnou náhradou, nebo dokonce lepší. Ta věc musí býti dokonale uvážena.

A když postála chvíli před výkladní skříní, hledíc střídavě na kytice a klobouky, na šperky a ozdůbky, a zhlížejíc se opět v čistém, vyleštěném skle jak v zrcadle a pozorujíc zálibně hezkou svoji postavu, nabývala znenáhla klidu a odhodlávala se, že dnes ještě se domů vrátí. Musí býti dobře uchystána k činu, jejž zamýšlí, ale k tomu třeba příprav, delšího uvažování, zralého rozhodnutí.

Však vymyslí konečně, co vymysliti má — snad ji napadne dnes, dříve než vyprší chvíle, kdy se má sejíti se Žemlou, co by učinila. Vynaloží na to celou procházku, kdy je sama a netísněna úzkými, svírajícími stěnami nenáviděné domácnosti své, blízkostí Martina Žemly a přítomností matčinou.

Odvrátila se konečně od výkladní skříně, když byla ještě jednou zevrubně prohlédla svůj zevnějšek, a vydala se na dlouhou cestu.

Kráčela třídou Ferdinandovou, Ovocnou ulicí, Příkopy, Hyberňáckou ulicí až k nádraží a zabočila Jezdeckou ulicí na Poříč. Odtud vracela se přes Josefské náměstí, ulicí Celetnou, přes náměstí Staroměstské, propletla se úzkými, spletitými uličkami a plácky na Perštýn, dala se opět Ferdinandovou třídou k mostu, přešla jej a octla se v klidnější, tišší ulici Chotkově, odkud volným krokem zamířila Újezdem do ulice Karmelitské.

Pokud šla městem Novým a Starým, nahlížela do výkladních skříní, zastavovala se před nimi a úkradmo nazírala do krámů a skladů, z nichž nejvíce ji zajímaly ony, ve kterých se kmitaly postavy prodavaček a krámských, tuto obsluhujících kupce, onde opírajících se nečinně o pulty v krámech prázdných, jinde pletoucí punčochy na prahu nebo blíže dveří, ještě jinde popíjejících kávu a pečivo přikusujících. Oněm, které svačily nebo lenošily ve skladech, zívajíce a hledíce tupě ke vchodu, vejde-li nějaký zákazník, záviděla Pavlína nejvíce. Jak jsou šťastny! Mají plat a skoro žádnou práci. Jakmile se večer zavrou krámy, mohou jíti po zábavě. Pavlína pozorovala právě jen jedinou stránku toho života a nepřipadlo jí, aby přemýšlela, co jiného ještě se skrývá v tomto bytí...

V ulicích malostranských bylo tišeji, klidněji. Nepřecházely tu proudy lidí, jako na pravém břehu Vltavy, nebylo tu podobných krámů se skvělými výklady, nikdo se nezastavoval před malými, drobnými skřínkami niťařek, v nichž

leželo a viselo zboží ještě od loňska, uprášené, sluncem vyrudlé, z módy vyšlé; nikdo se nekochal pohledem do skříní cukrářských, v nichž se povalovaly vyschlé, zvětralé pamlsky, kteréž mohly vábiti jenom děti; rychle míjel každý četné krámy uzenářské, nízké, černé, odkud do rozehřátého vzduchu na ulici vynikala nechutná vůně, odporná plnému, obědem nasycenému žaludku. Nade vším tím se v teplém, unavujícím vzduchu rozestírala jakási lenivost, zmalátnělost, ospalost. Pavlína kráčela zvolna, uondána vlastními myšlenkami, skoro již nemyslíc, neupínajíc k ničemu pozornost, nemajíc na ničem zájmu. Jen chvílemi vzhlédla živěji před sebe, když na dlažbě zařinčel důstojnický palaš, a oči její pak skoro pokaždé setkaly se s pohledem důstojníka, který kráčel mimo a vděčně vítal příležitost, že se může podívat na ladnou ženskou postavu. Pavlína cítila chvílemi, že se za ní chodec otáčí, když ji byl minul, že ji zraky sleduje, ba některý i postál a déle za ní hleděl. Tyto pozornosti jí lahodily a budily v ní růžový rozmar, který však se zkalil hned, když pomyslila na Žemlu.

Ano Žemla! Za hodinu se s ním setká a musí ho provázeti do té proklaté zastrčené Václavské ulice, do sraženého toho domu, kde připadá člověku, jako by ssál vzduch, jejž jiní byli vydýchali. Není jí pomoci — musí se tam vrátit. A bude trvati týden a déle snad, než se znova dostane na čerstvé povětří, zase jen po boku Žemlově — a kdož ví, bude-li pak již připravena k útěku, na nějž pomýšlí.

Zatáčela z ulice Karmelitské pod loubí malostranského náměstí a mířila k ulici Mostecké, aby se dostala opět na Staré město. Zdálo se jí, že

přes polovinu času již vypršelo, a chtěla ještě jednou projíti Třídou, ulicí Ovocnou a hlavně po Příkopech, kudy se tou dobou procházelo vždy nejvíce lelkujících modních fiónů a nejvíce vyparáděných ženštin. Po té pastvě pro oči náhle zatoužila.

Pojednou zazněl s levé strany do podloubí hlasitý, německy pronesený pozdrav:

„Dobrý den, slečno! Můj milý Bože, kde vás tu nalézám — jaká to vzácná, šťastná náhoda!"

Pavlína znenáhla již odvykala poslouchati na oslovení „slečno", avšak zvuk hlasu připadal jí tak povědomý, že nemohla být v pochybách, komu pozdrav svědčí.

Ohlédla se a stanula jak v půdu vbitá...

Do loubí vstupoval s náměstí muž asi třicetiletý, vysoký, v těle hubený sice, ale ramen neobyčejně širokých a hrudi vyklenuté. Pravicí držel klobouk vysoko nad hlavou, kterou kryla tenká vrstva řídkých vlasů, přimáznutých pečlivě na leb, aby zastřely rozšiřující se nad čelem lysinu. Pod ostrým nosem černaly se silné, dlouhé kníry, patrně barvené, jinak byla tvář pečlivě vyholena. Pod kůží promodrávaly kořínky vousů, husté zejména na bradě, vystouplé a vracející se v silném zaoblení pod spodní ret, kde se tvořil hluboký důlek. Z bledé tváře vyzíraly veliké hnědé oči, polykající téměř postavu Pavlíninu. Na pravém oku lesklo se kulaté skýlko na silné hedvábné tkanici. Ruce vězely v obnošených rukavičkách křiklavé barvy oranžové.

Tvář Pavlínina zahořela vší krví, zraky její se rozšířily, ústa se rozechvěla. Hleděla na muže jako na zjevení. Tohoto setkání se nenadála, a právě v tuto chvíli se ho nenadála. Nesmírným překvapením se jí hrdlo zadrho-

valo. Aniž za pozdrav poděkovala, pronášela plna úžasu:

„Pane lajtnante — pane lajtnante! — Co se to s vámi událo?“

„Již ne lajtnant, slečno, již ne, jak vidíte,“ mluvil muž pokryv hlavu a chápaje se chtivě pravice mladé ženy. „Praštil jsem tím, kvitoval jsem. Je to dřina, nikam to nevede — oni si myslí, že je člověk otrokem. Jaké pak vyhlídky! A ta sekatura! Hodil jsem jim šavli pod nohy — ať si najmou jiného. Jsem při poště — žeru prach. Jaká pomoc! Nebyl jsem pro vojáka! Miluju svobodu! Můj Bože, jak dlouho jsem vás neviděl! Co děláte, drahá slečno Pavlíno? Co dělá milostpaní maminka? Vy jste pořád hezčí a hezčí — vy umíte kvésti! Já se na vás navzpomínal! A ať jsem chodil kudy chtěl, neměl jsem štěstí, abych se s vámi setkal. Až dnes! Toť je náhoda! Mám právě volno — není-li vám proti mysli, doprovodím vás. Totiž — není-li to štěstí připraveno jinému...?!“

Vše to hrnulo se jedním proudem z úst mužových, kterýž posunkoval při tom živě rukama, koulel očima, usmíval se, že se tvář jeho složila v samé ostré, výrazné záhyby, pustil náhlým pohybem svalu skýlko s oka a hned zase je pravicí uměle vtiskl.

Hned jak se byl nenadálý průvodčí připojil, vykročila Pavlína, a teď oba šli níže k Mostecké ulici, jen co noha nohu minula.

Pavlína všecka zmatena a přece šťastna naslouchala starému známému z dob, kdy nebylo o Žemlovi ještě ani potuchy, kdy chodila s matkou na výlety a procházky, kdy vymetala věnečky a zábavy a vracela se s matkou pokaždé ve průvodu jiného dvořílka.

Ano, starý známý, starý Pavlínin ideál, někdejší její krásný sen, muž, kterým se obírávala kdysi se zanícením, za nekonečných nudných dnů, sedajíc při šití a vyhlížejíc oknem do pusté ulice Václavské, za dlouhých zimních večerů i nocí, kdy spánek míjel její oči, dnes pojednou se objevil, jako by ze země vyrostl — někdejší nápadník její, který se jí kořil z kratochvíle a snad s určitým nějakým záměrem, bývalý poručík Arnošt Plagwitz.

Zde stál, zde kráčel vedle ní, a Pavlína jako kouzlem přenesena byla náhle do minulosti. Mžikem rozpomenula se na den, kdy poprvé spatřila vznosnou jeho postavu v uniformě, kdy se k ní přiblížil, s nacvičenou úklonou se představil a za tanec ji požádal. Jak byla tehdy šťastna, jak byla blažena, jak letěla sálem v jeho náručí, tak oddaně a bezpečně. Jak uměl zatáčeti, jak uměl tanečnici tisknouti na široká prsa svá a jak rád a často činil tak!

Vše to vstoupilo jí náhle na mysl. Prvního toho večera patřil jen jí a ona jemu. Kterak byla hrda na svého tanečníka. A pak si vyžádal svolení, aby ji směl doprovoditi domů — a ten večer, tu noc, kdy šel podle ní a rozplýval se v milostném dvoření, pokládala Pavlína za nejšťastnější chvíli života svého.

A teď, když jí vypověděl, jaká změna se s ním udála, že přestal býti důstojníkem, ozval se v hloubi jejího nitra náhle výkřik skoro zoufalý. Jaký to byl vražedný osud, který ji o Plagwitze oloupil a za něj Žemlu nastražil!

Teď nepřemítala Pavlína o někdejší možnosti neb nemožnosti sňatku s Plagwitzem. Věděla jen, myslila si, jak by byla šťastna, kdyby se byl uskutečnil. Plagwitz jejím mužem!

Dnes pojednou se objevuje. V občanském oděvu se objevuje, jako úředník, mohoucí se ženiti bez kauce — a ona se jmenuje Pavlína Žemlová!

Ale na to teď nebylo času. Vzpamatovavši se ze svého úžasu a nenadálého překvapení byla šťastna tím setkáním. S rozkoší vpíjela do sebe vše, co Plagwitz povídal, hltala každé slůvko a přes tu chvíli vzhlížela k bledé, zajímavé tváři společníkově.

Volně, volňounce kráčeli Mosteckou ulicí, po mostě a dále ulicí Jezovitskou. Za ten čas oslovil ji Plagwitz v hovoru svém stokráte „slečno" a Pavlína ho neopravila, nepochlubila se, že je vdána. Nechtěla zažehnati sladké to kouzlo, jež vězelo v této zábavě a které by snad bylo zmizelo, jakmile by se prohlásila.

Pojednou však, když se blížili ke Staroměstskému náměstí, zarazila se Pavlína v půli věty, stanula, chopila se levicí pravého ramene Plagwitzova a pronesla polohlasně:

„Obraťme, rychle — zpět!"

Bylať maně pohlédla kupředu a spatřila Martina Žemlu, kráčejícího asi třicet kroků před nimi týmž směrem k náměstí.

Průvodce její překvapen hleděl ještě vyvalenýma očima kupředu, pátraje po příčině náhlého obratu Pavlínina, co mladá žena spěchala již opačným směrem k mostu. Bývalý důstojník dohonil ji, když zatáčela kolem paláce Gallasova na Marianské náměstí a mířila k Platnéřské ulici.

„Čeho jste se ulekla, slečno?" tázal se galantní společník o krok za Pavlínou. „Kdo vás pronásleduje?"

Pavlína neodpovídala hned a kráčela pomaleji teprv před budovou Klementina.

Obrátila se teď k Plagwitzovi, aby jí dostihl, a když se octl vedle ní, hledě na ni s výrazem, který byl jediným otazníkem, pronášela Pavlína udýchána:

„Něco jsem vám zamlčela — ne, zapomněla jsem to říci. Jsem — vdána!“

Plagwitz trhl sebou, že mu skýlko s oka sletělo, chytil je ještě v letu a vtiskuje sklo znova do oka opakoval po Pavlíně, vyslovuje každou slabiku zvláště:

„Vy — jste — vdá — na? Vy? Pardon, slečno, to je žert, co?“

A zasmál se hlučně, že mu skýlko zase spadlo.

„Nežertuji, pane lajtnante — taková věc není žádný žert,“ odpovídala Pavlína bleda. „Před námi kráčel Žemla — můj manžel, proto jsem obrátila...“

Bývalý poručík smekl klobouk a napřáhnuv pravici k Pavlíně řekl:

„Milostpaní — je to snad pozdě, neměl jsem ani potuchy; smím gratulovati?“

A čekal, že mu Pavlína podá ruku.

Avšak Pavlína tak neučinila.

„Dejte na hlavu, pane lajtnante, dejte,“ odpovídala, a v jejím hlase vřelo to. „Věc nestojí za gratulaci. Měla bych vám mnoho vyprávěti, ale vás to nebaví; co vám na všem záleží...“

„Milostpaní, chcete mne učiniti svým důvěrníkem? Svěříte se mně? Zasluhuji toho?“ tázal se Plagwitz úlisně, tuše podivnou historii, a jak hleděl na mladou ženu, jdoucí podle něho se sklopenou hlavou, klíčil v jeho mozku záměr, přiměřený jeho minulosti, celému jeho životu, jeho mravní povaze.

Pavlína hned neodpověděla, ale za okamžik vypjala hlavu, obrátila se opatrně, přelétla zraky celé okolí, aby se ubezpečila, není-li nikde zvědavých očí, nepovolaného ucha, a rychle zatáčejíc do ulice Platnéřské pobídla svého společníka:

„Pojďte!“

Šli směrem k řece, zabočili do ulice Křižovnické a za chviličku octli se opět na Kamenném mostě. Tu teprv oddechla si Pavlína zhluboka a nabyla předešlé chladnosti a jistoty. Kráčejíc volně vedle Plagwitze, počala tiše vypravovati o příchodu Žemlově do Václavské ulice, o počátcích své „známosti“, o jeho návštěvách v bytě — slovem o všem, co se v posledních necelých dvou letech událo.

Arnošt Plagwitz naslouchal pozorně každému slovu a dobře vyrozumíval z vypravování Pavlínina, kdo byl vlastním původcem známosti se Žemlou a jaké jest manželství Pavlínino, ba pochopil bystře také, jak šťastným jest manželem neznámý Žemla. Neboť ač Pavlína přes události po svatebním obřadě v kostele dost obratně a opatrně překlouzla, vytušil zkušený lajtnant i to, o čem se Pavlína domnívala, že zamlčela.

Byli tak přešli po mostě, prošli ulicí Karmelitskou, Újezdem i Chotkovou, a octli se v polovici mostu řetězového nad Střeleckým ostrovem, u domku ředitelstva, když Pavlína dokončila svoje vypravování. Tuto stanula.

„Dost, pane lajtnante, dále se mnou nechoďte. Nevíme, koho bychom potkali.“ A pak uchopivši jeho pravici a tisknouc ji silně, dodala polohlasně:

„Pověděla jsem vám vše jako starému příteli, myslím, že umíte mlčeti a nezneužijete

ničeho. Ani nevěříte, jak šťastna jdu dnes domů, že jsem se s vámi setkala. Bohužel, setkala jsem se s vámi příliš pozdě.“

„Milostpaní,“ odpovídal Plagwitz hledě Pavlíně pronikavě do očí a mlsně hladě levicí její ruku, kterou lehce pomačkával. „Dvě srdce, dvě duše, které si rozumějí, nesetkají se nikdy pozdě. Doufám, že jsme se dnes neviděli naposled. Řekněte mi, že ne, prosím vás...“

A na jeho tváři se rozložil svůdný úsměv, úsměv, jemuž se Plagwitz učíval kdysi před zrcadlem, na němž si zakládal a o němž byl přesvědčen, že mu žádné ženské srdce neodolá.

Avšak naproti Pavlíně nebylo třeba silných prostředků. Její svědomí klidně spalo, její srdce třáslo se blahem, že nalezla předmět, jímž se bude moci obírati, a odpověděla-li s počátku vyhýbavě, činila tak jen proto, že byla žena.

„Nevím, pane lajtnante — uznáte sám, že je nyní jinak, než bylo jindy — a vy — vy — což vám na mně záleží...“

„Milostpaní,“ zvolal Plagwitz ohlédnuv se dříve opatrně, není-li nablízku nikoho, „mám tu skočiti před vámi do řeky? Přejete si toho? Uvěříte mně pak, že mi záleží, mnoho na vás záleží?“

„Ach jděte,“ odpovídala Pavlína blaženě, tisknouc mu silněji ruku. „Pro vdané ženské neskáče se do vody...“

„Pro ženu, jako jste vy, třeba do pekla!“ zvolal Plagwitz s líčeným nadšením. „Vy krásná, krásná paničko!“

A pak trhl její rukou až k ústům, odhrnul poněkud třepení jejího rukávu, poněvadž měla rukavici, a vtiskl na nahé její zápěstí dlouhý polibek.

Konečně vymkla Pavlína svou pravici z jeho, shrnula zase třepení, usmála se a pronesla:

„Budu teď s větší chutí choditi na procházku. Jen potkáme-li se opět náhodou.“

„Vždy nebude náhoda tak přízniva jako dnes,“ hovořil Plagwitz s ďábelským úsměvem. „Snad jí můžeme pomoci. Mám prázdné úterky, čtvrtky a soboty, vždy od poledne až do večera. Budu přecházeti budoucně na místě, kde mi dnes Štěstěna dopřála vás potkati. Budu čekati trpělivě — snad se mně opět zjevíte.“

„Jen tenkráte, bude-li tak pěkně jako dnes,“ dodala Pavlína, „a nejvýš jednou za týden. Musím být opatrná.“

Po těch slovech kývla hlavou, zašeptala „na shledanou“ a obrátila se ke Starému městu.

Plagwitz vysekl hlubokou poklonu, zamávl kloboukem a obrátil se k Malé straně. Po několika krocích však stanul, otočil se a hleděl za Pavlínou zraky lačnými, hltavými. Kroutil si spokojeně černé kníry, až se mu zase roztáčely, a hučel do sebe:

„Rozkošná žena, rozkošná!“

Ve výrazu jeho spočívalo cosi mefistofelského.

„A nepřišel jsem pozdě — hlavní věc!“

Náhle se usmál, sáhl po klobouku, zvedl jej a zamával jím. Bylať také Pavlína otočila hlavu, aby ho ještě jednou spatřila. Avšak vidouc, jak za ní hledí, střelhbitě se obrátila a spěchala dále.

Plagwitz setrval na místě, dokud Pavlína nepřešla most a nezmizela mu s očí. Potom konečně vracel se na Malou stranu, luskaje prsty ve vzduchu a mumlaje do brady:

„Jen aby se mi před časem nedohodli! Takové věci se stávají.“

A kráčeje již Chotkovou ulicí zahučel ještě: „Vida, litoval jsem, že nemá svých dvanáct tisíc na kauci. Již toho nelituji. Takhle je to lepší.“

Po čtvrthodině sešli se manželé Žemlovi na počátku Dobytčího trhu. Martin Žemla čekal tam a přecházel dobrou půlhodinu, než se Pavlína objevila. Přivítal ženu smeknutím klobouku a oba zamířili nahoru k Moráni.

Za celou tu cestu promluvili jen dvě věty. „Bavila jste se dobře procházkou?“ otázal se Žemla ostýchavě, obávaje se, aby mu nezůstala odpověď dlužna.

Pavlína zvedla hlavu a odpověděla:

„Jak to právě šlo. Samoten se člověk nebaví nejlépe...“

A jak byla vždy na vše připravena, přece jí tato lež vehnala trochu krve do tváře.

Ale již nepromluvila ta slova tónem tak tvrdým, mrazivým, jak Martin uvykl slýchati. Zdálo se mu, že z hlasu jejího vyznívá něco mírnějšího, udobřujícího. A tím překvapen a potěšen kráčel dále mlčky, aby klíčící snad smíření nezaplašil.

Když docházeli na konec Moráně, přiblížila se Pavlína sama k Žemlovi a zavěsila se. Byli ve své krajině, nastala zase komedie.

Stará Šustrová stála před krámem s punčochou v ruce a šťastně se usmívala, když viděla přicházet „své děti“.

„Už jste zde, koťata? Proč jste tak spěchali?“ oslovila je, když došli ke vratům domovním a pouštěli se.

„A což, Pavlínko, nezastavíš se v krámě?“ otázala se dcery dobrácky.

„Ba ne, mutr,“ odpovídala Pavlína rychle,

„půjdu hned nahoru, abych se odstrojila. Mám hlad, nasvačím se.“

„Tak jdi, jdi, beruško,“ pobízela ji matka. „Půjdu hned za tebou, ohřeju ti kávu. To věřím, že vám vytrávilo...“

Žemla vešel do krámu a do kumbálu, aby se převlékl do všedních šatů. Když byl hotov, pověděla mu Šustrová, kolik utržila, odevzdala mu misku s penězi a odcházela nahoru.

„Přijdu zas brzy, zetíčku, a přinesu vám svačinu. Jen co nakrmím tu vaši hladovou ženu.“

— — — — — — — — — — — — — —

Toho dne pozdě večer, když paní Šustrová odešla do své ložnice a když také Žemla se z bytu odkradl, uzamkla Pavlína pečlivě dveře kuchyně za manželem vyhnancem a vrátivši se do ložnice přistoupila k malé nízké skříni, která byla jako jejím tabernáklem. Vyňala z kapsy klíček, otevřela vrchní zásuvku a zalovila ve spoustě rozličných tretů, ve svém dívčím pokladě. Byly to všeliké drobnůstky a památky z výletů, z tanečních věnečků a zábav. Byly tu celé i polámané vějíře, staré rukavičky, kytičky a kytice, lístečky malého formátu, taneční pořádky, stužky a kokardičky, jehlice, vrkoče, střapečky a podobné vzácnosti. Ze všeho čpěla ostrá, pronikavá voňavka. Několik lahviček po takových drahocenných, desetníkových voňavkách povalovalo se v pravém koutě zásuvky.

Již vynášela Pavlína na světlo, co hledala. Bylo to malé, čtvercové album tehdejší módy a práce, s mosazným štítkem na vrchní desce. Pavlína sklonila se nad skříní, na niž album položila, a přemítala rychle tuhé listy. Nalezla brzy, co hledala. Asi uprostřed alba byla podobizna důstojníka, poručíka, hledícího vítězně

plnou tváří na diváka. Měl tmavé oči, černé kníry, nad čelem uměle načesanou „kakadu“, jak se v oněch letech nosila. Pavlína navlhčila o spodní ret ukazováček, vysouvla podobiznu z alba a obrátila ji. Na rubu fotografie bylo napsáno umělkovaným písmem s mnoha kudrlinkami a ocásky:

„Zum Andenken!

Ltn. Ernst Plagwitz.

20./I. 186*“

Pavlína obrátila zas podobiznu, a zírajíc dlouho ve tvář vyobrazeného zhluboka vzdychla. Konečně povznesla podobiznu k ústům, políbila ji a vsouvla zase do alba, jež uložila na nejskrytější místo ve svém relikviáři.

„Proč jsi se dříve neobjevil!“ zašeptala s výčitkou do prázdna, když uzamkla zásuvku. „Vypadalo by to u nás všecko jinak...“

Usedla na postel a hleděla dlouho do okna. Na její tváři, jevící prve lítostivé roztoužení, rozkládal se znenáhla výraz vzdoru, opovržení a zatvrzelosti. Vzpomínka na lajtnanta Plagwitze ustoupila na chvíli pomyšlení na muže, který se nedávno byl vzdálil, na jejího manžela, na Martina Žemlu. Její oči vlhly a pojednou z nich vytryskly slzy a sklouzaly po líci. Nebyl to pláč měkký, pláč lítosti nebo smíření; tyto slzy vyronily se ze vzdoru, z malomocného vzteku — rty Pavlíniny svíraly se při tom dovnitř mezi zuby, do úst. Pavlína semkla ruce pod kolena a sedíc na postrannici lůžka rozkývala trup. Pojednou rozpletla prsty, zvedla rychle

spodničku, otřela oči a povstavši spěšně přikročila k nočnímu stolku, vytáhla zásuvku, vyhledala v koutku hru starých, ohmataných francouzských karet, přistrčila židlici ke skříni, z níž prve vyňala album a na níž stála petrolejová lampa, odstrčila ke stěně různé předměty, na desce skříně rozložené, usedla a počala míchati karty. Po důkladném zamíchání sejmula třikrát, shrábla karty a rozložila je na desce čtyřmi řadami po osmi. Po této přípravě dotýkala se karet ukazováčkem pravice od první až k poslední a počítala mechanicky: „Sieben — acht — neun — zehn — unter — ober — könig — ass!“

A kdykoli se shodlo označení s kartou, na niž právě dopadl její prst, odhodila ji stranou a pokračovala v tajemné své práci.

Byl to obvyklý ženský orakul, oblíbený hlavně u starých panen, vykládání karet. Nezbude-li žádná, věří pověrčivá ženština, že se vyplní, nač při vykládání myslila. Těmito kartami odpovídá osud na její otázku, stane-li se, co si přeje.

Rozložené karty řídly, hromádka vyloučených rostla.

„König — ass!“ pronesla Pavlína hlasitěji, a poslední dvě karty letěly k ostatním. Obličej Pavlínin zazářil radostí, a zase míchala karty a zas počítala. I podruhé odházela všechny. Zamíchala do třetice a nyní již s patrným rozčilením, avšak volně a pozorně kladla prst na karty a se rtů jejích splývalo šeptem: „— sieben —acht — neun — zehn — unter — ober — könig — ass —“

Také tentokráte se dopočítala, a radostný, vítězný výraz rozložil se jí na tváři. Orakulum dalo žádoucí odpověď — její přání se vyplní.

Pavlína tázala se osudu, setká-li se opět

s Plagwitzem, a pod touto nevinnější otázkou skrývalo se na dně její duše přání jiné, důležitější, smělejší, osudnější. Pavlína věřila, že i to se vyplní, ano byla o tom neklamně přesvědčena. Třikráte se jí věštba vydařila — nemůže býti zklamána...

Zamyslila se nad hromádkou karet a teprve po drahné chvíli shrnula je a vložila do zásuvky nočního stolku...

Té noci hořela dlouho lampa v ložnici Pavlíniné. Mladá žena ležela na lůžku, majíc v rukou nějaké staré německé básně z pozůstalosti po otci. Nerozuměla sice všemu, co tam bylo napsáno, musila čísti některý řádek několikráte, ale zdálo se jí, že tyto „písničky" vyjadřují vše, co vřelo v jejím nitru. Jak ten spisovatel mohl věděti, co se dnes rozezvučí v jejím srdci! divila se. Snad byl také někdy zamilován a po někom toužil.

Bylo dávno po půlnoci, když zhasila. Než ani pak neusnula ještě, ač se do spaní nutila, ač přivírala pevně víčka s přáním, aby poslední své myšlenky přenesla do sna. Nemohouc usnouti, obracela se netrpělivě na lůžku, že ve všech drážkách stenalo.

Konečně počaly se jí myšlenky másti, skutečnost splývala znenáhla se sněním. V tomto stavu zabloudila ruka Pavlínina bezděky na lůžko vedlejší, prázdné, chladné, jako by tam někoho hledala. A když konečně prchal poslední zbyteček vědomí a Pavlína upadala plně v dřímotu, zdálo se jí, že sluch její zachycuje čísi dýchání, že k ní dolétá čísi šepot, tak sladký, opojující, a Pavlína poznávala zcela určitě, čí to hlas — — —

Její srdce, její duše byla již naprosto kořistí hříšné tužby, probuzené zjevem Plagwitzovým.

X.

Toho léta bylo málo teplých, slunečných dní; nebe málokdy se vyjasnilo, ob den pršelo neb aspoň sprchlo, a časem hvízdal ulicemi vítr jako podzimní.

Až do první své vycházky se Žemlou málo si Pavlína všímala počasí a nezáleželo jí na něm. Po tomto dni změnila se věc. Dobře si zapamatovala tři dny v témdni, jak je Plagwitz jmenoval a kdy měl prázdno, kdy chtěl vyčkávati Pavlínu; úterý, čtvrtek, sobotu. Když nastal některý z těchto sudých dní, vyhlížela Pavlína od rána z okna, hleděla k nebesům a toužebně si vyprošovala, aby vyskočilo teplé slunce.

Vydařilo se přece několik tak pěkných dnů jako byl onen první, kdy se Žemlou vyšla, a Pavlína skoro dvěma slovy dovedla zaříditi, aby mohla jíti na procházku se Žemlou. Sama nechtěla vycházeti, aby nevzbudila podezření v matce. Byla si vědoma, že zabočuje na zlou, křivou cestu, že zapřádá nedovolenou známost, a přese všechnu lehkovážnost, která byla převládající vlastností její povahy, přes chatrný mravní podklad její záleželo jí na tom, aby uchovala věc v tajnosti. Nebyl to hlas svědomí, nebyl to strach před vyzrazením hříchu; byla to pouhá obava před křikem v domácnosti a strach, aby jí tyto výlety nebyly předčasně překaženy.

Bylo asi za týden po první procházce, když se probudil stejně pěkný a vzácný den, čtvrtek. Od samého rána byla Pavlína roztržita a každé chvíle hodila prací, aby se chopila jiné. Konečně, když táhlo k poledni, vyhlédla oknem a usednuvši zas, pronesla jako mně:

„To je zázrak, že se konečně vybralo. Kdo si tak může vyjít na procházku...“

Nedokončila. Uvažovala, propověděla-li věc dosti důrazně, aby si toho matka povšimla, a třásla se nedočkavě, jaký výsledek bude míti její proslovení.

„Ale Božínku!“ zvolala paní Šustrová, odstoupila od nudlí na vále a přikročila k oknu. „Tak tedy jděte! Vyjděte si s Martínkem — však si taky rád vylezeš!“

Pavlína v duchu zajásala. Měla co dělat, aby zachovala co nejlhostejnější výraz obličeje, a pronesla s líčenou ledabylostí:

„Nu, bude-li chtít...“

„I bude,“ ujišťovala paní Šustrová a krájela již zase svoje nudle.

Rozumí se, že Martin „chtěl“, když ho tchyně s obědem v rukou vybídla, aby se po jídle ustrojil a „svou sedmou svátost provedl“, jak se žertovně vyjádřila.

Procházka dopadla podobně, jako před týdnem, s tím toliko rozdílem, že Pavlína, odloučivši se od Martina na Dobytčím trhu, zamířila rovnou a nejkratší cestou na Malou stranu.

S počátku kráčela volně. Snad Žemla stojí, snad za ní hledí, její chvat mohl by v něm vzbuditi podezření. Stále ji cosi nutkalo, aby se ohlédla, a vždy jen stěží tomu odolala. Hledí-li za ní Martin, mohl by to pokládati za vyzvání, aby ji následoval, mohl by ji dohoniti. Ach, jen dnes nic takového! Překazil by jí setkání s Plagwitzem — zoufala by si, kdyby se tak stalo. Dnešek má rozhodnouti, zda myslil Plagwitz doopravdy, co řekl. Bude-li na místě — a karty pověděly již onehdy Pavlíně, že bude — tedy

na ni myslí, vzpomíná, a pak vyplní se znenáhla také vše ostatní, po čem Pavlína touží. Shledá-li se s ním, počíná jí dneškem nový život...

Zatím urychlovala Pavlína kroky, aniž to pozorovala. Octla se v krajině Vojtěšské, dávno již zmizela Martinovi s očí. A nyní užuž letěla k Řetězovému mostu, tváře jí hořely, ňadra se dmula rychlým, krátkým oddychováním. Před týdnem ještě nevěděla, jak má naložiti s časem, který byl vyměřen procházce, dnes jí byla každá minuta drahá. Chvílemi bodlo jí u srdce, když pomyslila, že by Plagwitz, čekající snad již drahnou chvíli a nedočkávaje se, byl odešel. Co by počala?

Proběhla ulicí Chotkovou, Újezdem a Karmelitskou, a píchalo ji v boku, když vycházela do podloubí. Ještě několik okamžiků...

Obličej Pavlínin zazářil náhle radostí.

Tu přecházel Plagwitz pod loubím, poklepávaje hůlkou na dlažbu a pokuřuje tenký doutník.

Vtom vzhlédl a spatřil Pavlínu.

Jako by do něho rtuti nalil, pokročil jí chvatně v ústrety a došed k ní smekl klobouk a zvolal tlumeně:

„Endlich, endlich! Již jsem myslil, že jste zapomněla!“

A chopiv se její ruky, již mu s bezděkým zdráháním podávala, náruživě ji políbil.

„A zase, zas ta ošklivá rukavička!“ pronesl zvukem dětinské lítosti.

Pavlína, jak byla udýchána a náhle stanula, nemohla ani promluviti. Jen její pohled prozrazoval Plagwitzovi nad všecka slova výmluvněji, jak je šťastna, že se s ním setkává. A když

zažehral na nepřející tu rukavičku, rozepjala Pavlína knoflíčky rukavice a rychle ji svlékala. Plagwitz chopil se dychtivě obnažené malé ruky a opět ji políbil.

„To je hezké, milostpaní, že jste přišla! Již jsem si zoufal!“

„Zašla jsem náhodou na Malou stranu,“ lhala Pavlína. „Jděte, vždyť jste dávno zapomněl, o čem jste mluvil!“

A pohlédla na bývalého důstojníka zraky plnými něhy.

„Zapomněla jste snad vy, milostivá?“ řekl Plagwitz, pojídaje Pavlínu očima. „Ovšem, vy žijete v líbánkách, nebylo by divu...“

A jeho pohled pálil.

„Nemluvte o tom, pane lajtnante,“ řekla Pavlína tlumeně, ale určitě, „nemám-li myslit, že se posmíváte...“

Obličejem Plagwitzovým bleskl vítězný úsměv. Vše jest, jak bylo před týdnem. Manželé se nedorozuměli. Jak je tomu rád!

„Kam půjdeme?“ otázala se náhle Pavlína, na pohled co nejlhostejněji.

„Kam poroučíte, milostivá!“ odvětil rychle Plagwitz. „S vámi a za vámi na konec světa!“

„Tak daleko ne,“ prohodila s úsměvem Pavlína. „Nejsem volna, musím zase domů. Chcete nahoru, ke Strahovu?“

„Čím dál, tím líp!“ souhlasil rozjařeně Plagwitz.

Pavlína zmírnila chůzi, aby zůstala o krok za Plagwitzem, a ohlédla se dozadu k Mostecké ulici. Přes to postřehl Plagwitz její hnutí a prohodil konejšivě:

„Nebojte se, milostivá! Sem nezanese vítr

nikoho, kdo by nám překážel. Vy jste přec nikomu neřekla, kam jdete?“

Pavlína neodvětila. Kráčela mlčky podle Plagwitze a za malou chvíli vystupovali vzhůru Ostruhovou ulicí. Na jejím počátku nabídl Plagwitz Pavlíně dvorně rámě, a ona se zavěsila...

Dnes čekal Žemla na ženu o čtvrt hodiny déle než předešle. Také dnes, když se na ni při návratu do Václavské ulice asi dvakrát úkradmo podíval a nějaké slovo pronesl, připadalo mu, že se Pavlína tváří vlídněji než jindy, a těšil se z toho, kterak vycházka na ni účinkuje. A jakkoli málo doufal, kmitla se přece jeho hlavou smělá domněnka: snad proto, že se jí nevtírám, že se jí nevnucuji, nastává v ní příznivý obrat.

Kdyby byl tušil, že přívětivé vzezření Pavlínino je zásluhou setkání a zábavy s panem Arnoštem Plagwitzem, o jehož jsoucnosti neměl ani ponětí!

Ještě asi třikráte vyšli společně manželé Žemlovi a vraceli se vždy později. Pak jistý případ v domácnosti Šustrových přerušil tyto jejich výlety do města.

Paní Šustrová, pamatující stále na zadní kola a pečující o pohodlí a dobré bydlo dceřino — jakož taky o svoje — kula železo, dokud bylo horké. Nevlídnost a převládající sychravost a zimavost léta stále jí připamatovávala nastávající zimu, a paní Šustrová připravovala se na ni důkladně. Jednou z hlavních jejích starostí bylo, aby pro dlouhou zimní dobu zásobila domácnost palivem, a když bylo léta na mále, vstoupila jednoho dne do krámu a upozorňovala Žemlu, že kamennému uhlí tři krejcary spadly

a že by bylo záhodno, aby té příznivé okolnosti použili k zásobení sklepa.

„Uvidíte, Martínku," povídala horlivě, „tahle láce dlouho nepotrvá, a možno, že bude později uhlí dražší než bylo před slevou. Neškodilo by, naložit fůru nebo dvě do sklepa. Co myslíte?"

Martin v této době již nemyslíval pranic. Podroboval se všem hospodářským zařízením tchyně své docela, i nenapadlo ho ani, aby uvažoval dlouho, zdali nutno a prospěšno kupovati již v létě uhlí na zimu. V tomto obchodě se nevyznal a nikterak ho nepřekvapilo, že v létě jest uhlí levnější než v zimě. Jinak byl s návrhem staré paní zcela srozuměn, a paní Šustrová bez meškání objednala kdesi na Smíchově povoz uhlí. Přirachotil jednoho deštivého dne do Václavské ulice, a paní Šustrová pilně pomáhala při skládání do sklepa se vší rázností své povahy. Posluhovačka Fána byla postavena k povozu, aby nikdo nic neukradl, paní Šustrová řídila skládání ve sklepě. Přece však vybíhala přes tu chvíli nahoru, pomáhala nandávati do puten a ve sklepě zase vysýpati, shýbala se a ohýbala, až jí v kříži lupalo a až byla potem promočena.

Již při této práci, při stálém přebíhání ze sklepa na ulici a zas do sklepa mrazilo ji chvílemi, a když Martin večer, zamknuv krám, dostavil se k večeři, shledal paní Šustrovou zahalenu ve starý vikler,* v bačkorách a se šátkem na hlavě, přecházející pokojem sice a obstarávající večeři, ale tetelící se třesavkou.

---

* Z němec. wickler = tehdejší obšírný ženský plášť soukenný s rukávy, často ještě vatou podšívaný.

„To mně dalo, to uhlí, Martínku," promlouvala zuby drkotajíc; „polámala jsem se při tom nějak a nastudila — bude mně musit Fána dojít pro Šafránkovou, aby mě namazala — hned ráno, dnes už jsem to zmeškala."

Avšak ráno místo báby Šafránkové musil přijíti lékař, starý doktor Louda z hořejší Václavské ulice. Vyšetřil rozpálenou paní Šustrovou, které bolestí v kříži neubývalo, podíval se jí na jazyk, stál nad ní chvíli, a konečně za hovoru pronesl slovo tyfus. Přikázal, aby se z postele ani nehnula, předepsal něco a odcházeje slíbil, že navštíví churavou ještě odpoledne.

„Tak tyfus — tyfus!" mluvila paní Šustrová z peřin, když lékař odešel.

„No, to ještě není," těšila posluhovačka Fána. „Jen řekl, že by to mohlo být..."

„Doktor nikdy neřekne, co je," mluvila paní Šustrová slabě. „Já cítím, že to bude tyfus — cítím to..."

Pak dala zavolati Žemlu.

„Koukejte se na mne, Martínku, vidíte, já věděla, že vám nebudu dlouho na krku. No, jak Pánbůh poroučí. Teď vás jen o něco prosím, Martínku. Až přijde doktor, promluvte si s ním, a pak mě dejte odvézti do štiftu..."*

„Ale maminko —" chtěl odporovati Žemla.

„Nechte mě, Martínku, a udělejte, oč vás prosím. Dejte mě odvézt, ještě dnes. Cítím to — z tohohle sotva vstanu — to bude moje poslední. Zde nemám té posluhy a nechci, aby se Pavlinka se mnou utahala — mohlo by jí to ublížit — můj Bože — vždyť nevíme, v jakém je stavu. Ale hlavní věc, že asi nevstanu — a já

* Tak se říkávalo všeobecné nemocnici.

nechci, abych vám umřela tady, aby byl funus odtud — abyste mě pak viděli ve všech koutech na márách — abych vám tu strašila — uznejte sám, že ve štiftě je nemocnému nejlépe — to já znám...“

Konečně Martin uznával, že bude dobře, učiní-li nemocné po vůli, a když doktor Louda nic nenamítal, ano spíše nemocnici doporučoval, poslal odpoledne Fánu pro drožku, polo svedl, polo snesl s její pomocí nemocnou v peřině do vozu, a zakrátko hrčela drožka vzhůru k Moráni a k nemocnici, kam Fána paní Šustrovou doprovázela.

Všeho toho se Pavlína téměř neúčastnila. Lhostejně stála u postele nemocné matky, když ji lékař vyšetřoval, lhostejně naslouchala poradě, má-li býti převezena do nemocnice, a skoro stejně lhostejně loučila se s matkou, když ji snášeli do vozu. Neobávala se ani za mák o život matčin, ale zato byla plna nevrlosti, ba, zlosti, že jí tato hloupá příhoda překazí snad nadlouho schůzky s Plagwitzem.

Martina Žemlu onemocnění paní Šustrové neobyčejně rozrušilo. Neměl sice k neblahé tchyni lásky, aby ho onemocnění její bylo naplnilo bolestnou obavou, jak vše dopadne, ba ani nepociťoval hlubší soustrasti. Cítil jen, že odchází na čas — snad navždy — z domu osoba, která samotinká mu byla jistou oporou, zastáncem, strážcem — a čím jiným ještě — vzhledem k Pavlíně. Jejím odchodem boří se všechno a ruší již v počátcích, co zdálo se poslední dobou spěti k nějakému smírnému konci.

Jak bude po odchodu paní Šustrové, nedovedl si Martin pomysliti.

XI.

Bylo-li Žemlovi zjevno již dříve, od svatby až do onemocnění paní Šustrové, že život jeho jest pustý, prázdný, bezúčelný, bylo to pouhé blížení se, pouhý vstup do pouště, v jaké se octl ve chvíli, kdy paní Šustrovou odvezli.

Bylo sice Žemlovi trapno vystupovati každý večer do druhého patra k Šustrovým, do své domácnosti, z níž musil prchati, když dala dobrou noc paní tchyně a zmizela ve svém pokojíku, a maloval si vždy, jak by lépe vypadalo, jak by byl šťasten a kliden, kdyby tu nebylo matky Pavlíniny a kdyby stále mohl meškati dole v krámě a v kumbále za ním.

Ale hned večer onoho dne, kdy byla Šustrová dopravena do nemocnice, pocítil, kterak se mu stýská po osvětleném pokoji, do něhož se denně jen z donucení vracel a v němž jej uvítala hovorná stará paní. Dnes poprvé pocítil Žemla, jak mocný je zvyk, dnes poprvé seznal, jak je opuštěn, osamocen, zapomenut celým světem. Snad jen jediná osoba na něj myslí, vzpomíná — paní Šustrová — a ta je v nemocnici, z níž snad se nevrátí. Co nastane, až dokoná, až bude nade vši pochybnost jisto, že se nevrátí, až bude Žemla míti vědomí, že odpočívá na Volšanech?

Žemlovi bylo úzko v těsném krámku, do něhož od osmé hodiny večerní téměř nikdo nevešel, v němž ztrávil pak ještě dvě hodiny v pochmurném zamyšlení, v bolestných, mučivých vzpomínkách, v trapném zírání do budoucnosti. A když udeřila konečně desátá a Žemla tím zvukem byl probuzen a upozorněn, že je čas, aby zavřel, vzchopil se a vešed do kumbálu strojil se na vycházku. Musil ven, na vzduch,

na ulici, někam do města, aby rozptýlil chmury, jež se mu nad hlavou shlukovaly.

Zavřel krám a vyšel na Dobytčí trh. Bylo chladno a sychravo. Žemla zachvíval se zimou a po půlhodinné procházce sady odhodlal se někam do hostince. Kráčel po chodníku, podél řady hostinců a pivovarů proti kostelu svatého Ignáce, a vešel konečně do hostinské místnosti, za jejímž oknem nalíčen byl pomaštěný, špinavý, potrhaný již průsvitný nápis, oznamující, že tu hrají zpěváci, a z jejíhož nitra se ozývaly vrčivé, chraplavé i vřískavé zvuky fisharmonia průvodem k ječivému, vykřičenému hlasu hospodské zpěvačky.

Pomeškal tam až do půlnoci, kdy hudba i zpěv musily utichnout, vypiv nezvyklou míru piva, a vracel se v jakémsi zpitomění domů. Blíže se ke krámu vzhlédl do oken ve druhém patře — byla tmavá. Pavlína jistě ulehla a spala...

Uplynul týden. Žemla za ten čas asi dvakrát zašel do hostince na Dobytčím trhu, aby se vytrhl z opuštěnosti své, hledaje nějaké opojení a unavení, aby pak ve svém kumbále snáze usnul a nebyl trápen trudnými myšlenkami.

Snídani, oběd i večeři přinášela mu nyní do krámu posluhovačka Fána, kteráž obstarávala domácnost, jak jí nařídila paní Šustrová, než odešla do nemocnice. K té starosti náleželo také, aby přinášela z krámu vše, čeho bylo v domácnosti třeba, nejen zboží, ale i peníze na věci, kterých Žemla neměl. Tento úkol svůj vykonávala Fána s velikou svědomitostí, až bývalo Žemlovi úzko, jak se jeho zásoby i peníze tenčí.

„Jedí mne, jedí!“ připadalo nyní Martinovi

častěji než dříve. „A jedí mne dost rychle...“ dodával si s trpkostí, vzpomínaje při tom na prorocká slova Randové, jež kdysi byla pronesla. Od Fány také se dovídal, jak je paní Šustrové v nemocnici. Byl to tyfus, a Fána vyprávěla, že může trvati šest až osm neděl, než se panička vrátí — vydrží-li to. Chodí prý do nemocnice mladá paní.

Ano, Žemla pozoroval, že tam chodí. Stalo se dvakrát nebo třikrát, že stoje před krámem, spatřil Pavlínu, kterak vychází z domu a ani se neohlédajíc kráčí vzhůru k Moráni. Pozoroval pak dále, že tam dochází Pavlína dosti často, téměř ob den, a to ho těšilo. Byť vycítil po sňatku svém, že mezi matkou a dcerou není srdečnosti a lásky, jak se slušelo a jak se dříve domníval, ba tušil, že Pavlína se chová k matce nevlídně. Těšilo ho tedy, že nyní, kdy stará paní vězí v nebezpečenství života, ozývá se v srdci Pavlínině láska, že se vzpamatovala — a sliboval si z tohoto obratu taky něco pro sebe.

Pavlína skutečně téměř ob den vycházela, vždy v hodinu, kdy bylo dovoleno navštěvovati nemocné, a dělo se tak pravidelně v úterý, ve čtvrtek a v sobotu. Kdyby ji byl sledoval, byl by viděl Žemla, že návštěva dceřina u nemocné matky netrvá dlouho a že také nemíří na každé své vycházce k nemocnici. Tak činila jen dvakrát, někdy i jednou v témdni, ale již za malou chvíli vycházela z nemocnice a spěchala pak na Malou stranu; v ostatní dny dávala se přímo k cíli svému. Návratu jejího ovšem Žemla před krámem nevyčkával a nebyl by se také tak brzy dočkal. Vracelať se Pavlína mnohdy již za šera a oddychla vždy zhluboka, když se octla v chodbě domovní a

nahoře v bytě dříve, než přišla Fána. Bývalo večer po takovýchto procházkách, že Fána v kuchyni s podivením naslouchala, kterak mladá paní v pokoji polohlasně si prozpěvuje. Pak spěchala do pokoje a tázala se:

„Daří se staré milostpaní lépe, mladá paní?“

„No, vypadá to lépe — lépe,“ odpovídala roztržitě Pavlína.

„Zaplať Pánbůh!“ pronášela s uspokojením posluhovačka, a chápala již, proč si mladá paní hučí písničky. Neboť Fána sama mohla jen málokdy se podívati do nemocnice, jsouc posluhováním a praním zaměstnána také v jiných domech. Doptávala se tedy Pavlíny.

Avšak zprávy paní Pavlíny a vůbec její hovory s Fánou bývaly vždy velmi skoupé. Nařídivši ráno po snídani, co by Fána měla opatřiti k obědu, sedala mladá žena k nějakému šití a nevšímala si dále posluhovačky. Po obědě hartusila na ni, aby spěchala s nádobím, zařídila, aby Fána přicházela večer teprv o sedmé hodině, a propouštěla ji hned, jakmile donesla Žemlovi do krámu večeři. Tyto Martinovy večeře bývaly nyní mnohem prostší, než dříve za paní Šustrové. Buď něco ohřívaného od oběda, buď dva párky teplých uzenek, kousek uzeného masa, smažená klobása.

„Začíná nové hospodářství,“ myslívala si Fána. „Jde to po tenku — stará paní byla štědřejší — mne jako by tu ani nebylo.“

Zbyloť pro posluhovačku skutečně málokdy co, a celkem zařídila si Pavlína vše tak, aby se Fána co nejméně u ní zdržovala. Činila to obezřele, znenáhla, krok za krokem. Klíčila v ní tajná naděje, že se matka domů již nevrátí, a Pavlína upravovala si vše, jak se k jejím zá-

měrům do budoucnosti hodilo. Chtěla býti co nejvíce sama doma, chtěla býti bezpečna, nestála o svědka jistých věcí, jež pokládala za možné. Žemly se neobávala, ten už do bytu nevkročí, nebude-li tam paní Šustrové. Běželo jenom o posluhovačku Fánu, a za dvě, za tři neděle dovedla Pavlína omeziti její přítomnost na určité a co nejkratší doby. Krom toho byla svrchovanou vládkyní v domácnosti. Chystala se na nepříznivé počasí podzimní a zimní, kdy přestanou procházky pod širým nebem. Pro tu dobu potřebuje bezpečný, teplý útulek pro sebe a pro někoho, jehož se nehodlala vzdáti.

Tato Pavlínina „budoucnost" však byla velmi blízká, stála již přede dveřmi, ano již k ní vcházela.

Netušil Martin Žemla nic, netušila nic Fána.

Dni se krátily, Pavlína chvěla se nedočkavostí.

XII.

Míjely týdny, byla pochmurná neděle, třetí to již od onemocnění paní Šustrové. Neděle byla nyní nejsmutnějším, nejzoufalejším dnem pro Martina. Neměl známých, přátel, nevěděl, kam by šel, a přece nemohl zůstati v krámě nebo v kumbále, kde jako by po něm smrt sahala. V těch dnech ustupovala jeho otupělost a odevzdanost roztrpčení, zlobě, nenávisti celého světa. Proklínal v duchu otrocké své povolání, proklínal den, kdy zabloudil poprvé do Václavské ulice a kdy se zde usadil, zlořečil náhodě, jež ho svedla se Šustrovými, a napínal mozek až do rozbolení přemýšlením, jak by rázem

všemu konec učinil, jak by unikl dosavadnímu životu svému, jak by prchl z krajiny, v níž ho vše upomínalo na trudné, zoufanlivé položení, do něhož zabředl.

Kterak se těšíval před sňatkem na tyto dlouhé podzimní neděle! Chtěl je tráviti po boku ženy, jejíž společnost měla mu býti odměnou a osvěžením po týdenním živoření v krámku, v němž si připadal jako v pasti.

A nyní! Má blouditi Prahou sám a žena jeho bloudí, těká taky sama. Kde, kudy, jak ona se baví?

Žemla poobědval té neděle jak obyčejně na pultě v krámě a nechal otevřeno až do tří hodin odpoledne. Zatím se ustrojil a připravil na vycházku.

O třetí zavřel a rychle kráčel k Moráni, aby se vyhnul všelikému setkání s někým z ulice, aby unikl každému pohledu ze sousedstva. Styděl' se, že jde sám, bez ženy. Domníval se, že mu je napsáno na čele, proč jde sám.

Bylo nedělní odpůldne, kdy člověk náhle probuzený z dlouhého spánku neuhádá, jaká je doba. Nebyl den, nebyla noc. Šedivý příkrov rozestíral se nade vší Prahou, jako by se v povětří vznášela vrstva popela. Byla pohoda, jež naplňuje beznadějí člověka nejzdravějšího, nejveselejšího — na Žemlu tím hůře doléhala tato kocovina přírody.

Martin přeběhl Moráň a zahnul nalevo ke Spálené ulici. Nebyl daleko od rohu, když proti němu přicházel člověk vysoký, ramenatý, s vyklenutýma prsoma, švihácky oděný, s cylindrem na hlavě, v rukavičkách křiklavé žluté barvy. Měl dlouhé, silné kníry, a vynikající brada jeho vyčnívala podnikavě do světa.

Muž ten hleděl přímo před sebe a přece se zdálo Žemlovi, že upírá oči na něj, a to oči pronikavé, palčivé, že Martin bezděky sklopil zraky. Když se měli oba chodci potkati, vzhlédl Žemla a mrskl okem po neznámém. Mýlil se prve, muž nehleděl na něj, kráčel mimo, ani si ho nevšímaje. Martin si povšiml, že chodec má na pravém oku skýlko, což činilo jeho pohled ještě pronikavějším.

Žemla pocítil jakousi nechuť, ba odpor k tomuto člověku vyzývavého zevnějšku, jejž viděl poprvé. Když popošel několik kroků, ohlédl se bezděky, kam chodec míří. Muž zahýbal právě na Moráň a zmizel Žemlovi, jejž zanutkalo cosi, aby se vrátil a podíval, kam neznámý vlastně míří. Nikdy ho nespatřil v této končině. Kam ho tu vede procházka?

Ale stará, vrozená jeho nerozhodnost zadržela ho. Připadlo mu, že mu do neznámého nic není, i otočil se a kráčel dále ke Spálené ulici.

Neušel ještě daleko, když neznámý chodec, který učinil Morání asi dvacet volných kroků, náhle se obrátil a vyšel opět na Dobytčí trh a upřel oči pátravě do dálky za Žemlou. Vida, že se vzdaluje, ušklíbl se opovržlivě, trhl tváří, že mu skýlko spadlo, a pronesl mezi zuby:

„Du esel!“

Potom opět zamířil k ulici Václavské, vtiskl klobouk níže do čela, sklonil hlavu a rychlými kroky dospěl domu, na němž visela firma Žemlova.

Ulice byla nedělně pustá, nikde nebylo člověka. Muž mrskl očima bystře před sebe i za sebe a zmizel ve vratech domovních.

V tom okamžiku zavírala se také nahoře v bytě Šustrových špehýrka — — — — —

Kudy dnes Žemla chodil, sám nevěděl. Procházel ulicemi bez cíle a účelu a vyhýbal se úmyslně místům živějším. Chtěl býti sám, a zase toužil po nějakém hluku a hřmotu. Rád by se byl propadl do země, a zase žádostivě hleděl do osvětlených oken hostinců a kaváren, z nichž zde onde vyznívala hudba a hlučný hovor. Vzpomínal na loňskou zimu, kdy chodil do podobných místností se Šustrovými. Eh — jak se to vše změnilo! Jak bídně se s ním svět zatočil!

Kdesi za Staroměstským náměstím probudil ho ze zasmušilých myšlenek zvuk hodin, jejichž první údery byl přeslechl. Žemla věděl, že odbíjení celých hodin se tu opakuje hlubším zvonem, jako na věži novoměstské, i stanul a čekal. Bilo šest. Obrátil se tedy a spěchal domů, aby otevřel.

Když se blížil ke krámu, kráčeje po chodníku protějším, pohlédl maně vzhůru do oken Šustrových. Byla osvětlena. Pavlína tedy již je doma, a snad vůbec dnes nikam nevyšla. A tyto prostory, v nichž by tak příjemně byl ztrávil dnešní zoufalé odpůldne, do nichž by se později chutě navracel k odpočinku — tyto prostory jsou mu nepřístupny! Skoro zuřivě vrážel Martin klíč do zámku a otvíral vrátek.

O sedmé hodině přišla do druhého patra Fána. Pavlína očekávala ji v kuchyni, kde praskal v plotně oheň, dala posluhovačce peníze na pivo, a když je Fána přinesla, poslala ji Pavlína s večeří do krámu. Bylo to kus ohřívané husy od oběda. Když Fána přinesla ještě džbán studničné vody, propustila ji Pavlína. Fána nevešla ani do pokojů.

„Odestelu si sama," poznamenala Pavlína, „a jiného nepotřebuju."

Odcházela tedy Fána, když jí Pavlína byla dala kousek studené husy a čtyrák na pivo. Po jejím odchodu otočila mladá žena klíčem ve dveřích kuchyně a vracela se kvapně do pokoje. Na její tváři, prve trochu starostlivé a nejisté, objevil se výraz uspokojení, skoro radosti. Dnes nemá se již obávati žádného vyrušení a znepokojení. —

Toho večera zavřel Žemla časněji než jindy, o deváté hodině. Bylo mu lhostejno, přijde-li kdo ještě s nějakým krejcarem ke krámu zavřenému. Vzal to všechno čert! Byl v rozmaru sebevražedném, cítil potřebu zajít někam mezi lidi, poslouchati hudbu a veselý zpěv hospodských zpěváků, mluviti s někým. Takovýchto nedělních dnů ještě několik — a Žemlovi se zdálo, že by se zastřelil.

I kráčel tedy k Dobytčímu trhu a zašel do hostince, v němž ztrávil již několik večerů. Popíjel pivo, naslouchal drsným i surovým vtipům hostí, tu a tam promluvil slovo s nejbližším sousedem, a když zazněly zvuky dychavičného fisharmonia a vystoupila zpěvačka s kupletem, poslouchal pozorně a již s jakýmsi potěšením.

Udeřila půlnoc, zpěváci odešli, sklepnice oznamovala poslední pivo a Žemla skoro litoval, že je konec zábavy a že musí také domů. Ale déle nezůstal. Zbylo tu jen několik pijáků, z nichž někteří, přemoženi nápojem chrápali již na stolech, jiní hádali se neústupně a podrážděně, ještě jiní hulákali a bili pěstmi o stoly. Hospoda nabyla zcela jiné tvářnosti, než měla na počátku, a Žemlovi bylo po odchodu zpěváků a veliké části střízlivého dosud obecenstva velice

nevolno ve společnosti těchto pijáků ze zvyku. Zaplatil a vybral se k domovu.

S Novoměstské radnice snášel se zvuk hodinových zvonů, odbíjelo půl jedné. Byla temná noc, tma jako v rakvi. Na nebi nebylo hvězdičky. Na rohu Moráně poskakoval plynový plamen v lucerně, jako umíraje, dole na rohu Václavské ulice třepetal se druhý. Kol dokola bylo temno, ticho, jako v zakletém městě. Jen níže lila se záře světla z nějakých oken. Přiblíživ se poznal Žemla, že jsou to okna prvního pokoje Šustrových, jasně osvětleného. Pavlína tedy dosud bdí. Žemla se podivil, nebo kdykoli v poslední době se vracel za noci domů, bylo nahoře temno, mrtvo. Snad čte, sedíc v nedbalkách u stolu. A on tam nesmí!

Když se přiblížil ještě více, zdálo se mu, že také ve druhém pokoji, v ložnici, hoří slabé světlo, snad noční kahanec. Chystá se tedy Pavlína ke spaní. Žemla postál chvíli pod pivovarem, hledě nahoru a přemítaje, neusnula-li Pavlína a nezapomněla-li zhasit v prvním pokoji. Avšak pojednou objevil se na zácloně okna prvního pokoje stín, jako by tam kdosi byl povstal od stolu a přibližoval se k oknu. Žemla rychle přeběhl na druhou stranu, ke krámu, a otvíral vrata, aby snad nebyl Pavlínou dopaden, kterak jí hledí do oken. Byl by měl o pokoření více.

Kvapně vklouzl do krámu, přitáhl za sebou vráteň, zavřel zvolna, aby nezpůsobil šramot, a dotápal se tmou do kumbálu. Zjev světla v pokoji Pavlínině, vědomí, že dosud bdí, jakož i vědomí, že k ní nemůže vejíti, ač jen několik schodů a dveře od něho ji dělí, vše to znova ho rozčililo, a Žemla nemohl usnouti. Rozžehl

tedy petrolejku a sáhnuv do visuté přihrádky nad postelí vybral tu jakousi knihu a počal čísti.

Četl snad hodinu a skoro již usínal s knihou v ruce, když se mu zdálo, že kdesi na blízku něco zaskřiplo, zarachotilo. Kdesi vedle dveří krámových jako by se otvíraly neb zavíraly dveře domovní. Protrhl se z ospalosti, naslouchal, ale všude bylo ticho. A přece se mu zdálo, že slyšel ten zvuk určitě. Vstal, otevřel dveře z kumbálu do krámu a chvilku naslouchal. Bylo ticho, u dveří jeho i domovních nic se nehýbalo. Jen směrem k Moráni — zdálo se mu — stupaly čísi kroky. Patrně noční chodec, pozdní host z kterési hospody kráčel mimo a v nezbednosti přejel holí buď vrata jeho nebo domovní. To se mu stalo již častěji.

Žemla se vrátil k posteli, zhasil petrolejku a ulehl. Než usnul nadobro, kmitl se mu před očima ještě onen muž, jejž dnes na Dobytčím trhu potkal. To je jakýsi protivný, odporný chlap!

Kdyby Žemla prve byl déle pod okny postál, byl by uviděl, kterak za prvním stínem zvedl se rychle stín druhý, vyšší, kterak se připojil ke stínu menšímu, jenž se přibližoval k oknu, kterak oba stíny splynuly téměř v jeden, vzdálily se od okna a zmizely, aby se po chvíli objevily v pokoji druhém, slabě osvětleném, sotva znatelny, až se takřka na šedé zácloně rozplynuly.

A kdyby byl ke svému krámu došel o půldruhé hodiny později, byl by zaslechl opatrné vsouvání klíče do zámku domovních vrat, ještě opatrnější otáčení, zlodějské odmykání, a pak by byl spatřil vysokou postavu, vynořující se

z tmavé domovní chodby do tmy ulice. Ale i v té tmě by byl poznal, že tu postavu již někdy viděl, ba že ji viděl včera odpoledne na Dobytčím trhu, když kráčel na procházku, a že je to týž člověk sebevědomého, vyzývavého, pronikavého pohledu, se skýlkem na oku, že to jest muž, který mu byl na první potkání tak protivný, až odporný...

XIII.

Nevyplnilo se proroctví paní Šustrové, nevyplnila se nejtajnější naděje dcery její Pavlíny, neuskutečnila se obava Žemlova. Paní Šustrová vyvázla šťastně z nebezpečenství, vystonala se a ponenáhlu zotavila, a po osminedělním pobytu v nemocnici přivezena byla jedné soboty Fánou domů.

Když zastavil vůz před domem, vyšel Martin, zavřel na chvíli krám a vyvedl s posluhovačkou tchyni nahoru. Šustrové již cestou do patra ronily se slzy po tváři, a když konečně vešla do pokoje, obrátila se k Martinovi a vzlykajíc objímala ho a líbala. Potom se vrhla na Pavlínu, líbala ji na ústa, líce, čelo i vlasy a volala v pláči, z něhož se smála:

„Zase vám jdu na obtíž, děti, zas mě tu máte. Nemyslila jsem, že se vrátím. Tentokráte — myslila jsem — je to nemoc poslední, ale Pánbůh mě zde nechal, snad aby mi dopřál ještě jiných radostí, děti! Tak mě zas mezi sebe přijměte a nereptejte, že vám není ulehčeno..."

Také Martina zasvrbělo v očích, jež se mu zakalily. Cítil, jak ráda se Šustrová vrací k ži-

votu, jak je šťastna, že se octla doma, a dojímalo ho, že stará ta žena prosí skoro za odpuštění, že nezemřela.

Pavlína nepohnula svalem v obličeji. Dala se líbat od matky a políbila jí zcela chladně ruku, načež s ní sňala svrchní oděv a pobídla ji, aby se posadila na pohovku, že přinese svačinu.

Žemla, jakkoli se bránil a namítal, že nemůže nechat krám zavřený, musil taky usednouti, aby vypil sklenici kávy. Bylo mu neskonale divně u srdce, když vcházel do bytu, jehož práh téměř po dva měsíce nepřekročil. Byl zde posledně v létě — dnes bylo v polovici podzimu. Bylo ještě časné odpoledne, a již se snášelo šero a vnikalo do světnice; Fána v kuchyni chřestila lampou, kterou rozsvěcela.

Žemla vypil sklenici kávy a vstával, aby odešel, ale tu mu Pavlína položila ruku na rameno, tiskla jej zpět na židli a pronesla:

„Počkejte, seďte — vypijete ještě jednu...“

Žemla nevěřil svým smyslům, citu, sluchu, že to Pavlína, která jej tiskne zase do lenošky a pobízí, aby ještě poseděl a vypil druhou sklenici kávy. Zůstal sedět užaslý, nevěda, jak má odpověděti, jak se zachovati.

Paní Šustrová, která pokládala tento malý výjev za obvyklý mezi manžely, usmívala se na Martina a také domlouvala:

„E tak seďte, Martínku, a pijte! Však vám krám neuteče! Beztoho — kdy pak vás tu ženuška má na odpolední visitě!“

Zatím Pavlína přinesla čerstvou sklenici kávy, a když mu ji stavěla od zadu na stůl, dotkla se loktem hlavy Žemlovy, jak ruku zpět vztahovala.

Bylo to úmyslné? Stalo se to náhodou?

Žemla seděl jak do lenošky vbodnutý, neodvažuje se hleděti napravo, nalevo. Za poklad světa nebyl v tom okamžiku s to, aby otočil hlavu a pohleděl na Pavlínu, jak se tváří.

Byl rád, když dopil kávu a mohl se vzchopiti, aby se vrátil do krámu. Podal ruku paní Šustrové, jež namáhavě povstala a hladíc Martina po tváři volala:

„Tak na shledanou, Martínku, na shledanou večer!“

Žemla přisvědčil pokyvem hlavy, a věru — skoro se těšil, že bude moci večer přijít.

Když se blížil již ke kuchyni, šla mu Pavlína právě naproti, nesouc v levici konvici s kávou, aby ještě matce nalila. Byla zaslechla slova matčina a teď uchopila Žemlu pravicí lehce za rameno:

„A zavřete trochu dříve, Žemlo, ať si s maminkou déle pohovoříte...“

Žemlovi se hlava točila, když sestupoval se schodů. Co to vše bylo? Jsou to známky smíru? Podává mu Pavlína ruku? Či hraje komedii před matkou, aby ji udržela v dobré náladě, aby se snáze zotavovala?

Ano, pouhá komedie, nic jiného, usoudil Žemla konečně, když vešel do krámu, zcela tmavého již. Rozsvítil a snažil se, aby vypudil z hlavy myšlení na tuto nepatrnou, ale podivnou mezihru. Jemu všecka ta komedie tak velice se protivila. Ale čím úsilněji chtěl zapomenouti, tím neústupněji a zřetelněji stavěl se mu výjev na oči. Cítil stále dotknutí plného lokte Pavlínina — zdálo se mu, že jeho rameno tím účinkem dosud se zachvívá...

Dokud panovala obava, že paní Šustrová zemře, byl Žemla rád, že zemře klidně a s do-

mněnkou, že on i Pavlína jsou šťastni. Že zemře, aniž zvěděla, jaký manželský pár spojila, jakou rodinu tu zanechává. Ale teď, když se tchyně uzdravila a vrátila, protivila se mu obnovená ta přetvářka, nová komedie, již měl před ní hráti.

Proto však přece zavřel mnohem dříve a vystupoval do bytu.

V kuchyni praskal oheň, Pavlína připravovala slavnostnější večeři.

„Vítám vás," pronesla polohlasně, když Martin vstupoval.

V rozpacích kráčel Žemla dále do pokoje, nevěda, jak se má k Pavlíně chovati. Setkával se s něčím novým, s nějakou změnou, které nerozuměl. Co to vše znamená? tázal se opět a opět.

V pokoji přecházela paní Šustrová, převlečena již ve starý domácí oděv.

Šustrová měla dobrý kořen. Již odpoledne všiml si Martin, že není přepadlá, že není bleda, a nyní přecházela pokojem skoro tak čile jako vždy dříve. Zotavila se z nemoci své neobyčejně rychle.

Ale brzy ji přemohla ospalost. Neseděli ani hodinu po večeři, když se zdvihla, sháněla se po svícnu a oznamovala, že si půjde lehnout. Rozloučila se s Žemlou a šla za Pavlínou, která dnes doprovázela matku do pokojíku, svítíc jí na cestu.

Než se vrátila, dopil Žemla pivo ve sklenici, oblekl svrchník a byl připraven k odchodu. Slyše vrznouti kuchyňské dveře vzchopil se, aby odešel, až Pavlína vkročí do pokoje. Dnes nemusil se báti, že se paní Šustrová ještě objeví.

Pavlína vkročivši do světnice a vidouc Žemlu na odchodu otázala se:

„A vy také již jdete?“

Žemla překvapením oněměl. Trvalo okamžik, než se vzmohl k odpovědi:

„Nu ovšem, jdu. Co bych tu překážel. Dobrou noc, Pavlíno.“

„Dobrou noc, Žemlo,“ řekla Pavlína, a dodávala tlumeněji: „Ale mně nepřekážíte — je tu ještě pivo ve džbáně...“

A vidouc, že Martin kráčí ke dveřím a do kuchyně, vzala petrolejku se stolu a pronesla jaksi netrpělivě:

„Počkejte, posvítím vám...“

Všecek zmaten vyšel Žemla z kuchyně, nenalézaje slova, nemoha Pavlíně zabrániti, aby ho neprovodila, nemoha poděkovati — nemoha učiniti nic — pranic.

A roj myšlenek plašil dlouho do noci spánek se skrání Žemlových. Co se to s Pavlínou událo? Co znamenalo několik těch slov, jež pro něj dnes měla? Budiž, že odpoledne hrála komedii k vůli matce. Avšak večer? Když byli v pokoji samotni? Komu tu hrála komedii? Dříve nikdy ani slovem ho nezdržela — ode dne sňatku nikdy ho ze dveří nevyprovodila, nikdy mu neposvítila. Obměkčila ji matčina nemoc? Jsou to známky smíru? Přichází mu v ústrety? Avšak smíření si myslíval Žemla jinak, zcela jinak. Ano, Pavlína snad se nyní ostýchá, snad se stydí, snad se nechce pokořiti. On však nežádá pokoření — on zapomene na vše, jakmile uslyší z úst Pavlíniných jediné slovo: „Zůstaň!“ Nepokoří se, když je pronese, a Žemla porozumí, odpustí, zůstane — ach, jak rád zůstane...!

Ale snad se mýlí! Snad měly dnešní projevy Pavlíniny zcela jiný, sobecký účel! Snad ji konečně hryže svědomí, snad se obává, aby Žemla

matce vše nevyjevil, od počátku do konce. Snad mu mělo několik těch slov býti náhradou za dlouhé ty neděle nepřítomnosti paní Šustrové, kdy se mu Pavlína ani jednou neobjevila, kdy ani jednou po jeho zdraví se nepoptala, kdy se chovala, jako by ho nebylo na světě, kdy se o něj slůvkem, posunkem, vzkazem nestarala, kdy o něm věděla jen, bylo-li čeho třeba, kdy jen přijímala, co Fána od něho přinášela.

Žemla přemítal dále: co by se bylo stalo, kdyby se byl dal zdržeti nahoře? Byl by sešel do krámu prostě o půl hodiny, o hodinu později. Měl za ní vejíti do ložnice? Měl se pokusiti, aby ji políbil? Nebyla by se opět bránila? Nebyla by ho odbyla novou urážkou, novým posměchem? Nebyl by odcházel s novým, větším pokořením?

Žemla cítil, že dnešní jeho postavení je naprosto jiné, než bylo onoho večera po sňatku, jakož i následujícího na to dne. Zněl v něm podivný hlas — a nevěděl, odkud přicházel; probudil se v něm jistý pocit, pud nebo tušení — a Žemla nevěděl, ve které chvíli — a vše to mu našeptávalo, že nyní stojí něco mezi ním a Pavlínou, co ho odstrkuje, co mu nedovoluje, aby se dal polapiti několika přívětivými slovy, jež pronesla. Co to bylo, nerozuměl Žemla, nedovedl si vysvětliti. Nemělo to nijakou tvářnost, nebyla to událost, nebylo to slovo, nebylo to nic, ale Martin cítil, že to stojí, kráčí před ním, něco jako stín, mlha, pára — Bůh ví co. Nebylo to vidět, nedalo se to nahmatati, a přece připadalo Žemlovi, jako by to mělo ruce, jimiž mu brání, aby se k ní nepřibližoval, jimiž ho to strká, aby se vrátil do svého krámu...

Byl-li zmaten a zmítán těmito úvahami prv-

ního večera, byl tím zmatenější druhého dne, když vešel k Šustrovým. Žemla nevídal Pavlínu jinak než upjatu v denní oděv, v němž seděla a chodila od rána do večera a jehož nesvlékla, dokud neodešel do krámu. Proto byl Žemla nanejvýš překvapen, když zastal dnes Pavlínu v lehkém, světlém, květovaném županu, jehož několik knoflíků nahoře nebylo dopnuto, takže mezerou, chvílemi se rozhalující, svítily u krku krajky bílé košile. Tvárná hlava Pavlínina byla pokryta bílým čepečkem s modrou, atlasovou stuhou. V tomto úboru vypadala roztomile, půvabně, jako mladá hospodyňka první den po svatbě.

„Ta se vám dnes vyfintila, zetíčku," prohodila rozmarně paní Šustrová, všimnuvši si, kterak Martin úkradmo pohlédl za Pavlínou, spěchající do kuchyně pro večeři.

Také Pavlína bystře postřehla překvapení manželovo, a když se po uvítání Žemly od něho odvrátila, aby vyšla do kuchyně, mihlo se na její tváři něco, co se nemohlo nazvati úsměvem, ale v čem bylo něco uspokojeného, vítězného.

Neušlo Žemlovi, že toho večera hleděla si Pavlína pilně jeho sklenice, již dolévala, třeba že ještě nedopil. Jindy sedala při stole téměř něma, hledíc si punčochy nebo jiné práce, dnes po dlouhém čase vynesla po večeři na světlo zapomenutou citeru a jala se hráti.

Stará Šustrová opatrně popíjela piva, opírala se o lenoch pohovky a hleděla zálibně s Martina na Pavlínu a s Pavlíny na Martina. Bylo jí dnes tak dobře, byla tak spokojena, a když Pavlína přehrála první kousek, protrhla se matrona ze svého zanícení a pronesla tiše, jako by jen k sobě mluvila:

„Pánbůh přece mi chtěl dopřáti ještě několik šťastných dnů na světě!“

Po těchto slovech, aniž hlavu zdvihla, pohlédla Pavlína na matku a hned potom zavadila zpytavým pohledem o Martina, který tu seděl hledě nepohnutě do plamene lampy.

Tklivé zvuky elegického nástroje zněly dále, a v polovici třetího kousku, nějakého melancholického valčíku, ozvalo se pojednou s pohovky lehké chrupání a hvízdání; paní Šustrová usnula, ukolébána zádumčivými zvuky citery. Oba manželé všimli si toho současně, a Pavlína dohrála skladbu ve zmíravých, stále tišších, jemnějších tónech. Žemla hleděl na bílé její prsty a vzpomínal na večery dávno minulé, na doby svých námluv, kdy byl v tomto pokoji účasten podobných výjevů.

Poslední akord vyzněl jemným, sotva slyšitelným chvěním drátěných strun. Pavlína položila dlaň na nástroj, upřela pojednou veliké oči na Martina a otázala se šeptem:

„Mám ještě hrát?“

„Hrejte,“ odpověděl Martin také šeptem.

„Nebo až budeme sami?“ otázala se Pavlína ještě tišeji a zahleděla se na nástroj.

Žemla se zadíval na bílé krajky, prokmitající nedopjatým županem, a divné opojení jej uchvátilo.

Viděl, kterak pod těmito krajkami se při každém vdechnutí zvedají tvárná, plná ňadra mladé ženy... Vzpomněl na masopustní zábavu taneční u Šáryho, kdy ladnou dívku tiskl k sobě, kdy vzedmutí jejích ňader cítil na svých prsou. Žemlu pojímala závrať. Tu sedí táž bytost, nikoli upjata v plesový oděv, ne obklopena sty lidí, sama s ním, a táže se: až budeme sami?

Co znamená toto: sami? Co nastane pak? Hleděl na ni očima vypoulenýma, jak jej lákala, a bylo mu, jako by měl vyskočit, roztrhnouti pod její bradou tu malichernou, nepřející clonu, strhnouti na sebe podivnou tu ženštinu a zlíbati to bílé, vonné tělo.

Cítil, kterak se mu ruce počínají třásti, i přitiskl levici na stůl, pravici na koleno, aby Pavlína nezpozorovala, kterak mu všechna krev v žilách kolotá. Nebo v témž okamžiku, kdy tak lačně hleděl na ženu a nevěděl, zda odolá vnitřnímu návalu, ozvalo se v hloubi jeho nitra něco jako výstraha: Sečkej, ještě nenadešla pravá chvíle!

Žemla pohnul hlavou a jeho zraky zavadily o dřímající tchyni. Seděla na pohovce, majíc hlavu opřenu o opěradlo, bradu vzhůru, ústa pootevřená. Martin si nebyl jist, spí-li stará paní či hledí na ně na oba skrze řasy.

Děkoval v duchu nebi, že tu sedí a svou přítomností mu zabraňuje, aby se nepoddal prudkému hnutí. Opanoval se, vydechl zhluboka a hledě do lampy odvětil hlasem chraptivým:

„Nebudeme dlouho sami...“

Pavlína již neodpověděla a nevzhlédla. Upevnila ocelový drápek na palci a znova se nástroj rozezvučel. Čím dále, tím ostřeji zabírala do strun, a poslední tento kousek ukončila hlučným, plným zazvoněním. Paní Šustrová vytrhla se z dřímoty a hleděla před sebe udivena, skoro nevědouc, zdali bděla či dřímala. Hodiny v tom okamžiku odbíjely jedenáctou, i sebrala se a rozsvěcela svíci, aby odešla na lože.

Té chvíle použila Pavlína, aby vylila do Žemlovy sklenice zbytek piva.

Martina nutkalo cosi, aby z této prostory uprchl, aby odešel zároveň s tchyní. Neod-

hodlal se však a postál v pokoji, když se stará loučila.

„Pijte, Žemlo, pijte," pobízela Pavlína Martina, když se vrátila, vyprovodivši matku do předsíně.

„Pil jsem již mnoho," odpovídal Žemla rozpačitě. „Pil jsem více, než pívám..."

„Snad byste tu kapku nezmohl," mluvila Pavlína, přistrkujíc sklenici Žemlovi. „Pijte."

Žemla stanul nerozhodně u stolu, hledě všecek zmaten před sebe. Zatím Pavlína vešla do ložnice, Martin slyšel šustot látky a za chviličku vracela se Pavlína, shodivši župan, v plných nedbalkách, celá bílá. Župan zaměnila bílou noční kazajkou, zapnutou na jediný, nejhořejší knoflíček. Odložila také čepeček a bujné vlasy spadaly jí na šíji; bylať vytahala z účesu všecky jehlice.

Usednuvši na židli přitahovala k sobě citeru a znova nutila Martina:

„Pijte, nenechte to vyvětrat! Ještě vám zahraju. A svlekněte si kabát — což vám není horko?"

Žemla se rozhodl. Chopil se sklenice, vyprázdnil ji rázem a řekl roztržitě:

„Musím dolů, musím se podívat, zdali jsem dobře zavřel — dobrou noc, Pavlíno!"

A kráčel ke dveřím.

„Bože — vy jste divný člověk," volala Pavlína povstávajíc a odstrkujíc v patrné zlosti citeru. „A zejtra, pozejtří také tak utečete? Vždycky?"

Nezaslechla odpovědi Žemlovy. Byl již u dveří kuchyně, otočil klíčem, vyšel na síň a rychle za sebou zavíral.

K Pavlíně donášel se jen zvuk jeho kroků, vzdalujících se ke schodům.

Postála chvíli ve dveřích pokoje, hledíc do temné kuchyně, jako by ještě doufala, že se Žemla vrátí. Ale všady bylo pusto, ticho. Pavlína váhavě šla do kuchyně, ještě chvíli u dveří naslouchala. Ticho, ticho! Uzamkla tedy a vracejíc se do pokoje zvolala zlostně, skoro zuřivě:

„To je hlupák!“

Postála chvíli uprostřed pokoje, hledíc jako vyjevena do okna, oknem do temna ulice. Levice její zajela do vlasů, pravice stiskla ňadro. Hlava Pavlínina otáčela se znenáhla a její zraky padly na citeru. Pavlína pokročila, chopila se nástroje a zlostně jím hodila na pohovku. Ničemná drnkačka! Nevykonala, co od ní očekávala, vzal ji ďas! Nástroj dopadl na pohovku, odrazil se od opěradla, svezl se a zařinčel na podlaze. Pavlína ho nezdvihla.

Potom usedla na židli, na níž dříve seděla, podepřela hlavu dlaněmi a zírala ke dveřím. Snad přece se vrátí, kdo před chvílí odešel. Nedočkala se.

Hlavou jí táhly zoufalé myšlenky. Zdálo se jí, že rázem prohrála všechno. Již nemá nic, co by vsadila.

Uplynula dlouhá hodina, když konečně se chopila lampy a kráčela do ložnice. Šla kolísavými, nejistými kroky. Dnes pevně měla za to, že do ložnice nevstoupí sama. Počítala tak jistě, že za ní půjde — Žemla.

Hlupák Žemla! Nerozumí jí! A Pavlína byla přesvědčena, že vykonala, co vykonati mohla. Co ještě měla učiniti? Snad před ním nepadne na kolena!

— — — — — — — — — — — — — — —

Martin spěchal tmou se schodů, jako by se obával, aby nebyl polapen a vtažen zas do

kuchyně, do pokoje, do ložnice. A co ho vyhánělo, bouřilo v něm zároveň: „Ne, takhle ne! Já si zasloužil něco jiného — jinak! Srdce, srdce chci — ne almužnu!“

Bylo to ještě něco horšího, co mu bylo nabízeno.

A na Žemlu kvačilo vysvětlení podivného Pavlínina chování dříve, než očekával, rozluštění, jakého se nenadál...

XIV.

Byl krásný, slunečný den listopadu, jakých bývá málo v mlhavém, sychravém tom měsíci. Jen zrána byla vyvstala lehká mlha, klesla však zanedlouho k zemi, a pak zářilo na modrojasném nebi slunce, dokud neukončilo krátkou svoji pouť. Jeho paprsky nehřály sice, vzduch však byl téměř vlahý, jako bývá ještě ke konci září, a voněl skoro jako na jaře. Byl den, za jakého si zdravé, bezstarostné srdce veseleji poskočí a za jakého srdce choré málem ozdravuje.

Žemla podléhal náladám přírody. Touž měrou, jakou klesala jeho mysl při škaredém, deštivém počasí v létě nebo za mlhavých, tmavých, sněžných dnů podzimních a zimních, povznášel mysl, jakmile nozdrami počil rozehřátý vzduch letní nebo křišťálové, čisté povětří jasného dne zimního. A jako by v sobě nosil tlakoměr, uhádal Martin vždycky, jaká pohoda venku panuje, byť z krámu ani nevykročil.

Ale dnes častěji sestupoval se schůdků, aby se vzácného tou dobou vzduchu nalokal. Blaho-

dárněji než jindy účinkoval na něj tentokráte líbezný rozmar přírody. Celý svět připadal mu šťastnějším, veselejším. Přemítal o včerejším večeru a skoro pociťoval výčitky svědomí, že unikl tak beze slova, téměř vzdorně ženě své a právě ve chvíli, kdy by snad jediné jeho slovo bylo Pavlínu přivedlo ku pravému výrazu všeho, co cítila, co by mu ráda povděla, čekajíc jenom, překlene-li on nějakým mostem propast, která mezi nimi zela. Proč nepromluvil? Co se to v něm vzpíralo onomu nesmělému, ostýchavému pozývání ženy, po níž tak dlouho prahl? Dnes jevilo se mu chování ženino zcela jinak, dnes mluvila k němu ze včerejších jejích projevů jakási lahoda, něco tak neskonale vábného, dnes ji v duchu odprošoval za včerejší svou nedoslýchavost. Ale proč na něj působilo vše zcela jinak večer v onom pokoji a jinak dnes, když stál před krámem, na veselé, sluncem ozářené, lidmi oživené ulici? Nechápal to a jen si umiňoval, že tedy podá ruku na smířenou, bude-li se i dnes opakovati, co včera a předevčírem započalo.

Byl dávno po obědě, jejž mu dnes jako včera přinesla dolů Fána, a stál opět před krámem, z něhož vystupoval pokaždé, když odběratele obsloužil. Tu zašramotily v domovní chodbě kroky a ze vrat vyšla spěšně paní Šustrová, vlněný šátek přes ramena a křížem převázaný kolem pasu, na hlavě černý atlasový čepec. Na tváři se jí rozkládal radostný úsměv, který se změnil v záření, když spatřila Žemlu, k němuž mířila. Rychle uběhla několik kroků, které ji od něho dělily, chopila se ho oběma rukama a strkajíc jej do krámu, mluvila bez dechu: „Jděte dovnitř, zetíčku — něco vám povím!“

Martin se dal vysouvnouti po schůdkách a když stál v krámě, otočil se k paní Šustrové. Strčila jím ještě dva kroky hloub do krámu, přiskočila ke dveřím, zavřela pečlivě, a nyní, obrátivši se, hleděla v zanícení na Martina. Ale jen okamžik. Pak roztáhla ruce, přistoupila k Žemlovi, objala jej a zvadlými rty ho celovala.

„Martínku! Zetíčku!“ volala chvějícím se hlasem. „Víte vy novinu? Víte, že jste tatínkem?“

Martin vztáhl obě ruce, aby se zbavil jejích rukou, jež mu dosud ležely na ramenou, odstoupil na krok a hledě na tchyni očima jak skleněnýma, tázal se hlasem, který mu náhle ochraptěl:

„Jak to, maminko, tatínkem!?“

„Můj Bože, Martínku,“ volala paní Šustrová hlasem vlhnoucím a chápajíc se zástěry, aby promnula oči, které se jí zamlžily; „můj Bože, jak to! Je-li Pavlinka maminkou, jste vy tatínkem — což to nepochopujete? Anebo se za to stydíte, vy čtveráku?“ dodala, rozesmívajíc se v radostném pláči.

Martin ucouvl opětně, až polo sedl na hranu pultu, jehož se také chytil oběma rukama, a svíral prsty dubovou desku, jako by ji chtěl promáčknout.

„A víte jistě, paní tchyně, že je Pavlína matkou?“ tázal se chraptivým hlasem dále.

Jeho tvář byla bleda jako stěna, ústa skroužila se mu v půlměsíc, obrácený hroty dolů, jeho lícní kosti vyvstaly a nos Žemlův supěl.

Změnu tu nezpozorovala paní Šustrová, nebo její zraky byly zaplaveny slzami, a vše, co bylo kolem ní, poskakovalo jí před očima.

„Vím-li to jistě, Martínku drahý!“ volala stará paní. „Což jsem dnešní, abych nevěděla! A vy to nevíte, vy pokrytče? Vy necitelný — táto!“

A zas utírajíc oči pokračovala s výrazem blaženosti:

„Vy jste dvě šelmy — vy — takové překvapení jste mi připravili, až se vrátím — ale nikdo ani necekne — sama se musím všeho domakat — a pak ještě děláte, jako byste o ničem nevěděl! O vy, vy jezovito!“

Za řeči blažené matky nížila se hlava Žemlova, klesajíc k prsům, ale jeho skleněné oči upíraly se stále na tchyni, visely na jejích ústech, hledíce na ni ztrnule ze zpoda. Když se odmlčela, povznášel zas Martin hlavu jako s namáháním a odkašlal. Něco mu vázlo v hrdle, jako by jej chtělo zadusiti. A vida, že matrona dosud stojí, pokynul jí hlavou a řekl bezezvukým hlasem:

„Posaďte se, paní tchyně...“

Cítil, že by nemohla vyslechnouti stojíc, co jí chce pověděti. Vždyť sám sotvaže stál.

Co vše mu zaburácelo hlavou v okamžiku, kdy mu zvěstovala „šťastnou“ tu zprávu, co jím zalomcovalo, že se musil držeti křečovitě pultu, aby se neskácel napravo nebo nalevo, tomu nemohl dáti náležitého výrazu slovy. S nejlepší vůlí, s radostným srdcem nesla mu stará ta žena rozluštění záhady, jíž si po dva dny hlavu lámal. Jediným tím oslovením „tatínku“ rozevřela před ním knihu, v níž četl nyní zcela zřetelně tajemství posledních dvou večerů a posledních několika neděl.

V Žemlovi se rozsvětlilo. Jako bleskem vzpomněl nyní na zjev muže, jejž potkal oné kalné neděle na Dobytčím trhu, vzpomněl na tehdejší

noční osvětlení v bytě Pavlínině, na živý onen stín, na zašramocení domovních dveří po půlnoci, na vzdalující se kroky k Moráni. Rázem se rozpomněl, že muže toho, který mu na první pohled byl tak protivný, potkal pak ještě asi dvakráte, že okna Pavlínina byla ještě několikráte do noci osvětlena, ano také podezřelé pozdní odmykání domovních vrat se opakovalo. Tu přeskočily myšlenky jeho na letní procházky s Pavlínou, na její pozdní návraty, na její dobrou náladu a vlídný výraz, když se s ním vracela domů... To byly počátky...! A konečně vstoupily mu na oči výjevy včerejšího a předvčerejšího večera, jimž teď plně rozuměl. Bylo to lákání, svádění — jemu mělo býti podstrčeno, co vzklíčilo z nedovoleného sloučení, z hanby a hříchu. Běželo o Žemlův podpis na falešnou listinu — ten podpis měl mu býti vylákán. Nikoli smíření — byl to úklad!

Žemla několikráte zasupěl, ale dosud nemohl promluviti. Pootvíral rty, jako by chňapal po slově, které se zdálo tančiti mu před ústy, ale mlčel.

Šustrová hleděla na něj dychtivě, nebo nyní bylo na něm, aby něco řekl. Slzy na tváři jí osychaly, jeho mlčení jí dlouho trvalo. Konečně tedy pronesla:

„Vy nic neříkáte, Martínku! Což pak vás mrzí, že se to stalo?“

A dodala spěšně:

„Bojíte se, že vám přibude starostí...?“

Nyní Martin otevřel ústa.

„Paní!“ vykřikl chraptivě. „Co vám mám říci? Že nejsem otcem toho, s čím Pavlína chodí? Vy mi neuvěříte! Ale já n e j s e m otcem, rozumíte, paní! Vaše dcera od nešťast-

ného mého sňatku až do dneška byla přede mnou s l e č n o u Pavlínou, jako před sňatkem. Já se jí nedotkl, slyšíte, paní? Onoho prokletého dne, kdy se stala paní Žemlovou, oné noci vyhnala mne od sebe jako psa — ona zůstala nahoře, já se šel vyspat sem dolů, a zde spím den co den jako vyhnanec! Jedinou noc neztrávil jsem nahoře pod vaším stropem jako manžel Pavlínin — moje lůžko nahoře až do dneška zůstalo studené — ona nebyla a není mojí ženou, já nejsem jejím manželem a nejsem otcem, paní! Opakuji vám to — poslouchejte dobře — abyste nemyslela, že se vám to zdá!"

Žemlův hlas hřměl, když takto mluvil, z úst mu tryskalo.

Paní Šustrová seděla na pytli s očima vypoulenýma, s otevřenými ústy, s výrazem zděšení. A Žemla pokračoval burácivým hlasem, až jeho slova těsným krámem duněla:

„Paní, to vše, co jste do dneška před sebou viděla, bylo holou komedií! Já vás litoval, proto jsem mlčel. Ale ještě více jsem se styděl! Vy jste oženila mne a vdala Pavlínu — seďte, poslouchejte — ale za to snad nemůžete, jak věc končí. Vím již dávno, že jste si braly můj krám, ale s radostí bych se byl dal drancovat, jen kdyby mne nebyla odkopla jako kluka! Odkopla mě, že jsem jí byl odporný, ale měla to říci dříve! A teď je matkou — dojista se nemýlíte, jako jste se mýlila dříve, o tom jsem přesvědčen — a mohl bych vám ukázat otce, milence Pavlínina, kdyby se tu objevil na ulici. Znám ho již, toho loupežníka, ale já nejsem otcem — slyšte dobře — protože zázraky se nedějí..."

Žemlovi došel dech, musel umlknouti.

Paní Šustrová sbírala se pracně s pytle,

vzchopila se, dopotácela se k Žemlovi a sahajíc po jeho ruce volala sípavě:

„Ale Žemlo, zeti, co to mluvíte, co to povídáte!“

Žemla založil ruce na prsou, aby ho tchyně nemohla popadnouti, a hleděl ztrnule do dveří. Byl zsinalý, v koutcích úst leskly se mu sliny.

A jako by tu staré ženy nebylo, pronášel nyní, skláněje hlavu, s jízlivým přízvukem:

„Nevěstka! Nevěstka! Toto ke všemu — a byla by mě málem chytila pro matriku — s předehrou na citeře!“

Nevšímal si již tchyně, která těžce oddychovala a tetelila se jako v zimnici. Jektala zuby a pohlížela na Martina očima zaplavenýma, z nichž kanuly slzy a sklouzaly dolů po tváři. Paní Šustrová je polykala.

Smrákalo se, v krámku rychle se tmělo.

Nešťastná matka čekala ještě, pronese-li Žemla něco, ale on mlčel. Netroufala si také již promluviti a stála nerozhodně, nevědouc, má-li zůstati či má-li odejíti.

Na schůdkách zašáraly nějaké křámy, dveře se otevřely a vcházela babka ze sousedstva, žádajíc dvoukrejcarovou lojovku. Žemla se vytrhl a vrávoravě kráčel za pult, jako náměsíčný, aby podal, oč bylo požádáno. Toho vyrušení užila paní Šustrová a vypotácela se z krámu jak opilá, šmátrajíc rukou po zdi, když sestupovala se schůdků, neboť se o ni pokoušela mdloba. A zmizela v temném průchodě domovním.

Na ulici dávno hořely plynové plameny, ale hodina míjela, míjela druhá, třetí, a v krámě Žemlově panovala dosud čirá tma. Rozsvětlilo se v něm teprv, když k sedmé hodině přispě-

chala stará Randová. Nalezla Martina sedícího za pultem jako duch, opírajícího bradu do dlaní.

XV.

Onoho večera, kdy Pavlína hrála na citeru a kdy se manželu svému zjevila v úpravě nejsvůdnější, v bílých nedbalkách — onoho večera byl Martin u Šustrů naposled. Po ohromující novině, jíž ho překvapila nebohá stařena, nepřekročil již práh osudné té domácnosti. Všecky svazky s nešťastnou rodinou byly navždy zpřetrhány, zrada Pavlínina zbavila Žemlu všech povinností a ohledův. Co se událo mezi matkou a dcerou po jeho rozmluvě se Šustrovou, nezvěděl Martin a také se o to nestaral, a přerušil i všechno vedlejší spojení s hořejškem. Toho večera, kdy strhl pásku s očí paní Šustrové, nespatřil nikoho shora ve svém krámě, také následujícího dne nikdo se neobjevil. Ale třetího dne brzy po poledni vešla k němu posluhovačka Fána, žádajíc nějakou maličkost, jako by kupovala pro sebe, a kladouc za dlouhý čas poprvé zas peníze na pult.

Martin podal jí se zamračenou tváří, oč byla požádala, shrábl krejcary do otvoru v pultě nad šuplíkem s penězi a založiv ruce hleděl přes pult skleněnými dveřmi do ulice, jako by tu posluhovačky nebylo.

Než Fána se nehýbala. Těkala s počátku očima po krámě, v patrných rozpacích, jak by začala, pak se podívala úkradmo na Žemlu, konečně si dodala odvahy.

„To zas máme nahoře zle," pronesla hlasitě

a odmlčela se, jako by čekala na otázku Žemlovu.

Ale Martin stál nepohnutě na svém místě a nepromluvil. Pokračovala tedy Fána:

„Stará paní zase leží a stůně — a možná, že to bude teď horší než poprvé, je plná fantazu. To je nadělení — sotvaže se vrátila ze štyftu...“

Žemla mlčel, což povzbuzovalo Fánu, aby mluvila dále a směleji.

„A nejhorší, že je to ňáká darebná věc. Vypadá to, že jí někdo musel moc ublížit — moc jí ublížil — a nekoukal na to, že sotva z jednoho se vylízala...“

Buď Fána pochytila něco z blouznění paní Šustrové, buď zaslechla již po jejím návratu od Žemly, oč běží, nebo byla dokonce vyslána Pavlínou, aby Martina vyzkoumala. Žemla hádal, že něco z toho trojího je pravdou. Upřel na posluhovačku hněvivý pohled, rozpřáhl se levicí ke dveřím a zahřměl:

„Kliďte se mi, hudrmanice! A nechoďte mi již na oči — kupujte si, kde chcete, pro vás nic nemám! Ani za krejcar, rozumíte, ani za krejcar!“

Zahřmění kupcovo vyvrátilo Fánu docela z konceptu. Uleklá sáhla bojácně po svém kornoutu a beze slova se z krámu vytratila. Od té chvíle se již u Žemly neobjevila.

Jakž takž přečkával nyní Žemla krátké dny a nekonečné večery podzimní v krámě a býval skoro povděčen za návštěvy kořaly Kylliana, při jehož tlachání zapomínal poněkud na trudné postavení své. Ale když udeřila hodina, kdy zavíral, pudilo jej to ven, na ulici, mezi lidi. Delší pobyt v těsném, bezevzduchém kumbále

za krámem byl mu nesnesitelný. Žemla stával se skoro bojácným a vracel se v ten brloh s větší odvahou jen, když byl poněkud opojen, když nesl v hlavě trochu hospodského ovzduší, když oděv jeho byl napáchlý parami krčmy a tabákovým dýmem. Pak se vrhal spěšně na lože a snažil se usnouti, aby neprodlužoval traplivé chvíle samoty. Od onoho dne, kdy zvěděl strašlivou příčinu náhlého „smiřování" Pavlínina, připadalo mu, jako by se strop kumbálu nížil, jako by se stěny těsné prostory sestupovaly, k sobě blížily, a vznikala v něm představa, že jedné noci srazí se zdi docela, strop klesne až na postel, jemu na prsa, a všechno to zdivo ho udusí, rozmačká, rozdrtí. Pak bude konec. Žemlovi bývalo v takové chvíle úzko, a zase si přál, aby ten konec nastal co nejdříve. Vždyť z toho ze všeho není jiného vyváznutí.

Uběhl prosinec, minuly Vánoce, nejsmutnější, jaké kdy Žemla zažil, a přesunul se i Nový rok. V tom čase zvěděl od Randové, že se stará paní zvolna zotavuje, což mu bylo skoro útěchou. Vždyť ji nechtěl zabít. Zároveň doslechl, že se budou Šustrovy stěhovati, a to již o nejbližším kvartále, v únoru. Snažila se patrně Pavlína, aby co nejdříve utekla z této končiny, a štěstí jí přálo. Hodil se jim byt kdesi v Mostecké ulici na Malé straně a zároveň se vyskytl nájemník, který chtěl přejmouti byt Šustrových od Hromnic. Tuto zprávu vyslechl Martin zcela lhostejně; netýkaloť se ho teď již pranic, co Šustrovy podnikají.

Znenáhla se vracel k nejvlastnějším záležitostem svým, k záležitostem svého obchodu. Bylo asi v polovici ledna, kdy mu připadlo, aby vykonal inventuru, jako učinil taky vloni

tou dobou. Umínil si, že na to vynaloží nejbližší neděli. Toho dne, když poobědoval, zůstal ve všedním oděvu a zavřel se v krámě. Vyňal arch papíru, připravil tužku a počal vážit a počítat. Pracoval tak ode dvou hodin s poledne až do sedmé večerní, a čím dále přicházel, tím zasmušilejší byla jeho tvář. Výsledek letošní jeho inventury byl zarážející, až zastrašující.

Převáživ a přepočítav zásoby a spočítav skrovnou hotovost, uloženou v zásuvce stolu v kumbále, ztrnul nad součtem. Zásoby se ztenčily téměř na malé zbytky, hotovost peněz vykazovala schodek. Martin byl výsledkem počítání ohromen, a zničen klesl na prázdnou bedničku za pultem, která mu sloužila za sedadlo. Nemýlí se? Nevážil a nepočítal špatně? Žemla počítal na papíře a počítal — výsledek byl vždy stejný. Studený pot vyvstával mu na čele, číslice tančily mu před očima na archu jako výsměvně. To již nebyl krám, to nebyl sklad zboží, to bylo spáleniště, na němž hospodařil... Žemlovi se zdálo, že vešel do krámu právě, když z něho byli utekli lupiči, kteří bez milosti drancovali a zanechali jen, co jim nestálo za odnesení.

Shrben seděl nad archem popsaného papíru, jenž vykazoval žalostný brak, zbývající po plných druhdy soudkách, příhradách a zásuvkách, a v mozku jeho tkvěla jediná myšlenka: To všecko mně snědli!

Plynový plamen šířil dusným krámem špinavé žluté světlo, Žemlu pocházely v těžkém vzduchu a puchu mrákoty. Zavřenými vraty doléhalo sem vzdálené šumění ulice, před krámem stanuly chvílemi čísi kroky a po chvíli se vzdalo-

valy. Byli to jednotliví odběratelé přicházející pro něco a odcházející od zavřených dveří. Konečně zabušil někdo na vrata, kdo snad pozoroval štěrbinou, že je v krámě světlo a že tedy je kupec doma.

Martin se těžce zdvihl a otevřel...

— — — — — — — — — — — — — — —

Co bylo po tomto dni, nebyl život, byla jediná trýzeň. Žemla poznával, že i tuto je vše skončeno. Blíží se kvartál, Žemlovi nastává platiti nájem. Zbytek hotovosti jeho stačí sice na tuto povinnost, ale z čeho pak opatří nové zásoby? Ve všech téměř truhličkách bylo všeho na dně, jak dlouho bude z toho prodávat?

Byl sněden, sněden — jeho krám byl stráven, a Žemla poznával, že mu nezbývá než vyprodati, co se prodati dá, a odejíti odtud, dáti se znova do služby. Ach, po hroznych zkušenostech končí tedy věc úpadkem! Ah, Žemlu nehnětlo pomyšlení na nové otroctví, na nové dření pro cizího, ale k zoufalství jej přivádělo vědomí, k d o mu krám snědl, jakými okolnostmi bylo toto pozvolné sežírání provázeno...!

Minulo čtrnáct dní — za ten čas byl se Žemla odhodlal, že zavře. Ba, velikou útěchou mu bylo, že odejde jako poctivý člověk. Byl sice okraden, oloupen o vše, ale sám neokradl a neokrade nikoho ani o krejcar, a to mu stačí. Zaplatí nájemné a dá výpověď — v nastávajícím čtvrtletí podaří se mu, aby nalezl zaměstnání, a zatím vyprodá, co mu zbylo. A snad ho propustí domácí ihned, najde-li se náhradník, nájemník, buď kupec, který by trosky jeho závodu převzal, buď hokynář. Vždyť zde byl hokynář před ním, může zde býti zase. Hokynář se udrží v této díře a v tomto okolí. Vždyť on, Žemla,

velice pochybil, že se zde usadil. Nyní vidí, že tu není místo pro kupce. Vzpomněl na pana Štěrbu, který se kdysi obíral záměrem, aby zde zřídil filiálku. Neučinil tak — jak byl chytrý, opatrný! Na něm, na Žemlovi se mělo osvědčiti, že je tu mrtvá půda pro obchod kupecký. Proč pan Štěrba se vyhnul té zkušenosti! Jeho by to nebylo zabilo, kdežto Žemla se o vše připravil, sebe zničil.

Snad se vyskytne nějaký hokynář, ano, jistě se vyskytne! Martin prodá a přenechá mu trosky svého obchodu rád, za každé podmínky, a zachrání aspoň, co má na sobě. Zachrání dobré jméno své, práce se neštítí a uživí se jinak...

Znenáhla loudilo se v jeho duši jisté uspokojení, když dospěl k tomuto rozhodnutí. Unikne odtud, s dějiště svého smutného pokusu o samostatnost a ještě smutnějšího rodinného života. Uzavře neblahé to období a započne jinde, jinak, nový život. Ne spokojený sice, ale klidnější, když se vybaví z tohoto okolí. Obchodu zdravého, kvetoucího nebyl by tu lehce zanechával — takto nemá čeho litovati.

— — — — — — — — — — — — — —

Byl den Hromnic, jasný, mrazivý den, vzduchem poletoval řídký sníh. Poobědovav převlékl se Martin a vyšel do města. Po posledních čtrnácti trudných dnech těžkého přemýšlení a rozhodování bylo mu třeba zotavení, osvěžení. Chodil oživenými ulicemi asi hodinu a zapadl pak do nějaké kavárny. Byl promrzlý, toužil po zahřátí. Ale v uzavřených, šumných, dusných, zakouřených místnostech dlouho nevydržel. Již po půl hodině odešel z kavárny

a znova těkal ulicemi. Se svatovítské věže snášela se pátá hodina, když se octl na Nábřeží. Přešel je dvakrát a vracel se právě ke staveništi Národního divadla, aby zahnul do Ferdinandovy třídy, když blíže Řetězového mostu, na protějším chodníku, při zábradlí nábřeží, spatřil pár lidí, ženu a muže. Mužská postava mu připadala jaksi povědoma — v Žemlovi se dech zatajil. Stanul a pohlédl bystřeji — nemýlil se. Podél řeky volně kráčel muž širokých ramen, v cylindru, se skýlkem na oku. Žemla poznal někdejšího odporného chodce s Dobytčího trhu, v němž mu při zprávě staré Šustrové pud naznačil milence Pavlínina. Žemla svraštil obočí, aby viděl ještě bystřeji, a nyní zabodl zraky v postavu společnice nenáviděného soka. I tentokráte poznal Žemla zřetelně osobu. Byla to Pavlína. Kráčela zavěšena v rámě záletníkovo, kroky jaksi kolíbavými, lenivějšími a těžšími než kdykoli předtím. Žemla jí neviděl od onoho hudebního večera, proto mu ta změna byla hned zjevna. A nejen chůze, i postava Pavlínina zdála se změněna.

Žemla zaťal rty a chopil se bezděky pravicí štíhlého stojanu plynové svítilny, jejž obemkl všemi prsty křečovitě. Milenci kráčeli volně ke Kamennému mostu, v důvěrném hovoru, chvílemi k sobě hlavy přichylujíce.

Žemla nemohl odvrátit očí od skupiny, a když popošli, vše ho pudilo, aby je sledoval. Přešel tedy na druhou stranu, vtiskl klobouk do čela a kráčel povzdáli za milenci. Mířili na most, kdež urychlili kroky a spěchali k Malé straně. Prošli Mosteckou ulicí, loubím po levé straně náměstí a zahnuli do ulice Karmelitské. Žemla v rozčilení kráčel nyní za párem tak blízko, že

k němu zalétaly jednotlivé zvuky hovoru. Brzy potom, když minuli průchodní dům u Klíčů, vyvlekla se Pavlína z paže milencovy a zastavila se. Váhala jíti dále či chtěla jen dechu nabrati? Než to Žemla domyslil, popošla zase a vstoupila do širokých vrat rozsáhlé, nevlídné dvoupatrové budovy, za ní její společník. Nad vraty toho domu čněla do ulice svítilna, jejíž plynový plamen jasně ozařoval veliké nápisy nad okny přízemí: Hostinec — Hotel.

Žemla stanul na protější straně, ve stínu výběžku domovního, a hleděl upřeně na dům, v jehož dlouhém průjezdě byla zmizela žena jeho — s Plagwitzem. Všechna okna v patře byla temná, ale pojednou dvě z nich se osvětlila míhavým plamenem malé nějaké svítilny nebo svíce. A jedvaže se osvětlila, zatemňovala se opět. Čísi ruka spouštěla tmavou, pruhovanou roletu.

Jako zkamenělý stál tu Žemla, hledě vypoulenými zraky na protější dům, na zastřená okna. Bezděky spolehl tělem na zeď jako v obavě, aby se nezhroutil.

Tak daleko tedy došlo s Pavlínou! Klesla, nadobro klesla. Nebylo to kdysi pochybení okamžité, jak by si při největší shovívavosti mohl namlouvati; Pavlína již utonula. Nedosti na tom, že byl sněden, nedosti, že byl jednou zrazen — ona jej zrazovala dále, opětně, a nezadrželo ji pomnění na snědeného, zničeného manžela. A po návratu matčině z nemocnice, když nemůže milence svého přijímati v bytě, dovede s ním vyhledati útulek, v němž je bezpečně schována před celým světem, před matkou, před manželem...

Pojednou zmocnila se Žemly nesmírná zuři-

vost. Žena bídná! Klame se, že je schována! Náhoda přivedla jej na její stopu, jest prozrazena, je mu vydána v ruce. Co mu vadí, aby nevnikl do proklatého domu, pod jehož střechou milkuje se nevěrnice s ničemným záletníkem!

V Žemlovi se vařila krev klokotem. Zaťal pěsti, zasupěl nosem a pokročil zhurta k širokým vratům hotelu, od nichž ho dělilo jenom několik kroků. Jasná záře plynové svítilny, visící nad vraty, lila se na dlažbu. Byl pevně odhodlán, že vzbouří celý dům, vyběhne do patra, vyrazí dveře pokoje a vyvleče hanebnou ženštinu za vlasy na chodbu, se schodů do průjezdu, před dům, a odevzdá ji — —

Komu? Žemla dále nemyslil, kráčel kupředu, všecek se chvěje, a již se octl ve vratech, v plném světle, hledaje očima, na které straně jsou schody do patra.

V tom okamžiku otevřely se na pravé straně průjezdu dveře, nad nimiž byl nápis „J í d e l n a — K u l e č n í k“, a z nich vyšel volným, kolíbavým krokem tlustý, ramenatý sklepník, ve fraku, s ubrouskem pod paždím. Na tučném, lesklém, tupém jeho obličeji visely jen řídké, anglické licousy, ze záplavy sádelné vyzíraly lhostejné telecí oči, nad nimiž nebylo žádného obočí. Šikmé čelo rozlézalo se dále v lysinu ve tvaru trojúhelníku, na spáncích lpěly řídké, jako přilípnuté vlasy. Muž ten zadíval se na Martina.

Žemla stanul zarážen, jako přimražen lhostejným a zároveň drzým pohledem starého, zkušeného, prohnaného sklepníka hotelu. Náhle jako by z něho všechna zuřivost vyprchávala. Má býti tato tulení hlava svědkem výjevu, k němuž se chystal? Co je tuponosému tomu

člověku do jeho manželské historie! Snad je zde podobných lidí více. Co jim všem sejde na jeho neštěstí? Co vyzíská veřejnou ostudou? Co jí vyzíská pro sebe?

Tyto úvahy trvaly jen několik okamžiků. Žemla hleděl při tom na sklepníka, jako by od něho nemohl oči odvrátit. Masitá ústa sklepníkova otevřela se nyní a pronesla líně:

„Co ráčíte poroučet? — Hledáte někoho?“

Žemla byl zmaten, neodpovídal. Sáhl k vestě, vyňal hodinky, zadíval se na ně, ale neviděl nic než bílou plochu bez číslic, bez ručiček. Zastrčil je, ještě jednou utkvěl na sklepníku, otočil se a beze slova vycházel kobrtavými kroky z průjezdu do ulice. Slyšel, kterak sklepník pokročil za ním, a cítil, že ho tlustý ten člověk vyprovází protivným a podezíravým pohledem.

Martin kráčel k Újezdu. Jemu naproti přijížděla kvapem drožka. Kočí na kozlíku práskal a mlaskáním pobízel klopýtavého koníka do cvalu. Mihla se kolem Žemly lucerna vozu a v temnu drožky kmitl se hořící doutník neznámého pasažéra. Z postranní levé ulice vycházelo několik lidí, hlasitě hovořících a hádajících se. Přes cestu běžel kluk, učeň, kterého jiný s hulákáním stíhal. Všemi směry kráčeli jednotlivci i skupiny lidí, hovořících, smějících se. U kašny stála mladá, plná služka v žertování s vojákem. Ulicí přebíhaly služky se džbány a lahvemi s pivem a pro pivo. Lehkými kroky vracely se s procházky dívky se svými nápadníky, tu celé rodiny, poskakující děti, za nimi vážní otcové a matky, v kožišinách, vysocí pánové s okuláry na červených nosech, s rampouchy na knírech.

Žemla kráčel tou směsicí a hleděl skleněnýma

očima na jednotlivé postavy. Ten drožkář, ti dělníci, služky a vojáci, pánové a paničky, slečny a jejich průvodčí — nikdo z nich netuší, jaké drama se odehrává v hlavě, v prsou Martinových, a v jakém spojení jest s hanebnou komedií, která se provozuje v pokoji onoho hotelu tam dále, jehož vchod je tak jasně, křiklavě osvětlen. — — Nikdo netuší, nikdo s ním nemá soucitu... K zoufání! —

Žemla se blížil ke kasárnům na Újezdě a zastavil se pojednou. Stál chvíli nerozhodně, hledě do úzké ulice před sebou, konečně však se obrátil. Táhlo ho to neodolatelně k onomu domu, v němž zmizela Pavlína s milencem. Musí se tam vrátit, musí vyčkati, až zas oba vyjdou. I nastoupil Žemla pochod zpáteční, s počátku volný, zdlouhavý, čím dále však spěšnější, jako by se obával, aby mu zatím neunikli.

Neunikli. Byli tak bezpečni, před kým měli prchati? Žemla plaše se rozhlédl již zdaleka ulicí a hleděl pak úkradmo ke vchodu hotelu, nestojí-li tam dosud onen tlustý sklepník a nepozoruje-li ho. Nikdo tam nebyl. I stanul Žemla na témž místě, kde se před chvílí o zeď opíral, a hleděl do oken. S počátku nerozeznával pranic, okna byla temná, černá. Ale když si oči uvykly, postřehl, kterak trhlinami v roletě vyzařují teničké paprsky světla. Jsou tedy ještě nahoře, večeří snad klidně, smějí se, líbají se, posmívají se jemu, hloupému manželu — a on stojí dole jako žebrák.

Žemla se náhle zastyděl sám před sebou. Jak bídné jest jeho postavení! Jak nedůstojno, že tu civí pod okny, za nimiž se jeho žena milkuje. Nemůže-li se odhodlati, aby její počínání překazil, proč tu stojí? Čeho se chce dočkat? Je

možno, aby se tato věc napravila? Může se s Pavlínou smířit? S m í to učinit?

Co tedy zbývá?

A z bludiště těžkých myšlenek vystupovalo náhle něco jako hrozné, černé strašidlo, natahující po něm ruku, a Žemla zhroucen se naklonil, jako by přisvědčoval, jako by svoloval a se poddával. Již ví, co zbývá...

Teď rozrazila Martina zima, i vztrhl se a kráčel spěšně zase k Újezdu a Chotkovou ulicí k Řetězovému mostu. Na věži emauzského kostela odbíjela sedmá, když přicházel směrem od Zderazu ke svému krámu, u něhož čekala již posluhovačka Randová, odpovídající na úšklebky Kyllianovy, s nímž se tu setkala.

Martin Žemla otevřel, aniž oslovil napilého již rytmistra, aniž poděkoval za pozdravení Randové.

Kyllian dral se v patách za Žemlou do krámu ještě tmavého, Randová postála na ulici čekajíc, až se v krámě rozsvětlí. Teprv potom vystoupila na schůdky, sotva ohýbajíc přemrzlá kolena.

Zpytavě hleděla se strany na pána, jehož vzezření ji znepokojovalo. Zdál se jí přepadlým, tvář jeho byla bledá, rty modré a výraz jeho obličeje byl tvrdý, jako by byl v rozhněvání zkameněl. Kde meškal tak dlouho? Co ho potkalo?

Bylo jí nápadno, že pán odložil v kumbále jen klobouk a shodil zimník, načež vešel do krámu, ani se nepřevléknuv do všedního. Ztrnule hleděl před sebe, nevšímaje si Randové ani Kylliana, neodpovídaje na hlučné otázky rytmistrovy, ba ani mu nenalévaje slivovice. Když o ni Kyllian požádal, postavil Martin

láhev s lihovinou a kalíšek na pult před rytmistra. Znamenalo to, aby si nalil sám.

Randová vešla do kumbálu, pověsila zimník i klobouk na hák a odestýlala lůžko Martinovo. Činila tak zase již dávno, neboť již dávno nebylo jí tajno, jak se pánovi ženitba vydařila. Od poslední rozmluvy s Šustrovou pokládal Martin za zbytečné, aby se skrýval a přetvařoval před svojí posluhovačkou. Nezmínil se o ničem ani slovem, Randová slovem se ho netázala, a přec bylo oběma, jako by se byli o všem důkladně dorozuměli. Randová zase přinášela Žemlovi snídani, oběd i večeři jako dříve — Šustrových jako by v domě nebylo. Vidouc, kterak proroctví její smutně se vyplnilo, uměla býti Randová ku podivu jemnocitnou a slovem nezavadila o neblahé rodinné záležitosti Žemlovy. Pohlížela jen úkradmo na nešťastného muže, docela již nemluvného a přepadávajícího se, žrala se ve zkormouceném nitru malomocným hněvem, ba, pociťovala výčitky svědomí, jako by také měla kus viny na jeho osudu. Nepřivolala snad pánovo neštěstí svými výstrahami, svým neblahým prorokováním? Na to si ubohá babice neuměla odpověděti.

XVI.

Randová dávno odešla, Kyllian dosud seděl v krámku na pytli a prázdnil kalíšek za kalíškem. Marně dorážel na Martina ztrnulého, jako oněmělého. Nezdařilo se mu vylákati na něm jediné odpovědi, ať žertoval nebo špičkoval. Konečně, když se blížila desátá, vzchopil se

Kyllian těžce a motaje se jak na vodě podával Žemlovi přes pult pravici.

„Tak adie, kamaráde," pletl jazykem, a silné škytání přetrhovalo mu slova, „s tebou dnes není žádná řeč — někdo tě uhranul — oder es ist dir eine laus über die leber gekrochen. Ale jsi nevděčný — chlape — nevděčný! Takhle se chovat k nejlepšímu příteli — pamatuj si — jedinému příteli! Koho pak máš mimo mě na světě?"

Takovouto narážku pronesl Kyllian v opici již několikráte. Také on znenáhla tušil, že mezi hořejškem a krámem není vše v pořádku, ač o pravém stavu věcí neměl ponětí.

Žemla mlčky podal mu ruku, těžkou, studenou, a stiskl snad bezděky pravici Kyllianovu.

„S Bohem, pane rytmistře, s Bohem!" pronesl zádumčivě po delším pomlčení.

„O revoár!" zachrochtal ještě Kyllian a vrávoral z krámu.

Martin patřil za ním, a když pensista sešel se schůdku a zmizel, vydechl Martin zhluboka.

Plynul čas, s věže emauzského kostela bily čtvrti, půle, konečně snášela se v temnou noc jedenáctá. Do krámu nikdo nevstoupil. Jen chvílemi a po přestávkách vždy delších a delších kráčel ulicí nějaký opozdilý chodec, a kročeje těchto jednotlivců byly vždy temnější, tišší. Sněžiloť husté již asi hodinu, a houstnoucí bílá pokrývka na dlažbě tlumila víc a více všechny zvuky. Noc oněmovala, život umíral.

Po jedenácté hodině ozvaly se shora od Moráně pádnější, delší, pomalejší kroky na chodníku. Před krámem utichly kročeje a dovnitř nahlížely dva vousaté obličeje pod klobouky se žíněnými chocholy. Byla to policejní hlídka.

Jeden ze strážníků vystoupil na schůdky, otevřel dveře a vstrčil hlavu do krámu.

„Neusnul jste?“ otázal se Žemly, kterýž vyjeven hleděl na pozdního hosta. „Je čtvrt na dvanáct! Zavřete si!“

Martin se vzchopil, obešel pult a vystoupiv z krámu zavíral vrata. Kroky hlídky domíraly již níže v ulici Václavské, v zámku otáčel se skřípavě klíč. Skleněné dveře Martin nedovřel; jako náměsíčný vracel se k pultu, u něhož se zastavil. Dlouho však nepostál a zamířil do kumbálu. Nahmatal sirky, rozsvítil zbytek lojovky ve svícnu a vrátiv se do krámu zatáhl plyn.

Na chvíli, než se knot lojovice v kumbále rozhořel, obklopen byl Žemla tmou skoro neprůhlednou.

„Tma, všude tma...“ zašeptal.

Vpotácel se do kumbálu, usedl na postranici postele a zadíval se do žlutého plamene svíce, načež zraky jeho sklouzly na krabičku sirek pod svícnem.

Na stolku vedle postele stála nedotknutá jeho večeře, kus vychladlé, smrštěné uzeniny na talíři, jak ji tam Randová připravila. Vedle talíře stála neplná sklenice piva.

Žemla povstal, pokročil a klesl těžce na židli u stolku. Jako samohyb sáhl do kapsy, vyňal klíček, otočil v zámku a vytáhl výsuvku stolku. Sáhl po deskách s dopisy a rozevřev je vyňal dvě složky psaní, ovázaných stužkou červenou a černou. Nedošlo k tomu však, aby stužky rozvázal. Z prsou vydral se mu hluboký, bolestný vzdech, ruka povznesla svázané listy a Žemla přitiskl je na rty.

„Ach!“ vydral se nový, těžký vzdech z úst jeho, skoro sevřených. „Kde jste...!“

Vložil dopisy do desek, vyňal zespoda výsuvky aršík bílého papíru a zasouvl ji. Sáhl po péře, přisunul kalamář, namočil a počal psáti. Ruka jeho těžce, namáhavě se vlekla po papíře a — nedopsala. Po několika řádcích položil Martin péro, smačkal papír a hodil jej na podlahu.

Zahleděl se do prázdna a rty jeho se pohybovaly. Zdálo se, že vytřeštěným jeho zrakům se něco zjevuje, že ústa jeho s něčím neviditelným hovoří.

Uplynulo čtvrt, půl minuty. Potom se rty Žemlovy pevně stiskly, oči se zavřely. Když je zas otevřel, padly jeho zraky na sklenici s pivem. Žemla povstal, otočil se a sáhl po krabičce sirek. Byla neplná. Žemla vstoupil do krámu a po paměti hmátl do příhrady, v níž byly narovnány krabicky sirek. Vyňal jich několik a cestou do kumbálu otvíral je a zahazoval víčka, na která šlapal, dále kráčeje, a tenoučké ty slupky dřevěné praskaly mu silně pod nohama.

Když usedl na dřívější místo, rozhlédl se po kumbále, jako by vzpomínal, má-li vše pohromadě, nemusí-li již vstávat. Zdálo se, že na něco připadl. Ještě jednou vytáhl výsuvku stolu a z ploché dřevěné krabice vyňal desítizlatovou bankovku. Vložil ji do tuhé, neprůhledné obálky, zapečetil a napsal na přední stranu velikým písmem: Mzda a odměna věrné posluhovačce Randové.

Byl hotov. Chopil se první krabičky, vyklopil z ní do pola sirky, sevřel dvěma prsty krabičku a ponořil hlavičky sirek do piva. Rozpouštěly se zvolna. Žemla povytáhl tedy sirky a třel hlavičky a ždímal prsty levé ruky a nožem

je seškraboval. Hustá tekutina kapala do piva, jež se zakalilo.

Žemla ještě několikrát ponořil sirky do piva, míchal jimi a oplachoval hlavičky. Smytá dřívka odhodil za sebe a chopil se druhé krabičky, pak třetí, čtvrté, konečně poslední.

Ze sklenice, v níž pivo zhoustlo, vystupoval pronikavý, odporný zápach kostíku a šířil se kumbálem.

Oči Žemlovy byly zakaleny a lpěly tupě, bezvýrazně na sklenici s pivem. Lojovka dohořela, knot se převrhl do roztaveného ve svícnu tuku a utonul v něm, zaprskal, zčernal.

Tmou svítily nyní prsty levé ruky Žemlovy, kterými byl ždímal sirky.

Na věži v Emauzích odbíjela hodina s půlnoci.

V černém kumbále zaznělo polohlasně jediné, poslední slovo Žemlovo:

„Ano...!“

XVII.

Jak obyčejně, přicházela Randová i toho dne po Hromnicích po sedmé ranní ke krámu Žemlovu. V zimních měsících, kdy Žemla zrána dlouho svítil, vídala již zdaleka, sotvaže z Moráně do Václavské zahnula, odlesk světla, padajícího z krámu skleněnými dveřmi na dlažbu. Dnes nespatřila tuto záři; ke krámu Žemlovu, před ním i dále za ním bylo dnes temno. Randová hned pohřešila každodenní pruh světla a zrychlila kroky. Co to znamená? Seděl by kupec v krámě potmě? Či zaspal dokonce? Ale to se ještě nikdy neudálo!

Randová rozběhla se a přikvapila ke krámu

bez dechu. Bylo dosud zavřeno. Co jest? Co se přihodilo?

Babice naslouchala chvilku — uvnitř bylo ticho, ani šust nevycházel z krámu. Randová zabušila hubenou pěstí na dveře a zas naslouchala. Nikdo se neozval. Zabušila znova, dvakráte, třikráte za sebou. Zvedla teď i levici a zabubnovala ze vší síly oběma pěstmi na vrata, za nimiž vládlo mrtvé ticho.

Zdola od Podskalí přicházel vzhůru odměřenými kroky strážník, jehož pozornost byla vzbuzena temnými ranami. Přiblížil se, podíval se pátravě na Randovou a otázal se: „Co tu hřmotíte?“

„No, budím pána,“ odpovídala Randová úzkostlivě. „Něco se mu přihodilo — otvírá vždycky o šesté — tohle se ještě nestalo...“

Strážník odstoupil na tři kroky do ulice a vzhlédl k tabuli nad krámem.

„To je Žemla,“ pronesl potom lhostejně a přistoupiv ke dveřím zabušil sám, že se rány rozléhaly. Oba čekali chvíli, ale ani teď se nic neozvalo.

„Spí za krámem?“ otázal se strážník. „Nebydlí v domě?“

„Spí za krámem,“ odpovídala Randová v netrpělivém, zlostném, drkotavém brekotu, „nahoře spí jeho panička...“

„Tedy tam skočte,“ velel strážník, „kdo ví, není-li nahoře.“

„Není!“ tvrdila Randová určitě, ale přece se rozběhla do domu. Za dvě, za tři minuty se vrátila. „Není tam — to jsem věděla — stalo se mu něco, pane strážníku!“

„Počkejte chvíli — snad zaspal,“ mluvil muž klidně dále, vytahuje bachratý zápisník a něco

si zaznamenávaje. „Neotevře-li, musíte dojít pro zámečníka, ale dříve skočíte na komisariát, aby sem někoho poslali...“

Světla přibývalo, Randová stála u krámu s úzkostlivým výrazem ve tváři, drkotajíc bradou, a bušila chvílemi na vrata. Znenáhla zastavovali se kolem ní lidé, skupina houstla a nikdo neodcházel, ač strážník vybízel zevlovače, aby šli po svých. Bylo zde také několik ženštin ze sousedstva, které denně přicházely v tuto hodinu pro své kuchyňské potřeby.

Rozednilo se konečně, krám zůstával zavřen. Tu vyzval policajt Randovou, aby doběhla na strážnici a pro zámečníka. Za půl hodiny byla tu s druhým strážníkem a přiváděla zámečníka, kterýž na rozkaz policistův jal se odmykati dveře. Minula trapná chvíle, klíč vězel v zámku zevnitř, zámečník namáhal se dlouho, aby jej vystrčil. Konečně se mu to podařilo. Za dalších pět minut skřípal již jazyk zámku, zachycený vhodným paklíčem, a vráteň vrzla ve stěžejích. Bylo otevřeno. Strážníci vešli do krámu, v patách za nimi Randová. Krám byl prázdný. Opatrně kráčeli oba muži kolem pultu do pokojíku, jehož dveře byly otevřeny.

„To je smrad!“ pronesl jeden ze strážníků.

Z kumbálu šířil se do krámu pronikavý, dusivý zápach kostíku. V Randové chvěla se každá žilka. Strašlivé tušení ji naplňovalo. První strážník vešel do kumbálu, druhý zadržoval Randovou v krámě. První strážník rozhlédl se a řekl polohlasně:

„Postel je prázdná!“

Ale zraky jeho uvykly již panujícímu šeru v kumbále a pojednou zavadily o tělo na zemi. Strážník zvolal hlasitěji:

„Tu leží na podlaze, u stolu...“

Shýbl se a sáhl, hned však se vzpřímil a pronesl v patrném uleknutí:

„Je po něm — stydne!“ A dodal: „Ten se otrávil!“

„Ježíš Maria!“ zaječela Randová zoufale a chtěla se vrhnouti k mrtvole.

Druhý strážník ji zadržel.

„Ticho! Nekřičte! Není to nic platno. Všichni ven!“

Zdráhavě ustupovali zvědavci strážníkům, kteří je vytlačili na ulici a přivřeli vrátek.

„Na to musí komise,“ řekl jeden z nich polohlasně, a pádnými, rychlými kroky bral se vzhůru k Moráni. Druhý strážník zůstal těsně před krámem, jejž uzamkl zatím klíčem, na schůdkách nalezeným. Randová usedla na kamenný práh domovních dveří a svíjela se v křečovitém pláči. Zástup rozčilených sousedů a sousedek shlukl se kolem ní, ale marně na ni doráželi otázkami. Vzlykot její změnili se v hlasité, neumlčitelné škytání, a hlava její zarývala se mezi kostnatá kolena.

Uplynula dlouhá hodina, když se od Moráně blížila policejní komise s lékařem. Strážník otevřel pravou vrátek a úředníci vešli do krámu. Sotvaže vkročili, prodíral se zástupem stále houstnoucím složitý, ramenatý muž, vyrážející v úžasu:

„Čerta! Žemla? Žemla? Co to udělal...?“

Byl to Kyllian, k jehož uchu doletla kdesi v trafice na Dobytčím trhu zpráva o smutné události ve Václavské ulici. Prodíral se davem, míře ke krámu.

Strážník mu zastoupil cestu:

„Je tam komise, pane, nikdo tam nesmí!“

„Dobře, dobře," odpovídal zhurta Kyllian a vypjal prsa. „Ale já tam smím! Rittmeister von Kyllian – patřím k rodině!" dodal drze.

Strážník ustoupil v rozpacích, a Kyllian se hnal do krámu a ke kumbálu. Vida však, že tam policejní komisař započíná diktovati protokol, stanul za pultem a poslouchal. Byl zpocen, funěl hlasitě a zápach kostíku jej dusil. Hleděl vyjeveně do kumbálu, v němž hořela již zase svíce, neboť malé okénko nepropouštělo dosti světla. Snažil se spatřiti mrtvolu Žemlovu, ale před ní stála komise. Jen chvílemi, když se některý z úředníků pohnul, zahlédl Kyllian část temného tělesa, ležícího dosud na podlaze.

„Počkám!" zahuhlal pensista, a rozhlížel se v krámku. Jak byl pustý, když zde nebylo živého Žemly! I tohoto otrlého pijáka vzmáhala se tíseň a skoro bázeň. Jako by tu strašilo.

Zraky jeho sklouzaly se po rozličných předmětech, tmavých, studených, mrtvých. Pojednou utkvěl na láhvi slivovice v regále, tak známé, vyzkoumané; uplynulo několik hodin ode chvíle, kdy si z ní posledně naléval. Bylo tam lihoviny téměř na dně.

Stalo se zcela přirozeným u Kylliana pochodem myšlení, že odvrátil nyní oči od láhve a upřel je na širokou postranici regálu. Tam byl křídou napisován jeho účet, nepřehledná řada čárek, kterou zahajovala veliká litera *K*.

Kyllian mrskl okem směrem do ulice. Strážník tam stojící byl zaměstnán rozháněním a napomínáním zvědavců, aby se rozešli. Z kumbálu zaznívalo jednotvárné odříkávání komisařovo. Nikdo si Kylliana nevšímal.

Kyllian olízl čtyři prsty pravice, přistoupil blíže k regálu, natáhl ruku a spěšně smazal svůj účet s postranice regálu. Oddechl zhluboka, vytáhl modrý šátek z kalmuku a otíral zakřidované prsty — —

Komisař ukončil protokol o ohledání místa a nález u mrtvoly Žemlovy; nyní předstoupil a počal diktovati lékař; jednotvárně, suše, stručně.

Kyllian stál na prahu kumbálu a naslouchal. A když lékař pronášel, jakým způsobem sešel nebožtík vlastní rukou se světa a že smrt nastala nejvýše přede dvěma hodinami, zmocnilo se pensisty náhle neobyčejné rozčilení, postavy v kumbále splynuly mu v jednu směsici, oči jeho se naplnily slzami, kteréž sklouzaly po trudovité tváři do knírů, a ústa jeho do široka se otevřela.

„Mein guter — guter Žemla!“ zavzlykl Kyllian. „Du mein — —“

Nemohl domluviti. Brada se mu roztřásla a při každém jeho vdechnutí a vydechnutí dralo se hlasité sykání skrze zuby, jichž nemohl pohromadě udržeti a na něž v silných návalech narážel jazyk, vytryskuje sliny koutky úst.

Zástup lidí před krámem vzrůstal přes úsilné rozhánění strážníků, a za půl hodiny nastalo v davu vlnění, jako by střed jeho cosi proráželo. Tři nebo čtyři osoby — mezi nimi rytmistr Kyllian — tísnily se úzkými dveřmi s těžkým břemenem, berouce se směrem k zelené truhle, s níž byli přispěchali dva nosiči před krám hned po příchodu komise. Ozvalo se velení „kupředu!“ a nosiči, na jejichž ramenou se napnuly popruhy, zvedli těžkou, děsivou schránu, dav diváků se rozdělil, a nosiči stupali vzhůru,

zmizeli za rohem Moráně a brali se směrem k pathologickému ústavu nad nemocnicí, provázeni zpovzdáli několika zvědavci.

Zanedlouho potom odcházela z Žemlova krámu komise. Strážníci zamkli, připečetili na obě vrátně konce několikanásobného motouzu, a co tak činili, pronesl úředník, držící v ruce nějakou listinu a zapečetěnou obálku, nalezenou na stole v kumbále, a nahýbaje se k lékaři:

„Poctivý chlap! Nechtěl se dočkat bankrotu!“

A po pomlčce dodal:

„A všecko prázdné — jako vyjedeno...!“

Lékař v zamyšlení pokývl hlavou, jako by přisvědčoval.

A než vyzváněli v Emauzích poledne, proskakovalo vším sousedstvem, co se dosud zdálo býti tajemstvím. Vědělo se, že krám Žemlův nalezen „vyjedený“, a ze sta různých úvah a výpočtův utvářela se pojednou i historie soukromého života nebožtíka kupce, pravdě dosti blízká.

Odpoledne smrákalo se, když shora od Moráně bral se dolů k Podskalí výrostek jakýs, učedník v zástěře, hvízdaje pronikavě, až mimojdoucím v uších zaléhalo.

Došel ke krámu Žemlovu, zastavil se před ním, zevloval chvíli na červené pečeti, a náhle zaječel, že se to rozléhalo ulicí dolů i vzhůru:

„Snědený kráml“

A potom skotáckým tryskem ubíhal dolů k Dřevné ulici.

Název ten zůstal krámu nešťastného kupce nadlouho, i když později v osudném tom doupěti rozbil stan svůj „závod“ jiný, s nápisem „Káva — Čaj“ a s červenými záclonkami na skleněných dveřích. Záclonky ty odestíraly

se chvílemi, kdykoli po chodníku dusaly mužské kroky, a čísi bílá ruka pozývala chodce dovnitř. A z doupěte dlouho do noci se ozýval chraptivý zpěv, provázený drnkáním na starou, rozeschlou, rozladěnou harfu.

(Konec dílu čtvrtého, posledního.)

BINDING ... NOV 3 1972

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG 5038 H45 1905 díl 8

Herrmann, Ignát
Sebrané spisy